

Antroponimija Kaštela

Luketin-Alfirević, Antonia

Doctoral thesis / Disertacija

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:535651>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

Sveučilište u Splitu
FILOZOFSKI FAKULTET

Antonia Luketin Alfirević

ANTROPONIMIJA KAŠTELA

DOKTORSKI RAD

Split, 2015.

Sveučilište u Splitu
FILOZOFSKI FAKULTET

Antonia Luketin Alfirević

ANTROPONIMIJA KAŠTELA

DOKTORSKI RAD

Mentor:

Prof.dr.sc. Marina Marasović-Alujević

Split, 2015.

University of Split

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Antonia Luketin Alfirević

ANTHROPONYMY OF KAŠTELA

DOCTORAL THESIS

Supervisor:

Marina Marasović-Alujević, Full Professor

Split, 2015

PODACI O MENTORU

Prof.dr.sc. Marina Marasović-Alujević rođena je 1958. godine u Splitu. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1980. godine diplomirala je talijanski i engleski jezik i književnost. Na Filološkom fakultetu u Beogradu na Odsjeku za talijanistiku, smjer Nauka o jeziku, 1984. g. obranila je magistarski rad pod naslovom *Romanizmi u graditeljskoj terminologiji u Dalmaciji*, a doktorski rad *Antroponimija srednjovjekovnog Splita* 1994. g. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Od 1991. do 1998. g. predavala je na Fakultetu PMZOP Sveučilišta u Splitu, a od 1998. do 2005.g. na Visokoj učiteljskoj školi Sveučilišta u Splitu. Od 2005. godine predaje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu na Odsjeku za talijanski jezik i književnost kolegije: *Uvod u talijanski jezik i lingvistiku*, *Fonologija i morfologija talijanskog jezika*, *Talijanski leksik kroz stoljeća*, *Hrvatsko-talijanska kontrastivna analiza* i *Semantika*.

U tri je mandata obnašala dužnost dekanice Visoke učiteljske škole Sveučilišta u Splitu. Pri Filozofskom fakultetu u Splitu bila je prodekanica za nastavu, voditeljica centra *Studia Mediterranea* te pročelnica Odsjeka za talijanski jezik i književnost u tri mandata. Voditeljica je modula *Mediterranski interdisciplinarni kulturološki studij* na poslijediplomskom doktorskom studiju *Humanističke znanosti* također pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Članica je međunarodnog uredništva talijanskog onomastičkog časopisa *Rivista italiana di onomastica - RION*, te *Zbornika radova Filozofskog fakulteta u Splitu* i *Školskog vjesnika*.

Pod njezinim vodstvom realiziran je znanstveni projekt *Romanizmi u onomastici grada Splita* pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Osim znanstvenih monografija koje su rezultat njenog dugogodišnjeg znanstvenog bavljenja onomastičkim temama, objavila je i tri sveučilišna udžbenika te je autorica brojnih znanstvenih članaka objavljenih u zemlji i inozemstvu.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Cilj i metodologija rada.....	3
2. POVIJESNO-GEOGRAFSKE ZNAČAJKE KAŠTELANSKOG PODRUČJA.....	7
2.1. O imenima sedam kaštelanskih naselja.....	11
2.2. O kaštelanskim govorima.....	14
2.2.1. Talijanizmi i mletacizmi.....	15
3. IZVORI ZA PRIKUPLJANJE KORPUSA.....	18
3.1. Arhivska građa.....	18
3.2. Ostali izvori.....	22
3.3. Talijanski kao službeni jezik u arhivskim izvorima.....	23
4. OSOBNA IMENA.....	28
4.1. O tipologiji osobnih imena u Hrvata.....	28
4.2. Tradicionalna načela pri nadijevanju osobnog imena.....	32
4.3. Osobno ime kao sociolingvistički znak.....	35
4.4. Analiza osobnih imena prema podrijetlu i učestalosti.....	37
4.4.1. Najfrekventnija osobna imena.....	38
4.4.2. Slabo frekventna i nefrekventna osobna imena.....	44
4.4.3. O tvorbenim osobitostima osobnih imena.....	47
4.4.4. Vezanost osobnih imena.....	50
4.5. Usporedba s dubrovačkim i splitskim fondom osobnih imena.....	51
5. PREZIMENA.....	54
5.1. O prezimenu općenito.....	54
5.2. Razvoj prezimena u Hrvatskoj	55
5.3. O korpusu prezimena.....	57
5.3.1. Stanovništvo Kaštela u 16. i 17. stoljeću.....	60
5.3.2. Stanovništvo Kaštela u 18. stoljeću.....	65
5.4. Tvorbeno-motivacijska analiza prezimenskog fonda 19. stoljeća.....	68
5.4.1. Analiza tvorbenog aspekta prezimena.....	79
5.4.2. Analiza motivacijskog aspekta prezimena.....	82
5.4.2.1. Prezimena motivirana osobnim imenom.....	82
5.4.2.2. Prezimena motivirana nadimkom.....	86
5.4.2.3. Prezimena motivirana nazivom za zanimanja.....	88

5.4.2.4. Prezimena motivirana etnikom.....	90
5.5. Aloglotski elementi u kaštelanskom prezimenskom fondu.....	91
6. NADIMCI.....	94
6.1. O postanku nadimaka.....	95
6.2. Odnos nadimaka i drugih antroponimijskih kategorija.....	96
6.3. Definicija kaštelanskih obiteljskih nadimaka.....	98
6.4. Klasifikacija obiteljskih nadimaka.....	99
6.4.1. Motivacijsko-tvorbena analiza obiteljskih nadimaka.....	101
6.4.2. Dijalektalni i aloglotski elementi u korpusu nadimaka.....	107
7. ZAKLJUČAK.....	109
8. POPIS LITERATURE.....	112
9. SAŽETAK.....	121
10. DODATAK: KORPUS ANTROPONIMA	123
11. ŽIVOTOPIS.....	169

1. UVOD

Svrha onomastičke komunikacije jest precizna identifikacija i diferencijacija onomastičkog sadržaja putem imena, koja se od apelativa razlikuju upravo po tome što je njihova funkcija identifikacija imenovanog objekta. Čovjek, u svijetu koji ga okružuje, imenuje sve ono što za njega ima određenu važnost, to jest svaki referent za koji postoji potreba da se identificira i diferencira. Shodno tome, termin „ime“ odnosi se na cijeli niz jezičnih i izvanjezičnih fenomena koje Šimunović (2009: 15) dijeli u tri velike skupine: geonime, bionime i krematonime. Predmet ovoga rada su imena ljudi, antroponimi, koji se svrstavaju u skupinu bionima zajedno s imenima životinja, mitoloških, literarnih i drugih bića (Vodanović 2014: 133).

Imena predstavljaju odraz povijesne i društvene zbilje te svojevrzne jezične spomenike u kojima se odražava materijalna i duhovna kultura određenog kraja i naroda. Kako navodi naš istaknuti onomastičar Živko Bjelanović (2007: 84): „Motivacija je vlastitog imena nužno nelingvističkog karaktera. Prodornijim zagledanjem u odnos znaka i značenja mogu se pored ostalog otkriti i socijalni i povijesni realiteti određenog vremena i prostora, nazori onih koji se znakom služe, odnosi onih koji nazivaju, prema onima koji su nazvani itd.“ Zbog svih navedenih razloga imena su još od davnih vremena često bivala predmetom mnogih znanstvenih disciplina.¹

Imena dakle na osobit način svjedoče o materijalnoj i duhovnoj kulturi svojih nadjevatelja, kao i o prožimanjima s kulturama s kojima su dolazila u doticaj, ali su prije svega odraz jezičnih prilika koje su imenima odredile formu. Budući da je ime definirano kao jezični entitet u hrvatskoj se tradiciji onomastika smatra leksičkom potkategorijom s posebnim statusom i metodološkom obradom. Imena su, za razliku od ostalih leksičkih kategorija, kategorija koja se kako u usmenoj, tako i u pismenoj komunikaciji najduže čuva i najmanje je podložna promjenama (Barac-Grum 1991: 21). Slijedom svega navedenog, možemo zaključiti kako su onomastička istraživanja po svojoj prirodi interdisciplinarna

¹ Kako ističe Putzu (2000: 29) ime, bez sumnje, pripada sustavu jezičnih znakova. Smatra, međutim, kako nadijevnje imena nije puki odabir, već kreativan čin uvjetovan nizom izvanjezičnih faktora, a upravo zbog te činjenice nameće se interdisciplinarni pristup u onomastičkim istraživanjima.

budući da se uz temeljne jezične elemente u obzir moraju uzeti i svi izvanjezični elementi koji utječu na jezičnu zbilju, a samim time i na onimiju.²

Prema de Sausserovoj definiciji jezik je sustav jezičnih znakova, a kako tom sustavu pripadaju i imena, značenje koje proizlazi iz odnosa jezičnih znakova prema izvanjezičnoj stvarnosti svojstveno je i imenima. U procesima komunikacije imena su poseban, autentičan jezični znak upravo zbog njihove različitosti u usporedbi s apelativnim leksikom. Naime, dok apelativ označava, ime kao jezični znak određuje jedinku u vrsti. Imenujući, ono identificira i diferencira imenovani objekt od istovrsnih objekata u izvanjezičnoj stvarnosti. Stoga ime, koje se izravno vezuje za objekt imenovanja, bez uspostavljanja veze s predodžbom ili leksičkim značenjem, možemo nazvati i onomastičkim znakom. Općenito možemo reći da su imena denotativne prirode te da funkcioniraju poput etiketa. Leksičko značenje kod imena postaje redundantno i povlači se u korist onomastičke funkcije koja je jača što je semantička transparentnost imena manja.

Na znanstvenom projektu *Romanizmi u onomastici grada Splita* voditeljice prof. dr. sc. M. Marasović-Alujević surađivala sam prikupljajući korpus splitske antroponimije te sam u izvorima iz kojih je prikupljana građa nailazila i na popise kaštelanskih antroponima. Primijetila sam kako su dosadašnja istraživanja kaštelanskog onomastičkog naslijeđa uglavnom bila predmetom povijesnih, ali ne i jezičnih istraživanja što je upravo bio poticaj za odabir teme ove disertacije. U jezičnom smislu, Kaštela se očituju kao riznica starih hrvatskih spomenika među koje ubrajamo i kaštelanska imena u kojima se, kao i u jeziku općenito, pokazuje drevnost i slojevitost žitelja, mirna romansko-hrvatska simbioza i čitav splet davnih društvenih odnosa (Šimunović 1992: 91). Potvrdu činjenice da Kaštela predstavljaju hrvatsko povijesno tlo izraslo na antičkoj i ranokršćanskoj baštini te područje koje možemo s pravom nazvati kolijevkom hrvatske povijesti, Šimunović (1992: 79) nalazi kako u kaštelanskoj čakavštini, tako i u kaštelanskoj povijesnoj onomastici. Trpimirova darovnica, povijesni dokument u kojem se prvi put spominju imena Hrvatska i Hrvat, izdana je 4. ožujka 852. godine upravo u Kaštelima, točnije ispred crkve Sv. Marte u Bijaćima. U ovoj povelji knez Trpimir (845.-864.) na latinskom jeziku, za sebe je napisao "knez Hrvata milošću Božjom" (*dux Croatorum iuvates munere divino*).³

² Talijanski autor Emidio De Felice (1986: 11) također naglašava nužnost interdisciplinarnog pristupa onomastičkim istraživanjima s obzirom na činjenicu da su imena po svojoj prirodi povezana s izvanjezičnom stvarnošću.

³ Valja napomenuti kako o Trpimirovoj i Muncimirovoj darovnici u našoj historiografiji postoji obimna literatura u kojoj se donosi niz različitih zaključaka, sudova i mišljenja. Razlog tome jest činjenica da ni jedna od

Antroponimijska je građa Kaštela, dakle, u dosadašnjim istraživanjima bila obrađivana isključivo s povijesnog aspekta. Spomenut ćemo kao primjer radove Vjeke Omašića, Mladena Andreisa, Frane Bege, Frane Ivasovića, Benedikte Zelić-Bućan i drugih, u kojima nalazimo popise kaštelanskih antroponima. U navedenim se radovima antroponimijski korpusi donose u svrhu demografske analize (Andreis 1999, Zelić-Bućan 1967) ili je pak antroponimijska građa obrađena s ciljem rekonstrukcije rodoslovlja kaštelanskih obitelji (Jerkunica 2009) kao i društveno-gospodarskih odnosa u određenim razdobljima (Omašić 1986, 2001; Bego 1991; Ivasović 1991; Domazet, Vuletin 2002).

Jedini pregled lingvističkih značajki kaštelanskih imena nalazimo u radu našeg istaknutog onomastičara Petra Šimunovića (1992) u kojemu, između ostalog, autor ističe izuzetnu važnost kaštelanskih jezičnih spomenika kao i potrebu sustavne obrade onomastičke građe Kaštela. Šimunović (2009: 82) također navodi kako su onomastička istraživanja u prvoj polovici dvadesetog stoljeća imala tendenciju zahvaćati golemo vremenska razdoblja i preširoka područja što je rezultiralo nastankom parcijalnih onomastičkih obrada. Iz tog smo razloga sustavnoj jezičnoj analizi ovog istraživanja odredili vremenski okvir u kojem će biti riječi u opisu metodologije rada.

Pri jezičnoj analizi povijesne antroponimije ovoga područja primarnu građu predstavljale su matične knjige u kojima osim antroponimijskih podataka nalazimo i druge podatke o obitelji poput socijalnog statusa ili podrijetla, a koji nam upravo omogućuju interdisciplinarni pristup problematici nastajanja, razvoja i distribucije antroponima kao i analizu funkcije imena kao jezičnoga znaka.

1.1. Cilj i metodologija rada

Zapisivanje antroponima koji do sada nisu bili predmetom lingvističkih istraživanja te njihovo proučavanje s onomastičkog stajališta kroz obradu svih antroponimijskih kategorija (osobnih imena, prezimena i nadimaka) po podrijetlu, obliku i čestotnosti temeljni su ciljevi ovoga rada. Pristupajući imenu kao sociolingvističkom znaku želimo potvrditi hipotezu da

navedenih darovnica nije sačuvana u izvorniku, nego u mnogo kasnijim prijepisima. Ipak, iako je riječ o prijepisima (iz 16. i 17. stoljeća), te nam isprave između ostalog mogu poslužiti i za rekonstrukciju osobnoimenskoga fonda područja i vremena u kojima su nastale. Naime, u njima se navode svjedoci pred kojima su napisane i potvrđene. Tako, na primjer, nalazimo na sljedeća imena: *Komičaj*, *Precilja*, *Nemistl*, *Zašata*, *Ljudevit*, *Vitolja*, *Ozamil*, *Njeguča*, *Žulj*, *Potehan*, *Žutomistl*, *Damnana*, *Dominik*, *Boljedrug*, *Željst*, *Željdidjed*, *Prvad*, *Željdrag*, *Pribitjeh*, *Dragočaj*, *Kržemistl*, *Budimir*, *Stjepan*, *Petar* i dr. (vidi u Kečkemet 1978: 52-55).

antroponimi odražavaju ne samo obilježja jezika nego i društveno-povijesnog konteksta u okviru kojeg su nastajali i razvijali se, ali i izlazili iz uporabe.

Osobitu pozornost u obradi kaštelanskog antroponimikona posvetili smo analizi etiologije prezimena kao i njihovih tvorbenih osobitosti kako bismo stekli uvid u razvoj i ustaljivanje prezimena u Kaštelima. Naime, kaštelanska su prezimena po svojim osobitostima izolirana pojava u Hrvatskoj budući da se odlikuju prvotnom posesivnom tvorbom na *-ov/-ev* i *-in*. Budući da su prezimena, iako u pisanim povijesnim dokumentima nalazimo najviše potvrda upravo za ovu antroponimijsku vrstu, svojom formom najnestabilniji sloj našeg antroponomastičkog sustava (Bjelanović 2007: 196), pri opisu cjelokupnog korpusa u obzir smo uzeli razlike, odnosno nestabilnosti u izrazu na koje smo naišli. Zabilježili smo tako varijacije fonološkog te posebice tvorbenog karaktera poput djelomične ili potpune desufiksacije u primjerima *Beretinov - Beretin*, *Peragin - Peraga* i sl.

S obzirom na sociolingvistički pristup na kojemu je temeljeno ovo istraživanje, to jest važnost izvanjezičnog konteksta pri analizi prikupljene antroponimijske građe, rad započinjemo prikazom društveno-povijesnog i jezičnog konteksta kaštelanskoga područja. Prije analize prikupljenog korpusa antroponima donosimo također i podatke o izvorima iz kojih smo crpili navedenu građu. Riječ je o izvorima Državnog arhiva u Splitu, prvenstveno matičnim knjigama i zemljišniku, uz napomenu da su nam kao izvor podataka poslužili i popisi stanovništva odnosno drugi antroponimijski podaci koje nalazimo u nekim objavljenim djelima. Svi službeni dokumenti, pa tako i izvori kojima smo se služili pri ekscerpiranju građe za ovaj rad, sve do sedamdesetih godina 19. stoljeća bili su pisani na talijanskom jeziku. Rekonstrukcija stvarnog oblika prezimena zapisanih u maticama zbog različitih uzusa fonoloških prilagodbi često nam je bila otežana, te nakon opisa izvora donosimo analizu i opis hrvatskog fonološkog sustava na talijanskoj grafiji.

U poglavljima koja slijede, prikupljena antroponimijska građa podijeljena je na imena prve determinacije (osobna), druge determinacije (prezimena) i treće determinacije (nadimci) te se korpus antroponima, ekscerpiran iz matičnih knjiga i zemljišnika za razdoblje 19. stoljeća, sustavno analizira na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini. Za ovakav pristup odlučili smo se zbog velikog obima te dostupnosti građe. Kaštelanske matice koje su sačuvane u cijelosti odnose se na razdoblje 19. stoljeća dok su za prethodna razdoblja tek djelomično sačuvane (Andreis 1999: 93) te za rekonstrukciju svih sinkronijskih razina ne postoje relevantni podaci. Korpus ekscerpiran prvenstveno iz arhivske građe smatramo reprezentativnim, a određenje vremenskog okvira primjerenim za socionomastičku analizu.

Naime, kako smo već prethodno naveli, onomastička su istraživanja u prvoj polovici dvadesetog stoljeća imala tendenciju zahvaćati golema vremenska razdoblja, dok bi, prema mišljenju Petra Šimunovića (2009: 82) i Živka Bjelanovića (2012: 20) antroponimijsko istraživanje trebalo provesti na sinkronijskoj razini, što bi omogućilo primjerenu i cjelovitu obradu građe. Isticanje nužnosti ovakvog pristupa analizi antroponimijske građe nalazimo i kod Žarka Muljačića (1963: 111) koji smatra kako uspoređivanje sistema imena u vremenskom slijedu nije moguće ukoliko ne postoje prethodne sustavne sinkronijske analize.

Nakon jezične analize prezimena, prezimenske likove potvrđene u arhivskim izvorima iz 19. stoljeća usporedili smo s prezimenskim likovima iz prethodnih stoljeća zabilježenima u radovima Mladena Andreisa (1999) i Vjeka Omašića (1986 i 2001) kao i sa suvremenim prezimenskim likovima zabilježenima u Hrvatskom prezimeniku. Na taj smo način izdvojili prezimena koja ispunjavaju dva uvjeta, a to je da njihov prvi zapis seže najmanje 150 godina u prošlost te da su i danas sastavni dio kaštelanskog prezimenskog fonda. Naime, prema mišljenju Anđele Frančić (Frančić 2002: 19) upravo prezimena koja ispunjavaju navedene kriterije možemo svesti pod naziv *kaštelanska prezimena*.

Mišljenja smo da definiranje korpusa kaštelanskih prezimena prema navedenim kriterijima predstavlja temelj za buduća istraživanja suvremenog kaštelanskog prezimenskog fonda kao i za utvrđivanje razlika u kaštelanskom antroponimikonu nastalih uslijed migracija i intenzivnog naseljavanja kaštelanskog područja u posljednjih nekoliko desetljeća.

Na morfološkom planu prikupljena antroponimijska građa opisuje se s obzirom na derivacijske, hibridne i kreativne tvorbene procese, a potom se razrađuje i etimološka klasifikacija prezimena i nadimaka. Pri opisu značenja onomastičkih leksema, nastojali smo proniknuti u značenjski sadržaj antroponima u trenutku antroponimizacije, to jest na temelju poznatih društvenih i povijesnih realiteta vremena i prostora u kojemu se taj proces odvijao, odgonetnuti i etiologiju analiziranih antroponima.

Antroponimi se, nadalje, klasificiraju i prema podrijetlu na idioglotske i aloglotske. S obzirom na višestoljetna hrvatsko-romanska etnojezična prožimanja u Dalmaciji pri klasifikaciji antroponima aloglotskoga podrijetla posebna se pažnja posvećuje antroponimima romanskoga, to jest talijanskoga podrijetla.

Kod osobnih se imena frekventnost prati kronološki kroz tri vremenska odsječka u okviru devetnaestoga stoljeća te se tijekom promjena na tom planu analizira i prikazuje statistički. Kako je društveni status pojedinih obitelji potencijalni čimbenik koji, eventualno,

može utjecati na izbor osobnog imena pri analizi korpusa u obzir se uzimaju svi podaci dostupni u arhivskoj građi, prvenstveno matičnim knjigama. Naime, kako smo već istaknuli, osim jezičnog opisa cilj analize prikupljene antroponimijske građe jest pronaći i obrazložiti vezu s izvanjezičnim odnosno društveno-kulturološkim komponentama, s obzirom na to da je, prema mišljenju Ž. Bjelanovića (2007: 84), upravo „jasnija predodžba o nejezičnome kao uzorku istovremeno i jasnija predodžba o jezičnom kao posljedici“.

U kategoriji nadimaka do izražaja najviše dolaze upravo spomenuta društveno-kulturološka obilježja kao i obilježja lokalnoga narječja, pa smo stoga u analizu ove najdinamičnije i najkreativnije antroponimijske kategorije uvrstili i elemente lokalnoga govora.

2. POVIJESNO-GEOGRAFSKE ZNAČAJKE KAŠTELANSKOG PODRUČJA

Prema riječima našeg istaknutog povjesničara umjetnosti Ive Babića (1991: 15) geomorfološka konfiguracija, odnosno prirodni okvir prostora između gradova Trogira i Splita, pruža nam osnovu za razumijevanje razvoja kulturnih konfiguracija na ovom prostoru. Stoga ovaj rad započinjemo iznošenjem osnovnih geografskih i kulturno-povijesnih značajki kaštelanskog područja.

Najznačajniji amfiteatar hrvatske prošlosti omeđen je trokutom Trogir – Klis – Split sa zapada i sjeveroistoka te morem i otocima s juga (Kurtović, Šimunović 2000: 83). Velikim dijelom ovoga područja protežu se Kaštela: od zapadnih granica grada Solina do istočnih granica trogirskoga teritorija, obuhvaćajući južne i sjeverne padine planine Kozjak, a na zapadnome dijelu brdo Trećanicu i brežuljkasti područje Bijaća, te ravničarski dio pod imenom Kaštelansko polje.⁴

Geomorfološki, kaštelansko područje formiralo se tijekom razdoblja mezozoika i tercijara. U mezozoiku su se na morskome dnu taložile naslage krednoga vapnenca koje su u tercijaru nabijanjem formirale Dinarski sustav, što je bio i način nastanka planine Kozjak koja sa sjeverne strane obrubljuje kaštelanski prostor pružajući se u smjeru istok – zapad u duljini od 14 km (Omašić 2001:13). Na sjevernoj strani Kozjaka padine su blaže, a spuštaju se do kraških polja od Radošića do Konjskoga, dok južnu stranu Kozjaka karakteriziraju strmi odsjeci do kojih se pružaju plodne padine i grebeni koji završavaju u ravnici čije je tlo nastalo taloženjem crnice i drugih materijala. I u samoj se ravnici nalaze grebeni vapnenca i pješčenika, dok su manji dijelovi ravnice pokriveni brečastim i konglomeratskim pješčenikom nanesenim od bujnih potoka u posljednjim geološkim razdobljima (Omašić: 14). Kaštelansko područje obiluje vodom⁵ koja se slijeva s padina Kozjaka te u potocima teče prema moru. Ljudska naselja prvotno su nastala na padinama Kozjaka oko izvora vode, dok su kasnija kaštelanska naselja izgrađena oko potoka ili uz same potoke.⁶

⁴ Toponim *Kaštelansko polje* novijeg je podrijetla. U pisanim izvorima prvi je put zabilježen 1801. godine, uz stari naziv *Campo grande*, koji u izvorima nalazimo i 1883. godine (usp. Omašić 2001: 13). U srednjevjekovnom razdoblju zapadni dio današnjeg Kaštelanskog polja nazivao se *Podmorje*, a istočni *Dilatun* (Babić 1991: 72). Burić (1998: 30) naglašava kako jedinstvenog imena za ovako definiran prostor i nema sve do 16. stoljeća, tj. prije nego li su uz obalu niknuli renesansni dvorci (tal. *castelli*) koji su svojim značenjem i vizurama nametnuli današnje ime *Kaštela*.

⁵ U prošlosti se na kaštelanskome području od Sućurca do Štafilića pružalo močvarno područje, a i danas se ta područja, iako isušena, nazivaju *Blata* (usp. Omašić 2001: 13).

⁶ Imena većih potoka kaštelanskoga područja zabilježena su i u Upisniku zemljišta (DAS Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju) iz kojeg smo ekscerpitali građu za poglavlje o prezimenima (vidi 5. poglavlje): *Sv. Nofar, Brižine, Lepinski potok, Dubočica, Slanac, Črnovik, Vručine, Prosik, Trećanica, Bijać, Resnik, Česminovac, Stomorija,*

Kaštelansko područje pripada mediteranskoj klimi sa suhim i vrućim ljetima i blagim zimama s tek povremenim hladnoćama kada se temperatura spušta ispod ništice. Mikroklimu ovoga područja određuju njegove morfološke osobine, a valja naglasiti kako na nju utječu i položaj Kozjaka, koji štiti Kaštelansko polje od hladnih vjetrova u unutrašnjosti, te zatvorenost Kaštelanskog zaljeva. Vegetacija kaštelanskoga područja je mediteranska. Od šumske vegetacije na Kozjaku prevladavaju mješovite šume crnike i crnog graba na južnoj strani, a na sjevernoj strani šume duba ili hrasta i crnog graba.⁷ Zbog povoljnih klimatskih prilika na kaštelanskom području uspijevaju mediteranske kulture poput vinove loze, maslina, smokve, badema i trešanja.⁸

Upravo zbog povoljnog klimatskog okruženja i bogatstva voda tekućica ovo je područje naseljeno još od prapovijesti. O naseljenosti kaštelanskog područja u prethistorijsko doba svjedoče nalazi grube keramike, razni kameni i kremen artefakti (Babić 1991: 30). Prvi tragovi neandertalaca iz razdoblja srednjeg kamenog doba pronađeni su u Mujinoj pećini, dok su na području Resnika pronađeni brojni neolitski nalazi⁹ stari oko pet tisuća godina (Omašić 2001: 16). U razdoblju eneolita kao rezultat borbe pojedinih ljudskih zajednica za prostor, to jest za obradivu zemlju i pašnjake nastaju gradine i gomile. Na kaštelanskome području postoje dva reda gradina, građenih tehnikom suhozida, od neobrađena kamena. Osim što su služile kao tvrđave i zaklon u slučaju opasnosti, pretpostavlja se da su se na njima nalazila i kulturna poganska mjesta (Omašić 2001: 17).¹⁰ Također se pretpostavlja kako su na kozjačkim obroncima već od prvog tisućljeća pr. n. e. obitavala ilirska plemena Bulini i Hilini, da bi u kasnijem razdoblju prodrli Delmati, a krajem 4. stoljeća pr. n. e. i Grci. Dolaskom Grka ovo područje ulazi u povijesno razdoblje, a značajno je i to što se razvija živa trgovina između Ilira i Grka i na taj se način uspostavlja suživot dvaju naroda na ovim prostorima (Omašić 2001: 18).

Spudonja, Orculja, Fuležina, Puzlice, Šušnjari, Štalija, Gostinji, Majurina, Šibovica, Lapotić, Cigulica, Štalija, Svrh sela, Giričić, Krtine, Potok, Peca, Oštrica, Gospica, Lučica i Slano.

⁷ Neki kaštelanski toponimi, poput *Dubrava* (< dubrava 'dubova, hrastova šuma') i *Grabovica* motivirani su upravo vegetacijom ovoga područja, a nekadašnja zajednička šumska područja i danas nose nekadašnja imena *Gaj* i *Gajine* (< gaj 'šumica, šumarak') (usp. Omašić 2001: 15).

⁸ Brojni su putopisci ushićeno opisivali Kaštelanski zaljev, divili se plodnom kaštelanskom polju uspoređujući ga u svojim djelima s talijanskim vrtovima, opisujući ga kao jedno od najljepših mjesta na svijetu i nazivajući ga „vrtom Dalmacije“ ili „preplodnom obalom“ (usp. Babić 1991:18-19). Jedan od putopisaca koji u svojim djelima spominje Kaštela je i Alberto Fortis koji u svom „Putu po Dalmaciji“ između ostalog piše o Kaštelima: „...pruža se prekrasna položita obala Kaštela koju su zbog pitomosti zaslužno pohvalili svi koji su pisali o ilirskim stvarima.“ (Fortis 2004: 164)

⁹ Riječ je o razdoblju mlađeg kamenog doba (Omašić 2001: 16).

¹⁰ Prema Omašiću (2001: 17), dolaskom kršćanstva ova poganska kulturna mjesta zamijenili su kršćanski kultovi sv. Ivana, sv. Luke i sv. Jurja, što je ostavilo traga i u kaštelanskom antroponimikonu, a o čemu će biti riječi u sljedećim poglavljima.

U nizinskom dijelu kaštelanskog područja živjeli su Rimljani, koji su u ove krajeve prodirali od kraja 3. stoljeća pr. n. e. O životu u Kaštelanskome polju u antičko doba svjedoče brojni rimski ostaci poput *villa rustica* građenih na čitavom području Kaštelanskog polja.¹¹ U istom su razdoblju na obroncima Kozjaka živjeli romanizirani potomci Ilira koji su se bavili stočarstvom (Omašić 2001: 20). Hrvati doseljavaju u 7. stoljeću gradeći svoje naseobine također na obroncima Kozjaka. Na ovome području tako dolazi do susreta i kasnijeg suživota¹² dvaju različitih svjetova: hrvatskoga, koji je bio na početku stvaranja vlastite državnosti, i romanskoga s kudikamo naprednijim civilizacijskim tekovinama (Omašić 2001: 23). U vjekovnom procesu koegzistencije novodoseljenih Hrvata i starosjedilaca, Hrvati su preuzeli brojne tekovine antičke civilizacije i kulture. Time se stvarao kontinuitet, to jest prenošenje drevnih običaja i tradicija, prvenstveno kršćanstva, kao i brojnih razvijenih oblika antičke materijalne kulture (Burić 1998: 31). Uslijed procesa kristijanizacije novodoseljenih Hrvata već u ranom srednjem vijeku crkvena zdanja postala su najvažnije javne zgrade u svim potkozjačkim selima.¹³ Upravo zahvaljujući prihvaćanju kršćanstva od strane prvih hrvatskih vladara i vladajućeg sloja polako se stvarao miran suživot Hrvata i Romana.¹⁴

Novo razdoblje u povijesti kaštelanskog kraja započinje u drugoj polovici 15. stoljeća kada pljačkanje od strane Turaka, Vlaha i vojnika kliške posade uzima toliko maha da život stanovnika potkozjačkih sela u Dilatu i Podmorju postaje nepodnošljiv. Nezaštićeno pučanstvo počinje iseljavati na otoke Čiovo, Drvenik, Šoltu i Vis, pa čak i u južnu Italiju te plemići iz obližnjih gradova počinju graditi utvrde uz samo more kako bi zaštitili sebe i ujedno pružili zaštitu svojim kolonima (Omašić 1978: 175). Preseljenjem stanovnika potkozjačkih sela oko tih novoizgrađenih kaštela mijenja se topografska slika ovoga područja. Umjesto dotadašnjih naselja raštrkanih po obroncima Kozjaka niču nova, zbijena obrambena naselja uz more, oko utvrda splitskih i trogirskih zemljoposjednika. Sagrađeno je tako ukupno sedamnaest utvrda - kaštela i dvanaest utvrđenih naselja (Marasović 2009: 26).¹⁵

¹¹ Diskutirajući o srednjovjekovnim naseljima u Kaštelima Burić (1998: 32) navodi kako je položaj pretkastelanskih sela u Kaštelima predodređen naslijeđem antike; razmještajem rustičkih vila i gradina, ali i općim ekološkim uvjetima poput izvora vode, šuma, pašnjaka i obradivih površina.

¹² Prema Šimunoviću (1992: 79) prožimanje ovih dvaju etnosa u ranoj, mirnoj biološkoj, gospodarskoj, ali i jezičnoj simbiozi odražava se u zemljopisnim imenima i u jeziku općenito.

¹³ Titulari tih crkava dijelom su naslijeđeni iz antike, a dijelom su novi, tipično srednjovjekovni. Kult štovanja svetaca - titulara kaštelanskih crkava ostavio je traga i u kaštelanskom antroponimikonu o čemu će biti riječi u sljedećim poglavljima.

¹⁴ O topografskim podacima i općenito povijesnim podacima za kaštelansko područje u srednjovjekovnom razdoblju detaljnije vidi u Omašić (2001: 24-37).

¹⁵ Više o izgradnji pojedinih utvrda, njihovim vlasnicima, graditeljima i razvoju naselja više vidi u Babić (1991), Omašić (2001) i Marasović (2009).

Proces izgradnje stalnih naselja trajao je više desetaka godina. Najprije se gradila kula, koja je predstavljala jezgru, oko koje se formiralo selo koje se sastojalo od pravilno raspoređenih težačkih kuća unutar seoskih zidina. Naselja uz kaštel okružena bedemima nazivala su se *varoš* ili na talijanskom *borgo* (Omašić 2001: 196).¹⁶ Prestankom turske opasnosti, krajem 17. stoljeća, naselja se šire izvan obrambenih zidova i na taj način postupno nastaje današnjih sedam kaštelanskih naselja: Kaštel Sućurac, Kaštel Gomilica, Kaštel Kambelovac, Kaštel Lukšić, Kaštel Stari, Kaštel Novi i Kaštel Štafilić, unutar kojih se više ili manje sačuvalo dvanaest utvrda (Marasović 2009: 25).

U ovim su utvrđenim naseljima utočište, dakle, našli i težaci i gospodari ujedinjeni u zaštitu od zajedničkog neprijatelja. Valja napomenuti, međutim, kako su težaci koji su se naselili unutar utvrđenih kaštelanskih naselja morali plemiću, gospodaru kaštela davati godišnji najam i „regalije“ (darove) za zemlju na kojoj su izgradili kuću kao i za zemlju koju su rabili kao vrt. Uz sve to postojala je i radna obveza pa su zbog navedenih činjenica težaci došli u mnogo nepovoljniji položaj nego što su ga imali u svojim selima na padinama Kozjaka (Marasović 2009: 34).

Osim gospodara kaštela i žitelja potkozjačkih sela, Kaštela su počeli naseljavati i izbjeglice s turskog teritorija te Poljičani, pripadnici tamošnjeg plemstva.¹⁷ Veliki priljev izbjeglica u Kaštelima zabilježen je u drugoj polovici 17. stoljeća. Povremeno su u Kaštela doseljavali i zanatlije s područja današnje Italije. U 18. i 19. stoljeću u Kaštelima se nastanjuju i žitelji obližnje Zagore kao poljoprivredni radnici i trgovci. Usprkos sukcesivnim migracijama, Kaštela su u tim stoljećima sačuvala svoju čakavštinu zahvaljujući činjenici da su glavninu pučanstva ipak predstavljali žitelji negdašnjih potkozjačkih sela. Valja istaknuti kako se u to doba u gradskim jezgrama Trogira i Splita, odakle je podrijetlom bilo plemstvo koje je izgradilo kaštelanske utvrde, iz kojih su se potom razvila i kaštelanska naselja, kulturna reljefnost očitovala i u jezičnom smislu. U tim je gradovima tako pored hrvatskoga u uporabi bio i talijanski jezik, iako ne u tolikoj mjeri kao odraz etničke slojevitosti društva, koliko kao fenomen aristokratskog bilingvizma (Babić 1991: 116).¹⁸

¹⁶ Od početka 16. stoljeća za ova utvrđena naselja upotrebljava se latinski termin *castrum* (Omašić 2001: 196).

¹⁷ Tako su se u Sućurcu naselile plemićke obitelji Alfrević, Barić, Jerončić, Luketin, Marković, Marušić – Jerkunica, Reljić i Ždere, u Lukšiću plemićka obitelj Marjanović, a u donjim Kaštelima Juretinov – Ivaka, Juračić i Metličić (usp. Omašić 2001: 199).

¹⁸ Kada je riječ o dvojezičnosti u Splitu napominjemo kako neki autori govore o dvojezičnosti u pravom smislu te riječi, dok u nekim istraživanjima autori prave razliku između takozvanog funkcionalnog bilingvizma splitskih pučkih predgrađa i gradskog tipa bilingvizma među pripadnicima viših društvenih slojeva koji su poznavali talijanski jezik i rabili ga u svakodnevnoj komunikaciji (vidi Gačić 1979: 7).

U 19. stoljeću naselja se počinju širiti i izvan zidina sela te se postepeno međusobno spajaju, a varošima se tada počinju nazivati seoske jezgre. U 20. se stoljeću, kao posljedica industrijalizacije i deagrarizacije, slika kaštelanskog područja u potpunosti mijenja, stare se jezgre sedam kaštelanskih naselja u velikoj mjeri devastiraju, a brojni povijesni lokaliteti i nalazišta uništavaju.

Danas je sedam kaštelanskih naselja: Kaštel Sućurac, Kaštel Gomilica, Kaštel Kambelovac, Kaštel Lukšić, Kaštel Stari, Kaštel Novi i Kaštel Štafilić, administrativno objedinjeno u grad Kaštela.¹⁹ Kaštela se dijele na gornja i donja. Valja napomenuti kako se navedenim atributima ne označava povijesni nastanak naselja: onih *gornjih* na obroncima Kozjaka koji stoje nasuprot onim *donjima*, koji, kako smo naveli, nastaju uz more od 15. stoljeća, već su u tim atributima sadržane stare orijentacijske oznake prema kojima su *gornji* na istoku, a *donji* na zapadu.²⁰

2.1. O imenima sedam kaštelanskih naselja

Prvo gornjokaštelansko naselje, odnosno prvi kaštel u nizu od Splita prema Trogiru je Kaštel Sućurac. Kao i ostala kaštelanska naselja, nastao je širenjem izvan obrambenih zidova utvrda građenih od 15. stoljeća u vrijeme turske opasnosti. Prva nadbiskupska kula u Dilatu, na području stare jezgre današnjeg Kaštel Sućurca, sagrađena je 1392. godine, a 1474. godine dao ju je još bolje utvrditi splitski nadbiskup Zanetti. Godine 1489. nadbiskup Bartul Averaldo ogradio je širi prostor istočno i sjeverno od kaštela, a u samome moru izgradio palaču te je otpočelo naseljavanje toga prostora (Omašić 2001: 174). Nakon turske provale u navedeno naselje, nadbiskup Zane Bernardin uz pomoć mletačke vlasti obnovio je i bolje utvrdio ovaj nadbiskupski kaštel. Bez obzira na turske upade, naselje se održalo, a početkom 16. stoljeća najprije se naziva *Castrum ad Dilatum*, potom *Castelo in Dilato* te *Castrum Archiepiscopalis*, odnosno *Castello dell'Arcivescovo*. Ime Sućurac, preciznije *Castro*

¹⁹ *Kaštela* je pod ovim imenom samovoljno unio u svoj rječnik V. Stefanović Karadžić, umjesto udomaćenog imena *Kaštīla* koje je do danas ostalo u neslužbenoj upotrebi među lokalnim stanovništvom. Takve su i sve druge prilagodbe toponima od iste osnove (*Kaštīlac*, *Kaštīline*...). Množinski oblik na –a, umjesto na –i (*Kaštīla*, umjesto *Kaštīli*), utjecaj je romanskoga lika koji je srednjeg roda - *Castellum*, pl. *Castella* (Šimunović. 1992:79).

²⁰ Ovakva je orijentacija vjerojatno povezana s predodžbom Sunčeve putanje. Naime, Sunce se na istoku rađa, uspinje gore, dok se na zapadu spušta dolje (Šimunović 1992: 79 i 2006: 209). O imenima sedam naselja koja su se kroz povijest mogla čuti među samim stanovništvom kao i o podjeli sedam Kaštela na gornja i donja Omašić (2001: 196) navodi: „U narodnome govoru nije se ispred naziva pojedinog mjesta upotrebljavao pun naziv, već samo Nehaj, Novi, Stari, Lušić, Kambelovac itd., dok je službeno naziv na talijanskome uvijek bio Castel Vecchio, Castel Nuovo, Castel Vitturi itd. U drugoj polovici 19. stoljeća sve se više i u službenoj upotrebi koriste hrvatski nazivi, ali je u svakome nazivu mjesta zadržano ono Kaštel. Budući da je kaštelanski teritorij bio podijeljen između Splita i Trogira, nova su naselja nazvana splitska i trogirski Kaštela, odnosno Gornja i Donja sela, po smještaju istok – zapad.“

Arciepiscopatus dicto Succuraz za nadbiskupov kaštel susrećemo prvi puta 1537. godine (Omašić 2001: 176). Dok je prvi dio toponomastičke sintagme *Kaštel Sućurac* motiviran talijanskim nazivom *castello* koji se odnosio na renesansne utvrde građene uz obalu zaštićenog morskog zaljeva, jednako kao što je to slučaj i s prvim dijelom imena svih ostalih kaštelanskih naselja, drugi je dio tvoren od romanskog pridjeva *san(c)tu(s)* i svetačkog imena Juraj.²¹

Sljedeće gornjokaštelansko naselje jest Kaštel Gomilica. Osnovale su ga splitske benediktinke kako bi zaštitile svoj posjed i svoje kolone od upada Turaka, a u konačnici su pružile utočište seljacima sela Gornja i Donja Kozica koji su pobjegli pred Turcima. Gradnja je počela godine 1529., a prema zapisu iz 18. stoljeća Kaštel Gomilica osnovana je 1713. godine. Prvi poznati spomen ovoga naselja potječe iz 1537. godine, a ime mu je zabilježeno kao „*castrum dominae Abbatisse S. Rainierii*“ (Omašić 2001: 193) što ukazuje na činjenicu da su kaštel i naselje nastalo širenjem izvan njegovih zidina nazvani po opaticama *Castel Abbadessa*²². Drugi dio današnjega imena - Gomilica²³ motiviran je izgledom morskih grebena tik pred obalom na kojima je sagrađena utvrda koju Kaštelani i danas nazivaju Kaštilac, a potvrdu imena navedenih grebena nalazimo u Ugovoru o gradnji Kaštilca iz 1529. godine (Bego 1991: 715-719).

Posljednje gornjokaštelansko naselje, Kaštel Kambelovac, razvilo se oko nekoliko jezgri, čija su se imena *Piškeri*, *Lippeo*, *Grisogono* i *Cambi* očuvala sve do 19. stoljeća, da bi na kraju ipak prevladalo ime *Kaštel Kambelovac* za cijelo naselje. Drugi dio toponomastičke sintagme *Kaštel Kambelovac* motiviran je hrvatskim oblikom prezimena obitelji Cambi²⁴ – *Kambelov*, *Kambelović* koja je na području današnjeg Kambelovca započela graditi svoje utvrde – kaštele. Ojkonim Kaštel Kambelovac u dokumentima nalazimo zabilježen u latinskom obliku *Castrum Cambiorum* ili *Castrum Minorum Cambiorum*, dok se talijanski

²¹ Na sućuračkom području nahodimo još jedan toponim istoga podrijetla - *Sustipan* (Šimunović 1992: 84), a općenito je na splitskome području razvijena romanska toponomastika kršćanskoga podrijetla koju karakteriziraju upravo složenice od lat. prijevoda *sanctus* u hrvatskom obliku *sut* i hagionima. U tako tvorene sanktoremske toponime romanskoga podrijetla na splitskome se području ubrajaju *Supaval*, *Sustipan*, *Sutrojica*, *Sućidar* i *Sukojišan* (Marasović-Alujević-Kodrić 2008: 118).

²² Prema Begi (1991: 717) u matičnim knjigama redovito se nahodi ime Opatičin Kaštel ili Kaštel časne Majke Opatice.

²³ U starim maticama vjenčanih iz 1759. pisanim bosančicom i na hrvatskom jeziku nalazimo dokaz da su Gomiličani svoje selo i tada zvali Gomilica (Bego 1991: 135).

²⁴ Firentinski trgovac Frane Cambi doselio se početkom 15. stoljeća u Split, a splitska mu je komuna dodijelila pravo građanstva. Veliki posjed koji je stekao u Dilatu ostavio je svojim sinovima Nikoli, Antunu i Jerolimu. Uslijed učestalih turskih provala u drugoj polovici 15. stoljeća braća Cambi se više nisu osjećala sigurno na svom posjedu, te su zatražili od mletačke vlasti da im dozvoli izgraditi utvrde na kamenitim grebenima nasuprot njihovim posjedima. Mletačka vlast im je to odobrila pa tako krajem 15. stoljeća započinje gradnja kaštela obitelji Cambi (usp. Omašić 2001: 182).

oblik *Castel Cambio* nalazi na većini matičnih knjiga kojima smo se služili prikupljajući građu za naše istraživanje.

Prvi kaštel na nekadašnjem trogirskom teritoriju, to jest prvo donjokaštelansko naselje, jest Kaštel Lukšić. Kao i ostala kaštelanska naselja sagrađeno je uz dozvolu mletačke vlasti koju su zatražili trogirski plemići Nikola i Jerolim Vitturi 1487. godine kako bi zaštitili sebe, svoje nasljednike, ali i težake od Turaka. Radovi na gradnji utvrđenoga sela trajali su do 1537. godine, a konačni izgled Vitturijev kaštel dobio je tek 1564. godine, nakon čega su se oko njega naselili izbjeglice iz srednjovjekovnoga sela Ostroga i područja Lažana te sela Kruševika (Omašić 2001: 163-165). *Kaštel Lukšić* kao službeno ime mjesta u dokumentima se javlja tek u drugoj polovici 19. stoljeća, dok se talijanskim imenom *Castel Vitturi* mjesto nazivalo od svoga postanka za vrijeme mletačke uprave, ali i u doba austrijske vlasti. Među Lukšićanima, a i ostalim Kaštelanima i danas se može čuti oblik *Lušić* za drugi dio imena naselja, motivacija kojeg se krije u imenu Lukše Vitturija koji je živio u 14. stoljeću, a po kojemu je narod cijelu obitelj Vitturi zvao Lušići (Omašić 2001: 166).

Izgradnja i imena sljedećih dvaju kaštelanskih naselja vezani su uz trogirsku plemićku obitelj Cippico. Naime, iz te obitelji potječe Koriolan Cippico koji je od mletačke vlasti zatražio dozvolu za gradnju kule ili kaštela u svrhu obrane svoga posjeda od neprijateljskih upada i pljački. Trogirski knez Maripietro 1476. godine izdao je Cippicu traženu dozvolu za gradnju kaštela u kojeg su se trebali naseliti i ugroženi seljaci. Gradnja je završena 1481. godine, a već se iste godine spominju prvi naseljenici oko kaštela. Koriolanov kaštel zajedno s naseljem nastalim oko njega tada službenim talijanskim jezikom nazvani su *Castel Cippico*. Nakon što je Pavao Antonio Cippico osnovao drugi Cippicov kaštel, Koriolanov kaštel dobiva ime *Castelvechio Cippico* ili jednostavno *Castel vecchio*, dok je Pavlov kaštel nazvan *Castelnuovo Cippico* ili *Castelnuovo*. Današnja imena ovih dvaju mjesta - Kaštel Stari i Kaštel Novi - motivirana su dakle talijanskim oblikom imena koja im je narod nadjenuo u vrijeme njihova nastanka (Omašić 2001: 156-157).²⁵

Posljednje kaštelansko mjesto nastalo je također oko kaštela kojeg je, u razdoblju najtežih turskih i vlaških upada od splitskih do trogirskih gradskih bedema (Pera 1997: 27), u svrhu obrane vlastitih posjeda, ali i pomoći stanovništvu Bijaća prebjeglom pred Turcima, dao sagrađiti trogirski plemić Stjepan Stafileo. Baš kao i ostali plemići i Stafileo je zatražio dozvolu za gradnju od tadašnje mletačke vlasti. Trogirski knez Maripiero udovoljio je

²⁵ Kod Omašića (2001: 157) nalazimo podatak da je narod i u vrijeme gradnje dvaju kaštela i nastanka naselja oko njih ta naselja nazivao Stari i Novi, a njihove stanovnike Starosejani i Novjani.

njegovu zahtjevu i 1500. godine izdao dozvolu za gradnju kaštela koji je dovršen 1508. godine (Omašić 2001: 161). Upravo prezimenom Stjepana Stafilea, trogirskog plemića i osnivača ovog posljednjeg donjokaštelanskog naselja motiviran je drugi dio imena današnjeg Kaštel Štafilica.

2.2. O kaštelanskim govorima

Na Karti čakavskoga narječja Finke i Moguša (Moguš 1977: 99-105) Kaštel Sućurac, Kaštel Lukšić, Kaštel Stari i Kaštel Novi ubilježeni su u povijesnom prostoru čakavskoga narječja. Možemo, dakle, reći da kaštelanski govori pripadaju južnočakavskome dijalektu ikavskog tipa.²⁶ Južnočakavski dijalekt oformljen je otprilike u 13. stoljeću kada je prijelazom zatvorenoga *e* u *i* dobiven ikavski refleks jata koji predstavlja i glavnu značajku toga dijalekta što se prostire na uskom i isprekidanom pojasu uz more te na otocima (Lisac 2009a: 80).²⁷ Do sada je južnočakavski dijalekt obrađivan u relativno velikom broju priloga, no nedovoljno su proučavani obalni čakavski govori u Dalmaciji (Tomelić 2000: 73). Slučaj je to i s kaštelanskim govorima o kojima u lingvističkoj literaturi nalazimo malo podataka.²⁸ Općenito možemo reći da južnočakavski dijalekt čakavskoga narječja obilježavaju, osim već navedenog ikavskog refleksa jata, brojni adrijatizmi i insularizmi (Kurtović 2002: 349).²⁹

Južnočakavski je dijalekt u stručnoj literaturi karakteriziran znatno manjim brojem čakavskih jezičnih posebnosti u odnosu na sjeveročakavske posebnosti i srednjoločavski dijalekt. Arhaične posebnosti južnočakavskoga dijalekta, po kojima se ovaj dijalekt podudara sa zapadnoštokavskim dijalektima, danas su uvelike promijenjene prvenstveno zbog migracija stanovništva, to jest sve većeg utjecaja zapadne ikavske štokavštine koju donosi stanovništvo iz unutrašnjosti koje se naseljava u obalnim područjima, a ponegdje i na najbližim dijelovima

²⁶ Prema Mogušu (1977: 103) kaštelanski se govori mogu ubrojiti među govore s velikim brojem čakavskih osobina, a prema Brozoviću (1998: 228) u južnočakavski ili ikavskočakavski dijalekt.

²⁷ Navedeno se područje prostire od Novigrada i Privlake sve do ušća rijeke Cetine, točnije od Petračana do Zadra te od Biograda do Vodica, od Primoštena do Rogoznice preko Trogira, Kaštela, Splita sve do Poljica. Glavnina tog dijalekta nalazi se na Dugom otoku, Pašmanu, otocima šibenskog arhipelaga, otocima srednje Dalmacije te na zapadnom dijelu Pelješca. Valja napomenuti kako su na nekim su otocima prisutne i štokavske oaze (Vidi u Tomelić 2000: 74).

²⁸ Naime, osim kod Kurtović i Šimunović (2000), Kurtović Budja (u Baldić-Đugum 2006), Kurtović Budja (2010), Čilaš Šimpraga i Kurtović Budja (2007) te Tomelić Čurlin (2009) ne postoje radovi koji se bave proučavanjem kaštelanskih govora. Više o južnočakavskome dijalektu ikavskoga tipa vidi u Lisac (2009b: 139-165).

²⁹ Adrijatizmi su jezične osobine koje su se proširile s čakavskoga terena na susjedne štokavske govore, a neke i na pojedine goranske kajkavske govore. Ne nalazimo ih u svim čakavskim govorima, primjerice u govorima u dijaspori i u unutrašnjosti. Te su jezične osobine: zamjena dočelnoga /m/ s /n/ u nastavcima i nepromjenjivim riječima, prijelaz /r/ > /j/, slabljenje zatvora kod /č/ i /c/ pred zatvornim suglasnikom i skraćivanje dugoga r (Kurtović 2002: 349).

otoka. Područje koje zauzima južnočakavski dijalekt, kao uostalom i cijelo čakavsko narječje, nije kompaktno, s obzirom na to da je na više mjesta razdvojeno štokavcima (Tomelić 2000: 75).³⁰

Opisujući prozodijski inventar kaštelanskih govora I. Kurtović Budja (u Baldić-Đugum 2006: 9) objašnjava kako se on sastoji od pet naglasaka baš kao i svi ostali južnočakavski kopneni govori. U nastavku navodi činjenicu da danas u tim govorima više nema naglasnoga inventara od tri naglasaka. Naime, pored kratkosilaznoga, dugosilaznoga i akuta javljaju se još i dva štokavska naglasaka: kratkouzlazni i dugouzlazni. Ipak, bez obzira na navedene inovacije, u kaštelanskim se govorima, zaključuje Kurtović Budja, čuvaju brojne riječi s kratkim naglaskom na kraju riječi ili s akutom u zadnjem slogu.

S obzirom na to da su antroponimi leksemi koji u jeziku čine podsustav, kada je riječ o odlikama južnočakavskih kopnenih govora koji su zastupljeni i u kaštelanskim govorima, možemo navesti sljedeće primjere na koje nailazimo u kaštelanskom antroponimijskom korpusu:

- dosljedni ikavski refleks jata kao glavno vokalno obilježje (*Livak, Biliškov, Slipčević, Cvitićevi, Likarevi*)
- ujednačavanje bezvučnih afrikata /č/ i /ć/ u /č/³¹
- prijelaz suglasničke skupine čk > šk (*Braškin, Kuškarev, Stobreškini*)
- zamjena fonema /ž/ fonemom /ž/ (*Žiganti* < tal. *gigante* [žigante])
- gubljenje ili zamjena fonema /h/ (*Arambašić, Argović, Erceg, Mujamedovi*)
- depalatalizacija /lj/ > /j/ (*Pojičančev*).

2.2.1. Talijanizmi i mletacizmi

Osim karakteristika kaštelanskih govora na fonološkoj razini od kojih smo neke naveli u prethodnom paragrafu, možemo se osvrnuti i na veliki broj romanizama, mahom

³⁰ Prema Kurtović Budja (u Baldić-Đugum 2006: 9) u kaštelanskim govorima događaju se promjene kao i u svim kopnenim čakavskim govorima, budući da je, dijelom zbog doseljavanja štokavaca, a dijelom pod utjecajem školovanja i sredstava javnog priopćavanja došlo do narušavanja tipično čakavskoga sustava na svim razinama.

³¹ Možemo pretpostaviti da je upravo ujednačavanje bezvučnih afrikata /č/ i /ć/ u izgovoru (usp. Vekarić 2003-2004: 550) razlog zbog kojeg pred kraj 19. stoljeća, kada se u matičnim knjigama prezimena počinju zapisivati hrvatskom grafijom, isto prezime nalazimo zapisano na dva načina (primjerice *Čurkov* i *Ćurkov, Ćurlin* i *Ćurlin*).

mletacizama i talijanizama³² kao jedne od karakteristika leksika kaštelanskih govora, a koji su također ostavili traga i u antroponimijskom korpusu.

U svim istraživanjima romanskih utjecaja talijanskog podrijetla, prvenstveno na leksičkoj razini, nailazimo na zaključak kako je taj utjecaj bio vrlo snažan i geografski vrlo rasprostranjen. Ta činjenica najviše dolazi do izražaja kada je riječ o utjecaju mletačkoga dijalekta. Prema navodima M. Hraste (1958:47) riječi primljene iz talijanskoga, a posebice mletačkog dijalekta, počele su ulaziti u jezik naših primorskih krajeva već u 11. stoljeću. Nakon pada Dalmacije pod mletačku vlast, venecijanski ili mletački postaje dominantni romanski idiom, a njegova se upotreba širi na sve domene javnog života, miješajući se pritom s dalmatskim, ali i sa slavenskim idiomima.³³ Frekvencija mletačkoga leksika, uz kulturni utjecaj, svoj vrhunac u Dalmaciji dostiže međutim tek u 17. i osobito u 18. stoljeću (Vidović 1978: 41).

Prema mišljenju Petra Skoka (1933: 12-13), u tako intenzivnom utjecaju mletačkog, odnosno talijanskog jezika, ključnu ulogu odigrala tri su faktora: 1) etno-jezična simbioza, 2) bilingvizam i 3) kulturno-politički prestiž.³⁴ Mletački je postao *lingua franca* i zadržao se na Mediteranu neovisno o Veneciji, zahvaljujući pomorskoj trgovini (Malinar 2003: 292). Ipak, razloge prestiža mletačkoga treba prvenstveno tražiti u činjenici da je Venecija bila ekonomska i kulturna okosnica na čitavom Mediteranu zahvaljujući kojoj je mletački imao dominantnu političku funkciju.

Kada je riječ o romanskim jezičnim utjecajima u kaštelanskom leksiku³⁵ do sada nema radova na temelju kojih bismo mogli iznijeti zaključke o njegovoj čestotnosti ili zastupljenosti po pojedinim semantičkim poljima. Na temelju građe prikupljene u okviru ovoga istraživanja možemo, međutim, navesti neke primjere koji su rezultat romanskih jezičnih utjecaja na antroponimijski korpus. Tako smo u prezimenskom fondu Kaštela zabilježili primjere poput

³² Romanski je sloj bio vrlo važan u razvoju hrvatskih zemalja, a romanski se jezični utjecaj na istočnojadranskoj obali inače mogu raščlaniti na nekoliko jezičnih slojeva, od balkansko-latinskog, dalmatskog, dalmatinsko-mletačkog do onih koji su noviji i zastupljeniji poput mletačkog i tršćanskog te talijanskog književnog standarda. Usp. Sočanac (2002: 131) i Gačić (1979: 108).

³³ Valja napomenuti kako u situaciji navedenog jezičnog kontakta utjecaj nije bio jednosmjernan. Leksik današnjih venetskih dijalekata pokazuje određene, iako znatno slabije, utjecaje dalmatskoga i hrvatskoga. Usp. Nigoević (2007: 5) Više o hrvatskim leksičkim elementima prisutnima u venetskom dijalektu, te o njihovoj prilagodbi vidi u Ljubičić (1991: 121-129 i 2009: 83-110).

³⁴ R. Vidović (1978: 42) posebice ističe faktor prestiža s obzirom na činjenicu da su od početka mletačkog utjecaja pa sve do kraja austrijske vladavine mnogi strani izrazi zamijenili domaće, istisnuvši ih u potpunosti iz upotrebe.

³⁵ Lisac (2009a: 83) naglašava kako su poddijalekti južnočakavskoga dijalekta izrazito obilježeni svojim leksikom, a jedna od karakteristika leksika navedenih dijalekata svakako su i brojni romanizmi (više vidi u Gačić 1979, Vidović 1978, Sočanac 2004 i Nigoević 2007).

Ajutantov, Alabanda, Aranza, Alfirević, Čikara, Gančević, Kapov, Treursić ili *Žiganti*.³⁶ Kako smo već naveli, u korpusu nadimaka značajke lokalnoga govora najviše dolaze do izražaja pa je sukladno očekivanjima zastupljenost romanskih elemenata najveća upravo među nadimcima, o čemu će biti riječi u šestom poglavlju.

³⁶ Tumačenje kako tvorbene tako i motivacijske strukture (to jest prisutnosti romanskih leksičkih elementa u pojedinim prezimenima) navedenih prezimena ali i cjelokupnog korpusa prezimena vidi u Dodatku II .

3. IZVORI ZA PRIKUPLJANJE KORPUSA

S obzirom na to da je predmet našeg istraživanja povijesna antroponimija kaštelanskoga područja za prikupljanje korpusa prvenstveno su nam poslužili arhivski izvori. Međutim, kako smo već naveli, u svrhu potvrde postojanja pojedinih antroponima na kaštelanskom području u određenom razdoblju, kao i usporedbe rezultata dobivenih analizom antroponimijskog korpusa za pojedine vremenske odsječke s prethodnim razdobljima, poslužili su nam i neki objavljeni radovi u kojima smo pronašli antroponimijsku građu relevantnu za ovo istraživanje.

3.1. Arhivska građa

Primarnu građu, kako za povijesnu demografiju tako i za genealoške i antroponimijske studije, predstavljaju svakako matične knjige. Podatke o vođenju matičnih knjiga nalazimo već u 3. stoljeću kada su se u biskupskim crkvama zapisivala imena krštenika i kumova te su matične knjige predstavljale svojevrsne „imenike“ vjernika (Šupuk 1975: 83).³⁷ Međutim, Katolička crkva tek odredbama Tridentskog koncila (1545. - 1563. godine) uvodi obvezu vođenja matičnih knjiga krštenih i vjenčanih.³⁸ Mletačka Republika već je sljedeće godine prihvatila ovu odredbu, koja je 1614. godine nadopunjena obvezom vođenja matice umrlih, knjige krizmanih kao i obiteljskih anagrafa. Župnici su, prema s obrascima Rimskog rituala, matične knjige vodili u narativnoj formi sve do razdoblja druge austrijske vladavine u Dalmaciji. Godine 1816. dolazi do reforme matičnih knjiga, u skladu s bogato razrađenim zakonima o matičnim knjigama, te se matice počinju voditi u tabelarnom obliku.³⁹ Navedene je godine donesen dekret Dalmatinskog gubernija kojim je Austrija svoje zakonodavstvo o matičnim knjigama proširila i na Dalmaciju te su župnici, osim tzv. „civilnog“ primjerka pojedine matice morali voditi i drugi, crkveni primjerak matice.⁴⁰ Navedena je odredba međutim ubrzo bila zanemarena te su župnici vodili samo tzv. „civilni“ primjerak matice (Strgačić 1959: 489). Vrijednost matičnih knjiga u prošlosti je bila praktične naravi s obzirom na to da je služila interesima crkve i visokih društvenih staleža, ali i uređenju društva koje je nastojalo da se svaki pojedinac što potpunije identificira.

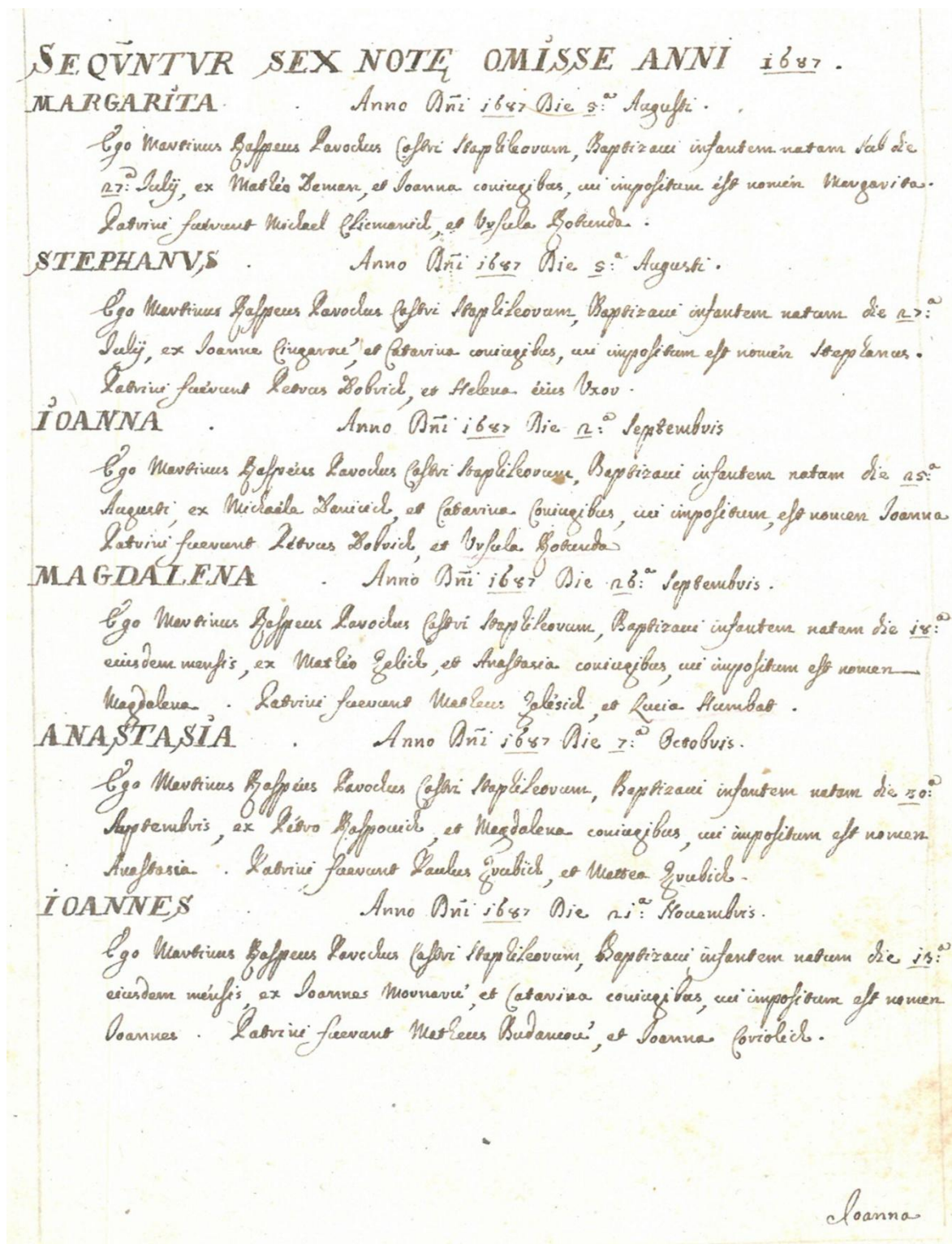
³⁷ Najstarije sačuvane matice u našim krajevima potječu iz 16. stoljeća i nalazimo ih pretežno u župama dalmatinskog područja. Najstarija je sačuvana matična knjiga krštenih Hvara iz 1516. godine (Andreis 2011: 9)

³⁸ Katolička crkva uvodi obvezu vođenja matičnih knjiga prvenstveno u svrhu sprečavanja sklapanja bračnih veza među bližim rođacima. Stoga je u matičnim knjigama rođenih, vjenčanih i umrlih rodovska i obiteljska denominacija bila od najveće važnosti (Rogić: 1955: 221).

³⁹ Usp. Božić-Bužančić (1969: 437).

⁴⁰ Prethodno je, za vrijeme francuske uprave, u Dalmaciji bila prekinuta crkvena vlast nad maticama. Naime, reorganizacijom državne uprave koju je u Dalmaciji uveo providur Vicko Dandolo, 1806. godine uspostavljene su općine, a načelnici općina vodili su knjige rođenih, vjenčanih i umrlih za svoje područje (Strgačić 1959: 487). Nakon uspostavljanja druge austrijske uprave matične knjige opet se vraćaju u župne urede, a svećenici se tretiraju kao državni službenici. V. Čučić (2005: 47).

Slika 1: Stranica iz *Matične knjige rođenih, umrlih i vjenčanih Kaštel Štafilića (1666. - 1861.)* vodene narativnim stilom na latinskom jeziku

Danas je značaj matičnih knjiga, kao vjerodostojne građe koja sadrži mnogobrojne podatke, golem između ostalog i zbog toga što se u mnogih europskih naroda upravo s

uvođenjem obveze vođenja matičnih knjiga ustaljuju prezimena koja snagom zapisane riječi postaju nepromjenjiva i nasljedna (Šimunović 2008: 32).⁴¹

Slika 2: Stranica iz *Matične knjige rođenih Kaštel Novog (1820. - 1846.)* vođene u tabelarnom obliku i pisane na talijanskom jeziku

DATA della nascita e della presentazione al battesimo del neonato		INDICAZIONE DEL NEONATO		INDICAZIONE DEI GENITORI		SE CONIUGI data del matrimonio e parrocchia in cui la celebraz.		RELIGIONE e condizione di entrambi	NOME, COGNOME e condizione del padre e testimone		ANNOTAZIONI.
Numero		SESSO E NOMI DELLA PERSONA	NOME, COGNOME della madre	NOME, COGNOME del padre					Padri	Testimoni	
26	Nata il 26. aprile 1832 ore 9. PM. e battezzata il 29 dello stesso mese. P. Maria Teresa Berni	Anna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni
27	Nata il 6. aprile 1832 ore 8. PM. e battezzata il 8 dello stesso mese. P. Maria Teresa Berni	Caterina Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni
28	Nata il 2. aprile 1832 ore 2. PM. e battezzata il 4 dello stesso mese. P. Maria Teresa Berni	Caterina Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni
29	Nata il 4. aprile 1832 ore 9. PM. e battezzata il 6 dello stesso mese. P. Maria Teresa Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni
30	Nata il 4. aprile 1832 ore 9. PM. e battezzata il 6 dello stesso mese. P. Maria Teresa Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni	Donna Berni

Kaštelanske matice djelomično su sačuvane i obuhvaćaju pojedina razdoblja 17. stoljeća (izuzev Kaštel Gomilice i Kaštel Sućurca), veći dio 18. stoljeća te 19. stoljeće u cijelosti (Andreis 1999: 93), a čuvaju se u Državnom arhivu u Zadru, Državnom arhivu u Splitu te u kaštelanskim župskim arhivima. Kako smo već naveli, pri analizi u našem istraživanju imenu pristupamo kao sociolingvističkom znaku te nam upravo matice predstavljaju dragocjen izvor podataka. Za prikupljanje korpusa služile su nam sljedeće matične knjige:

⁴¹ Napominjemo kako osim matičnih knjiga kao vrijedni izvori građe za onomastička i druga istraživanja mogu poslužiti oporuke i notarski spisi koji su djelomično sačuvani od 13. stoljeća, a čuvaju se u arhivima dalmatinskih gradova (Andreis 2011: 9).

- za Kaštel Sućurac (*Castel San Giorgio*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Sućurac* (1818. - 1827.), (1847. - 1863.), (1886. - 1895.), (1895. - 1901.); *Matična knjiga vjenčanih Kaštel Sućurac* (1858. - 1902.);
- za Kaštel Gomilicu (*Castel Abbadessa*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Gomilica* (1825. - 1864.), (1865. - 1894.);
- za Kaštel Kambelovac (*Castel Cambio*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Kambelovac* (1825. - 1855.), (1856. - 1873.);
- za Kaštel Lukšić (*Castel Vitturi*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Lukšić* (1815. - 1826.), (1858. - 1873.), (1873. - 1889.);
- za Kaštel Stari (*Castel Vecchio*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Stari* (1825. - 1834.), (1853. - 1871.), (1871. - 1904.);
- za Kaštel Novi (*Castel Nuovo*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Novi* (1820. - 1846.), (1877. - 1892.);
- za Kaštel Štafilić (*Castel Stafileo*): *Matična knjiga rođenih, umrlih i vjenčanih Kaštel Štafilić* (1666. - 1861.), *Matična knjiga rođenih* (1831. - 1861.).

Slika 3: Stranica iz *Matične knjige rođenih Kaštel Sućurca* (1895. - 1901.) vođene u tabelarnom obliku i pisane na hrvatskom jeziku

MATICA										RODJENIH									
Župe		Obćine		Kotara		Okružja													
Dati porođaj i prikazanja novorođenčeta na kartici		OZNAKE NOVOROĐENČETA		NAZNAČENJA		RODITELJA		Ime, Prezime, Prebivalište i Stališ kumova Svjedoka		Ime, Prezime, Prebivalište i Stališ kumova Svjedoka		KUMOWI		SVJEDOCI		OPAZKE			
Broj		Spol i Ime	Stanje	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište	Ime, Prezime i Prebivalište
36.	Rođena na 26. rujna 1895. godine u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu.	Marin	Žakarić	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata
37.	Rođena na 26. rujna 1895. godine u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu.	Marin	Žakarić	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata
38.	Rođena na 26. rujna 1895. godine u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu.	Marin	Žakarić	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata
39.	Rođena na 26. rujna 1895. godine u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu.	Marin	Žakarić	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata
40.	Rođena na 26. rujna 1895. godine u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu. Rođena u 11 sati ujutro u Kaštelu Sućurcu.	Marin	Žakarić	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata	Antica Kata

Osim navedenim matičnim knjigama, za upotpunjenje korpusa prezimena za razdoblje 19. stoljeća, na kojem smo izvršili detaljnu analizu na svim jezičnim razinama, služili smo se i upisnikom čestica zgrada za sedam kaštelanskih naselja napravljenog u sklopu izrade katastra zemljišta. Taj detaljan zemljišnik predstavlja vrlo značajan projekt izrađen za vrijeme austrijske uprave i nadasve vrijedan arhivski izvor, budući da se po svojoj preciznosti i obimu podataka koje sadržava ne može mjeriti ni sa jednim prethodno izrađenim zemljišnikom. Svi navedeni izvori kojima smo se služili pri formiranju korpusa čuvaju se u Državnom arhivu u Splitu.⁴²

3.2. Ostali izvori

S obzirom na već navedenu djelomičnu sačuvanost matičnih knjiga te činjenicu da kao vrijedan izvor podataka za antroponimijske analize mogu poslužiti i drugi arhivski izvori (poput oporuka, popisa pučanstva, izvještaja mletačkih providura te raznih notarskih spisa), pri prikupljanju što reprezentativnijeg korpusa za ovo istraživanje, posegnuli smo i za nekim već objavljenim radovima u kojima nailazimo upravo na podatke iz navedenih arhivskih izvora. Riječ je prvenstveno o kapitalnom djelu našeg istaknutog povjesničara Vjeke Omašića *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća* u kojem autor donosi podatke o stanovništvu Kaštela u 16., 17. i 18. stoljeću. Osim podataka o broju i sastavu stanovništva Omašić donosi i popise prezimena zabilježenih u pojedinim Kaštelima u navedenim stoljećima. Navedene popise prezimena Omašić donosi na temelju spisa trogirске općinske kancelarije, popisa sposobnih veslača na mletačkim galijama iz 16. stoljeća, zapisnika izbora nadarbenika Stomoriје iz 1619. godine, zapisnika izbora nadarbenika beneficija Sv. Ivana od Birnja iz 1680. godine, popisa stanja duša sela splitskog teritorija (1726. - 1729.) te raznih notarskih spisa i oporuka.

Kao dodatni izvori korpusa poslužila su nam također i sljedeća djela: *Stanovništvo Kaštela u prvoj polovici 18. stoljeća* Mladena Andreisa (1999), *Povijest Kaštel Štafilića* Janka Pere (1997), *Kaštel Kambelovac* Frane Bege (1991), *Kaštel Sućurac* Duška Kečkemeta (1978), *Kaštel Stari. Crtice iz njegove povijesti i života* Frane Ivasovića (1991) te *Donjokaštelanska svakodnevnica 1900. -1939.* Mladena Domazeta i Marina Vuletina (2002).

⁴² Zahvaljujemo osoblju Državnog arhiva u Splitu na ljubaznosti i stručnoj pomoći prilikom korištenja arhivske građe iz koje smo prikupljali korpus.

Kako smo već naveli u uvodu, korpus kaštelanskih antroponima iz 19. stoljeća koji je prikupljen isključivo iz arhivskih izvora poslužio nam je za sustavnu analizu na svim jezičnim razinama dok su nam korpusi za prethodna razdoblja prikupljeni iz ostalih izvora poslužili za potvrdu postojanja pojedinih antroponima (prvenstveno onih druge determinacije) u vremenskom slijedu.

3.3. Talijanski kao službeni jezik u arhivskim izvorima

Analiza povijesnih antroponima te zaključci koji se na njoj temelje, u obzir moraju uzeti način i praksu bilježenja imena kao i jezik na kojem su imena zapisana. Kako su svi službeni dokumenti u Dalmaciji sve do sedamdesetih godina 19. stoljeća bili pisani na talijanskom jeziku, tako su i u izvorima iz kojih smo crpili građu za ovaj rad sva osobna imena zapisana u talijanskim oblicima, dok su imena druge determinacije, to jest prezimena, prilagođena grafo-fonološkom sustavu talijanskog jezika.

Što se tiče osobnih imena uočili smo česte varijacije u grafiji prilikom zapisivanja istoga imena. Tako u cjelokupnom korpusu kao primjer imena za kojeg nalazimo najviše varijacija možemo navesti žensko osobno ime *Caterina* kojeg nalazimo zapisanog u još tri različite varijante - *Catarina*, *Cattarina* i *Catterina*. Na nestalnost bilježenja geminata također nailazimo i kod zapisivanja varijanti drugih imena poput *Tommaso/Tomaso*, *Stefano/Steffano*, *Sebastiano/Sebastiano*, *Elena/Ellena*, *Madalena/Maddalena* i *Tommasina/Tomasina*. Oblična nestalnost prisutna je i pri zapisivanju naizmjenično upotrebljavanih inačica imena *Girolima/Girolama/Gerolima*, *Matteo/Mattio*, *Mattea/Mattia*, *Girolimo/Girolamo*, *Margarita/Margherita*, *Domenica/Dominica*, *Gioanni/Giovanni*⁴³, te *Simeone/Simone*.⁴⁴ U našem radu imena donosimo u obliku u kojem su zapisana u pojedinim arhivskim izvorima kojima smo se služili smatrajući da se radi o istome imenu zapisanom u različitom obliku.⁴⁵

Kada je riječ o prezimenima već smo istaknuli kako je rekonstrukcija njihova izvornog oblika⁴⁶ potencijalno otežana zbog činjenice da su ista prezimena zapisivana na više načina

⁴³ Na nekim smo mjestima naišli i na inačicu imena *Ioanni* kao i na mletački oblik imena *Zuane*.

⁴⁴ Talijanske oblike osobnih imena na određeni način možemo smatrati pasivnim imenskim fondom (usp. latinizirana imena koje Varga 1987: 177 naziva pasivnim imenskim fondom). Naime, u svijesti imenovatelja bio hrvatski oblik imena koji se upotrebljavao i u svakodnevnoj komunikaciji. O postojanju narodnog jezika i njegovoj uporabi na kaštelanskom području vidi u Domazet, Lasić (2011: 406).

⁴⁵ Napominjemo također da smo u matičnim knjigama naišli na primjere u kojima je ime djeteta zapisano u dva oblika (na primjer *Francesca/Frane*, *Cattarina/Cate*, *Gerolima/Girolama*, *Tommaso/Toma*, *Maria/Mare*, *Vincenza/Vice*, *Giacobina/Jaka*, *Nadal/Natale*).

⁴⁶ Prema N. Vekariću (2003-2004: 549) pri rekonstrukciji izvornog prezimenskog oblika, odnosno za objašnjenje etimologije i etiologije prezimena od velike pomoći mogu biti genealoška istraživanja.

kao i zbog različitih grafijskih adaptacija hrvatskoga grafo-fonološkog sustava talijanskome. Stoga u nastavku donosimo tablični prikaz adaptacija na koje smo naišli u matičnim knjigama iz kojih smo crpili građu.⁴⁷ U prvom se stupcu nalazi hrvatski grafem dok su u drugom stupcu zabilježene sve grafemske inačice na koje smo naišli u talijanskoj transkripciji, a u trećem stupcu donosimo primjere nekih prezimena kod kojih je uočena određena grafijska adaptacija.

Tablica 1: Grafijske prilagodbe prezimenskih likova u arhivskim izvorima⁴⁸

Hrvatski grafem / grafemski slijed	Talijanski grafem / grafemski slijed	Primjeri
<c>	<z>	Glumac - Glumaz, Carev - Zarev
	<zz>	Matijaca - Mattiazza, Viculin - Vizzulin
	<c>	Erceg - Ercegh
<č>	<z>	Kovač - Covaz
	<c>	Sarajčev - Sarajcev, Biočić - Biocich
<ć>	<ch>	Barić - Barich, Treursić - Treursich
	<chi>	Ćurlin - Chiurlin
<g>	<gh>	Dodig - Dodigh, Grgin - Garghin
<h>	ø	Mihaljević - Mialevich, Vlahov - Vlaov
<j>	<g>	Jerčić - Gercich, Jerkunica - Gercunizza
	<i>	Jurčev - Iurcev, Juras - Iuras
	<gi>	Juras - Giuras, Jerić - Gierich
<k>	<c>	Kumbat - Cumbat, Čikara - Cicara, Markov - Marcov, Kuzmanić - Cuzmanich, Lukas - Lucas
	<cc>	Bakotin - Baccotin, Rokov - Roccov, Ivaka -

⁴⁷ Transkripcije hrvatskih fonema talijanskom grafijom na sličan način iznio je Bjelanović (2007: 162-166) na primjerima iz korpusa sjevernodalmatinskih prezimena.

⁴⁸ Način tabličnog prikaza grafijskih adaptacija napravili smo prema prikazu kojeg nalazimo kod Rogošić (2014: 18-19).

		Ivacca
	<ch>	Luketin - Luchetin, K itin - Ch itin, Berket - Berchet, Braškin - Braschin
<l>	<ll>	Ilin - Illin, Alabanda - Allabanda
<lj>	<gli>	Puljas - Puglias, Kraljević - Craglievich, Ljubenkov - G liubencov, Mateljan - Matte g lian, Relja - Reglia
	<l>	Mihaljević - Mialevich
<nj>	<gn>	Kamen j arin - Kame g narin, Gunjalov - Gug n alov, Bokan j ac - Bocag n az
<s>	<ss>	Ivasović - Ivassovich
<š>	<s>	Šitin - Sitin, Čerškov - Cerscov, Miloš - Milos, Šoltan - Soltan, Šiškov - Siscov
	<ss>	Paviš in - Pavissin, Budiš in - Budissin, Juraš in - Jurassin, Bariš in - Barissin, Omaš ić - Omassich
<t>	<tt>	Katalinić - Cattalinich, Batina - Battina, Botuš ić - Bottussich, Remetin - Remett in
<ž>	<z>	Žegarac - Zegaraz, Županović - Zupanovich, Bož in - Bozin
	<s>	Žmire - Smire
	<x>	Žegarac - Xegaraz, Ždere - Xdere, Ruž ić - Ruxich, Žarković - Xarcovich, Nož ina - Noxina
slogotvorno r	<ar>	Grg in - Garghin, Grgurević - Gargurevich, Frleta- Farleta
	<er>	Strmin - Stermin, Prkut - Percut

Grafijske adaptacije iznesene u tablici pokazuju način na koji su hrvatski fonemi transkribirani talijanskom grafijom. Jedna od grafijskih adaptacija jest umetanje vokala u

interkonsonantskom položaju na koje nailazimo u primjerima poput *Garghin*, *Farleta*, *Percut*, *Stermić*. Naime, prema jednom od ključnih načela talijanske fonotaktike od tri asilabična fonema u grupi treći uvijek mora biti likvid, a prvi sibilant (Muljačić 1972: 168). U zadnjem navedenom primjeru riječ je o skupini od čak četiri inicijalna konsonanta (*strm-*), a u talijanskom jeziku takve konsonantske skupine ne postoje, pa je umetanje vokala u ovim konsonantskim skupinama bilo i očekivano.⁴⁹

Također je bilo očekivano i izostavljanje fonema /j/ i /h/ u talijaniziranim zapisima budući da u talijanskom jeziku j nije fonem, dok h postoji samo kao grafem koji se ne izgovara. Iz tog je razloga prezime *Mihaljević* zapisano u obliku *Miaglievich* i *Mialevich* dok, s druge strane, u primjerima *Dodigh* i *Ercegh* zbog redundantnog umetanja <h> iza <g> na kraju riječi uočavamo hiperkorektizam. Iako smo naveli da j ne postoji kao fonem u talijanskom jeziku pa se stoga u zapisima katkada ispušta (primjerice pri zapisivanju prezimena *Marianovich* i *Piria*) nailazimo na primjere u kojima biva zabilježeno upravo kao <j> (*Jelinić*), kao <g> (*Gercunizza*, *Giuras*), ili kao <i> (*Iuras*, *Iurcev*).

Kada je riječ o fonemima /č/ i /ć/, u matičnim smo knjigama naišli na više varijacija.⁵⁰ U nekim se primjerima, tako, ovi fonemi bilježe kao <ch> (*Bacotich*, *Poparich*, *Clarich*) ili <chi> (*Chiurlin*), ponegdje bivaju zabilježeni kao <c> (*Sarajcev*, *Biocich*, *Cicmir*) ili <z> (*Covaz*, *Oruz*). Konsonantska skupina <ch> koju nalazimo zapisanu kao grafijsko rješenje za finalni fonem /ć/, prema pravilima talijanske fonotaktike izgovarala bi se kao [k]. Međutim, kako u talijanskim riječima konsonant ne može stajati na kraju riječi, pri zapisivanju se pribjeglo ovom hibridnom grafijskom rješenju. Na još jedno hibridno grafijsko rješenje nailazimo pri bilježenju fonema /c/. Naime, iako /c/ najčešće nalazimo zabilježeno kao <z> (*Scariza*, *Ergovaz*, *Azalia*, *Gruiza*), u nekim je primjerima zabilježeno i kao <c> zbog toga što se <c> u talijanskom nikada ne izgovara kao [c]. Tako bi se <c> ispred <e> u prezimenu *Vicetin* izgovaralo kao /tʃ/.

Združeni fonem /lj/ nalazimo zabilježen kao <gli> (*Gliubencov*, *Aglinovich*, *Matteglan*) te kao <l> (*Mialevich*), dok je /nj/ u talijanskim inačicama bilježen kao slijed <gn> (*Bocagnaz*, *Kamegnarin*). Što se tiče fonema /ž/, on u talijanskom sustavu biva nadomješten grafemima <s> (*Smire*), <z> (*Bozin*) ili <x> (*Noxina*, *Xegaraz*), a ponekad za

⁴⁹ Usp. primjere *Starmich* (Strmić), *Gargurizza* (Grguriza) i dr. kod Bjelanović (2007: 165).

⁵⁰ Općenito možemo reći da su se palatali s dijakriticima bilježili vrlo raznoliko u talijanskoj grafiji (usp. primjere bilježenja palatala kod Bjelanovića (*ibid.*)).

isto prezime nalazimo dvije grafijske varijante; primjerice, prezime *Žegarac* nalazimo zabilježeno kao *Xegaraz*, ali i kao *Zegaraz*.

Naposljetku se možemo osvrnuti na način bilježenja udvostručenih fonema ili geminata koje hrvatski jezik ne poznaje.⁵¹ U našem smo korpusu tako naišli na udvostručeni fonem -ss- (*Ivassovich*, *Marassovich*) te -tt- (*Matteglan*, *Bottussich*, *Battina*, *Svettin*). Iz navedenih se primjera može zaključiti kako je uporaba geminata u najvećem broju primjera uvjetovana mjestom naglaska u tim prezimenima, npr. *Ivássovich*, *Marássovich*, *Bàttina*, *Màtteglan*.⁵²

S obzirom na činjenicu da, zbog višestrukih grafijskih rješenja za pojedine hrvatske foneme, kod nekih prezimena, ali i obiteljskih nadimaka nailazimo na više grafijskih varijanti, zaključno možemo reći da u iščitavanju prezimena u arhivskim izvorima pisanim na talijanskom jeziku nailazimo na pojedine fonološke vrijednosti našeg jezika bilježene na više različitih načina, ali i na različite fonološke vrijednosti bilježene na isti način.

Valja napomenuti kako katkada navedena nestalnost grafijskih rješenja nije uzrokovana nemogućnošću da se talijanskom grafijom zabilježe odlike fonemske postave naših prezimena, kao što ne možemo sa sigurnošću tvrditi da je u svim slučajevima riječ o notarskoj pogrešci.⁵³ Mogli bismo pretpostaviti i mogućnost da su nepreciznosti i nestalnost grafije katkada uzrokovani i izgovorom samih nositelja prezimena.⁵⁴

⁵¹ I kod Bjelanovića (*ibid.*) nailazimo na objašnjenje o pisanju suglasnika udvojenim grafemom u mnogim prezimenima (*Bandallo*, *Goretta*, *Millanich*...).

⁵² Ovdje možemo povući paralelu s etimologijskim rješenjima do kojih je na temelju uporabe geminata došla M. Marasović-Alujević proučavajući srednjovjekovne latinske transkripcije slavenskih osobnih imena. Naime, etimologiju nadimka zapisanog kao *Platimissa* Skok je dovodio u vezu s *Platimêso*, po analogiji s nadimkom *Platihleb*. Međutim, prema mišljenju M. Marasović-Alujević (2010: 76) upravo grafijsko rješenje, odnosno uporaba geminate, upućuje na to da je riječ o nadimku *Platimša*.

⁵³ Valja naglasiti kako su, prema podacima koje nalazimo u matičnim knjigama kojima smo se služili, svećenici koji su zapisivali imena u maticama najčešće bili Hrvati koji su i vlastita imena sve do pred kraj 19. stoljeća zapisivali talijanskom grafijom. Tako se, primjerice u Matičnoj knjizi rođenih Kaštel Kambelovca (1856.-1873.) do 1860. godine svećenik potpisuje kao *Don Paolo Britvich Battina*, a poslije kao *pop Paval Britvić Batina*.

⁵⁴ Usp. Bjelanović (2007: 166): „Za mnoge su grafijske nepreciznosti krive nepreciznosti izgovora naših prezimena, i to prije svega nepreciznosti izgovora onih koji su sami sebe identificirali tim znakovima (...) U iščitavanju naših prezimena iz talijanskih isprava nailazimo na znatnije teškoće ne samo zato što se različite fonološke vrijednosti našega jezika bilježe istim znakovima talijanske grafije nego i zbog toga što prezimena pokazuju znatan stupanj nestabilnosti u odsječnom dijelu izraza i kad se ostvaruju idioglotskom supstancijom, govorenom i pisanom.“

4. OSOBNA IMENA

Iako je „osobno ime“ jedan od osnovnih termina u onomastici, u definiranju njegova značenja u različitim izvorima nailazimo na različita tumačenja (Frančić 2006: 73). Tako, primjerice, ono što se u *Zakonu o osobnom imenu* naziva osobnim imenom, u hrvatskoj onomastičkoj terminologiji u stvari jest imenska formula. Stoga ovdje donosimo definiciju osobnog imena kao jedne od triju osnovnih antroponimijskih kategorija koju nalazimo kod Anđele Frančić (2006: 77), a koja je u skladu s onomastičarskom praksom te sadržava samo bitna obilježja koja osobno ime razgraničuju od ostalih srodnih pojmova, zbog čega je smatramo preciznom i prikladnom: „osobno je ime zakonom propisan (za razliku od nadimka), uglavnom nenasljedan (za razliku od prezimena), individualan (za razliku od skupnih antroponima) antroponim“.

4.1. O tipologiji osobnih imena u Hrvata

Kada je riječ o identifikaciji ljudi imenom, termin „ime“ odnosi se na tri različite kategorije: osobno ime, prezime i nadimak. Najstariju antroponimijska kategorija imena su prve determinacije, to jest osobna imena, pa stoga analizu prikupljene kaštelanske antroponimijske građe započinjemo upravo analizom ove kategorije. Nastanak osobnoga imena potaknut je potrebom za identifikacijom ljudske jedinice. Kao fleksibilna kategorija osobno je ime ovisno o društvu i vremenu u kojem nastaje te predstavlja odraz načina života kao i svjetonazora čovjeka koji ga tvori (Varga 1987: 175).

Najstarije hrvatske spomenike potvrđene već od VIII. stoljeća predstavljaju upravo osobna imena (Šimunović 2009: 143). Riječ je o hrvatskim narodnim imenima koja su dio praslavenske baštine,⁵⁵ u tipološkom smislu odgovaraju oblicima slavenske i indoeuropske antroponimije, a prema tipu možemo ih podijeliti u četiri temeljne skupine: samotvorna, monoleksemna imena, složena ili dvoleksemna imena, imena izvedena od pokraćenih složenih imena i hipokoristična imena⁵⁶ (Šimunović 2009: 151).

⁵⁵ Slavenski antroponimski korpus u početku je bio sastavljen od semantički prozirnih narodnih imena (Varga 1987: 175).

⁵⁶ Prema Bjelanoviću (2007: 372) hipokoristik je jednoznačan termin samo kada služi za oznaku vrste značenja (to jest „kada izražava dragost, nježnost ili odanost prema onomu kojemu je oznakom identiteta“) i kada u toj ulozi stoji u suodnosu s ostalim obilježenim terminima za oznaku značenja. Stoga, smatra Bjelanović, opis načina tvorbe svih tvorenica treba odvojiti od opisa vrste njihova značenja.

Postanjem najstarija vjerojatno su samotvorna imena koja nastaju onimizacijom apelativa pa ih nazivamo još i odapelativnim imenima.⁵⁷ Kao rezultat procesa onimizacije, prvotna funkcija apelativa - označavanje, mijenja se u funkciju imenovanja (npr. *Ljiljan, Loza, Vrh, Neven, Jablan, Golub*). Semantički ova su imena vrlo transparentna, ali i raznolika; neka su motivirana životinjskim i biljnim svijetom, neka prirodnim pojavama, etnonimima i sl.⁵⁸ U svih Slavena, pa tako i u Hrvata, prva imena nastaju u vrijeme totemizma kada se vjerovalo u srodničke veze ljudi i životinja i stoga su ta, najstarija potvrđena imena, motivirana upravo nazivima životinja (Šimunović 2009: 152). Kako je smrtnost djece u prošlosti bila visoka u ovom ćemo kontekstu spomenuti i imena koja se nazivaju zaštitnim ili profilaktičkim imenima, a nadijevana su djeci sa željom da ih se zaštiti od uroka i zlih sila. Prema pučkom vjerovanju riječi, a osobito imena, bili su oružja magije pa su „ružna imena“ poput *Grdan, Vuk, Zlurad* ili *Mrkša* trebala udaljiti zloduhe od djeteta koje je nosilo takvo ime.⁵⁹

Kako smo već naveli, osim samotvornih imena hrvatska osobna imena po svome obliku mogu biti izvedena, skraćena ili složena. Izvedena imena nastajala su dodavanjem različitih formanata na pokraćena dvoleksemna imena: *Brzoja, Ostoja, Nebrat, Vučko, Jarilo...* (Šimunović 2009: 144).⁶⁰ Neki od najčešćih tvorbenih formanata u tvorbi izvedenih oblika narodnih imena sufixi su poput *-eh, -onja, -t, -oje, -ija, -ča* ili *-ela*.⁶¹ Skraćeni oblici osobnih imena nastali su od temeljnog oblika složenog, dvoleksemnog osobnog narodnog imena i to njegovim pokraćivanjem za jedan ili dva sloga, primjerice *Budo < Budimir* i *Miro < Miroslav*.⁶²

Složena imena poput *Tomislav, Mutimir* ili *Dobrovit* kojih potvrde nalazimo vrlo obilno od 9. stoljeća i to ponajviše među pripadnicima povlaštenog društvenog staleža, sastoje se od dvaju elemenata. U tvorbi ovih imena nailazimo na nekoliko tvorbenih obrazaca: glagol + imenica, imenica + glagol, pridjev + glagol, pridjev + imenica te pridjev + pridjev. Neki od primjera imenskih morfema koje nalazimo u prvom dijelu složenih imena su: *bijel-, blag-,*

⁵⁷ Kod Tome Maretića (1886: 69-80) nalazimo popis apelativa od kojih su onimizacijom nastala samotvorna imena : *ban, biser, bura, cukar, div, djeva, dubrava, golub, kamen, krana, loza, malina, oganj, orao, žar...*

⁵⁸ O semantici osobnih imena vidi u Šimunović (2009: 151-153) i Maretić (1886: 80-81).

⁵⁹ O imenima koja imaju ulogu apotropeja u srednjovjekovnoj talijanskoj antroponimiji vidi u Caffarelli 2014 : 18-19.

⁶⁰ I kod Bjelanovića (1988: 175) nalazimo objašnjenje da su mnoga danas jednosložna imena nastala pokraćivanjem složenih narodnih imena (takvu tvorbu naziva regresivnom) uz dodatak hipokorističkih sufixa poput *-an, -oš, -ko* i dr. ili dodavanjem sufixa na apelativnu osnovu.

⁶¹ O sufixima za tvorbu izvedenih oblika imena i njihovoj plodnosti više vidi u Šimunović (2009: 149-150).

⁶² Prema Šimunoviću (*ibid.*, 149) bogat sustav imena s deminutivnim oblicima i hipokorističko-stilističkim nabojem razvio se postupnim zamiranjem odapelativnih i dvoleksemnih imena. Također, ta imena od milja od samoga početka zahvaćala su i svetačko-biblijska imena.

bog-, *bolj-*, *čedo-*, *dika-*, *dobar-*, *dom-*, *drag-*, *duša-*, *ljub-*, *ljud-*, *rast-*, *sebe-*, *svet-*, *vlast-*, *valj-*, *zemlja-*, *želja-*, *žit-* itd. Kao primjer glagolskih morfema koje nalazimo u prvom dijelu složenih imena možemo navesti: *beri-*, *desi-*, *drži-*, *gradi-*, *nosi-*, *ozri-*, *pribi-*, *toli-* i sl. Primjeri morfema koje pretežito nalazimo u drugom dijelu složenih imena su *-čaj*, *-dan*, *-dar*, *-ded*, *-drag*, *-drug*, *-gaj*, *-goj*, *-lik*, *-ljub*, *-man*, *-mil*, *-mir*, *-rad*, *-salj*, *-slav*, *-teg*, *-voj*, *-vuk* i dr., dok se neki od njih mogu naći kako u prvom, tako i u drugom dijelu složenih imena (Šimunović 2009: 144-145). Maretić (1885: 136) kao primjere takvih osnova navodi *brat* (npr. *Brativoj*, *Dragobrat*), *drag* (npr. *Dragomir*, *Radidrag*), *ljub* (npr. *Ljubomir*, *Bogoljub*), *slava* (npr. *Slavogost*, *Hranislav*) itd.

Složenim se narodnim imenima iskazuje želja da dijete stekne odlike obilježene sadržajem imena te ih možemo nazvati i auguralnim imenima.⁶³ Nakon evangelizacije u ovom tipu imena javljaju se i kombinacije s kršćanskim imenima te tako nastaju hibridna imena poput *Juroslav*, *Petrislav* ili *Dminoslav*.⁶⁴ Prema Šupuku (1972: 52) antroponimnih hibrida u hrvatskom jeziku nema mnogo budući da su nastajali u doba prijelaza na kršćanstvo kada je većina dvočlanih antroponima pretvarana u jednočlana.

Uz do sada navedene tipove narodnih imena, u Hrvatskoj se nakon evangelizacije počinju javljati i kršćanska imena, to jest imena biblijskog i hagionimskog podrijetla. Na području Kaštela do sredine 15. stoljeća prevladavaju narodna imena,⁶⁵ a već od 16. stoljeća prevladavaju kršćanska osobna imena. Prema Omašićevu mišljenju (2001: 224) nadijevanje kršćanskih imena i njihova frekventnost u Kaštelima od početka 16. stoljeća može se objasniti jačim utjecajem splitske i trogirske crkve⁶⁶ u novim kaštelanskim selima u kojima se umjesto starih didičkih nadarbina osnivaju nove župe. Kada je riječ o hrvatskim narodnim imenima, valja istaknuti da su se hrvatske imenske potvrde u primorskim gradovima javile kasnije nego u ruralnim područjima jer su Romani u gradovima činili kompaktnu i prilično zatvorenu etničku skupinu.⁶⁷

⁶³ Auguralna imena Šimunović (2006: 144) naziva još i „željnim imenima“, a u talijanskoj antroponimiji ovakva se imena nazivaju *nomi gratulatori* ili *nomi augurali* (usp. Caffarelli 2014: 17-18).

⁶⁴ Prijelazom s poganstva na kršćanstvo slavenska antroponimija preuzima fond biblijskih i svetačkih imena te, po modelu starih dvočlanih slavenskih imena poput *Miroslav*, *Domagoj*, *Trpimir* i dr., dodavanjem drugog člana *-slav*, *-mir* ili *-man* tim svetačkim imenima nastaju antroponimni hibridi (Šupuk 1972: 52).

⁶⁵ Neka od slavenskih narodnih imena iz 13. i 14. stoljeća u Kaštelima nalazimo zabilježena kod Omašića (2001: 61, 69, 73, 91, 92): *Dragoš*, *Brajko*, *Grubiša*, *Desina*, *Draško*, *Retibor*, *Domoljud*, *Bogdan*, *Dajbog*...

⁶⁶ Prema Marasović-Alujević (2012: 34) prvi tragovi kršćanskih imena u Splitu zabilježeni su već u drugoj polovici 7. stoljeća kada se spominju imena *Cosma*, *Demetrius*, *Dominicus*, *Isidorus*, *Leo*, *Marianus*, *Petrus* i razna druga. Tijekom narednih nekoliko stoljeća repertoar tih imena se povećava širenjem kultova svetaca poput sv. Dujma, sv. Nikole, sv. Antuna, sv. Marina itd.

⁶⁷ Prvi tragovi narodnih imena u Splitu datiraju iz 10. stoljeća kada se spominje ime splitskog tribuna Drage, a već od kraja 11. stoljeća kroz antroponimijske nalaze prati se prodor stanovništva hrvatskog podrijetla u visoke

Supostojanje narodnih i kršćanskih imena u Hrvata može se pratiti sve do konca 16. stoljeća kada se, nakon Tridentskog koncila (1545.-1563.) koji nalaže da se djeci nadijevaju isključivo kršćanska imena, imenski repertoar znatno sužava. Osiromašenje bogatog i raznovrsnog imenskog fonda narodnih antroponima koji je nastao uvođenjem prilično siromašnog fonda odabranih svetačkih imena,⁶⁸ osobito se odrazilo na repertoar ženskih osobnih imena (Varga 1987: 175). Kao posljedica suženja osobnoimenskoga fonda, odnosno uslijed pojave imenske entropije,⁶⁹ postojala je opasnost od gubljenja osnovne funkcije imena, to jest identifikacije, te se s vremenom počinje intenzivirati tvorba hipokorističnih oblika od svetačkih i biblijskih imena. Novonastale varijante svetačkih imena prvotno se javljaju u neslužbenoj uporabi da bi s vremenom pojedine forme postale službene obogaćujući tako antroponimijski sustav i čineći ga raznovrsnijim. Osim ove pojave u kršćanskoj antroponimiji, to jest formiranja raznolikih dvosložnih imenskih postava kao i novih izvedenih oblika putem procesa kraćenja i sufiksacije, strana i puku leksički nerazumljiva kršćanska imena počinju dobivati svoje prijevodne oblike poput *Amalia* > *Ljubica*, *Gloria* > *Slava*, *Florio* > *Cvjetko*, *Natale* > *Božo* (Šimunović 2009: 161). Upravo se u vidu prijevoda svetačkih imena s naslanjanjem na potisnuta narodna imena, u Hrvatskoj bilježi povratak narodnih imena, ali tek od konca 18. stoljeća.⁷⁰

Zaključno možemo reći da se hrvatski osobnoimenski korpus s aspekta jezične provenijencije dijeli na dvije velike skupine. Prvu skupinu čine imena hrvatskog podrijetla to jest idioglotska imena, dok su u drugoj skupini aloglotska imena, to jest imena stranog podrijetla. Idioglotskim imenima pripada sloj hrvatskih narodnih imena o kojima je ranije bilo riječi, dok se unutar skupine aloglotskih imena razaznaje nekoliko podslojeva (Vodanović

društvene slojeve grada. U Zadru u istom razdoblju prema Jakić-Cestarić (1974: 295) imenima djece dodavali su se slavenski hipokoristični sufiksi čak i kada su ta imena bila romanskog podrijetla, što je rezultiralo pojavom hibridnih imena poput *Vitača* (< lat. *Vitalis*) ili *Petriša* (< lat. *Petrus*) uslijed procesa slavensko-romanske etničke i lingvističke simbioze (Jakić-Cestarić 1981: 96).

⁶⁸ Djeci se, naime, nisu nadijevala sva svetačka imena što ih je donosio katolički kalendar. Ograničen izbor svetačkih imena te sužen imenski korpus posljedica su brojnih faktora poput kulta pojedinih svetaca u određenom kraju, pripadnosti određenoj nadbiskupiji i sl.

⁶⁹ Šimunović (2009: 161) ističe kako je imenska entropija bila prisutna kako na horizontalnoj razini (unutar određenog područja, određene socijalne i obiteljske zajednice), tako i u vertikalnom slijedu u smislu nasljedovanja istoga imena u generacijama istoga roda.

⁷⁰ Kod A. Čilaš Šimpraga (2011: 334) nailazimo na podatak da su se narodna imena u Hrvata ponovno javljaju potkraj 17. stoljeća i to kao prijevod svetačkih imena, pod utjecajem povijesnih spisa i literature, dok B. Vodanović (2005: 208) diskutirajući o bilježenju dvojnih imena u Hrvatskoj u prvoj polovici 20. stoljeća, navodi kako su upravo ta dvojna imena bila način za oživljavanje narodnih imena, koja su kroz mnoga stoljeća bila zaboravljena. Iz analize našeg korpusa razvidno je da se narodna imena u kaštelanskom antroponimikonu, iako sporadično, ponovno počinju javljati u drugoj polovici 19. stoljeća.

2005: 205), od kojih je, s obzirom na njihovu zastupljenost, za naše istraživanje bitan sloj kršćanskih imena.⁷¹

4.2. Tradicionalna načela pri nadijevanju osobnog imena

Izbor osobnog imena izvanjezični je čin na kojeg utječe velik broj čimbenika. Poticaji pri nadijevanju osobnog imena djetetu često izražavaju želje ili nade imenovatelja koje se nastoje prenijeti na dijete, ali ti poticaji mogu biti i pojedini događaji ili tradicije unutar zajednice (Brozović Rončević, Žic Fuchs 2003–2004: 96–97). Jedan od čimbenika koji može utjecati na izbor osobnog imena jest načelo nasljeđivanja koje u mnogim kulturama ima tradiciju dugu stotine godina.⁷² Još u 4. stoljeću u jednoj od svojih homilija Ivan Zlatousti upućivao je roditelje da umjesto imena predaka ili slavnih ličnosti svojoj djeci nadijenu imena ljudi koji su bili poznati po svojoj vjeri ili se istaknuli svojom svetošću (Tagliavini 1982, I: X).

U hrvatskoj su tradiciji poznata dva načela nadijevanja imena: „kalendarsko“, prema kojem se djetetu nadijeva ime sveca koji se slavi na dan njegova rođenja ili krštenja, i „nasljedno“ prema kojem prvi sin dobiva ime djeda po ocu, drugi ime djeda po majci, prva kći ime bake po ocu, a druga bake po majci. Također je moguće da dijete dobije kumovo ili kumino ime ili da djeca naslijede imena svojih roditelja (Čilaš Šimpraga 2011: 341).⁷³

S obzirom na izvore kojima smo se služili i podatke zapisane u njima, nasljedno načelo nadijevanja imena mogli uočiti onda kada je dijete naslijedilo ime od majke ili oca. U našem smo korpusu primjere nasljeđivanja imena od roditelja najčešće zabilježili u plemićkim obiteljima. Kao jedan od takvih primjera možemo navesti onaj zabilježen u Matičnoj knjizi rođenih Kaštel Lukšića za godinu 1825. kada je u obitelji *Carminati* rođena *Antonia Maria*

⁷¹ Ostali se podslojevi odnose na slavenska ili općeslavenska imena, adaptirane varijante arapskih (islamskih imena), posuđena imena prilagođena hrvatskom jeziku te kao najmlađi sloj pomodna imena (vidi u Vodanović 2005: 205).

⁷² U nekim kulturama ovo se načelo javlja znatno ranije nego u drugima. Također, možemo reći da su različiti i razlozi nasljeđivanja osobnog imena. Tako se, primjerice, u židovskoj tradiciji ime nasljeđuje kako bi se osigurala besmrtnost dotične obitelji, dok se kod Eskima ime prenosi na potomke kako bi se izbjegla sudbina vječnog lutanja preminulog pretka. Za irsku je tradiciju nužno da predač čije se ime nasljeđuje više nije među živima kako mu se ne bi skratio život (Caffarelli 1996: 172-173). Prema tradicionalnim vjerovanjima u Estoniji, ukoliko dijete naslijedi ime od djeda ili bake nasljeđuje također i sve njegove/njezine vrline (Hussar 2009: 521). Zanimljiva je i španjolska tradicija nasljeđivanja osobnog imena prema kojoj osim nasljeđivanja očeva (ili djedova) imena, djevojčice nerijetko nasljeđuju majčino ime. Ta se tradicija u Španjolskoj zadržala sve do današnjih dana pa stoga ni u suvremenoj antroponimiji nisu neuobičajene četveročlane obitelji sa samo dva imena (Lončar 2013: 124).

⁷³ Iz podataka navedenih u matičnim knjigama osim tradicija koje su se poštivale u svezi nadijevanja imena, primjetili smo i postojanje običaja vjenčanja u župi rođenja nevjestice.

Maddalena, dok u sljedećoj, 1826. godini, nailazimo bilješku o rođenju njezina brata kojem je nadijeno ime *Pietro Antonio Marin*. Kao roditelji te djece navode se majka „*signora Antonia figlia di nobil sig. Girolamo de Michieli Vitturi*“ i otac „*signor Pietro Carminati nativo di Bergamo*“.

Osim gore navedenih primjera i podataka napominjemo kako smo u nekim matičnim knjigama uz ime oca djeteta naišli i na ime njegova oca, to jest djetetova djeda pa smo tako stekli uvid u postojanje nasljednog načela o kojem je bilo riječi u prethodnim paragrafima. U matičnim smo knjigama našli zabilježena i imena kumova kao i podatke o njihovom socijalnom statusu, iz čega je razvidno da su djeca također nasljeđivala ime od svojih kumova⁷⁴ te da su se kao kumovi često ponavljale određene osobe višeg društvenog položaja, a zabilježili smo također i primjere nadijevanja imena po župniku.

Prema kalendarskom načelu, imena su se nadijevala u čast svecima katoličkog kalendara koji su se slavili na dan rođenja ili krštenja djeteta ili par dana prije odnosno poslije rođenja, odnosno krštenja djeteta. Iako su svećenici kanonskim pravom bili obvezani da pri činu krštenja, makar kao drugo ime, djetetu nadjenu ime svetačkog podrijetla (Tagliavini 1972: IX-X), možemo reći kako je nadijevanje imena prema kalendarskom načelu prvenstveno predstavljalo zaziv moći svetaca da zaštite djecu.

U analiziranom korpusu osobnih imena, među imenima nadjevenim prema kalendarskom načelu, sukladno datumu rođenja ili krštenja, dominiraju ime *Antonio*, često nadijevano dječacima rođenim ili krštenim sredinom lipnja, te imena *Giovanni* i *Giovanna* koja su se nadijevala dječacima, odnosno djevojčicama rođenim ili krštenim krajem prosinca ili lipnja.⁷⁵ U prikupljenom korpusu zabilježili smo i imena nekih drugih svetaca čiji su kultovi bili rašireni na kaštelanskom, ali i splitskom ili trogirskom području poput *Giorgio*, *Giuseppe*, *Catterina*, *Pietro*, *Doimo*, *Cosmo*, *Damiano*, *Girolamo*, *Stefano*, *Francesco*, *Anna*, *Nicoló*, *Michele*, *Giacomo*, *Lorenzo* i dr.⁷⁶

⁷⁴ Ime kuma nadijevalo se katkada djetetu kao prvo ime, a razmjerno često kao jedno od krsnih imena. Taj je običaj bio vrlo uvriježen od kraja srednjeg vijeka sve do polovice 19. stoljeća (Caffarelli 1996: 173).

⁷⁵ Navodimo zanimljiv primjer iz knjige rođenih Kaštel Sućurca za 1849. godinu gdje su pod rednim brojevima 36. i 37. zabilježene blizanke rođene 26. prosinca (prema katoličkom kalendaru 27. prosinca slavi se Sv. Ivan Evanđelist) i objema je nadijeno ime *Giovanna*. Kao majka djevojčica navodi se *Giovanna Ercegh*. Mogli bismo reći da je su u navedenom primjeru objedinjena načela nasljednog i kalendarskog načela nadijevanja imena. Uz imena djevojčica kao napomena zabilježeno je samo *primogenita* i *seconda*, a nisu im nadjevena druga, krsna imena.

⁷⁶ Prema podacima koje navode Petrić (1989: 273-287) i Marasović-Alujević (2003: 25-27), najčešći titular crkava i kapelica od 7.-19. stoljeća na području Splita bila je Bogorodica. Od ostalih svetaca kao titulari na navedenom području, među kojima su nabrojani i titulari kaštelanskih crkava i kapelica, javljaju se sv. Ivan, sv. Ante, sv. Nikola, sv. Martin, sv. Dujam, sv. Roko, sv. Arnir, sv. Eufemija, sv. Barbara, sv. Mavar, sv. Petar, sv.

Prema kalendarskom načelu nadijevaju se imena svetaca koji se štiju na određenom području, pa je stoga moguće uspostaviti vezu i s titularima crkava čija se imena javljaju vrlo često još od srednjeg vijeka. Naime, ne samo župne crkve, već i manje crkve kao i kapele od najstarijih su vremena posvećene pojedinim svecima, a prema Zakoniku kanonskog prava svaka crkva ima svoj naslov, a blagdan zaštitnika svake se godine slavi prema liturgijskim pravilima (Jurišić 1998: 71).

U uvodnom smo dijelu naveli kako su se negdašnja kaštelanska naselja *Smoljevac*, *Putalj*, *Lažani*, *Kozice*, *Ostrog*, *Šušnjare*, *Radun*, *Žestinj* i *Bijaći* nanizala na obroncima Kozjaka, na rubu plodnih površina i bila udaljena od mora, te da je arheološkim istraživanjima utvrđeno kako su na tom prostoru postojala naselja još u prapovijesti, u rimskom razdoblju i u srednjem vijeku. Napuštanje navedenih naselja i migracije stanovništva nastaju kao posljedica upada Turaka u Kaštelansko polje od druge polovice 15. stoljeća. Sva pretkaštelanska potkozjačka naselja imala su jednu ili više predromaničkih crkava, koje su najčešće izgrađene na ranokršćanskim ostacima. Stare kaštelanske crkve redom od istoka prema zapadu su sljedeće: Sv. Juraj na Putalju, Sv. Kuzma i Damjan, Sv. Martin ili Gospa od Kruga, Sv. Mihovil, Sv. Lovro, Sv. Juraj u Radunu, Sv. Nikola na groblju, Sv. Juraj⁷⁷ u Žestinju, Stomorija, Sv. Nofar i Sv. Marta. Slijedom navedenog možemo zaključiti da svaka od današnjih župa u posljednjih gotovo tisuću godina gradila više župnih crkava i mijenjala svoje zaštitnike, a najveći broj crkava na kaštelanskom području posvećen je Bogorodici.⁷⁸ Kult štovanja Bogorodice ostavio je traga u kaštelanskom antroponimijskom sustavu. Osobno ime Marija najfrekventnije je žensko ime tijekom čitavog 19. stoljeća, a osim kao prvo ime, Marija se razmjerno često javlja kao jedno od krsnih imena. Zabilježili smo i nekoliko primjera nadijevanja imena Marija kao drugog, trećeg ili čak četvrtog imena muškoj djeci i to

Cecilija, sv. Matej, sv. Izidor, sv. Teodor, sv. Magdalena, sv. Kristofor, sv. Karlo, sv. Kasijan, sv. Kuzma i Damjan, sv. Toma, sv. Pavao, sv. Klara, sv. Luka, sv. Lucija, sv. Eufemija, sv. Andrija, sv. Anastazija, sv. Leonard, sv. Apolinar, sv. Filip, sv. Lovre, sv. Mihovil, sv. Jakov, sv. Julijana, sv. Ciprijan, sv. Katarina, sv. Dominik, sv. Ilija, sv. Silvestar, sv. Lazar, sv. Benedikt, sv. Vid, sv. Felicije, sv. Frane i sv. Jelena.

⁷⁷ Možemo primijetiti kako su čak tri crkve za titulara imale sv. Jurja. Općenito sv. Juraj zauzima velik broj mjesta u popisu ranosrednjovjekovnih titulara crkava u Dalmaciji, a posebno u 9. stoljeću (usp. Marasović 2008: 167–168 i Marasović 2009: 56–58). Pretpostavlja se da se kult svetoga Jurja među Hrvatima počeo razvijati u Dalmaciji, u doba njihova pokatoličavanja od kraja 8., odnosno prvih desetljeća 9. stoljeća. Osobno ime Juraj potvrđeno je u Hrvata 1086. godine (*Juray setnico*), a oblik Jurana (*Jurana iuppano de Sidraga*) 1059. godine (Vidović 2007: 431,435).

⁷⁸ Peričić (1974: 247) navodi kako su Hrvati prihvatili štovanje i ljubav prema Bogorodici istovremeno sa kršćanstvom pa stoga ovaj podatak ne začuđuje. S druge strane, činom posvećenja prvostolne crkve u Splitu Bogorodičinom uznesenju prilikom obnove salonitanske nadbiskupije, Gospa je indirektno označena kao patron čitave Dalmacije (*ibid.*, 251).

u pravilu u plemićkim obiteljima⁷⁹ *Giovanni Maria Baldassare, Giuseppe Maria, Drušimir Simun Marija, Enzo Šimun Josip Marija* i *Gino Enrico Silvio Marija*.⁸⁰

S obzirom na to da u kršćanska imena uključujemo ne samo hagionimska imena, nego i biblijska imena te općenito imena koja su na neki način vezana za katoličku tradiciju, navest ćemo i primjere nadijevanja imena *Natale/Natalina* djeci koja su rođena ili krštena u vrijeme Božića odnosno *Pasquale/Pasqualina* u vrijeme Uskrsa. Navedena smo imena zabilježili razmjerno često u prikupljenom korpusu osobito kao krsna imena tijekom čitavog stoljeća. Također, zabilježili smo i nadijevanje imena *Santo/Santa* djeci rođenoj krajem listopada ili prvih dana studenog prema blagdanu Svih svetih.⁸¹

4.3. Osobno ime kao sociolingvistički znak

Osobna imena služe za identifikaciju pojedinca u odnosu na ostale jedinice koje zajedno s njime sačinjavaju zajednicu pa stoga možemo reći da osobno ime funkcionira kao etiketa (Marcato 2009: 30).⁸² U odnosu na sustav prezimena, sustav osobnih imena donekle je fleksibilan i mijenja se u vremenu odnosno u različitim društveno-povijesnim okolnostima. Zbog tih se mijena u osobnoimenskom sustavu repertoar osobnih imena neprestano obogaćuje novim formama i tzv. pomodnim imenima. Upravo su pomodna imena potvrda definicije imena kao društvene činjenice u kojoj se zrcali kulturno-društvena stvarnost vremena u kojem su ta imena nadjenuta (Vodanović 2005: 205). Istovremeno s pojavom novih, pomodnih imena neka druga osobna imena nestaju iz uporabe da bi se neka od njih, nakon određenog vremenskog perioda, vratila u uporabu.

Caffarelli (1996: 220) smatra kako se navedene mijene u osobnoimenskome fondu događaju zato što osobna imena prolaze cikluse. Naime, neko se ime počinje nadijevati i njegova se uporaba postepeno širi, doseže svoj vrhunac da bi potom postepeno počela opadati

⁷⁹ Riječ je o obiteljima Garagnin - Fanfogna i De Micheli Vitturi, a kumovi na krštenju također su bili kaštelanski zemljoposjednici i plemići.

⁸⁰ U nekim katoličkim zemljama poput Italije ili Španjolske postoji običaj nadijevanja imena *Maria* kao drugog imena muškoj djeci. Usp. Bongioanni (1928: 154-155), Muljačić (1963: 117) i Lončar (2013: 126). Ovakvi primjeri, iako rijetko, zabilježeni su u 19. stoljeću i među splitskim stanovništvom, a možemo zaključiti kako su rezultat dugotrajnih talijansko-hrvatskih etnojezičnih prožimanja (usp. Rogošić 2014: 48).

⁸¹ Prema Caffarelliju (2008: 165) ime *Palma/Palmina*, koje se kao krsno ime također javlja u našem korpusu, tradicionalno se nadijevalo djevojčicama rođenima na Cvjetnicu. Kao zanimljivost napominjemo kako smo zabilježili i nekoliko primjera krsnog imena *Palmo* nadjevenog dječacima rođenim u tjednu prije Uskrsa.

⁸² Definiranje imena kao „etikete“ rezultat je rasprava o referencijalnoj funkciji osobnog imena. Naime, od antike pa sve do današnjih dana upravo je funkcija imena ono što potiče logičko-filozofske i jezikoslovne rasprave (usp. Čulić 1996: 52, 53). Općenito možemo reći da se onomastička funkcija očituje u samom imenovanju pa je onomastičko značenje referencijalno (Vodanović 2006: 231).

sve dok to ime ne izađe iz uporabe. Neka imena, kako smo ranije već naveli, ponovno ulaze u uporabu i započinju novi ciklus. Kada je riječ o razlozima zbog kojih dolazi do ovakvih mijena u osobnoimenskome fondu i razlozima veće učestalosti nekih imena u određenom periodu i njihova potpunog nestanka, Caffarelli navodi tri potencijalna čimbenika. Kao prvi razlog navodi mogućnost da se određeno osobno ime, zbog velike učestalosti i raširenosti, počne povezivati s nižim društvenim slojevima. Također, može doći do pojave imenske entropije uslijed vrlo visoke čestotnosti određenog imena koje potencijalno gubi svoju distinktivnu funkciju. U konačnici, određeno ime ne čini se prikladnim za djecu, već asocira na starije generacije pa se u nekom kasnijem razdoblju može smatrati staromodnim.

Već smo naveli kako antroponimiju određenog područja možemo definirati kao dinamičnu kategoriju koja se neprestano mijenja u vremenu i ovisno o sredini i socio-kulturološkim uvjetima. Shodno toj definiciji također smo naglasili važnost sustavne analize antroponimijske građe u jednom sinkronijskom presjeku.⁸³ Stoga analizu kaštelanskoga osobnoimenskog fonda provodimo na građi koju smo crpili iz matičnih knjiga rođenih iz 19. stoljeća. Kako smo naveli u uvodu ovoga rada te se matične knjige čuvaju u Državnom arhivu u Splitu. Namjera nam nije bez ostatka popisati sva osobna imena u Kaštelima, niti bi to bilo moguće s obzirom na to da neke od matica nismo uspjeli ni pronaći. Smatramo kako je na temelju reprezentativnog korpusa kojeg donosimo i analiziramo u radu moguće izvesti konkretne zaključke. S obzirom na to da kaštelanska antroponimijska građa do sada nije sustavno prikupljena i analizirana ovdje doneseni zaključci omogućit će primjenu komparativne metode pri budućim istraživanjima.

U uvodnom smo dijelu ovoga rada naveli kako su imena svjedoci kulture koji predstavljaju odraze vremena i prostora u kojem se javljaju i žive mijenjajući se ili nestajući iz uporabe. Kod De Felicea (1986: 13) također nailazimo na konstataciju kako je čin imenovanja određen različitim motivacijama psihološkog, kulturološkog, društvenog, religijskog ili ideološkog karaktera, koje pri opisu antroponimijskih korpusa treba sagledati i uzeti u obzir. Stoga ponovno naglašavamo nužnost praćenja izvanjezičnih dinamika i njihovih odraza u korpusu osobnih imena, a našu analizu definiramo kao analizu kronomastičkog karaktera.⁸⁴

⁸³ Muljačić (1963: 111) smatra da je uspoređivanje sistema imena u vremenskom slijedu moguće samo ukoliko postoje detaljne sinkronijske analize imenskog korpusa.

⁸⁴ Caffarelli (1996: 16, 17) definira socionomastički pristup osobnom imenu kao analizu koja se provodi u odnosu na društvene slojeve, dok je kronomastički pristup, prema njegovoj definiciji, analiza učestalosti osobnog imena u okviru nekog konkretnog vremenskog razdoblja.

4.4. Analiza osobnih imena prema podrijetlu i učestalosti

Opisujući izvore korpusa naveli smo kako smo uzorak osobnih imena za analizu osobnoimenskoga korpusa crpili iz matičnih knjiga rođenih koje su se vodile u sedam kaštelanskih župa tijekom 19. stoljeća. Naime, na području Kaštela do 1998. godine⁸⁵ postojalo je sedam župa: Kaštel Sućurac, župa koja je osnovana u 9. stoljeću i čiji je zaštitnik sv. Juraj, župa Kaštel Gomilica osnovana u 12. stoljeću sa sv. Jeronimom kao zaštitnikom, župa Kaštel Kambelovac čiji je zaštitnik sv. Mihovil arkandjel, a osnovana je u 9. stoljeću, Kaštel Lukšić, župa osnovana 1104. godine i posvećena Uznesenju Blažene Djevice Marije, Kaštel Stari, župa osnovana 1614. godine sa sv. Ivanom Krstiteljem kao zaštitnikom, župa Kaštel Novi osnovana 1189. čiji je zaštitnik sv. Petar apostol, te župa Kaštel Štafilić osnovana 1475. godine i posvećena bezgrešnom začecu Blažene Djevice Marije.

Za razdoblje 19. stoljeća postoje statistički popisi koji vjerno odražavaju demografsku sliku kaštelanskog pučanstva. To je stoljeće u kojem broj stanovnika uglavnom raste, iako su zbog pojave kuge i kolere, kao i zbog gospodarske krize zabilježeni periodi stagnacije porasta broja stanovnika i njegovo nazadovanje (Omašić 2001: 729). Iz navedenih je matica krštenih prikupljen uzorak od ukupno 1841 osobnog imena, a s obzirom na kretanje broja stanovnika i u svrhu utvrđivanja eventualnih razlika u ukupnom broju, sastavu i frekventnosti osobnih imena, transkribirali smo imena iz tri različita vremenska odsječka devetnaestoga stoljeća:⁸⁶

- 1) razdoblje od 1800.-1839.;
- 2) razdoblje od 1840.-1869. i
- 3) razdoblje od 1870.-1900.⁸⁷

Podjelu korpusa na ova tri razdoblja napravili smo s obzirom na matične knjige koje su nam bile na raspolaganju, ali i sukladno društveno-političkim promjenama u Kaštelima kako bismo mogli utvrditi utječu li promjene u izvanjezičnome kontekstu na kaštelanski osobnoimenski fond u smislu promjene repertoara odnosno frekventnosti osobnih imena.

Naime, tijekom 19. stoljeća u Dalmaciji, pa tako i u Kaštelima, nakon četiri stoljeća mletačke vladavine izmijenile su se dvije austrijske uprave (1797.-1806. i 1813.-1918.) uz

⁸⁵ 12. travnja 1998. osnovana je nova župa Kraljice mučenika na području Raduna u Kaštel Starom, a danas je osam kaštelanskih župa pod Kaštelanskim dekanatom.

⁸⁶ Kod A. Varge (1987) također nalazimo analizu i komparaciju osobnoimenskog korpusa u tri različita vremenska odsječka. Autorica naime u citiranom radu donosi analizu ženskih osobnih imena u Mariji na muri iz triju desetljeća 20. stoljeća.

⁸⁷ 1830. godine ukupan broj stanovnika u Kaštelima bio je 4650, 1869. godine 5829, dok je 1890. godine u Kaštelima živjelo 6582 stanovnika (o statističkom pregledu kretanja pučanstva vidi više u Omašić 2001: 731-735).

kratko razdoblje francuske uprave (1806.-1813.).⁸⁸ Ipak, možemo reći kako su najznačajnija zbivanja u Dalmaciji 19. stoljeća vezana za narodni preporod te istaknuti kako su početkom pedesetih godina Kaštela bila žarište preporodnog pokreta u Dalmaciji.⁸⁹

Slijedom navedenog možemo zaključiti da prvi vremenski odsječak pripada razdoblju u kojem su se izmijenile dvije austrijske i francuska uprava. Valja naglasiti kako je i nakon pada mletačke vlasti u Dalmaciji službeni jezik i u vrijeme navedenih uprava ostao talijanski. Drugi presjek spada u pretpreporodno razdoblje kada se u Kaštelima intenzivira borba za buđenje nacionalne svijesti i potiskivanje talijanaškog utjecaja, dok je treći presjek razdoblje od zadnja tri desetljeća 19. stoljeća kojeg su u Dalmaciji obilježili sukobi narodnjaka i autonomaša, ali i konačno pohrvaćenje trogirske i splitske općine.

4.4.1. Najfrekventnija osobna imena

Analizu frekventnosti osobnih imena proveli smo po razdobljima koja smo naveli u prethodnom paragrafu. Tako je za prvo razdoblje prikupljen uzorak od 347 osobnih imena, za drugo smo razdoblje analizu proveli na uzorku od 715 antroponima, dok smo za treće razdoblje prikupili uzorak od 779 osobnih imena. Broj različitih osobnih imena zastupljenih u navedenim razdobljima, uključujući i hipokoristične inačice temeljnoga oblika, je sljedeći:

- 1800.-1839. - 36 ženskih i 41 muško ime
- 1840.-1869. - 43 ženska i 49 muških imena
- 1870.-1900. - 81 žensko i 74 muška imena⁹⁰

Učestalost pojavljivanja svakog pojedinog imena izračunali smo na uzorcima osobnih imena sakupljenih za svaki navedeni period, a njegovu zastupljenost izrazili smo u postocima. Naime, udio osobnog imena u nekom razdoblju te usporedba promjene tog udjela u različitim vremenskim odsječcima predstavlja konkretniji podatak od apsolutnog broja pojavljivanja

⁸⁸ Upravo s uspostavom francuske vlasti u Dalmaciji dolazi do brojnih promjena u kaštelanskim naseljima koje se manifestiraju u okvirima gospodarskog, urbanističkog, vjerskog i društvenog života (Domazet, Lasić 2011: 408). U tom pretpreporodnom razdoblju svakako je značajno spomenuti i razvoj narodnog jezika na mikrohistorijskoj razini kaštelanskih naselja koja se, kako smo već naznačili, odrazila i na antroponimijski korpus u vidu ponovnog uvođenja narodnih imena u posljednjim desetljećima 19. stoljeća.

⁸⁹ Više o sudjelovanju Kaštelana u narodnom preporodu vidi u Omašić 2001: 681-684 i Kečkemet (1978: 198-199).

⁹⁰ Primijetili smo da se povećanjem broja imena ili hipokorističkih inačica temeljnoga imena frekvencija pojedinog imena smanjuje (vidi Tablicu 2).

dotičnog imena.⁹¹ Posebice je to bitno u istraživanjima poput našega u kojemu prikupljeni uzorci na kojima je provedena analiza i klasifikacija nisu jednako obimni.

Imena se u okviru ove kvantitativne analize okvirno mogu podijeliti na četiri skupine: najfrekventnija imena čiji je udio veći od 12%, frekventna imena s udjelom od 6 do 12%, manje frekventna osobna imena s učestalošću od 1 do 6% te slabo frekventna do nefrekventna imena⁹² koja u svakom od navedenih perioda imaju učestalost manju od 1%. U tabličnom prikazu koji slijedi donosimo popis najfrekventnijih do manje frekventnih imena, to jest onih imena koja bilježe udio veći od 1% u svakom pojedinom vremenskom odsječku.⁹³

Tablica 2: Prikaz najfrekventnijih do manje frekventnih ženskih imena po razdobljima

1800.-1839.	1840.-1869.	1870.-1900.
Maria (14,77%)	Maria (17,30%)	Marija (17,06%)
Giovanna (14,20%)	Giovanna (14,08%)	Ivanica (6,93%)
Vincenza (10,22%)	Catterina (7,62%)	Kate (5,86%)
Catterina (8,52%)	Anna (6,74%)	Ane (4,8%)
Antonia (5,68%)	Antonia (6,74%)	Ivka (4,8%)
Maddalena (5,11%)	Maddalena (6,16%)	Antica (4%)
Francesca (4,54%)	Vincenza (6,16%)	Jele (3,73%)
Margarita (3,97%)	Margherita (4,40%)	Nediljka (3,73%)
Mattia (3,97%)	Elena (4,11%)	Ana (3,2%)
Anna (3,40%)	Girolama (3,23%)	Mare (2,93%)
Domenica (2,84%)	Domenica (2,35%)	Matija (2,93%)
Elena (2,84%)	Mattia (2,05%)	Vice (2,66%)
	Lucia (1,76%)	Dome (2,13%)
	Francesca (1,47%)	Mara (2,13%)
	Chiara (1,17%)	Frane (1,86%)

⁹¹ Jednak apsolutan broj pojavljivanja nekog imena u dva različita razdoblja ne implicira nužno i jednaku važnost to jest zastupljenost tog imena u oba razdoblja (Muljačić 1963: 119).

⁹² Nefrekventna su ona imena koja u pojedinom razdoblju imaju od 1 do 3 nositelja.

⁹³ Tablični prikaz frekvencije osobnih imena napravili smo prema Muljačić (1963) i Rogošić (2014).

	Filomena (1,17%)	Jerka (1,6%)
	Orsola (1,17%)	Klara (1,33%)
		Mande (1,33%)

Tablica 3: Prikaz najfrekventnijih do manje frekventnih muških imena po razdobljima

1800.-1839.	1840.-1869.	1870.-1900.
Antonio (15,20%)	Giovanni (16,04%)	Ivan (16.83%)
Giovanni (16,37%)	Antonio (13,10%)	Anton (10.89%)
Matteo (10,52%)	Matteo (7,21%)	Marin (8.66%)
Michele (7,01%)	Giuseppe (6,95%)	Petar (5.94%)
Pietro (5,26%)	Marino (6,14%)	Mate (4.20%)
Vincenzo (4,67%)	Pietro (4,81%)	Frane (3.71%)
Francesco (4,09%)	Michele (4,27%)	Josip (3.71%)
Stefano (4,09%)	Stefano (4,27%)	Stipan (2,47%)
Marino (3,50%)	Vincenzo (4,01%)	Jakov (1.98%)
Filippo (2,92%)	Paolo (2,94%)	Jozo (1,98%)
Spiridione (2,92%)	Luca (2,94%)	Toma (1.98%)
Giacomo (2,33%)	Francesco (2,13%)	Bože (1.48%)
Giorgio (2,33%)	Spiridione (2,13%)	Mijo (1.48%)
Giuseppe (2,33%)	Andrea (1,60%)	Lovre (1.23%)
	Doimo (1,60%)	
	Giorgio (1,60%)	
	Gregorio (1,60%)	
	Felice (1,33%)	
	Giacomo (1,33%)	

	Lorenzo (1,06%)	
	Natale (1,06%)	
	Nicolò (1,06%)	

Iz tablica je razvidno kako su sva muška i ženska imena, u ovom prikazu imena prema njihovoj frekventnosti, imena kršćanskoga podrijetla. Osim imena *Marija* nalazimo i druga imena hagionimskog podrijetla koja pripadaju vrlo raširenim svetačkim kultovima na ovim prostorima. Što se tiče imena svetaca zaštitnika pojedinih župa, ona nisu zastupljena među najfrekventnijim imenima. Općenito kada je riječ o običaju nadijevanja imena prema lokalnim patronima,⁹⁴ valja reći da u antroponomastičkim studijama nailazimo na podatke kako su rijetki slučajevi da ime lokalnog patrona bude izuzetno učestalije u odnosu na nacionalni prosjek.⁹⁵ Istaknimo, ipak, kako se imena svetaca zaštitnika pojedinih župa često daju djeci kao krsna imena. S druge strane, kada bismo analizu kaštelanskoga osobnoimenskog fonda raščlanili po naseljima, primijetili bismo kako su imena titulara crkava pojedinog mjesta to jest župe upravo češći u tom mjestu u odnosu na ostatak Kaštela bilo kao prva, civilna imena ili, još češće, kao krsna imena.⁹⁶ Zanimljivo je da se u matičnim knjigama Kaštela nahode i imena *Doimo* odnosno *Doima*, koja su dobila djeca rođena početkom svibnja u čast sv. Dujma, zaštitnika grada Splita.⁹⁷

Među ženskim imenima ime *Maria* javlja se kao čvrsta konstanta, dok se od muških imena *Antonio* i *Giovanni* smjenjuju na prvom mjestu po učestalosti u sva tri vremenska odsječka.

Nije nam moguće usporediti podatke koje na temelju naše analize donosimo za 19. stoljeće s prethodnim razdobljima za područje Kaštela, s obzirom na to da do sada nije bilo

⁹⁴ Osim štovanja lokalnih svetaca kaštelanski kroničari bilježe i štovanje svetaca unutar pojedinih obitelji koje su izabrale dotične svece kao svoje zaštitnike. Kod Ivasovića (1991: 95) tako nailazimo na podatak da su u Kaštel Starome „Danilovi slavili sv. Vincenza, Cegini sv. Paškvala, Piljini sv. Filomenu, Trzinovi blagdan Imena Marijina“, a „kod Ivasovićevih se pjevali životi i „kalendule“ sv. Gajtana“. Iako se ne nalaze među frekventnim imenima, imena svih ovdje navedenih svetaca ostavila su traga u kaštelanskom antroponimikonu.

⁹⁵ Navest ćemo primjer kojeg nalazimo kod Enza Caffarellija (1996: 166) koji istražujući učestalost imena lokalnih svetaca zaštitnika u nekim gradovima Italije zaključuje kako je vrlo rijedak slučaj da ta imena budu znatno frekventnija na lokalnoj u odnosu na nacionalnu razinu. Ipak, navodi neke izuzetke poput grada Palerma u kojemu je ime zaštitnice Rozalije na drugom, odnosno trećem mjestu po učestalosti u razdoblju od 1941.-1993, a potom gradove Napulj, Bari i Padovu.

⁹⁶ Kao primjer možemo navesti podatak da smo imena *Kuzma* i *Damjan* našli najčešće zapisane u matičnim knjigama Kaštel Kambelovca i Kaštel Gomilice (gdje također češće nailazimo na imena *Jerolim*, *Jerko* i *Jerka*), a imena *Fabijan* i *Sebastijan* u matičnim knjigama Kaštel Novog.

⁹⁷ Primjer nadijevanja imena po svecu zaštitniku Splita nalazimo u matičnim knjigama svih kaštelanskih župa. Krajem 19. stoljeća ova imena nalazimo zapisana o obliku *Duje* odnosno *Dujka*.

radova koji su se bavili antroponimijom Kaštela. Ipak, na temelju podataka koje smo transkribirali iz „starih matica“ za razdoblje 18. stoljeća⁹⁸ možemo zaključiti da se u tom razdoblju kao najučestalije muško ime javlja osobno ime *Ivan*, zapisano u mletačkom obliku *Zuane/Zuane*⁹⁹, dok se od ženskih osobnih imena najčešće nahodi ime *Ivanica*.

Također, možemo usporediti i podatke s kraja 16. i prvih trideset godina 17. stoljeća, koje na temelju proučavanja matičnih knjiga grada Splita u svom radu donosi Nataša Bajić-Žarko (1986: 31-32). Prema tim podacima kao najučestalije muško ime u Splitu se i dalje navodi osobno ime *Pietro*, baš kao i u razdoblju srednjeg vijeka,¹⁰⁰ s ukupno 131 nositeljem, dok je ime *Antonio* zastupljeno sa svega 32 nositelja. Što se tiče ženskih imena, u prvih trideset godina 17. stoljeća kao najučestalije žensko ime bilježi se *Margherita*, dok je ime *Maria* u navedenom razdoblju imalo svega 5 nositeljica.

U nedostatku prethodnih antroponimijskih istraživanja za područje Kaštela možemo se još osvrnuti i na popise splitskih antroponima iz 18. stoljeća koje nalazimo u radovima Arsena Duplančića (1996) i Danice Božić-Bužančić (1974) uz napomenu da su kao izvori antroponima u navedenim radovima poslužili anagrafi, a ne matične knjige rođenih koje predstavljaju najvjerodostojniji izvor za analizu frekventnosti osobnih imena u pojedinom vremenskom razdoblju. Iz tih popisa proizlazi da je najučestalije žensko osobno ime bilo *Caterina*, dok je ime *Maria* jednako rijetko kao i početkom 17. stoljeća, sa svega nekoliko nositeljica. Najfrekventnija muška osobna imena su *Giovanni/Zuane* i *Antonio*.

Iz svega do sada navedenog, to jest na temelju usporedbe podataka dobivenih ovim istraživanjem s podacima dobivenim u istraživanjima prethodnih razdoblja, možemo zaključiti kako ime *Maria* upravo u 19. stoljeću doživljava svoj vrhunac. Iako se općenito popularnost pojedinih svetaca na određenom području reflektira u broju crkava posvećenih tim svecima, a često i u frekventnosti pojedinih hagionimskih imena na tom području, na temelju podataka koje iznosi Marasović-Alujević (2008: 73) daje se zaključiti kako je u srednjovjekovnom Splitu *Maria* jedino ime koje po svojoj učestalosti u antroponimijskom fondu ne korespondira s raširenošću marijanskoga kulta.¹⁰¹ Potvrdu ove pojave nalazimo i u istraživanju Enza Caffarellija (1996: 39) koji navodi da je ime *Maria* u svim katoličkim

⁹⁸ Vidi Popis osobnih imena u Dodatku I.

⁹⁹ Na nekim mjestima ime je zapisano kao *Ioannes* ili *Iohannes*.

¹⁰⁰ Naime, kult sv. Petra u srednjem vijeku bio je vrlo snažan na širem splitskom području te mu je bilo posvećeno čak 15 crkava, a u srednjovjekovnom Splitu najučestalije muško ime bilo je *Pietro* (Marasović-Alujević 2012: 34).

¹⁰¹ O raširenosti marijanskog kulta svjedoči čitav niz crkava posvećenih Bogorodici na širem splitskom području (Marasović-Alujević 2008: 37), od kojih se neke, kako smo već naveli, nalaze upravo u Kaštelima.

zemljama u srednjem vijeku bilo iznimno rijetko. Može se reći da je ime *Maria* bila neka vrsta tabu-imena sve do protureformacije (Frančić 2002: 81).

Kada je riječ o učestalosti pojavljivanja ostalih imena u prikupljenom korpusu prikazanih u tablici, primjećujemo da se od ženskih imena u prva dva vremenska odsječka kontinuirano javljaju *Giovanna*, *Catterina* i *Antonia*. Uz ova imena u prvom vremenskom odsječku po frekventnosti možemo izdvojiti i ime *Vincenza* s učestalošću od 10,22%, dok se u zadnjih trideset godina 19. stoljeća po frekventnosti izdvajaju ženska osobna imena *Ane*, *Ivka* i *Ivanica*. S obzirom na činjenicu da se upravo od sedamdesetih godina 19. stoljeća imena u maticama rođenih u Kaštelima počinju zapisivati u svom hrvatskom obliku, mogli bismo zaključiti da su tijekom cijelog 19. stoljeća među frekventnim i manje frekventnim ženskim osobnim imenima uglavnom ista imena (*Giovanna/Ivka/Ivanica*, *Catterina/Kate*, *Anna/Ane*).¹⁰²

Muška osobna imena kontinuirano prisutna među frekventnim i manje frekventnim imenima tijekom tri vremenska odsječka su *Matteo/Mate*¹⁰³, *Pietro/Petar*, *Michele/Mijo*, *Giuseppe/Josip/Jozo*, *Marino/Marin*, *Stefano/Stipan*, *Vincenzo*.

Ukoliko zanemarimo podjelu na tri vremenska odsječka na temelju zbirnih podataka o broju nositelja pojedinih osobnih imena zastupljenih s više od 2% njihov poredak bio bi sljedeći:

- ženska imena: *Maria* (112), *Giovanna* (88), *Catterina* (49), *Ana* (47), *Antonia* (37), *Vincenza* (35), *Maddalena* (30), *Margherita* (21), *Mattia* (21) i *Domenica* (16);
- muška imena: *Giovanni* (108), *Antonio* (86), *Marino* (49), *Matteo* (46), *Pietro* (43), *Giuseppe* (35), *Stefano* (26), *Vincenzo* (25), *Michele* (23) i *Francesco* (17).

Iz iznesenih podataka o fondu učestalih osobnih imena i s obzirom na kontinuitet koji pokazuju najučestalije žensko i muško ime razvidno je kako su tradicionalna načela nadijevanja osobnih imena u Kaštelima u 19. stoljeću očuvana i čvrsto ukorijenjena. Tendencija očuvanja tradicije¹⁰⁴ koja ostavlja traga u fondu učestalih imena suprotstavlja se

¹⁰² Već smo ranije napomenuli kako zbog zapisivanja imena u maticama u njihovom talijanskom obliku sve do zadnja tri desetljeća 19. stoljeća, smatramo kako je riječ o istom imenu zapisanom u drugačijem obliku (vidi str. 23), a o tome će ponovno biti riječi i u paragrafima koji slijede. Kod Muljačića (1963: 115) nailazimo na objašnjenje da su *Johannes*, *Giovanni*, *Ivan*, *Ivo* i *Dživo* jedna onomastička jedinica komplementarno podijeljena na temelju nacionalnih, socijalnih ili afektivnih kriterija.

¹⁰³ Kao što smo naveli na primjeru ženskih imena, navodimo dva oblika imena jer smatramo da je riječ o istom imenu, to jest istoj onomastičkoj jedinici zapisanoj u dva različita oblika u različitim vremenskim odsječcima. Kao treći oblik za pojedine primjere navodimo i hipokoristički oblik navedenog temeljnog imena.

¹⁰⁴ Očuvanju tradicije svakako doprinose i običaji nasljeđivanja imena od predaka i kumova (usp. Muljačić 1963: 117).

tendenciji ka promjenama, odnosno inovacijama koja se javlja postepeno, a primjetna je prvenstveno u fondu manje frekventnih osobnih imena.

Nadalje, ukoliko promotrimo varijacije prilikom zapisivanja istog imena u tri vremenska odsječka (*Giovanna - Ivanica - Ivka, Catterina - Cattarina - Kate, Mattia - Matija, Domenica - Nediljka*) mogli bismo pretpostaviti postojanje triju slojeva antroponomastičke jedinice (usp. Varga 1987: 178):

1. talijanski oblik osobnog imena - službeni zapis u maticama i grafija
2. hrvatski oblik osobnog imena - ekvivalent talijanskom obliku imena i službena uporaba na razini književnoga jezika
3. varijante imena - neslužbena uporaba na razini mjesnog idioma.

Možemo reći kako treći sloj nosi najbogatiji onomastički sadržaj s obzirom na to da je najdinamičniji te najtješnje vezan uz osobe koje imenuje. Neka od imena trećega sloja s vremenom postaju službena, a iz se njih počinju izvoditi hipokoristici koji u konačnici obogaćuju naslijeđeni imenski fond.¹⁰⁵

4.4.2. Slabo frekventna i nefrekventna osobna imena

Za antroponomastička proučavanja osobit značaj mogu imati upravo ona osobna imena koja su zastupljena s malim brojem nositelja. Diskutirajući o nadijevanju krsnih imena, to jest drugih imena pored prvog, civilnog imena, pozvali smo se na Muljačićevo mišljenje (Muljačić 1963: 119) da su drugo, treće i svako sljedeće ime u stvari kanal kojim u onomastički sistem ulaze nova imena kao i put kojim prolaze neka imena prije no što nestanu iz upotrebe. Za nefrekventna imena također bismo mogli reći da potencijalno predstavljaju početak nove tradicije ili pak povratak nekih imena koja nisu bila u uporabi duži vremenski period.¹⁰⁶ U korpusu koji je predmet našeg istraživanja možemo reći da se, osobito od sedamdesetih godina 19. stoljeća, među manje frekventnim imenima ponovno nahode narodna imena koja su stoljećima bila izvan uporabe zbog odluke Tridentskog koncila kojom se propisuje nadijevanje imena svetaca iz katoličkog kalendara.¹⁰⁷

¹⁰⁵ S obzirom na povijesni karakter našeg istraživanja, podaci o osobnim imenima prikupljeni su isključivo iz arhivskih izvora, a ne terenskim istraživanjem, pa su nam stoga nepoznati primjeri iz navedenog trećeg sloja imena koja su se upotrebljavala u neslužbenoj, govornoj komunikaciji.

¹⁰⁶ Podsjećamo na cikluse koje prema Caffarelliju prolaze osobna imena o kojima je bila riječ na str. 32.

¹⁰⁷ Opadanje učestalosti narodnih imena transparentne etimologije te širenje općih kršćanskih imena fenomen je specifičan za svu zapadnoeuropsku antroponimiju, a osobito dolazi do izražaja nakon Tridentskog koncila (1545. – 1563.), koji izrijekom propisuje nadijevanje imena iz katoličkih kalendara (Lončar 2013: 123).

U nastavku donosimo popis imena s malim brojem nositelja za tri odsječka vremena koja smo utvrdili i kada je bila riječ o frekventnim imenima. Ovu skupinu imena, unutar pojedinih vremenskih odsječaka, podijelili smo potom prema podrijetlu na kršćanska i narodna imena.

- 1800.-1839.

- a) ženska imena

kršćanska imena: *Andriana, Antonina, Barbara, Clara, Dojma, Domenica, Felicia, Giacomina, Girolama, Jaccobina, Jerolima, Lucia, Mare, Niccoletta, Orsola, Palmina, Patricia, Pavica, Simona, Teodora, Tomasina*

- b) muška imena

kršćanska imena: *Andrea, Carlo, Cosmo, Damiano, Dojmo, Fabiano, Felice, Gioachino, Giuseppe, Gregorio, Lorenzo, Luca, Martino, Matteo Giovanni, Natale, Paolo, Rocco, Simon, Svetin, Tommaso*

- 1840.-1869.

- a) ženska imena

kršćanska imena: *Cosma, Cosmana, Dojma, Dome, Felicita, Gerolima, Giacoba, Giacomina, Giorgia, Jerka, Lukrezia, Mande Anka, Mare, Marta, Michelina, Natalina, Palmina, Perina, Petronilla, Simeona, Tadea, Teresa*

narodna imena: *Stane, Stanislava*

- b) muška imena

kršćanska imena: *Bartolo, Cirilo, Cozma, Damiano, Damiano, Daniele, Fabiano, Felice, Carlo, Filippo, Girolamo, Ignazio, Luca, Stefano, Luigi, Marco, Mariano, Martino, Pasquale, Pavissia, Pietro Paolo, Rocco, Silvestro, Simeone, Spiro, Svetin, Tomma, Tommaso*

narodna imena: *Gliubomiro, Krixan*

- 1870.-1900.

- ženska imena

kršćanska imena: *Alberta, Anka, Bare, Bernardina, Bibiana, Cecilia, Franina, Irene, Ivanka, Jelena, Jozica, Karmela, Kuzme, Lukre, Mihovilka, Nikolina, Pasqua, Pavica, Ruža, Stefania, Svetinka, Šime, Štefanina, Tomasina, Tone, Ursa*

narodna imena: *Bogumila, Božica, Danica, Dragutina, Gorislava, Jelislava, Ljubica, Mladica, Radoslava, Slavka, Srečka*

- muška imena

kršćanska imena: *Andrija, Anselmo, Bare, Bartul, Blaž, Bonifacijo, Duje, Emilio, Fabian, Filicijo, Grgo, Jerko, Jerolim, Jure, Kliment, Luigi, Luka, Marko, Mihovil, Osib, Pave, Roko, Silvestar, Stipe, Svetin, Špiro, Vice*

narodna imena: *Branimir, Dušan, Drušimir, Križan, Krunoslav, Ljubimir, Milan, Milivoj, Radoslav, Sokol, Slavimir, Slavomil, Stanislav*

Možemo zaključiti da je najučestaliji imenski repertoar tijekom sva tri vremenska odsječka ostajao isti, dok se promjene zapažaju upravo u fondu nefrekventnih imena. Najznačajnija promjena koju bilježimo jest pojava, to jest povratak narodnih imena koja su, kako smo u više navrata istaknuli, još od Tridentskog koncila bila rijetka iznimka u matičnim knjigama krštenih svih kaštelanskih župa. Postepeno vraćanje narodnih imena u kaštelanski osobnoimenski fond možemo smatrati odrazom buđenja nacionalne svijesti. Naime, već od svojih početaka preporodni pokret u Kaštelima imao je duboke korijene, Kaštelani su prednjačili u borbi za nacionalnu svijest, a Kaštela se smatraju žarištem preporodnog pokreta u Dalmaciji (Omašić 2001: 682).

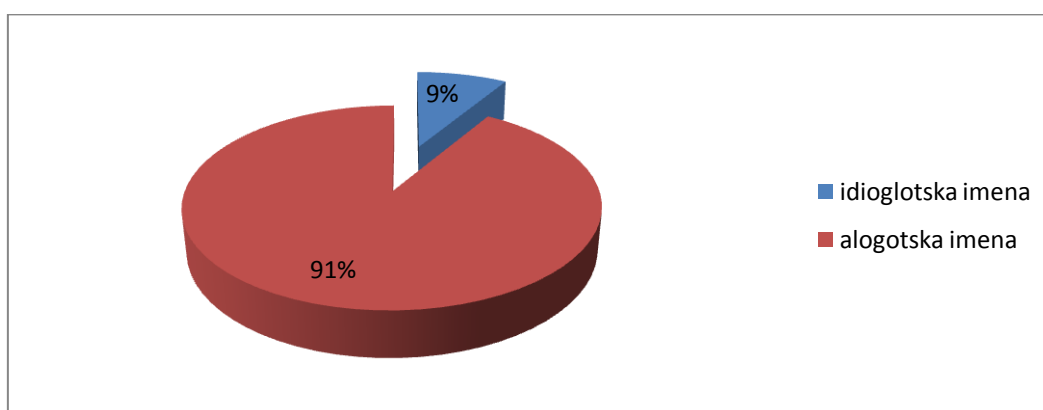
Navedene činjenice o postepenom buđenju nacionalne svijesti vidljive su, dakle, u ranije iznesenim podacima o zastupljenosti kršćanskih i narodnih imena u kaštelanskom osobnoimenskom fondu 19. stoljeća. U razdoblju od 1800.-1839. godine ne bilježi se ni jedno narodno ime, od 1840.-1869. zabilježili smo samo dva ženska i dva muška narodna imena, dok u zadnja tri desetljeća 19. stoljeća u ekscerpiranom korpusu nahodimo 11 ženskih i 13 muških narodnih imena. Iako se radi o postepenim promjenama koje se događaju na razini slabo frekventnih i nefrekventnih imena, s obzirom na činjenicu da su narodna imena u prvoj polovici 19. stoljeća u kaštelanskim maticama zastupljena tek pokojim izoliranim slučajem, možemo zaključiti da se radi o vrlo značajnim promjenama u ukupnom osobnoimenskom fondu.¹⁰⁸ Kao zanimljivost možemo iznijeti i podataka da nakon pojave, to jest povratka narodnih imena, bilježimo primjere nadijevanja više od jednog imena djetetu, a da su pritom

¹⁰⁸ Također možemo navesti da se narodna imena u drugoj polovici 19. stoljeća počinju nadijevati kao drugo ili treće ime, što potvrđuje tezu koju iznosi Muljačić (1963: 119) da su upravo ta imena kanal kojim u onomastički sistem postepeno počinju ulaziti nova imena. Prema zapisu u Matičnoj knjizi rođenih Kaštel Starog za godinu 1877. navodimo primjer *Nicoletta Stanislava Piglich*, iz Matične knjige rođenih Kaštel Novog primjere *Danko Cyjetoje Brešan* i *Gorislava Ljubislava Russo* iz 1878. godine, te primjer *Marin Krunoslav Radačić* iz Matične knjige rođenih Kaštel Sućurca za 1888. godinu.

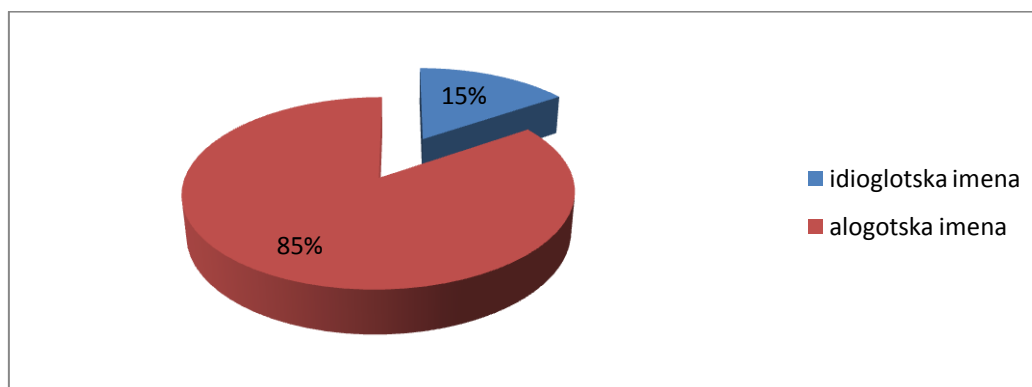
sva krsna imena narodnog podrijetla, što nije u skladu s crkvenim običajem da barem jedno od imena nadjevenih pored prvog, službenog imena, bude hagionimskog podrijetla. Riječ je o primjerima poput *Radoslav Zvonimir Domoslav, Slavka Ljubica Nediljka, Danko Cvjetoje, Gorislava Ljubislava*).

Nadalje, ukoliko kaštelanski osobnoimenski korpus 19. stoljeća želimo prikazati s aspekta jezične provenijencije to jest želimo li ukupni prikupljeni korpus podijeliti na idioglotska i aloglotska imena,¹⁰⁹ to možemo grafički prikazati na sljedeći način:

Slika 4: Odnos idioglotskih i aloglotskih imena u ukupnom prikupljenom korpusu 19. stoljeća

Slika 5: Odnos idioglotskih i aloglotskih imena u zadnja tri desetljeća 19. stoljeća

4.4.3. O tvorbenim osobitostima osobnih imena

S obzirom na tvorbenu strukturu u službenoj se imenskoj formuli osobno ime može pojaviti u tri oblika: temeljnom (složenom ili jednosložnom), izvedenom i pokraćenom.

¹⁰⁹ Kako smo naveli na str. 31. idioglotskim imenima pripada sloj hrvatskih narodnih imena dok se unutar skupine aloglotskih imena razaznaje nekoliko podslojeva od kojih je za naše istraživanje bitan sloj kršćanskih imena.

Značenje imenske izvedenice može biti afektivno neutralno ili afektivno obojeno, pri čemu afektivna vrijednost ovisi o komunikacijskom kontekstu, dok je neizvedeno ime i u službenoj i u neslužbenoj komunikaciji uglavnom neutralnog značenja (Vodanović 2005: 208).¹¹⁰

Kako smo već istaknuli oblici osobnih imena koje smo prikupili u okviru istraživanja, službena su imena s obzirom na to da je naše istraživanje povijesnog karaktera. Zbog toga analizom ne mogu biti obuhvaćena imena koja nisu zapisana u arhivskim izvorima, to jest ona imena koja su se upotrebljavala u neslužbenoj komunikaciji, a među kojima su hipokoristički oblici zasigurno bili zastupljeni u velikom broju.¹¹¹ Međutim, iako se radi o malom broju primjera, naišli smo i na neke hipokoristike kao službene oblike imena. Navedenih primjera ima kako među kršćanskim, tako i među narodnim imenima, a većina ih je tvorena regresivnom tvorbom to jest pokraćivanjem složenih imena, iako smo naišli i na neke primjere izvedenih imena.

S obzirom na činjenicu da su matične knjige sve do pred konac 19. stoljeća vođene na talijanskom jeziku, a imena u njima zapisivana u svom talijanskom obliku, među ženskim imenima zabilježili smo i primjere izvedene talijanskim deminutivnim sufiksima:

- *-ina* (*Antonina, Bernardina, Franina, Giacomina, Jaccobina, Michelina, Natalina, Nikolina, Palmina, Pasqualina, Perina, Tomasina, Štefanina*)
- *-etta* (*Nicoletta, Benedetta*)
- *-illa* (*Petronilla*).

S obzirom na činjenicu da smo među muškim osobnim imenima naišli na svega dva primjera izvedena deminutivnim sufiksom (*Augustino* i *Gioachino*), možemo zaključiti da su u tvorbenom smislu ženska imena raznolikija.

Od pokraćenih oblika imena, naišli smo na samo jedan primjer talijanske inačice kršćanskoga imena, a riječ je o muškom osobnom imenu *Bartolo* (< *Bartolomeo*).

Među hrvatskim inačicama kršćanskih imena naišli smo na primjere dvosložnih hipokoristika poput *Lukre* (< Lukrecija < lat. *Lucretia*), *Mare* (< Marija < lat. *Maria*), *Mande* (< Mandalena < tal. *Maddalena*), *Dome* (< Domina < Dominika < lat. *Dominica*), *Tone* (< Tonina < Antonia < lat. *Antonius*), *Vice* (< Vicenco < tal. *Vicenzo* < lat. *Vicentius*), *Mijo* (< Mihovil < lat. *Michael*), *Šime* (< Šimun < lat. *Simon*), te na izvedene oblike imena pomoću

¹¹⁰ Prema Frančić (1996: 24) neizvedenim imenima svojstvena je „nulta afektivnost“ u svim komunikacijskim kontekstima.

¹¹¹ Usp. bilješku br. 105.

sufikasa -ko/-ka, -ica i -iša: *Danko* (< Danijel < heb. *Dānīēl*), *Darinka* (< Dara < Daria < grč. *Darius*), *Anka* (< Ana < lat. *Anna* < hebr. *Hannāh*), *Jerka* (< Jeronima < lat. *Hieronimus*), *Ivka* (< Ivana < lat. *Iohannes*), *Antica* (< Antonia < lat. *Antonius*), *Ivanica* (< Ivana < lat. *Iohannes*), *Mandica* (< Mandalena < tal. *Maddalena*), *Marica* (< Marija < lat. *Maria*), *Pavica* (< Pavla < lat. *Paulla*), *Bariša* (< Bartolomej < lat. *Bartholomeus*), *Paviša* (< Pavao < lat. *Paullus*). Zanimljiv je i primjer muškog izvedenog imena *Osib* (< *Josip*) kojeg također nalazimo u osnovi prezimena *Osibov*.

Među kršćanskim imenima nismo naišli na primjere složenih imena, dok se u tvorbenom smislu među narodnim imenima nahode kako odapelativna imena, tako i izvedena, pokraćena i složena.

I kod muških i kod ženskih narodnih imena prevladavaju složeni oblici imena. Tako smo među ženskim imenima zabilježili primjere *Stanislava*, *Bogumila*, *Gorislava*, *Jelislava* i *Radoslava*, a među muškim imenima primjere *Branimir*, *Drušimir*, *Krunoslav*, *Ljubimir*, *Radoslav*, *Slavimir*, *Slavomil* i *Stanislav*. Iz navedenih je primjera razvidno da među ženskim imenima najčešće nalazimo morfem -slava kao drugi dio imena, dok među primjerima muških imena u drugom dijelu imena najčešće nalazimo morfeme -mir i -slav. Uz navedene morfeme u drugom dijelu imena nalazimo i po jedan primjer s morfemom -mila u korpusu ženskih imena i -mil u korpusu muških imena. Neki se elementi u tvorbi složenica javljaju kao prvi i kao drugi element pa tako pored navedenog morfema -slav kao drugog dijela u složenim imenima *Krunoslav* i *Radoslav*, bilježimo i osnovu slav- u primjerima *Slavimir* i *Slavomil*.

Od izvedenih narodnih imena u korpusu smo zabilježili ženska imena tvorena sufiksima -ica (*Božica*, *Ljubica*, *Mladica*), -ka (*Slavka*, *Srećka*), te muška imena tvorena sufiksom -an (*Dušan*, *Križan*, *Milan*). U cjelokupnom korpusu narodnih imena zabilježili smo tek jedan primjer pokraćenog oblika osobnog imena. Riječ je o ženskom imenu *Stane* (< *Stanislava*).

Kao primjere odapelativnih narodnih imena možemo navesti tek po jedno žensko (*Danica*) i jedno muško ime (*Sokol*).

4.4.4. Vezanost osobnih imena¹¹²

U ovom bismo se dijelu osvrnuli na imena koja su pri krštenju pored prvoga, službenog imena bila nadjevana kao sporedna imena.¹¹³ Naime, pri prikupljanju korpusa zabilježili smo sva imena zapisana u matičnim knjigama pod pojedinim rednim brojevima, ali smo pri analizi uzeli u obzir samo prvo ime s obzirom na činjenicu da su se pojedinci u pravilu služili samo prvim, službenim imenom dok su ostala imena ostavila traga samo u crkvenim knjigama. Međutim, kako su upravo sporedna imena pokazatelji određenih dinamika u osobnoimenskome korpusu poput dijastratičkih razlika¹¹⁴ ili načina uvođenja novih imena kao i onih zaboravljenih ili izašlih iz uporabe (Muljačić 1963: 119) ovdje iznosimo tipove vezanosti osobnih imena iz prikupljenog korpusa.

Običaj nadijevanja vezanih imena poznat je diljem svijeta te se javlja u raznih naroda. Pri nadijevanju vezanih imena uočavaju se dva stupnja vezanosti: vezanost imena unutar obitelji i vezanost imena blizanaca (Brozović Rončević, Čilaš Šimpraga 2006: 23).

U našem smo korpusu uočili da je pored tradicionalnih načela nadijevanja osobnog imena poput nasljednog i kalendarskog načela, o kojima je bilo riječi na početku ovog poglavlja, vezanost imena unutar obitelji jedna od karakteristika prikupljenoga korpusa.¹¹⁵ Naime, pored primjera nasljeđivanja imena od djeda, bake, oca ili majke, naišli smo na primjere u kojima djetetu nije nadjeveno ime po nekome od predaka, ali je vezano s imenom oca ili majke. Kao primjer možemo navesti parove imena koji se ponavljaju razmjerno često u našem korpusu. Riječ je uglavnom o biblijskim parovima imena¹¹⁶ to jest o imenima evanđelista i/ili apostola koja u našem korpusu nalazimo u sljedećim kombinacijama: *Ivan* i *Petar* (*Giovanni* i *Pietro*), *Luca* i *Giovanni*, *Šime* i *Andrija*, *Andrea* i *Giovanni*, *Andrea* i

¹¹² Prema Brozović Rončević, Čilaš Šimpraga (2006: 23) vezanim imenima smatramo ona imena koja se podudaraju na izraznoj razini ili su u motivacijskoj i/ili semantičkoj vezi.

¹¹³ „Po običaju koji vlada već stoljećima u katoličkoj crkvi svako dijete može dobiti na krštenju uz prvo još jedno, dva ili više sporednih imena.“ (Muljačić 1963: 116)

¹¹⁴ Ovdje mislimo prije svega na činjenicu da su djeca plemićkih obitelji u pravilu dobivala više imena što smo, iako je broj plemićkih obitelji u Kaštelima bio zanemariv, zabilježili i u našem korpusu (*Vicenzo Anastasio Fabbiano Sebastiano Cippico*). Za usporedbu i potvrdu ove teze možemo navesti i primjere *Bartolomeo Antonio Vincenzo Doimo* i *Giulia Antonia Maria Maddalena* koje je zabilježila Rogošić (2014: 48) u splitskim matičnim knjigama iz 19. stoljeća te dubrovački primjer *Suncianiza Maria Iuliana Aloysia Ignatia* iz 1820. kojeg nalazimo kod Muljačića (1963: 116). Osim u plemićkim obiteljima običaj nadijevanja više imena karakterističan je općenito za obitelji višeg društvenog staleža. Tako smo u Štafiliću 1835. zabilježili primjer *Teodora Leonessa Carlotta Gandolfi* - *Guardia Doganale il padre e la madre possidente*, a u Kaštel Sućurcu *Jelena Viktorija Maksina Cristofoli* - *roditelji zanatnici srebrnari*.

¹¹⁵ Iz onomastičke je literature poznato da vezanost osobnih imena unutar obitelji može biti takva da se imena sinova vežu s imenima očeva, a imena kćeri s imenima majki. No potvrđeno je i vezanje imena sinova s imenima majki te imena kćeri s imenima očeva (usp. Brozović Rončević, Čilaš Šimpraga 2006: 24).

¹¹⁶ Više o tipovima vezanosti osobnih imena i motivacijskim skupinama parova vezanih imena vidi u Brozović Rončević, Čilaš Šimpraga (2006).

Matteo, *Tommaso* i *Matteo* te *Matteo* i *Giovanni*. Nositelji su navedenih parova imena sinovi i njihovi očevi. Kada je riječ o ženskim osobnim imenima i vezanosti imena kćeri s imenom majke možemo navesti svega jedan primjer koji se ponavlja u našem korpusu, a to je par imena *Maria* i *Maddalena* (*Mare* i *Mande*).¹¹⁷ Slijedom navedenog možemo zaključiti kako je u analiziranom korpusu vezanost osobnog imena sina i oca češća u odnosu na vezanost osobnog imena kćeri i majke, jednako kao što je i nasljedno načelo nadijevanja imena češće kada je riječ o nasljeđivanju imena od muškoga pretka.

Osim navedenih primjera vezanosti imena unutar obitelji, u našem smo osobnoimenskome korpusu zabilježili i vezanost imena u primjerima u kojima je pored prvog, službenog imena zapisano još po jedno ili više krsnih imena. Karakteristični tipovi vezanosti imena i u ovom su slučaju prije svega biblijski parovi imena poput *Paolo* i *Giovanni*, *Giovanni* i *Matteo*, *Giovanni* i *Pietro*, *Šimun* i *Petar*, *Pietro* i *Paolo* (*Petar* i *Paval*) te vezana imena svetaca *Ćiril* i *Metod*, *Cosma* i *Damiano* (*Kuzma* i *Damjan*), *Fabiano* i *Sebastiano* (*Fabijan* i *Sebastijan*, *Fabljan* i *Sebašćan*).¹¹⁸ Među ženskim imenima zabilježili smo samo par *Maria* i *Maddalena*.

4.5. Usporedba s dubrovačkim i splitskim fondom osobnih imena

U ovom ćemo dijelu iznijeti kratku komparativnu analizu osobnoimenskoga fonda kaštelanskog područja u 19. stoljeću s korpusima osobnih imena u Dubrovniku i Splitu iz istoga razdoblja. U tu ćemo se svrhu poslužiti rezultatima istraživanja Ž. Muljačića iz 1963. za područje Dubrovnika i A. Rogošić iz 2014. za područje Splita.

Analize u oba istraživanja temelje se, kao što je to slučaj i u našem istraživanju, na podacima iz matičnih knjiga rođenih. Muljačić je proveo statističko-strukturalnu analizu pri čemu je stoljetno razdoblje podijeljeno na deset presjeka, to jest imena su statistički analizirana za svaku dekadnu godinu zaključno s godinom 1900. Rogošić je, analizirajući imena prema čestotnosti i podrijetlu, razdoblje 19. stoljeća podijelila na četiri vremenska odsječka sukladno društveno-političkim promjenama¹¹⁹ u Splitu.

¹¹⁷ Među ženskim osobnim imenima zabilježili smo, međutim, i neke primjere izrazne vezanosti između imena majke i imena kćeri koji se ponavljaju u korpusu. Riječ je o parovima imena koja se podudaraju u sufikslnim morfemima kao na primjer *Antica* i *Ivanica* te *Ane* i *Frane*.

¹¹⁸ Posljednja dva primjera motivirana su imenima svetaca zaštitnika odnosno titularima crkava pojedinih mjesta na kaštelanskom području (usp. bilješku 96.).

¹¹⁹ Prvi presjek pripada razdoblju prve austrijske uprave, drugi presjek spada u razdoblje druge austrijske vladavine, treći vremenski odsječak pripada razdoblju kada se u Splitu intenzivira borba za narodni preporod, dok četvrti presjek zahvaća razdoblje nakon konačnog pohrvaćenja splitske općine (usp. Rogošić 2014: 29).

Muljačić u svome radu ne izvodi zaključke o razlikama u imenskom fondu različitih društvenih slojeva. Naime, korpus u navedenom istraživanju prikupljen je samo za župu Grad te socionomastička analiza nije provedena. S druge pak strane, Rogošić je za svoje istraživanje prikupila korpus osobnih imena župe Grad te jedne ili obje župe iz splitskih predgrađa što je omogućilo i dijastratičku analizu osobnih imena, budući da su u obitelji koje su živjele u Gradu pripadale visokom i srednjem društvenom sloju, za razliku od obitelji iz predgrađa koje su mahom bile težačke. Naveli smo već, na temelju podataka o obiteljima koje su živjele u Kaštelima u 19. stoljeću, da se stanovništvo pretežito bavilo poljoprivredom te da postojao mali broj zanatlija i tek pokoja plemićka obitelj. S obzirom na tu činjenicu nije nam bilo moguće provesti detaljnu dijastratičku analizu. Ipak, na temelju podataka o obiteljima višeg društvenog staleža zapisanih u matičnim knjigama možemo povući neke paralele s podacima koje u svom radu donosi Rogošić. Riječ je prije svega o običaju nadijevanja više osobnih imena djeci iz plemićkih obitelji kao i o nadijevanju imena *Maria* kao drugog, trećeg ili četvrtog imena muškoj djeci, također u plemićkim obiteljima.¹²⁰

Prema podacima koje navode Muljačić i Rogošić može se utvrditi dominacija kršćanskih osobnih imena u Dubrovniku i u Splitu tijekom čitavog 19. stoljeća, osobito kada je riječ o najfrekventnijim imenima, uz sličan poredak onih najfrekventnijih. Od ženskih imena u oba korpusa prednjači ime *Marija* zatim slijede imena *Anica* i *Kata* u dubrovačkom korpusu, te *Caterina*, *Giovanna*, *Anna* i *Antonia* u splitskome. Najučestalija su muška osobna imena u Dubrovniku 19. stoljeća *Ivo*, *Niko* i *Antun*, dok se u Splitu kao najučestalija muška imena javljaju *Antonio* i *Giovanni*. Uzmemo li u obzir činjenicu da je Muljačić prilikom transkribiranja imena iz matica prilagodio hrvatskom jeziku navodeći ih u onom obliku koji je u govornoj uporabi bio najuvrženiji, možemo zaključiti da je poredak najfrekventnijih ženskih i muških osobnih imena gotovo isti u sva tri korpusa.

U drugoj polovici stoljeća u dubrovačkom i splitskom korpusu bilježi se porast broja imena germanskoga podrijetla, a autori navode vrlo slične primjere (*Vanda*, *Leopoldina*, *Hedviga*, *Alberto*, *Alfredo*, *Oscar*, *Ugo*, *Elvira*, *Irma*, *Vilibaldo*, *Ildegarda*). U kaštelanskom korpusu, međutim, nismo zabilježili navedeni sloj hagionimskih imena germanskoga podrijetla, kao što nismo zabilježili ni neka nekršćanska imena koja vezujemo uz povijesne ličnosti ili književnu tradiciju, a koja se nahode u splitskom i dubrovačkom korpusu (*Napoleone*, *Dante*, *Cesare* ili *Anibale*).

¹²⁰ Primjere koji potvrđuju postojanje navedenih običaja u plemićkim obiteljima s područja Kaštela naveli smo već na početku ovoga poglavlja, a primjere iz splitskog korpusa vidi u Rogošić (2009: 47-48).

Među nekršćanskim imenima u dubrovačkom i splitskom korpusu u drugoj se polovici 19. stoljeća bilježe i neka ideološka ili patriotska imena motivirana buđenjem nacionalne svijesti i borbom za nacionalnim ujedinjenjem u Italiji. Autori tako navode primjere poput *Italo*, *Italia* i *Roma* koja se u Splitu javljaju u nekoliko navrata u talijanskim doseljeničkim obiteljima kao prvo, a ponekad kao drugo ili treće ime, dok ih u Dubrovniku nahodimo isključivo kao drugo ili treće ime. Ovakvih ideoloških imena nastalih transonimizacijom toponima ne nahodimo u kaštelanskome korpusu.

Kada je riječ o narodnim imenima u sva tri korpusa ona se u prvim desetljećima 19. stoljeća javljaju tek kao pokoji izoliran slučaj, a tek se sedamdesetih godina počinju ponovno nadijevati u Dubrovniku, Splitu i Kaštelima bilo kao prvo, drugo ili treće ime. U analiziranim korpusima bilježimo tako u zadnja tri desetljeća vrlo sličan repertoar narodnih osobnih imena (*Ljubica*, *Danica*, *Zorka*, *Dobriila*, *Milica*, *Nediljka*, *Mladica*, *Stanko*, *Vjekoslav*, *Ljubimir*, *Zvonimir*, *Miljenko* itd.)

Navedene podudarnosti među rezultatima triju istraživanja govore u prilog činjenici da promjene uočene u fondu osobnih imena u odnosu na prethodna razdoblja nisu rezultat pukog odabira pojedinca, već da su motivacije prisutne u trenutku imenovanja uvjetovane psihološkim i religijskim čimbenicima, tradicijom ali i konkretnim promjena u društvenom i kulturnom okruženju.

5. PREZIMENA

5.1. O prezimenu općenito

Stoljećima je osobno ime, kao jedinstveni element imenske formule, bilo dovoljno da bi identificiralo pojedinca i definiralo ga kao člana grupe. Tijekom vremena, međutim, jednoimenski se sustav imenovanja proširio novom antroponimijskom kategorijom – pridjevkom koji je, s obzirom na motivaciju, mogao biti patronimski, toponimski, staleški, etnički, motiviran nekom osobinom svog nositelja ili uslužni.¹²¹ Ipak, ista se osoba nije uvijek imenovala istom imenskom formulom, niti je pridjevak bio nasljedan što je onemogućavalo precizno imenovanje pojedinca. S obzirom na to da složenije društvo zahtijeva precizniji način identifikacije možemo reći da je pojava prezimena rezultat razvoja društva, prelaska s primitivnih, u sebe zatvorenih plemensko-seoskih zadruga na društva složenije strukture i suodnosa pojedinaca u njemu. Budući da se društvene zajednice razlikuju po stupnju razvijenosti kao i po brojnosti svojih članova, jasno je da se prezimena ne javljaju istovremeno u svim društvima.¹²²

Formiranje prezimena nije bio trenutni čin već dugotrajan proces, a početak razvoja prezimenske formule ovisio je, kako je već navedeno, o stupnju razvoja društva kao i o pripadanju pojedinaca kod kojih su zabilježena prva prezimena određenom društvenom sloju. Tako imensko-prezimensku formulu nalazimo najprije u razvijenijim urbanim sredinama, kod gradskog stanovništva prezimena se javljaju i ustaljuju prije nego kod seoskog. Kada je riječ o društvenim slojevima i pojavi prezimena treba istaknuti kako prve tragove prezimena nalazimo među pripadnicima najviših društvenih staleža. Nasljedna prezimenska formula među feudalcima i plemićima u srednjem vijeku bila je pokazatelj kako društvenog, tako i ekonomskog statusa. Naime, povlašteni društveni sloj htio je takvom stalnom oznakom osigurati svoje nasljedno pravo te istaknuti svoj položaj i ugled u društvu. Upravo zbog te činjenice prve tragove prezimena nalazimo među feudalcima i plemićima tj. među

¹²¹Frančić (2002: 12) navodi sljedeće primjere za pojedine, gore navedene tipove pridjevaka: *Ivanović, Komorski, Knez, Zagorec, Horvat, Debelec, Kolar*.

¹²² U onomastičkoj literaturi nailazimo na različito datiranje prezimenskih početaka. Kod Frančić (2002:12) možemo naći podatak da su se istočni Slaveni do kraja X. stoljeća služili samo osobnim imenom koje se djetetu nadijevalo pri rođenju. Jednoimenost u Poljskoj zadržala se do kraja XII. stoljeća. Možemo reći kako se dvoimenska formula kakvu danas koristi većina europskih zemalja razvijala i formirala između 10. i 14. stoljeća (Vodanović 2014: 134). Za područje Hrvatske, a na osnovi dosadašnjih istraživanja antroponimijske građe spomenika hrvatske povijesne i kulturne baštine (poput Supetarskog kartulara i Povaljske listine), možemo zaključiti kako je tijekom 12. stoljeća dominantan način identifikacije bila jednoimenost, iako su u tim povijesnim vrelima zabilježeni pridjevci i vrlo rijetka prezimena. Onomastička građa Tkalčićevih Povijesnih spomenika grada Zagreba upućuje na to da je u Zagrebu 14. stoljeća također prevladavao jednoimeni sustav (usp. Vodanović: 2007:157), dok V. Jakić Cestarić (1976: 204) navodi kako je dvočlana denominacija u Zadru u 11. stoljeću dva puta frekventnija od upotrebe jednoimenskih formula.

pripadnicima najviših društvenih slojeva. Začeci prezimena obespravljenog puka pridjevci su koji su se dodavali prilikom upisa u razne bratovštine i cehove koje je puk organizirao kako bi se suprotstavio moćnicima (Šimunović 2006: 374). Naime, za upis u takve organizacije osobno ime nije bilo dostatno, već mu je trebalo dodati još neki pridjevak poput očevog imena, zanimanja, podrijetla i sl.

Riječ „prezime“¹²³ složenica je nastala od prijedloga *prez* ('trans') i imenice *ime*, a njeno prvotno značenje bilo je „preko imena, imenom“ (Rogić 1955: 212). Pojava i upotreba termina prezime za drugu sastavnicu (osobno)imensko-prezimenske formule u Hrvatskoj nije istovjetna s pojavom prezimena samih (Frančić 2002: 18).

Odluka Tridentskog koncila (1545.) koja se odnosila na obavezu vođenja matičnih knjiga, u Europi je značila važan poticaj nastanku i ustaljivanju prezimena, dok zakonski akt iz 1780. pod nazivom Jozefinski patent¹²⁴ konačno propisuje obavezu imanja prezimena za današnju Češku, Slovačku, Sloveniju i Hrvatsku. Zapisivanjem u matice rođenih, vjenčanih i umrlih prezimena postaju stalna, nepromjenjiva i nasljedna, a upravo ta tri obilježja odlikuju prezimena i razlikuju ih od osobnih imena (Šimunović 200: 16). Osim ovih temeljnih odlika imena druge determinacije, zahvaljujući kojima prezimena postaju stabilna kategorija imenskog sustava, ona nose i dijalektalna obilježja postajući tako odraz prilika i okruženja u kojima su nastala te predstavljaju dragocjene podatke pri rasvjetljavanju činjenica o povijesti jezika i kulture pojedinog naroda (Šimunović 2009: 167).

5.2. Razvoj prezimena u Hrvatskoj

Uzimajući u obzir razdoblja važna za nastanak i razvoj prezimena u europskom kontekstu navedena u prethodnim paragrafima, možemo reći kako prezimenski razvoj u hrvatskom kontekstu uglavnom slijedi put formiranja, omasovljavanja i ustaljivanja prezimena razvijenih europskih zemalja. Prema Šimunoviću (2006: 379) s pravnog i onomastičkog gledišta za nastanak hrvatskih prezimena moguće se sporiti o nekoliko datuma:

- 1) 12. stoljeće - kada prezimena tek sporadično prepoznajemo kao nasljedna

¹²³ Termin „prezime“ relativno je novijeg postanja, a u značenju koje danas ima prilično potvrde potječu već iz XV. stoljeća. Kao porodično ime i kao *cognomen* uvode ga hrvatski leksikografi Jakov Mikalja i Ardelio Della Bella (Šimunović 2009: 174).

¹²⁴ Slični su zakonski akti u drugim zemljama doneseni relativno kasno: u Francuskoj 1556. i to u početku samo za plemstvo, u Bavarskoj 1677, u Austriji 1776, u Rusiji 1888, u Finskoj 1920, u Turskoj 1934, na Kosovu nakon 1945, u Tunisu 1959, dok Islandani te mnogi narodi Azije i Afrike još uvijek nemaju takvog zakona (Vodanović 2007: 158).

- 2) 13. i 14. stoljeće – razdoblje zatvaranja vijeća u Dalmatinskim gradovima kada plemstvo kao povlašteni stalež dobiva stalna i nasljedna prezimena
- 3) 16. stoljeće kada prezimena dobivaju svi staleži, što je posljedica uvođenja matica poslije Tridentskog koncila
- 4) 18. stoljeće – pojava Jozefinskog patenta kada prezimena zakonski postaju obvezatna.

Naime, razvojni put hrvatskih prezimena možemo pratiti od 12. stoljeća, doba kada ih tek sporadično prepoznamo kao nasljedna, do 18. stoljeća kada je Jozefinskim patentom ozakonjena (osobno)imensko-prezimenska formula. Pojava prezimena kao posljedica razvoja društva u Hrvatskoj bilježi se najprije u Dalmatinskim gradovima i Istri u 12. stoljeću. Radi se o začecima prezimena nadimačkog postanja poput *Zlurad*, *Dobronja*, *Vitača* i drugih (Šimunović 2009: 175). U priobalnim krajevima Hrvatske društveno-ekonomski ustroj bio je vrlo sličan onome u Italiji¹²⁵ i u nekim srednjoeuropskim zemljama što je rezultiralo vrlo ranim zapisom antroponima koje prepoznamo kao prezimena. Plemstvo dalmatinskih gradova počinje uz osobno ime dodavati pridjevke ili priimke¹²⁶ tijekom 13. i 14. stoljeća kada se u tim gradovima zatvaraju Velika vijeća (Šimunović 2009: 175). U sjevernoj se Hrvatskoj priimci u funkciji prezimena počinju upotrebljavati u 14. stoljeću, a plemstvo uz navedene priimke nosilo je još i ime roda, bratstva ili plemena¹²⁷. U južnoj je Hrvatskoj tročlani, a potom i dvočlani imenski obrazac tvoren po uzoru na rimski onomastički obrazac.¹²⁸

Po svojoj motivaciji pridjevci su mogli biti staleški, topički, etnonimski, kognomenski, uslužni te patronimni i metronimni, dok ih prema strukturi možemo podijeliti na monoleksemne i višeleksemne, a tvorbeno na jednostavne i izvedene. Patronimski su pridjevci po svome postanju najstariji i zbog te su činjenice patronimička prezimena najkarakterističniji oblici prezimena u srednjoeuropskih i zapadnoeuropskih naroda (Frančić 2002:13). Upotreba pridjevaka ili priimaka prvotno je učinila imenovanje nešto preciznijim, ali se zbog njihove

¹²⁵ Neki autori upravo u Italiju smještaju začetak imensko-prezimenske formule i to već u 8. i 9. stoljeću (Superanskaja 1988: 11), dok se prema drugima prva pojava prezimena bilježi u Veneciji u 11. stoljeću, da bi se potom u naredna dva stoljeća proširila prema Toskani (usp. Caffarelli 1999: 9). Bez obzira na razlike u određivanju točnog razdoblja nastanka prezimena na koje nailazimo kod navedenih autora, područje sjeverne Italije smatra se kolijevkom europskih prezimena.

¹²⁶ Termini „pridjevak“ i „priimak“, koji se koriste u ovom razdoblju prije nastanka prezimena, svojim bi odlikama odgovarali terminu „nadimak“ u razdoblju nakon nastanka prezimena. (Vidi Frančić 2002:13 i Šimunović 2009: 174, 175).

¹²⁷ Usp. *Matan Zahumić Mogorović, Ivan Dorojić z Mohlic od plemena Mohlic* u Šimunović 2009: 175.

¹²⁸ Navedeni onomastički obrazac javlja se u Splitu već u 4. stoljeću. Prema istraživanju Marasović-Alujević (2012: 56-58), začetak razvoja prezimenske formule u Splitu može se pratiti na prijelazu iz 11. u 12. stoljeće. Upravo iz tog razdoblja potječu naznake filijacija to jest patronimički pridjevci (npr. *Duimo Dragouiti*) kao i kognomenski pridjevci (poput *Petrus Zerni*, *Duimus Zoppo*, *Madius Longus*).

neobvezatnosti i nestalnosti javila potreba za stabilnim i nepromjenjivim sustavom imenovanja, a u tom su kontekstu za hrvatsko područje od osobite važnosti bila dva već navedena datuma. Riječ je o Tridentskom koncilu (1545.-1563.) i Jozefinskom patentu (1780.).¹²⁹

S obzirom na navedeni tijek razvoja prezimena i podatke o vremenu njihova ustaljivanja možemo zaključiti kako je riječ o najmlađoj antroponimijskoj kategoriji. Kao predložak u nastajanju prezimena mogla su poslužiti osobna imena te nadimci, odnosno one antroponimijske kategorije koje su im prethodile. S obzirom na širi krug prepoznatljivosti prezimena u društvu u odnosu na osobno ime, s onomastičkog gledišta u imensko-prezimenskoj formuli prezime predstavlja nadređeni član. Iako je nasljednost u određenoj mjeri svojstvena svim antroponimijskim kategorijama, samo je za prezimena ona zakonom propisana, dok osobna imena i nadimke karakterizira neobvezatna, relativna nasljednost.¹³⁰

Upravo zbog toga što je prezime po zakonu obvezno i nasljedno te ograničeno isključivo na funkciju identifikacije pojedinca u društvu, možemo zaključiti kako ovu antroponimijsku kategoriju karakterizira odsutnost afektivnog naboja (Frančić 2002: 16). Nadalje, u usporedbi s osobnim imenima, možemo reći da formirana prezimena tvore zatvoreni sustav. Stoga, do brojčanog povećanja prezimena može doći ulaskom stranih prezimena u prezimenski fond uslijed migracija, dok se smanjenje broja prezimena može dogoditi zbog nestajanja pojedinih prezimena do kojeg dolazi uslijed izumiranja njihovih nositelja. Jednom fiksirano, prezime ne podliježe drugim promjenama dobivajući tako službeno-pravni status. Promjenjive varijable u okviru ove antroponimijske kategorije su frekventnost i geografska distribucija prezimena.

5.3. O korpusu prezimena

Ukoliko antroponime definiramo kao vrlo dinamičnu onomastičku kategoriju koja se pod različitim povijesnim, društvenim i kulturnim utjecajima neprestano mijenja, logično je

¹²⁹ S obzirom na to da se, kako je navedeno, Jozefinskim patentom konačno ozakonjuje (osobno)imensko-prezimenska formula moglo bi se zaključiti kako nakon tog datuma ne bilježimo nastajanje novih prezimena. Ipak, na temelju podataka iz povijesne građe, možemo reći kako i nakon druge polovice 18. stoljeća nailazimo na dosta primjera prezimenske neustaljenosti. Usp. Frančić (2002: 15).

¹³⁰ Prema *Zakonu o osobnom imenu*, koji je donesen 14. listopada 1992. na Sjednici Sabora Republike Hrvatske, a kojim se „uređuje postupak određivanja osobnog imena hrvatskih državljana“ svaki građanin ima pravo služiti se svojim prezimenom. Prezime može sadržavati najviše dvije riječi, a nasljeđuje se od roditelja. Zakon predviđa i druge pravne situacije koje se mogu provjeriti u službenom glasilu Narodne novine, br. 69 od 22. listopada 1992., str. 1688-1689.

da možemo ustvrditi kako se i fond prezimena pojedinih sredina mijenjao tokom povijesti. Ipak, možemo reći kako se prezime pokazuje kao čvršća kategorija od osobnog imena s obzirom na to da nije podložno društvenim utjecajima, za razliku od osobnog imena koje to jest, te da sustavnost prezimena nekoga područja ovisi samo o migracijskim tokovima (Barac-Grum 1991: 23). Slučaj je to, dakako, i s kaštelanskim prezimskim fondom koji se tokom prošlih stoljeća mijenjao sukladno promjenama u sastavu i strukturi stanovništva i u koji su migracijama, to jest doseljavanjima novog stanovništva na kaštelansko područje, neprestano ulazila i nova prezimena.¹³¹

Na temelju proučavanja kaštelanskih prezimena prema popisu kaštelanskih obitelji iz 1742. i 1743. godine Andreis (1991: 123) navodi kako su pojedina prezimena u istim kaštelanskim naseljima pisana u različitim oblicima te zaključuje kako su neka kaštelanska prezimena poprimila svoj današnji oblik tek u drugoj polovici 18. ili čak tijekom 19. stoljeća.¹³² Smatra, također, kako prezimena u Kaštelima zbog navedene nestabilnosti ne mogu biti pokazateljem kako migracija, tako ni podrijetla rodova sve do 19. ili 20. stoljeća.

Pri prikupljanju građe uvjerali smo se u činjenice koje iznosi Andreis o bogatom i raznolikom fondu prezimskih likova i zbog te je činjenice prije svega je bilo potrebno odrediti pristup koji će nam na najbolji mogući način prikazati i opisati građu. Cilj nam nije bio popisati sva prezimena koja su se pojavila na kaštelanskom području u vremenskoj okomici, niti je naše istraživanje genealoške prirode. Stoga smo se odlučili na prikupljanje reprezentativnog uzorka kaštelanskih prezimena te sustavnu jezičnu analizu građe prikupljene za razdoblje devetnaestoga stoljeća,¹³³ kao i za utvrđivanje korpusa kaštelanskih prezimena. Pri tome pod terminom „kaštelanska prezimena“ podrazumijevamo ona kaštelanska prezimena kojih prvi zapis seže najmanje 150 godina u prošlost, te koja su i danas potvrđena u kaštelanskom prezimskom fondu.¹³⁴

¹³¹ Popis Juspatrona iz 1619. godine (Omašić 1967: 69-123) ukazuje na brojne migracijske procese u kaštelanskom području. Mladen Andreis (1999: 128) smatra kako bi se upravo na temelju ovog popisa mogla izvršiti djelomična rekonstrukcija genealogija obitelji koje su podrijetlom iz Kaštela po muškoj ili ženskoj liniji. Nadalje, kod Pere (1997) nailazimo na podatke o doseljavanju uskočkih obitelji na donjokaštelanskom području, kao i o dolasku brojnih obitelji iz obližnje Zagore te s otoka.

¹³² Omašić (2001: 224) također navodi kako je za kaštelanska prezimena karakteristično da se nisu ustalila sve do sredine 19. stoljeća. Nadodaje kako se to prvenstveno odnosi na patronimike, to jest prezimena nastala po imenu rodonačelnika sa završecima -ov/-ev i -in kojima se katkada dodavao dočetak -ić koji bi se potom u sljedećim generacijama opet gubio.

¹³³ Analizu prezimena na svim jezičnim razinama vršili smo na građi ekscerpiranoj iz matičnih knjiga rođenih za razdoblje 19. stoljeća zbog važnosti sinkronijske analize, koju smo već istaknuli.

¹³⁴ Ovakvo tumačenje termina donosimo prema Frančić (2002:19) koja terminom “međimurska prezimena” obuhvaća suvremena prezimena kojih prvi zapis seže najmanje 150 godina u prošlost. S druge strane, Bjelanović

Zbog ovakvog pristupa prvenstveno je bilo potrebno prikupiti građu na kojoj će biti moguće izvršiti sustavnu socionomastičku analizu, to jest prikazati jezične i izvanjezične specifičnosti i dinamike kaštelanskog antroponimikona. Arhivska građa iz razdoblja austrijske uprave u Dalmaciji, zbog rigorozne austrijske administracijske politike, izuzetno je bogata i predstavlja vrijedan izvor za različita istraživanja pa tako i ona onomastička. Korpus prezimena za razdoblje 19. stoljeća na kojem smo izvršili tvorbenu - motivacijsku analizu crpili smo iz matičnih knjiga rođenih svih kaštelanskih župa te upisnika čestica zgrada napravljenog u sklopu izrade katastra zemljišta za vrijeme austrijske uprave.¹³⁵ Osim samih imena u matičnim su knjigama zapisani i ostali podaci poput imena i prezimena, zanimanja ili društvenog statusa roditelja, imena i prezimena kumova i svjedoka na krštenju, a koji su od izuzetne važnosti za analizu socionomastičkog karaktera. Među podacima zapisanim u upisniku zemljišta također smo našli podatke o zanimanju vlasnika čestica. Većina kaštelanskog stanovništva u upisniku su zavedeni kao poljoprivrednici, međutim zabilježeni su i neki obrtnici i zemljoposjednici kao i plemićke obitelji koje su tada živjele na područja Kaštela.

S druge strane, analiza korpusa kaštelanskih prezimena prethodnih razdoblja, koje smo preuzeli iz do sada objavljenih radova,¹³⁶ omogućila nam je usporedbu s podacima prikupljenim iz navedenih arhivskih izvora kako bismo komparativnom metodom došli do relevantnih zaključaka o antroponimijskoj građi. Naposljetku, uvidom u popis prezimena u Hrvatskom prezimeniku (2008) temeljenom na popisu stanovništva iz 2001. godine mogli smo potvrditi koja su od prezimena zabilježena u prethodnim stoljećima još i danas živa u kaštelanskom prezimenskom fondu. Na taj smo način, kroz dijakronijsku analizu kaštelanskog prezimenskog fonda, pokušali prikazati u kojoj se mjeri, od vremena nastanka prvih prezimena u Kaštelima, prezimenski sustav promijenio s nestankom nekih prezimena te ulaskom novih prezimena uslijed migracija stanovništva, ali i postepenog ustaljivanja prezimenskih likova. Smatramo, naime, kako prezime predstavlja onaj onomastički element

i Marasović-Alujević (2008: 20) splitskim prezimenima nazivaju prezimena svih građana Splita u nekom konkretnom vremenskom odsječku.

¹³⁵ Upisnik je rađen pojedinačno za svako kaštelansko naselje 1832., a revizija je izvršena 1846. godine. Također uz katastarske mape postoje i abecedni imenici svih posjednika po katastarskim općinama kao i popis zgrada i vlasnika za svako pojedino mjesto to jest katastarsku općinu iz 1846. Upravo ti popisi poslužili su nam za prikupljanje prezimenske građe. Danas se svi navedeni izvori čuvaju u Arhivu mapa za Istru i Dalmaciju u Državnom arhivu u Splitu.

¹³⁶ To se prvenstveno odnosi na radove Vjeke Omašića (2001) i Mladena Andreisa (1999) u kojima se popisi antroponima donose na temelju anagrafa i drugih povijesnih izvora poput oporuka, popisa obitelji prema kojima se dijelila sol za vrijeme mletačke uprave i dr., ali i na radove Janka Pere (1997), Frane Bege (1991), Frane Ivasovića (1991) i Joška Jerkunice (2009).

analizom kojeg možemo pratiti u kojoj je mjeri određeno područje izgubilo ili sačuvalo svoje stanovništvo.¹³⁷

5.3.1. Stanovništvo Kaštela u 16. i 17. stoljeću

Prema podacima o broju stanovnika na kaštelanskom području u 16. stoljeću, koje donosi Omašić (2001: 221-224) na temelju povijesnih izvora,¹³⁸ u trogirskim Kaštelima 1590. godine živjelo je 2170 stanovnika, dok su prvi brožčani podaci o stanovništvu splitskih Kaštela zabilježeni 1557. godine kada je na tom području živjelo 450 žitelja.¹³⁹ Kompletan korpus kaštelanskih prezimena za razdoblje 16. stoljeća nije moguće ustanoviti, s obzirom na činjenicu da se u Kaštelima u 16. stoljeću nisu vodile crkvene matične knjige (Omašić 2001: 221).¹⁴⁰ Ipak, prezimena koja nalazimo u popisima iz navedenih izvora mogu nam poslužiti za usporedbu s onima iz sljedećih sinkronijskih presjeka i donošenje zaključaka o prezimskim likovima kroz povijest, te općenito o ustaljivanju prezimena u Kaštelima. Stoga donosimo popis prezimena s kaštelanskog područja zabilježenih u 16. stoljeću:¹⁴¹

Andriolić, Andrović, Bakotić, Banov, Banovac, Barić, Barišić, Batina, Beković, Benutić, Biličić, Bilin, Bilošić, Biočić, Biočinov, Borićev, Bošković, Boter, Božanović, Brainović, Brajčinović, Brakulić, Bratinović, Brgotić, Britvić, Brodarević, Budanović, Budić, Buličević, Butirić, Carević, Cetinić, Cvitković, Ćurkov, Danilović, Dekoević, Dešković, Dminić, Dobričić, Dobrić, Dragičević, Dragolinović, Dražić, Dukopenčić, Filipović, Fracasso, Franić, Giričić, Gluvaević, Gojčinović, Gojković, Grgić, Grgurević, Grubić, Grubišić, Hrelja, Ivankov, Ivanković, Ivas, Jakić, Jakovčić, Jelić, Jelić Juraga, Jerković, Jukić, Juković, Juradinić, Juranković, Juratović, Juričić, Kadrović, Karlović, Katalinić, Kerčić, Kesajin, Klakarić, Klišmanić, Klopot, Kljaje, Kljaković, Korlavić, Kovačev, Krivanović, Kusović, Kuzmanin, Kuzmić, Lalin, Lelić, Lipiočić, Livaković, Livakušić, Lučinić, Lukačić, Lukinić, Lulić-Faličević, Ljubenović, Ljubičić, Madonica, Magazin, Maletić, Maličević, Mardešić, Marijević, Marinović, Markov, Martolos, Mateljan, Mateljanov, Mateljanović, Matičić, Mede, Migalo, Mihaljević, Mihin, Milančić, Milanić, Milašin, Milatović, Miličinić, Milić, Milin, Mirić, Mirković, Mlaćenica, Morgašić, Mornar, Mratinović, Mučia, Munjačić, Muslović, Nenковиć, Nikoličić, Omašić, Opatović, Otković, Parvinčić, Pavličević, Pavlović, Pećarov, Pensalov, Perin, Pilić, Piljić, Pladčić, Planšić, Plavšić, Pomantić, Pralija, Pražinov, Prokje,

¹³⁷ (usp. Barac-Grum 1991:22)

¹³⁸ Riječ je o spisima trogirске općinske kancelarije i izvještaju kojeg je 1557. godine napisao splitski knez Antonio Ferro (usp. Omašić 2001: 221 i 223)

¹³⁹ Valja napomenuti kako u taj broj nisu uračunati starci s obzirom na to da se radilo o izvještaju splitskoga kneza u kojem je relevantan podatak bio broj žitelja sposobnih za oružje i javne radove, kojih je, prema tom popisu bilo 220 (usp. Omašić 1986: 153).

¹⁴⁰ U uvodnom smo dijelu ovoga poglavlja već naveli kako je 16. stoljeće s pravnog i onomastičkog gledišta razdoblje koje je značajno u povijesti nastanka hrvatskih prezimena, budući da nakon odredbi Tridentskog koncila o vođenju matičnih knjiga prezimena dobivaju svi staleži.

¹⁴¹ Kako smo prethodno istaknuli korpus prezimena za 16. stoljeće preuzeli smo od Omašića (2001: 221-223), a potvrdu za neka prezimena iz navedenog korpusa našli smo i kod Bege (1991), Ivasovića (1991), Pere (1997) i Jerkunice (2009).

Prutišić, Radičević, Radiković, Radin, Radišić, Radmilović, Radobilić, Radošević, Radunić, Radunović, Radušić, Radušinić, Rakoević, Raspipović, Raspović, Rodinović, Rošinović, Rubić, Rudić, Sabljic, Sekulin, Slavičić, Smolić, Smoljan, Sorbić, Staničić, Stipčić, Storbić, Sušilović, Svrtilović, Šalavaja, Šaljić, Škaričić, Škrabalo, Šuica, Šuljić, Tamburinov, Taračinić, Trobeta, Ugrinović, Urebin, Valentić, Velejin, Veselić, Viculin, Vidoe, Vojčinović, Voličević, Vurčić, Vuškov, Zoričić, Živanović, Žmir(in), Žuraić, Žurain.

Kako smo već napomenuli, do masovne pojave prezimena u Hrvatskoj dolazi u 16. stoljeću (Šimunović 2006: 17) što je razvidno i iz broja prezimenskih likova koje donosimo za 16. stoljeće. Ipak, o ustaljivanju kaštelanskih prezimena ne možemo govoriti prije 19. stoljeća. Naime, u službi prezimena još uvijek bili upotrebljavani nadimci od kojih su se samo neki naknadno ustalili kao prezimena. Osim toga, tvorbeni sufiks prezimena nije bio stalan, što je osobito izraženo kod prezimena motiviranih osobnim imenom rodonačelnika s dočecima *-ov/-ev* i *-in* kojima je ponekad dodavan sufiks *-ić*, koji se u sljedećim generacijama gubio (Omašić 2001: 224)¹⁴².

Za razdoblje 17. stoljeća korpus prezimena također donosimo na temelju popisa koje nalazimo kod Vjeke Omašića. Riječ je o zapisniku s izbora nadarbenika Stomorije 1619. godine.¹⁴³ Omašić (2001: 238) smatra kako je upravo zapisnik ovog izbora značajan izvor za proučavanje kaštelanskih prezimena uz napomenu kako je rekonstrukcija prezimena koja su iščezla u Kaštelima u sljedećim stoljećima otežana zbog činjenice da je zapisnik pisan na talijanskom jeziku, a prezimena talijanskom grafijom. Pored prezimena iz zapisnika Omašić u navedenom djelu donosi i neka kaštelanska prezimena koja se ne nahode u zapisniku.¹⁴⁴ Osim prezimena iz navedenih izvora, ovdje donosimo i prezimena koja su zabilježena u popisu birača pri izboru nadarbenika beneficija Sv. Ivana od Birnja s kraja 17. stoljeća koje se provelo među mještanima Kaštel Lukšića, Kaštel Starog, Kaštel Novog, Kaštel Štafilica i Kaštela Lodi-Nehaj :¹⁴⁵

¹⁴² Nailazimo tako na sljedeća oblike prezimena: *Ban, Banov, Banović; Bogdančev, Bogdančević, Cingarov, Cingarović; Ivanov, Ivanović; Jurkov, Jurković; Kovačev, Kovačević; Livakov, Livaković; Mateljan, Mateljanov, Mateljanović; Mičeljev, Mičeljević; Milinov, Milinović; Patarinov, Patarinović; Pavlinov, Pavlinović; Petričev, Petričević; Pražinov, Pražinović, Stipanov, Stipanović; Tomašev, Tomašević; Ugrinov, Ugrinović; Varat, Varatović* i dr.

¹⁴³ Osnivajući beneficij Sv. Marije od Špiljana stanovnici Velog polja htjeli su imati svoju crkvu i svećenika koji bi propovijedao na hrvatskom jeziku. Birajući nadarbenika Kaštelani su se držali zavjeta svojih predaka i birali potomka pravih jupatrona. Pravo glasa imali su očevi u ime obitelji, ali i žene udovice, kao i neudate žene i žene u odsustvu muževa (Omašić 2001: 238-240).

¹⁴⁴ Ova prezimena Omašić preuzima iz drugih arhivskih izvora (usp. Omašić 2001: 240-242). Pored prezimena Omašić u nekim slučajevima bilježi i nadimke (tamo gdje su oni bili zabilježeni u izvoru iz kojih su preuzeta prezimena) koji su nam poslužili za formiranje korpusa kojeg donosimo i analiziramo u 6. poglavlju.

¹⁴⁵ Riječ je o izboru iz 1680. godine. Među biračima, kao i u slučaju izbora nadarbenika Stomorije bili su očevi obitelji, ali i veliki broj žena koje su zastupale odsutne muževe, ili su bile udovice. Neke Kaštelanke bile su udate za strance pa su glasale pod muževim prezimenom (npr. *Bellavita*), a neki stranci poput meštra *Versinotta* iz Venecije vrlo su brzo dobili pravo glasa (Omašić 2001: 285-286).

Ahmat, Ahmatov, Andreis, Andrijić, Andriolić, Anić, Antičin, Antonović, Apetitov, Aranbašin, Aranzin, Arapov, Arasov, Babin, Bačić, Bajčić, Bajlan, Bajlanov, Baffo, Bakin, Bakinin, Bakotić, Bakotin, Bakov, Balija, Banov, Banovac, Banović, Baranović, Barasinov, Barba, Barbašić, Barić, Barišić, Barnić, Barničev, Bartulićin, Bartulović, Bašić, Bazilić, Bebetin, Bebin, Becić, Behram, Bellavita, Benić, Benutić, Beretinov, Biloslavić, Bilotin, Biluš, Biočić, Biočina, Biočinov, Biosavić, Biskupov, Blaškov, Blašković, Blažev, Blažević, Bogdančev, Bogdančević, Bogdanović, Bogin, Bogiša, Bogišin, Bogušić, Boić, Boliočić, Bonaca, Bonačić, Boničević, Bosna, Botušić, Božin, Bragin, Brainović, Brajčić, Brakulić, Brakusov, Bratinčević, Britvić, Brničić, Brodarović, Bubrigov, Bučica, Bućinović, Budanković, Budić, Budišić, Budišin, Buhotić, Buhovac, Buličić, Bulić, Buljat, Bunbin, Buratinović, Burić, Bušinović, Butir, Butirev, Butirić, Butorčev, Camisetti, Carević, Cetinčić, Ciga, Cingano, Cingarov, Cingarović, Curaić, Curić, Cvitanović, Cvitković, Čaletić, Čepulin, Čikara, Čikarin, Čipčić, Čurkov, Čurković, Čipin, Čurković, Dalben, Damjanov, Daničić, Danilov, Danilov-Pardojev, Danilović, Dehortis, Deklišev, Dekoev, Dekoević, Deković, Deliić, Deman, Despot, Despotović, Dešković, Dminić, Dobrić, Dominić, Domjanović, Donković, Dragičev, Dragmanić, Dragolinović, Dražić, Dugonja, Dugopenčić, Dujmović, Dužević, Erceg, Eškeričin, Faličević, Faličev, Fantažan, Fantov, Fauro, Festić, Filipović, Franetić, Franić, Franutović, Fraskev, Fratar, Fratričev, Gaćinović, Galatinov, Galešić, Galin, Galiotović, Gančev, Garbin, Gargat, Gerlavić, Giričić, Gizdelinov, Gjuvajej, Gojčinović, Golubov, Grabovčić, Grando, Grasić, Grcarev, Grego, Gregorica, Gregorović, Gregurićin, Grgantov, Grgasov, Grgić, Grgurin, Grubić, Grubišić, Guičić, Gumašinov, Gunjalov, Gusarov, Gvanjić, Hadura, Harambašić, Haranzin, Homašić, Horin, Hrelja, Hreljin, Humbatov, Iličin, Ivančević, Ivanišev, Ivankov, Ivanković, Ivanov, Ivanović, Ivasov, Ivčević, Iveljin, Ivićev, Ivković, Ivošev, Jadreškov, Jadrijev, Jakić, Jakovčević, Jakovinović, Jašvić, Jeličić, Jelić, Jelinić, Jerčić, Jerolimov, Jončić, Jukić, Jukičević, Juković, Jurainić, Juranković, Juranović, Jurasov, Jurašinov, Jurašinović, Jurčev, Jurčinović, Jurešević, Juričev, Juričić, Jurin, Jurišin, Jurjević, Jurkov, Jurković, Juronja, Kačić, Kadrov, Kadrović, Kalebić, Kaliterna, Kalovov, Kapitanić, Kapitanov, Karabrašnović, Katalinić, Katarinov, Kertin, Kićenović, Kinja, Kišin, Kita, Kitin, Klaić, Klakarić, Kliškin, Klišmanić, Kljačević, Kljačić, Kljakačić, Kljakić, Korin, Kovač, Kovačev, Kovačević, Kraljević Prazina, Krelić, Krestan, Kreškov, Kristinić, Krivanović, Krstinić, Krstinin, Kudrić, Kulić, Kumbat, Kumbatov, Kuriđin, Kusić, Kustić, Kutev, Kuzmić, Kuzmin, Lancunić, Lečić, Livakov, Livaković, Lokas, Lovrić, Lučić, Luić, Lukaičin, Lukičić, Lukinić, Luković, Ljiljković, Ljubatović, Ljubenković, Ljubetić, Ljubičić, Ljubinović, Ljutić, Macanov, Maćin, Magazinov, Makanov, Maladin, Maleta, Mančinov, Manćinić, Mareljin, Margetić, Margitin, Maričić, Marijanin, Marinačić, Marinčić, Marinetti, Marinović, Markuličev, Maroli, Martin, Martolos, Martolosov, Marušić, Matagin, Mateljan, Mateljanov, Matetin, Matiačin, Matijašević, Matišić, Matoljević, Matošević, Matošić, Matuljev, Mavroević, Medić, Melada, Merdešić, Meštričević, Meštrić, Metličić, Mičeljević, Mičeljev, Mićin, Migalov, Mihačev, Mihaelov, Mihaljević, Mihatović, Mihić, Mihnin, Mikašić, Mikelin, Milanić, Milanković, Milašić, Milašinov, Milatović, Mileta, Miličević, Milin, Milinić, Milinkov, Milinov, Milinović, Miljević, Mirić, Mirkov, Mišerčić, Mišićin, Mišin, Mišković, Mlačieničić, Mornarev, Mratinović, Mucalov, Munjačić, Murat, Muratov, Nadaličić, Narančin, Neslanov, Nikalušić, Nikolin, Nikuličić, Nobilov, Norčević, Novačić, Omašić, Opatović, Orsilov, Ortolan, Ostojić, Pancirović, Pandorin, Papaganov, Paratov, Paravia, Parešić, Paropatić, Patarinov, Patarinović, Paut, Pautović, Pavčev, Pavišić, Pavković, Pavlinov, Pavlinović, Pavlović, Pedrov, Peklinov, Pencin, Pensalov, Pensatov, Pera, Peranov, Peratov, Perin, Peričin, Perišić, Perkatov, Pervić, Pervinić, Pervinović, Petin, Petričević, Petričev, Petrilović, Pešin, Piculin, Pilić, Piljarić, Piljić, Piljin, Pinto, Piperin, Pisturev, Plančić, Plavšić, Polić, Pomantić, Popirov, Popović, Postolarić, Potkop, Potković, Pralija, Pratinović, Prazinović,

Prokin, Prošić, Prutić, Pulčev, Puljas, Puljasov, Puroka, Pušić, Puškin, Rabadan, Rabadić, Racetin, Radan, Radanov, Radičević, Radić, Radićev, Radin, Radišev, Radišić, Radišin, Radmilo, Radmilov, Radobilčev, Radobiljina, Radošić, Radovanov, Radunić, Radunov, Radunović, Radušinić, Rakin, Rakoević, Raspović, Remeta, Remetić, Rode, Rodin, Rodušić, Rosani, Rošinović, Rottondo, Rudanov, Rudelić, Rudić, Rudinić, Rušinović, Ružević, Sabatin, Sabinov, Sablić, Saracin, Sedmaković, Sekulić, Sekulin, Sfanić, Sfetinović, Sinčić, Sisvarić, Skalin, Skiktov, Skokov, Slipičić, Smoljanov, Soba, Sobin, Sorbić, Stanavić, Stančić, Staničić, Stašev, Stipanov, Stipanović, Stipičin, Stipoev, Stipulinović, Storebrina, Stričev, Stričević, Strikin, Strmić, Studić, Supin, Sušilović, Svrtalović, Šalaušić, Šalovojnić, Šančević, Šantin, Šantov, Šegardin, Šepućin, Šimetin, Šimunov, Šimunov, Šivanović, Škaričić, Škokov, Škorić, Škrabalović, Škrabanić, Šoltanov, Šoljanović, Šugarov, Šuštić, Taktinov, Tamburlo, Taračinić, Tartin, Tassileo, Terzija, Tolić, Toljić, Tomašev, Tomašević, Tomašić, Tomić, Tončić, Torasov, Tranfić, Tranfin, Treursić, Tudurović, Uglješić, Ugrinić, Ugrinov, Uhodin, Utić, Utković, Valentić, Varat, Varatović, Veliin, Veljačić, Verzinotto, Vicetin, Viculin, Vičetin, Vidak, Vidaković, Vidoević, Vidotović, Vilić, Vitigić, Vladičić, Vojvodić, Volić, Voljin, Vrtlar, Vukašinov, Vukićev, Vukov, Vuleta, Vuletin, Zlatarić, Zerbin, Zlatarov, Zoričić, Zorin, Zuanić, Žabica, Žanetović, Žankov, Žarkov, Žarković, Žbura, Ždere, Žirić, Živanović, Žličev, Žmarić, Žmirić, Žmirin, Žnjur, Žurić, Žurinov.

Iz navedenog popisa prezimena i uvidom u prezimenske likove sadržane u njemu jasno možemo vidjeti kako je neustaljenost prezimena koju smo ustanovili za 16. stoljeće u 17. stoljeću bila još i izraženija. Razvidno je to i iz činjenice da popis prezimena iz 16. stoljeća broji 205 prezimenskih likova, dok u popisu prezimena zabilježenih u 17. stoljeću nailazimo na čak 644 prezimenska lika.¹⁴⁶ Zbog svega je navedenog jasno da navedeni popisi prezimena ne mogu poslužiti za detaljnu tvorbeno-motivacijsku analizu. Nadalje, s obzirom na činjenicu da su prezimena u matičnim knjigama i ostalim arhivskim izvorima bila bilježena talijanskom grafijom, s pogreškama i nedosljednostima u grafijskom predočavanju glasovnih vrijednosti hrvatskoga jezika, nije nam moguće donositi zaključke o njihovim morfofonološkim osobinama. Ipak, s ciljem usporedbe prezimenskih likova za navedena razdoblja s korpusima iz sljedećih vremenskih odsječaka, posebice iz 19. stoljeća, za kojeg u

¹⁴⁶ U oba smo korpusa zabilježili 87 istih prezimenskih likova. Možemo pretpostaviti kako je povećanje broja prezimenskih likova dijelom posljedica migracija stanovništva i ulaska novih prezimena u dotadašnji prezimenski fond. Međutim, kada analiziramo zastupljenost pojedinih tvorbenih sufikasa koji se često dodaju na istu osnovu (npr. *Čurkov, Čurković; Danilov, Danilović; Fratar, Fratrićev, Ivankov, Ivanković; Grego, Gregorica, Gregorović; Mateljan, Mateljanov, Strikin, Stričev, Stričević, Radunić, Radunov, Radunović...*) možemo ustvrditi kako je to povećanje u odnosu na prethodno stoljeće također i posljedica neustaljenosti prezimena. Uz sve navedeno svakako treba naglasiti ranije spomenutu poteškoću rekonstrukcije točnih oblika prezimenskih likova iz povijesnih dokumenata pisanih talijanskim jezikom u kojima se prezimena donose u talijanskoj grafiji. Katkada su razlike na koje nailazimo u povijesnim dokumentima ili do sada objavljenim izvorima samo grafijske (*Gercuniza, Iercunizza; Xdere; Zegaraz ...*). Ipak, za neka prezimena bez podrobnije genealoške analize teško je utvrditi radi li se zaista o istom prezimenu (usp. npr. *Čurkov, Čurković i Čurkov, Čurković; Gjuvaev i Gluvaević; Homašić i Omašić; Arambasin i Harambašić; Relja i Hrelja, Vrtlar, Ortis, Ortolan i Dehortis...*).

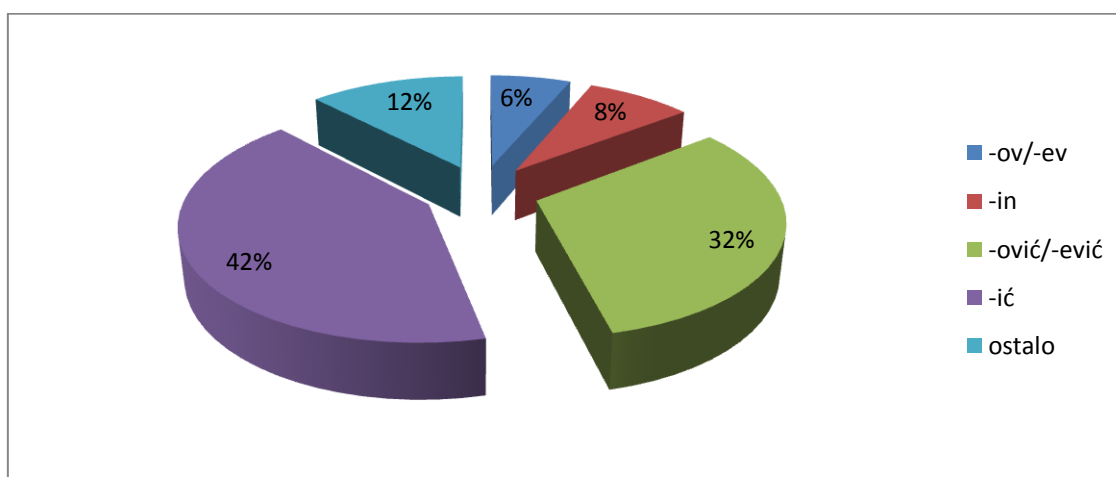
nastavku donosimo detaljnu tvorbeno-motivacijsku analizu, u kratkim ćemo crtama iznijeti tvorbene karakteristike kaštelanskog prezimenskog korpusa 16. i 17. stoljeća.¹⁴⁷

U 16. je stoljeću najveći broj prezimena tvoren dodavanjem tvorbenog sufiksa *-ić* na prezimensku osnovu (41,46%), slijede prezimena s tvorbenim sufiksom *-ović/-ević* (31,70%), prezimena s dočetakom *-in* zabilježenih u ovom korpusu je 8,29%, prezimena tvorenihi sufiksom *-ov/-ev* čine 6,34% od ukupnog broja zabilježenih prezimena. Ostatak od 12,19% čine prezimena tvorena drugim sufiksima, kao i vrlo mali broj asufikslnih prezimena koja su zabilježena u ovom stoljeću.¹⁴⁸

Među tvorbenim sufiksima prezimenskih likova zabilježenih za razdoblje 17. stoljeća, omjer je ponešto drugačiji u odnosu na onaj iz 16. stoljeća, što možemo protumačiti, kako smo već naveli, kao posljedicu neustaljenosti prezimena. Tako je zastupljenost tvorbenog sufiksa *-ić* nešto niža u odnosu na prethodno stoljeće (30,59%), što je slučaj i sa sufiksom *-ović/-ević* koji je zastupljen sa 31,70%. S druge strane, prezimena tvorenihi sufiksom *-ov/-ev* znatno je više (21,73%), a određeni porast bilježimo i među prezimenima s dočetakom *-in* (14,59%).

Radi zornijeg prikaza razlika u zastupljenosti tvorbenih sufikasa u 16. i 17. stoljeću donosimo i sažet prikaz tvorbenih odlika prikupljenog prezimenskog korpusa u sljedećim grafikonima:

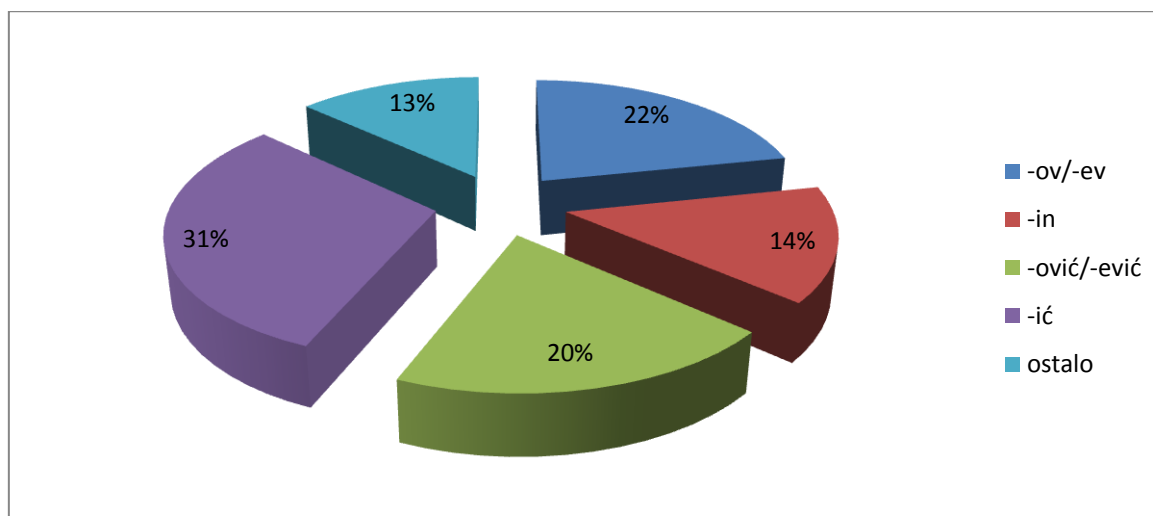
Slika 6: Prikaz zastupljenosti pojedinih sufikasa u 16. stoljeću

¹⁴⁷ Prema Bjelanoviću (2007: 167) „U tuđem grafijskom ruhu potpunije su vidljive samo tvorbene osobine prezimenskog leksika.“

¹⁴⁸ Broj asufikslnih prezimena zabilježen u 17. stoljeću također je neznatan (*Barba, Bonaca, Bosna, Deman, Fauro, Fratar, Grego, Kita, Murat, Pera, Rode, Soba, Žbura...*).

Slika 7: Prikaz zastupljenosti pojedinih sufikasa u 17. stoljeću

5.3.2. Stanovništvo Kaštela u 18. stoljeću

Prema podacima o stanovništvu Kaštela za razdoblje 18. stoljeća koje nalazimo kod Omašića (2001: 322-328), početkom stoljeća na kaštelanskom području živjelo je 3727 stanovnika.¹⁴⁹ U istom izvoru također nailazimo na podatak da su tijekom 18. stoljeća prestala znatnija doseljavanja na kaštelansko područje te da je broj stanovnika rastao zahvaljujući prirodnom priraštaju. Nadalje, u Omašićevoj monografiji nahodimo i popise obitelji po pojedinim kaštelanskim mjestima, a prezimena koja ondje nalazimo sadrži i popis koji donosimo u nastavku, a kojeg smo preuzeli od Andreisa (1999). U tome su popisu kaštelanske obitelji navedene abecednim redom prema prezimenu ili nadimku u funkciji prezimena. Svi podaci u navedenom popisu odnose se na godinu 1742./1743.¹⁵⁰

Acalin, Ajutantov, Alabanda, Alapez, Alfirević, Amat, Ambrozov, Andrijin, Anić, Antićev, Antonjev, Apetidov, Arac, Arancin, Aranza, Arbanas, Babin, Baćin, Bakotić, Bakotin, Balin, Banov, Barbin, Barić, Barićev, Barin, Barnićev, Bartulićin, Bašoka, Batina, Bebić, Bedalov, Benutić, Beotić, Beram, Beritinov, Berket, Bezelj, Bezer, Bilin, Bilosan, Biluš, Biočić, Biočina, Blaškov, Blažev, Bogin, Bonaćin, Bosna, Botušić, Božanov, Božin, Brain, Braičin, Braškin, Bratinčević, Braušić, Brešan, Brtina, Budanko, Budišin, Bukovčev, Bulić, Buotić, Burić, Butirev, Butorović, Cambi, Capetov, Carapina, Carev, Casotti, Cavalli, Certin, Cetinčić, Ciga, Cimolin, Cingar, Cipčić, Cippico, Comoli, Cvitanović, Čaleta, Čelanov, Čelanović,

¹⁴⁹ Podaci koje nalazimo u navedenim izvorima preuzeti su iz arhivskih izvora, točnije iz popisa stanja duša koji je obavljen od 1726.-1729. godine za kaštelanska sela splitskoga teritorija te iz popisa stanja duša sela trogirskega teritorija učinjenog 1726. godine (usp. Omašić 2001: 322,324).

¹⁵⁰ Popisi obitelji za K. Sućurac, K. Gomilicu, K. Kambelovac, K. Lukšić i K. Štafilić datirani su s godinom 1742., dok su popisi za K. Stari i K. Novi iz 1743. godine (Andreis 1999: 94).

Čikara, Čulić, Ćurkov, Daničić, Danilov, Deanković, Delić, Deman, Denjkov, Deranja, Dminić, Dobrić, Donko, Draganić, Dragmanić, Dragičev, Dražin, Dučić, Dudan, Duišin, Dujmov, Dumanić, Erceg, Eškerica, Farčin, Ferro, Franić, Franićev, Frleta, Fržop, Fuina, Gančev, Giričić, Gizdić, Glavan, Glumac, Golini, Gorgiceo, Grgin, Grgurićin, Grgurin, Grimanac, Gruičin, Gunjalov, Harambašin, Hrelja, Hreljanović, Hrgovac, Ikrićev, Ilijin, Ivaka, Ivasov, Ivatov, Ivićev, Jabučin, Jakaša, Jerčić, Jerićev, Jerma, Jura, Juras, Jurasov, Jurašin, Jurčev, Jurićin, Jurišin, Jurjetinov, Jurjević, Jurkov, Jurlić, Juronjin, Justinin, Justinov, Kajerov, Kakar, Kalin, Kalovov, Kamenjarin, Kamilo, Kapov, Kariolović, Karkov, Karlović, Katalinić, Kevrin, Kikoš, Kipin, Kitin, Klain, Klarić, Kliškin, Klišmanić, Konše, Korlanić, Kovač, Kovačev, Kraljević, Kreškov, Krivin, Krokar, Krstinić, Krščanin, Kulišić, Kurtov, Kutija, Leventa, Livak, Livakov, Lokas, Lučin, Luin, Lukaićin, Luketin, Ljubenkov, Ljubičić, Ljubinović, Maćin, Madirev, Malada, Malvazija, Mamić, Manganovi, Margitin, Maričin, Marinčić, Markov, Markovljević, Marušev, Marušić, Matagin, Mateljan, Mateta, Mateša, Matičić, Matijačin, Mazzarelli, Mede, Melada, Meštrović, Metličin, Miačev, Mialjica, Mićelj, Mihaljev, Mihić, Mikulin, Milašinov, Milin, Milošev, Milutin, Miolin, Mirić, Mirkov, Mišin, Mišičin, Mlinar, Mornar, Mostarlin, Mucalov, Munjačić, Muštra, Naranča, Nikuličić, Nonkov, Novakov, Novi, Novis, Odak, Ognjen, Oras, Orlov, Ortis, Oruč, Ostrvica, Ožura, Panadin, Pandora, Papićin, Paravia, Parešić, Patarina, Pavčev, Pavelin, Pavković, Pavlinov, Pensa, Peran, Perićin, Perin, Periš, Perišin, Perlas, Perlin, Petrić, Petrin, Pešin, Peškov, Pillić, Pirelli, Pirin, Pisturić, Plepel, Poljak, Poparić, Pralin, Prkut, Puljas, Pulje, Putov, Rabadan, Radičić, Radić, Radin, Radišin, Radmilov, Radunić, Radunov, Rahoević, Rakin, Rako, Rilov, Rodin, Rokov, Rosani, Rotondo, Rudanov, Rudelić, Rudić, Rusulović, Ruše, Salbatin, Sandark, Sarajevac, Savin, Scotti, Senčić, Skein, Slatinčev, Smoljanović, Soba, Sobin, Spiza, Stančin, Stega, Stipanović, Stipićin, Stipkov, Stipojev, Stipulinov, Strmić, Stude, Studin, Sunara, Svetinov, Svilan, Šantić, Šantin, Šepučin, Šimerin, Šimetin, Šimin, Šimunov, Šišmanov, Škaričić, Škokin, Šoltanov, Šuman, Šupin, Šustić, Tadin, Tangar, Terzin, Tolić, Tomašev, Tomašić, Tonković, Toras, Tranfin, Tremuntanović, Treursin, Trosko, Turina, Tustanić, Valentić, Varat, Viculinov, Vidov, Vikićev, Vilić, Virin, Viskov, Vizić, Vlahov, Vlavin, Volić, Vuin, Vukasov, Vulas, Vuletin, Vuškov, Zamarin, Zanini, Zavoreo, Zecca, Zečev, Žanetov, Žanićev, Žarkov, Žburin, Ždilar, Žegarčev, Žerbinov, Žiganti, Žirićev, Živkov, Žmirić, Žungul, Žurić.

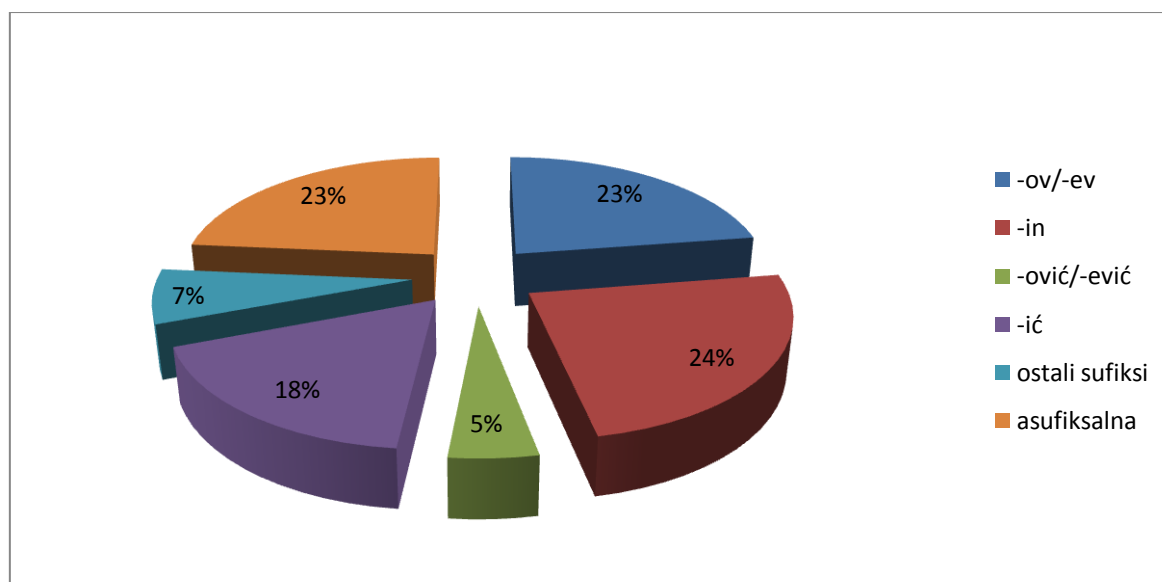
Iako prezimena po nejezičnim elementima predstavljaju najstabilniji antroponimski sloj, a u pisanim se dokumentima nalazi najveći broj potvrda upravo za ovu antroponimijsku kategoriju, uvidom u popise prezimskih likova potvrđenih u arhivskim izvorima iz 16., 17. i 18. stoljeća, razvidno je da je nestabilnost na planu izraza, kao najočitijem jezičnom fenomenu, jedna od odlika prezimskog leksika. Prema mišljenju Bjelanovića (2007: 178), odgovor zašto je tomu tako možemo potražiti u činjenici da se jezik mijenja te da su promjene češće u onih jezičnih oblika koji se češće javljaju u komunikaciji. Nadalje, nastavlja Bjelanović, što je raskorak između pisanoga i govorenoga jezika veći¹⁵¹, primjetnije je prilagođavanje jezika jezičnim potrebama, a semantičko praznjenje znaka ubrzava procese ekonomiziranja njegove uporabe.

¹⁵¹ Razliku između pisane i govorene forme prezimena povećalo je fiksiranje fonoloških vrijednosti hrvatskih antroponimijskih izraza talijanskom grafijom (usp. Bjelanović 2007: 178).

Promjene i kolebanja u iznesenom prezimskom korpusu uglavnom su tvorbenog karaktera. Nailazimo tako na niz primjera desufiksacije (*Beretinov* - *Beretin*, *Bajlanov* - *Bajlan*, *Biočinov* - *Biočina*, *Danilov* - *Danilo*, *Mateljanov* - *Mateljan*, *Novačić* - *Novak*, *Peranov* - *Pera*, *Vukasov* - *Vukas*), ali i sufiksacije drugoga tipa (*Bartuličin* - *Bartulica*, *Banov* - *Banovac*, *Bakotin* - *Bakotić*, *Matijačin* - *Matijaca*, *Sekulić* - *Sekulin*, *Tranfić* - *Tranfin*).

Kada je riječ o zastupljenosti pojedinih tvorbenih sufikasa u prezimenima zabilježenim u 18. stoljeću, možemo reći da se postotak prezimena tvorenih dodavanjem sufiksa *-ić* na prezimensku osnovu smanjio u odnosu na prethodna stoljeća i iznosi 17,61%.¹⁵² Procesi desufiksacije i sufiksacije drugoga tipa o kojima je bilo riječi u prethodnom paragrafu, rezultirali su smanjenjem zastupljenosti sufiksa *-ović/-ević* na 4,71%, a kao rezultat procesa desufiksacije djelomično možemo objasniti i povećanje udjela asufiksálnih prezimena na 23,57%. Prezimena tvorenih sufiksom *-ov/-ev* ima 22,58%, dok je najveći porast zastupljenosti zabilježen za tvorbeni sufiks *-in* koji je u korpusu prezimena iz 18. stoljeća zastupljen sa čak 24,31%. Sažeti prikaz zastupljenosti tvorbenih odlika prezimenskog korpusa 18. stoljeća možemo prikazati u sljedećem grafikonu:

Slika 8: Prikaz zastupljenosti asufiksálnih prezimena i pojedinih prezimenskih sufikasa u 18. stoljeću

¹⁵² Trend smanjenja zastupljenosti sufiksa *-ić* zabilježili smo i u 17. stoljeću u odnosu na korpus iz 16. stoljeća.

5.4. Tvorbeno-motivacijska analiza prezimenskog fonda 19. stoljeća

Kada je riječ o njihovim tvorbenim značajkama, prezimena su mogla nastati bez (pravog) tvorbenog čina ili tvorbenim činom. Shodno tome, s obzirom na njihovu tvorbenu strukturu, prezimena smo podijelili u dvije skupine:

- a) asufiksalna prezimena nastala (trans)onimizacijom
- b) sufiksalna prezimena.

U prvu skupinu svrstali smo prezimena nastala procesom transonimizacije za kojeg je karakteristično da struktura onima ostaje nepromijenjena prilikom nastanka prezimena, te prezimena nastala procesom onimizacije kada apelativ u procesu tvorbe prezimena ostaje nepromijenjen.¹⁵³ Kao primjere (trans)onimizacijske tvorbe prezimena možemo navesti prezimena tipa *Svetina* i *Čikara*.

Drugi tvorbeni čin pri nastanku prezimena je sufiksalna tvorba te su prezimena nastala sufiksacijom¹⁵⁴ svrstana u drugu skupinu u podjeli prezimena s obzirom na njihovu tvorbenu strukturu. Kada je riječ o sufiksaloj tvorbi, nužno je naglasiti potrebu razlikovanja apelativne i onomastičke tvorbe s obzirom na to da onimizacija ne zahvaća samo neizvedene apelative koji postaju osnova prezimskom liku već i izvedenice i složenice. Primjerice, za polazište imena *Ban* pretpostavit ćemo istoizrazni apelativ te ga svrstati u skupinu prezimena nastalih onimizacijom. I prezimena tipa *Mornar*, *Tangar*, *Kovač* i *Kršćanin* pribrojiti ćemo skupini asufikslnih prezimena nastalih onimizacijom apelativa s obzirom na to da je do tvorbenog procesa *morn-ar*, *tang-ar kov-ač* i *kršćan-in* došlo na apelativnoj, a ne na onomastičkoj razini.¹⁵⁵ S druge strane, prezimena poput *Kovačev* ili *Alfirević* i *Kapitanović* bit će svrstana u skupinu sufikslnih prezimena budući da su izvedena dodavanjem patronimičkog sufiksa *-ev* odnosno *-ović/-ević*, na onimsku osnovu. U potonjem je slučaju, naime, do tvorbenog procesa došlo na onomastičkoj, a ne na apelativnoj razini. Napominjemo, međutim, kako je

¹⁵³ Terminom onimizacija označava se prelazak apelativa u onime dok transonimizacija podrazumijeva prelazak iz jedne onimijske kategorije u drugu, primjerice osobnih imena, nadimaka ili toponima u prezimena (usp. Barac-Grum 1990: 15). Frančić (2002: 54) navodi kako neki onomastičari (Superanskaja 1969; Podolskaja 1990) ove načine nastanka prezimena ne ubrajaju u (onomastičku) tvorbu iako je riječ o konverziji koja predstavlja jedan od tvorbenih načina.

¹⁵⁴ Prema Nikonov (1974: 204) sufiksacija je dominantan tvorbeni čin u svim slavenskim jezicima (u Frančić 2002: 54).

¹⁵⁵ Treba napomenuti kako je zbog vremenskog odmaka, koji se mjeri u stoljećima, suvremenim istraživačima teško sa sigurnošću ustanoviti motivaciju nastanka pojedinih prezimena. Naime, motiviranost prezimena često je teško uhvatljiva, a među pojedinim onomastičkim kategorijama ne postoje oštre granice, jednako kao što ih nema između apelativa i onima kao ni između onimijskih i apelativnih sufiksa.

pri ovakvoj tvorbeno-motivacijskoj analizi u nekim slučajevima problematično uspostaviti granicu između apelativne i onomastičke osnove.

Kada je riječ o kategorizaciji prezimena prema motivirajućem leksemu, primjere iz korpusa podijelili smo na četiri temeljne kategorije:¹⁵⁶

- 1) prezimena motivirana osobnim imenom,
- 2) prezimena motivirana nadimkom,
- 3) prezimena motivirana zanimanjem,
- 4) prezimena motivirana etnikom.

Unutar kategorije prezimena motiviranih osobnim imenom prezimena smo podijelili u dvije potkategorije. U prvu smo kategoriju svrstali prezimena motivirana temeljnim oblikom osobnog imena, a u drugu ona motivirana izvedenim, odnosno pokraćenim oblikom osobnog imena.¹⁵⁷ Sva prezimena koja u osnovi ne sadrže etnik ili osobno ime svrstana su u kategoriju nadimačkih prezimena. Iznimku čine prezimena motivirana nazivima zanimanja ili oznakama vezanim za državnu ili crkvenu hijerarhiju koja su svrstana u zasebnu, treću kategoriju. Što se pak tiče kategorije prezimena motiviranih etnikom, u nju su ubrojena i prezimena s etnoidom ili toponimom u osnovi. U klasifikaciji prezimena koja slijedi uz motivirajući leksem ne donosimo objašnjenja vezana uz njegovo podrijetlo i značenje odnosno tvorbenu strukturu. Navedeni se podaci nalaze u dodatku koji sadrži popis prezimena. U bilješkama se međutim donose drugi podaci koje smatramo relevantnima za navedeno prezime, a najčešće je riječ o podacima koji se tiču alternativnih etioloških tumačenja. Prezimena nejasne ili netransparentne osnove, ali prepoznatljive sufiksarne tvorbe, klasificirali smo prema tipu sufiksa.

Tipološko klasificiranje prezimena često može biti problematično s obzirom na to da je zbog vremenskog odmak od trenutka formiranja te čestih fonetskih i ortografskih promjena prezimena teško sa sigurnošću odrediti njihovu osnovu. Osim toga, motivirajući leksemi u nekim prezimenima mogu biti i dvojakog postanja. Kao primjer možemo navesti prezime *Sokol* koje u nekim slučajevima može biti nadimačkog postanja prema nazivu za pticu ili pak imenskog postanja od profilaktičkog imena¹⁵⁸ *Sokol*. Ovo bismo prezime, dakle, mogli

¹⁵⁶ Tvorbeno-motivacijsku podjelu prezimena preuzeli smo od Frančić (2002).

¹⁵⁷ Pokraćeni oblici osobnih imena su oni nastali takozvanom regresivnom tvorбом. Usp. Bjelanović 1988: 175.

¹⁵⁸ Šimunović (2006: 211) navodi kako su prva imena u Slavenu, pa i u Hrvata, motivirana nazivima životinja. Kao primjer navodi naša imena *Oral*, *Sokol*, *Rak*, *Vuk*, *Pauk*, *Lisica*, *Kraguj* i druga, napominjući kako su ta

svrstati i u kategoriju prezimena nastalih od nadimaka i u kategoriju prezimena nastalih od osobnih imena. Slijedom navedenog valja naglasiti kako neki od primjera u klasifikaciji prezimenske građe ne predstavljaju jedino moguće tumačenje motivirajućih sastavnica.¹⁵⁹ Smatramo da prezimenske oznake zahtijevaju posebnu metodologiju proučavanja i terminologiju opisa s obzirom na to da se djelomično preklapaju s apelativnim leksikom, iako se, s druge strane, zbog svoje specifičnosti i kompleksnosti i razlikuju od njega.

U nekim slučajevima nije uopće moguće postaviti hipotezu o potencijalnom značenju prezimena. Naime, uslijed deformacija oblika i fonetskog trošenja, značenje osnove može vrlo često postati potpuno neprozirno i nejasno. I u našem korpusu naišli smo na određeni broj takvih prezimena. Neka od njih su nadimačkog postanja, a potvrdu o njihovoj motiviranosti nadimkom pojedinca ili obitelji našli smo u arhivskim izvorima ili literaturi kojom smo se služili. Ta smo prezimena svrstali u skupinu prezimena nadimačkog postanja te, ukoliko je bila riječ o sufiksalsnom prezimenu, prema sufiksu koji je dodan temeljnom, motivirajućem leksemu.¹⁶⁰ S druge pak strane, prezimena čije nam je značenje u potpunosti neprozirno i nejasno, a o čijem nastanku ili ustaljivanju nismo našli podatke u izvorima kojima smo se služili, svrstana su u skupinu prezimena nejasne motivacije, a donosimo ih na kraju analize.

Valja napomenuti kako stvaranju onomastičkog značenja doprinosi upravo gubitak semantičkog značenja. Kada antroponim sasvim izgubi svoje leksičko značenje ili ono postane netransparentno, to mu omogućava bolje obavljanje njegove identifikacijske funkcije koja je u potpunosti denotativna (Šimunović 2009: 25). Slijedom navedenog možemo zaključiti kako je identifikacija pojedinca primarna funkcija prezimena te povući crtu između apelativa kao jezičnog znaka i prezimena kao onomastičkog znaka.

I. asufiksalna prezimena

Kod asufiksalskih prezimena osnova može biti osobno ime, nadimak, naziv zanimanja i etnik odnosno etnonim, a taj je motivirajući leksem ujedno jednak prezimenu.

imena imala profilaktično, zaštitno značenje. Također ističe da su upravo od takvih imena tvorena najstarija hrvatska prezimena i mnogi nadimci.

¹⁵⁹ Tumačenju semantike prezimena i, općenito, donošenju bilo kakvih zaključaka, nužno je pristupiti s velikim oprezom. Naime, kako ističe Šimunović (2006: 9) „Svako, ma kako dobro istraživano prezime, kao i svako obrađeno podrijetlo riječi, ne kazuje nam uvijek pouzdano od čega je što postalo, već od čega je što moglo postati, a da pritom ne bude u suprotnosti ni s jezičnim, ni sa stvarnim činjenicama“.

¹⁶⁰ Usp. klasifikaciju prezimena kojima je moguće prepoznati sufiks, ali je leksičko značenje osnove neprozirno kod A. Frančić (2002: 58).

I.1. prezime = osobno ime

I.1.1. prezime = temeljno osobno ime

Danilo, Milan, Miloš, Novak, Rabadan, Radun, Sokol¹⁶¹, Pribud, Saverio, Svetin, Svetina, Taraš

I.1.2. prezime = izvedeno osobno ime

Beran¹⁶², Beram, Berket, Budanko¹⁶³, Dudan¹⁶⁴, Ivaka, Ivanac, Ivat, Jakovac, Jureško, Katinac, Maleš, Markota, Mateljan¹⁶⁵, Mateta, Matijaca, Mirčeta¹⁶⁶, Mlikota, Peran, Perat, Perčica, Šimera, Šimeta, Tomaš, Vujina

I.1.3. prezime = pokraćeno osobno ime

Bode, Grga, Kita, Pera, Pilja, Relja, Rode, Slade, Svete

I.2. prezime = nadimak

Acalija¹⁶⁷, Alabanda, Bakota¹⁶⁸, Batina, Biluš, Braica¹⁶⁹, Burmaz¹⁷⁰, Butir, Čikara, Ćurak¹⁷¹, Deman, Dodig, Frleta, Glumac, Gunjalo, Kamber, Klepo, Krokar¹⁷², Krščanin¹⁷³, Lebedina¹⁷⁴,

¹⁶¹ Usp. bilješku br. 158.

¹⁶² Prema Maretiću (1886: 89) u osnovi imena je hipokoristični oblik imena *Berislav*.

¹⁶³ Naišli smo i na oblik prezimena *Budankov*.

¹⁶⁴ Sredinom 17. stoljeća poljička plemenitaška obitelj Dudan koja se preselila iz Poljica u Split naslijedila je Kaštel Lippeo. Usp. Omašić (2001: 187).

¹⁶⁵ Kod Maretića (1886: 101) nalazimo bilješku kako se ime *Mateljan* javlja i kao prezime.

¹⁶⁶ Ne treba međutim isključiti ni mogućnost da je u osnovi ovog prezimena fitonim koji označuje grm karakterističan za mediteransko podneblje - *mirta* < lat. *myrta* (usp. Vajs 1991: 299).

¹⁶⁷ U arhivskim izvorima iz 18. stoljeća nailazimo na oblik *Acalin* i *Acalinov* (usp. Omašić 2001: 411 i 535). Baldić-Đugum (2006: 23) pod natuknicom *acāl* navodi značenje 'čelik', a za *acalin* 'magnetna šipka', dok Vinja (1998: 13) donosi značenje glagola *acolāt*, *acolōvāt* 'naoštriti, brusiti'. *Acalin*, sa značenjem 'brus' riječ je koju i danas možemo čuti u Kaštelima, osobito među starijim stanovništvom. Ne možemo, međutim, sa sigurnošću tvrditi da je riječ o prezimenu motiviranom zanimanjem nositelja, već možemo pretpostaviti i nadimačko postanje ovoga prezimena.

¹⁶⁸ Javlja se također i u oblicima *Bakotin* i *Bakotić*.

¹⁶⁹ Prezimena poput navedenog, kojima u osnovi iščitavamo apelativ *brajo* < *brat*, mogu biti i odimenska prezimena od imena *Bratoslav*, *Branimir* i sl.

¹⁷⁰ Prema Šimunoviću (2006: 132) vjerojatno je riječ o albanskom prezimenu koje je u naše krajeve stizalo migracijom srednjovjekovnog vlaškog i albanskog pučanstva. Potječe od albanske imenice *burr* i pridjeva *madh* u značenju 'velik čovjek', a pridjevak se u početku odnosio na visoke i jake dinarske gorštace. U našem korpusu zabilježili smo i oblik *Burmić*.

¹⁷¹ Pretpostavljamo da je u osnovi ovog prezimena turska riječ sa značenjem 'ogrtač od ovčje kože'. Stoga osim tumačenja o nadimačkom postanju ovog prezimena treba uzeti u obzir i mogućnost da se radi o prezimenu motiviranom nazivom za zanimanje. Isti zaključak izvodimo i za prezime *Ćurkov* (usp. *ibid.*, 300).

¹⁷² Prezime *Krokar* javlja se prvi put kao nadimak obitelji *Jerković* u matičnim knjigama iz 1669. U nekim se maticama nahodi i oblik *Krokarev* (Bego 1991: 582).

*Livak, Melada*¹⁷⁵, *Nožina, Pagar, Pensa, Pirija*¹⁷⁶, *Plazibat, Prkut, Stude, Šupuk, Tenžera, Ždere*

I.3. prezime = naziv zanimanja

*Ban, Kovač*¹⁷⁷, *Mornar, Serdar*¹⁷⁸ *Tangar*¹⁷⁹, *Vrtlar*¹⁸⁰

I.4. prezime = etnik

Brešan, Erceg, Kaštelan, Segećanac, Vrdoljak

II. sufiksna prezimena (prezime = motivirajući leksem + sufiks)

II.1. prezime = osnova (motivirajući leksem) + -ov/-ev

II.1.1. prezime = osobno ime + -ov/-ev

II.1.1.1. prezime = osobno ime (temeljno) + -ov/-ev

*Antonov, Damjanov*¹⁸¹, *Danielov, Dujmov, Marinov, Markov, Mirkov, Pavlov, Rokov, Svetinov*

¹⁷³ Prezime je sam sebi nadjenao sin dotičnog Alije Ščerka iz Turske koji je kao dijete doveden kao taoc u K. Sućurac u 17. stoljeću. Kada se kao odrastao trebao vratiti ocu u Tursku, odbio je to iz vjerskih razloga i uzeo prezime *Kršćanin* (Jerkunica 2009: 17).

¹⁷⁴ < lebediti, teturati Skok (1971 I: 112, s.v. *barbucati*).

¹⁷⁵ Bego (1991: 549), navodeći vanjska prezimena u matičnim upisima s kraja 18. i početka 19. Stoljeća u Kaštel Kambelovcu, bilježi *Melada* kao nadimak obitelji *Abatov* iz Kaštel Štafilića. Motivirajući leksem ovoga nadimka, koji se potom osamostaljuje kao prezime, mogla bi biti imenica *méla* sa značenjem 'biljka od čijeg se sjemena pravi ljepilo za hvatanje ptica; ljepilo za lov ptica' kojeg nalazimo u rječniku kaštelanskoga govora (Baldić-Đugum 2006: 172).

¹⁷⁶ Baldić-Đugum (2006: 252) navodi *Pirija* kao nadimak u Kaštel Starome. Također navodi i apelativ *pirija* u značenju 'lijevak' kojeg Kaštelani još uvijek rabe.

¹⁷⁷ Prema Begi (1991: 238, 239) u kaštelanskim su mjestima živjeli određeni majstori među kojima je najviše bilo kovača i tangara.

¹⁷⁸ Prezime je motivirano nazivom za vojnog zapovjednika *serdar* kojeg Skok (1973 III: 224) definira kao „balkanski turcizam perzijskog porijekla.“ Terminom *serdar* nazivao se u Dalmaciji u doba mletačke i francuske uprave zapovjednik teritorijalnih, redarstvenih snaga (vidi u Oršolić 2003).

¹⁷⁹ Kod Baldić-Đugum (2006: 386) nalazimo značenje apelativa *tangār* – 'bojadisar platna ili vune' i *tangàrija* 'radionica u kojoj se boji platno ili vuna', a kod Bege (1991: 767) podatak kako je obitelj *Toldo* imala obrt za bojenje tkanina po čemu je dobila nadimak *Tangar* koji je poslije postao prezimenom navedene obitelji. Prema Skoku (1973 III: 471) *tangati* je „dalmato-romanski leksički ostatak“ (< lat. *tingere*).

¹⁸⁰ Prema Šimunoviću (2006: 377) prezimena na -ar uglavnom nose sadržaj vršitelja radnje (usp. *Mlinar, Opančar, Pudar*...).

II.1.1.2. prezime = izvedeno osobno ime + -ov/-ev

Antulov, Donkov, Grgantov, Ivatov, Jankov, Ljubenkov, Matelov, Miškov, Osibov, Paviškov, Peškov, Stipkov, Stipoljev

II.1.1.3. prezime = pokraćeno osobno ime + -ov

Ćurkov, Rilov, Žanetov

II.1.2. prezime = nadimak + -ov/-ev

Bedalov, Biliškov, Čerškov¹⁸², Kalovov, Šiškov¹⁸³, Talentov, Žigantov

II.1.3. prezime = zanimanje + -ov

Abatov, Carev, Ađutantov (Ajutantov)¹⁸⁴, Kapov¹⁸⁵, Kovačev, Meštrov

II.1.4. prezime = etnik + -ev

Sarajčev¹⁸⁶, Šoltanov, Vlahov

II.2. prezime = osnova (motivirajući leksem) + -in

II.2.1. prezime = osobno ime + -in

II.4.1.1. prezime = osobno ime (temeljno) + -in

Grgurin, Petrin

II.2.1.2. prezime = izvedeno osobno ime + -in

¹⁸¹ Uz *Damjanov* u Zemljišniku smo zabilježili i oblik prezimena *Domljanov*.

¹⁸² Prema Begi (1991: 762) *Čerškov* se prvotno javlja u 18. stoljeću kao nadimak uz prezime *Prazinović* da bi se potom osamostalilo kao prezime.

¹⁸³ Maretić (1885: 100) ubraja *Šiško* među nadimke, napominjući kako koristi i kao prezime, dok se se u Daničićevu rječniku navodi kao ime.

¹⁸⁴ Baldić- Đugum (2006: 15) pod natuknicom *ajūtāntov* navodi: 1. ađutantov, posilnikov; 2. Ajutantov (i Ađutantov) – prezime u K. Kambelovcu.

¹⁸⁵ Desetnik ili *kaporal (capo)* bio je pomoćnik kapetanu (*harambaši*) seoske čete (usp. bilješku br. 214).

¹⁸⁶ Prezime *Sarajčev* svrstali smo u skupinu prezimena motiviranih etnikom s obzirom na to da smo u popisu prezimena iz 1742. naišli na oblik prezimena Sarajevac. Ne treba, međutim, isključiti ni mogućnost da je riječ o prezimenu nadimačkog postanja ili motiviranog zanimanjem, ako ga dovedemo u vezu s apelativom *saraja* 'tor za ovce' < ven. *seragio* (usp. Vidović 2009b: 207 i Vinja 2004: 152).

*Barišin, Braičin*¹⁸⁷, *Budišin, Dražin, Jurašin, Juričin, Lučin, Luketin, Pavelin, Pavišin, Perišin, Radišin, Stančin, Stipulin, Šimetin, Viculin, Vuletin*

II.2.1.3. prezime = **pokraćeno osobno ime + -in**

*Beretin*¹⁸⁸, *Bonacin*¹⁸⁹, *Božin, Ćipin, Duišin, Grgin, Ilin, Jerin, Milin, Miolin, Mišičin*¹⁹⁰, *Rodin, Savin, Šitin, Tadin, Vicetin*

II.2.2. prezime = **nadimak + -in**

Babin,¹⁹¹ *Bakotin*¹⁹², *Bragadin, Brain, Citadin*¹⁹³, *Ćurlin*¹⁹⁴, *Delin, Sobin, Studin, Supin*

II.2.3. prezime = **zanimanje + -in**

*Skelin*¹⁹⁵, *Kamenjarin*¹⁹⁶, *Remetin*

¹⁸⁷ Kod Careva (2003: 355) nalazimo podatak da je prezime motivirano izvedenim osobnim imenom *Braica*. Za drugačije tumačenje usp. bilješku br. 169.

¹⁸⁸ Paralelno bilježimo i oblik prezimena Beretinov u Zemljišniku, matičnim knjigama i kod Omašića (2001: 537). Kod Maretića (1885: 106) nailazimo na primjere imena nastalih istim tipom sufiksalne tvorbe: *Dobretin, Dragetin, Miletin*.

¹⁸⁹ Prezime *Bonacin* svrstali smo među patronimike s obzirom na to da osnovu tumačimo kao izvedeno osobno ime *Bonac* (< lat. *Bonaventura*). Ne treba, međutim, isključiti ni mogućnost tumačenja osnove odapelativnog postanja < bonaca 'mirno more, utiha'.

¹⁹⁰ Kod Bege (1991: 587) nailazimo na podatak kako se u govoru K. Kambelovca još može čuti oblik prezimena *Miškov* te autor pretpostavlja kako je prezime nastalo od nadimka *Miško*.

¹⁹¹ Ovisno o mjestu naglasaka, značenje leksema u osnovi ovog prezimena može biti *bāba* ('baka') ili pak *bāba* (< tur. *baba* 'otac', 'djed'). Također bismo mogli pretpostaviti da je temeljni leksem motiviran toponimom *Baba* kojeg nalazimo često u spisima trogirskih notara iz 13. stoljeća kao *terra in Baba* ili *terra ad Babam*. Riječ je o lokalitetu u zapadnom dijelu kaštelanskog polja na kojem se nalazilo stočarsko i ratarsko naselje napušteno sredinom 16. stoljeća (Omašić 1986: 105).

¹⁹² Etimologiju prezimena *Bakotin* Šimunović (2006: 213, 214) dovodi u vezu s imenicom *bač* (< бѣкъ) koja je značila 'bik, ovan', a onda u prenesenom značenju 'jaka, nabijena čovjeka', napominjući kako ne treba zanemariti paralelu s furlanskom imenicom *baco* - '*uomo corpulento, grosso*' čije je značenje u bliskoj vezi sa značenjem koje je u našoj imenici *bak*.

¹⁹³ Možemo pretpostaviti kako se u osnovi prezimena krije talijanska riječ *cittadino* 'građanin; gradski'. Ukoliko uzmemo u obzir takvo tumačenje prezime *Citadin* mogli bismo svrstati i u skupinu prezimena motiviranih etnikom, odnosno etnoidom o čemu će biti riječi unutar analize motivacijskog aspekta prezimena.

¹⁹⁴ Prema Begi (*ibid.*, 762) ovo se prezime prvotno javlja kao nadimak obitelji Ljubičić u maticama iz 18. stoljeća. Kod Baldić-Đugum (2006: 49) uz natuknicu *ćurlin* nalazimo značenje 'vrsta morske ptice'.

¹⁹⁵ Pretpostavljamo kako je prezime *Skelin* motivirano zanimanjem, tj. dovodimo ga u vezu s apelativom *skela*. A. Čilaš Šimpraga (2007: 47) pretpostavlja kako prezime *Skelin*, zabilježeno u prezimenskom sustavu Miljevac, potječe od hipokorističnoga imena *Skele*, što je najvjerojatnije pokraćeno ime od *Skender*.

¹⁹⁶ Kod Maretića (*ibid.*, 91) nailazimo na primjere *Kamenar* i *Kamenarić* u kategoriji „imena i prezimena po zanatu ili stališu“.

II.2.4. prezime = etnik + -in

*Braškin*¹⁹⁷, *Poljičanin*¹⁹⁸, *Strmin*

II.2.5. prezime = nejasna osnova + -in

*Žburin*¹⁹⁹

II.3. prezime = osnova (motivirajući leksem) + -ović/-ević

II.3.1. prezime = osobno ime + -ović/-ević

II.3.1.2. prezime = osobno ime (temeljno) + -ović/-ević

Antunović, Deanković, Grgurević, Marijanović, Marinović, Mihaljević, Mratinović, Veselković

II.3.1.3. prezime = izvedeno osobno ime + -ović/-ević

Bratinčević, Ivasović, Pavković, Žarković

II.3.1.4. prezime = pokraćeno osobno ime + -ović/-ević

Antičević, Tonković

II.3.2. prezime = nadimak + -ović/-ević

*Argović, Ergović, Gančević*²⁰⁰, *Rupanović, Slipčević*

II.3.3. prezime = naziv zanimanja + -ović/-ević

*Alfirević*²⁰¹, *Kapitanović, Kraljević*

¹⁹⁷ Kod Bege (*ibid.*, 761) nalazimo podatak o upisu prezimena *Braškin* reč. *Prazinov* u Matičnoj knjizi krštenih za K. gomilicu iz 1703., na temelju kojeg autor pretpostavlja kako se radi o dvostrukom nadimku. Naime, riječ je o osobi koja je podrijetlom s otoka Brača iz mjesta Praznica. I kod Careva (2003: 360) nailazimo na zapis prezimena *Pražinović-Braškin* iz 1608. godine.

¹⁹⁸ Kod Omašića (2001: 491) nailazimo na oblik prezimena *Poljičanin* zabilježenog 1760. godine.

¹⁹⁹ Iako smo ovo prezime svrstali u skupinu prezimena značenjski neprozirne motivacije, ne treba isključiti mogućnost nadimačkog postanka s protezom (usp. Bjelanović 1998: 60). Također možemo pretpostaviti da je prezime motivirano prijedložnom sintagmom *zbure* koja služi za određivanje smjera, odnosno lokacije u prostoru. U tom bismo slučaju prezime mogli svrstati u skupinu prezimena motiviranih etnoidom, to jest nositelj prezimena bio bi podrijetlom iz nekog kraja na sjeveroistoku. U toponimiji su potvrđeni brojni primjeri motivirani stranama svijeta nastali od navedenih prijedložnih sintagmi poput *Zbure, Sazbure* (usp. Skračić 2003-2004: 440). U korpusu kaštelanskih prezimena 18. stoljeća zabilježili smo također i prezime (ili nadimak u službi prezimena) *Tremuntanović*.

²⁰⁰ U osnovi je ovog prezimena dijalektalni apelativ *gānač*, m. dem. *gāncin* u značenju 'kuka'. Valja napomenuti kako je uz osnovno značenje mlet. *ganzo* u Trstu nastalo i značenje 'prepredenjak, lukavac, prevarant', a potom je to prošireno značenje preuzeto i u hrvatskom (usp. Vinja 1998: 168 i Baldić-Đugum 2006: 78).

II.4. prezime = osnova (motivirajući leksem) + -ić

II.4.1. prezime = osobno ime + -ić

II.4.1.1. prezime = osobno ime (temeljno) + -ić

Anić, Antonić, Dobrić, Dubravčić, Grubišić, Jelinić, Katalinić, Klarić, Kuzmanić²⁰², Lovrić, Petrić, Radunić, Rajčić, Rosandić, Ružić²⁰³, Šantić

II.4.1.2. prezime = izvedeno osobno ime + -ić

Čevanić, Lučić, Marušić, Pavković, Perišić, Rudeljić, Žanić

II.4.1.3. prezime = pokraćeno osobno ime + -ić

Antić, Baldić, Barić, Benutić, Bonačić, Božić, Cvitić, Franić, Jerić, Jerčić, Jukić, Jurić, Jurlić, Kokić, Medić²⁰⁴, Mirić²⁰⁵, Paić, Perić, Pilić, Radić, Reljić, Rudić, Šimić, Tolić, Tomić

II.4.2. prezime = nadimak + -ić

Babić²⁰⁶, Bakotić²⁰⁷, Biočić, Botušić, Buotić, Burić²⁰⁸, Burmić²⁰⁹, Britvić²¹⁰, Čipčić²¹¹, Delić, Gizdić, Gutunić, Kesić, Klaić, Krivić, Lisičić, Metličić, Omašić, Papić, Poparić, Popić, Prdić²¹², Purić, Topić, Treursić²¹³

²⁰¹ Obaveze Kaštelana prema Mletačkoj Republici bile su prvenstveno vojne i to u okviru seoskih vojnih jedinica (usp. bilješku br. 214.) koje su, između ostalog, u svom sastavu imale i zastavnika, *alfira* < tal. *alfiere* što je, kako pretpostavljamo, motiviralo nastanak ovog prezimena. Kod Baldić-Đugum (2006: 16) također nalazimo značenje 'zastavnik u seoskoj četi' uz natuknicu *alfir*.

²⁰² Prezime Kuzmanić autohtono je prezime u Kaštel Novom, a motivirano je imenom Kuzmane Šepučin, žene Vicenca Šimetina. To su prezime tijekom vremena poprimili svi njihovi potomci po muškoj lozi (usp. Andreis 2011:87). Stoga kao osnovu ovog prezimena uzimamo temeljni oblik ženskog osobnog imena *Kuzmana*, a ne izvedeni oblik muškog osobnog imena *Kuzma*.

²⁰³ Osnovu ovog prezimena tumačimo kao osobno ime *Ruža*, iako bismo mogli pretpostaviti i da je osnova odapelativnog postanja. O fitonimijskim sastavnicama u prezimenima vidi Vajs (1991).

²⁰⁴ Kao osnova u osobnim imenima i prezimenima imenica „medvjed“ zastupljena je već od 10. stoljeća (usp. Šimunović 2006: 306). Prema Ostojiću (1987: 21), kada je riječ o imenima ljudi motiviranim životinjama, nakon vuka u srednjovjekovnoj Dalmaciji ljudi su najradije i najviše uzimali ime medvjeda i to manje u hrvatskom, a više u romanskom obliku. Od svih tih hrvatskih i talijanskih imena danas nahodimo oblike prezimena među kojima je i *Medić*.

²⁰⁵ Prema Maretić (1885: 90) u osnovi imena je hipokoristični oblik imena *Konstantin*.

²⁰⁶ Vidi bilješku br. 191.

²⁰⁷ Vidi bilješku br. 192.

²⁰⁸ Kao tvorbeni leksem ovog prezime tumačimo imenicu „bura“. Ne treba međutim isključiti mogućnost da je u osnovi prezimena osobno ime *Burić* koje uz osobno ime *Burać* nalazimo zabilježeno kod Maretića (1885: 70).

²⁰⁹ Vidi bilješku br. 170.

²¹⁰ Maretić (1885: 99) među nadimke ubraja *Britvica*.

II.4.3. prezime = zanimanje + -ić

*Arambašić*²¹⁴, *Bašić*, *Fantić*²¹⁵, *Pisturić*²¹⁶

II.4.4. prezime = etnik + -ić

Cetinčić, *Klišmanić*

II.4.5. prezime = nejasna osnova + -ić

Tranfić, *Šegvić*

II.5. prezime = osnova (motivirajući leksem) + -as²¹⁷

II.5.1. prezime = osobno ime + - as

II.5.1.1. prezime = osobno ime (temeljno) + -as

Vukas

II.5.1.2. prezime = izvedeno osobno ime + -as

Lukas, *Bujas*²¹⁸, *Juras*

²¹¹ Šimunović (2006: 329) napominje da ovo prezime ne valja povezivati sa starim plemenitaškim prezimenom *Ćipiko* u Trogiru, već njegovu etimologiju nalazi u turskoj riječi *ciftçi* sa značenjem 'kmet na imanju spahije'.

²¹² Ovo nadimачko prezime dovodimo u vezu s glagolom *prdecat* (se) u značenju 'ići u prerast, izrast i uklas iz sjemenja' ili 'nestašno se ponašati' (usp. Baldić-Đugum 2006: 120). Šimunović (2006: 120) pretpostavlja kako se ovaj glagol upotrebljavao i za opis mladića koji je naglo izrastao.

²¹³ Usp. bilješku br. 204.

²¹⁴ Ovo prezime u Upisniku zemljišta (DAS Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju) i matičnim knjigama 19. stoljeća nalazimo zapisano kao *Arambasin* dok je današnji oblik prezimena *Arambašić*. Prezime je motivirano apelativom *harambaša*, nazivom koji je označavao zapovjednika seoske vojne jedinice. Mlečani su te vojne jedinice, koje su se borile u sastavu teritorijalne obrane, nazivali *černide* (usp. Omašić 2001: 211).

²¹⁵ Tumačimo da je tvorbeni leksem ovog prezimena talijanska riječ *fante* sa značenjem 'vojnici, pješaci, mladići, ali i igraća karta'. U rječniku Baldić-Đugum (2006: 67) pod natuknicom *fānat* zabilježeno je značenje 'igrača karta u briškuli (dečko)'.

²¹⁶ Etimologiju ovog prezimena nalazimo u mletačkoj riječi *pistor* (< lat. *pistor*) sa značenjem 'pekar' (Boerio 1867: 513). Skok (1972 II: 520) smatra da je isto i podijetlo „dalmatoromanskog toponomastičkog refleksa *Pistura* (Split)“.

²¹⁷ Kako tvrdi Šimunović (2006: 123), sufiks -as poglavito je slavenski, a dodavao se pri tvorbi prezimena izvedenim od pokraćenih dvočlanih osobnih imena te od svetačkih imena s dvostrukom strukturom.

²¹⁸ Prema Maretiću (1886: 93) ime *Bujas* izvedeno je od temeljnog imena *Budimir*, a Šimunović (2006: 76) napominje kako je strani utjecaj potpomogao da mnoga osobna imena preuzmu ulogu prezimena (navodi primjere *Antoš*, *Blaže*, *Bujas*, *Novak*, *Žvan*, *Žanko* i dr.).

II.5.1.3. prezime = pokraćeno osobno ime + -as

Baras

II.5.2. prezime = etnik + -as

*Puljas*²¹⁹

II.6. prezime = osnova (motivirajući leksem) + -ica

II.6.1. prezime = osobno ime + -ica

II.6.1.2. prezime = osobno ime (temeljno) + -ica

*Bartulica*²²⁰

II.6.1.3. prezime = izvedeno osobno ime + -ica

*Jerkunica, Gruica*²²¹

II.6.2. prezime = nadimak + -ica

Škarica

II.7. prezime = osnova (motivirajući leksem) + -ac

II.7.1. prezime = osobno ime + -ac

II.7.1.2. prezime = izvedeno osobno ime + -ac

Abramac, Bokanjac

²¹⁹ Iako tumačimo da je u osnovi prezimena *Puljas* talijanski pridjev *pugliese* treba naglasiti kako postoji nedoumica po pitanju je li ovo prezime zaista etnik u značenju 'stanovnik Apulije' ili je pak riječ o prezimenu nadimačkog podrijetla. Naime, u Splitu je *Pujiz* bio opći nadimak za Talijana, bez obzira na to iz kojeg dijela Italije je zaista dolazio (usp. Bjelanović, Marasović-Alujević 2008: 30), dok kod Vidovića (2010: 349) nalazimo podatak da se na Braču nadimak *Puljiz* nadijevao osobama nižeg rasta.

²²⁰ Napominjemo kako kod Maretića (1886: 106) *Bartulica* nalazimo među osobnim imenima na *-ica*. Ovo bi se prezime, dakle, moglo navesti i u skupini asufikslnih prezimena nastalih transonimizacijom izvedenih osobnih imena s obzirom na to da je do sufiksacije došlo pri tvorbi izvedenog osobnog imena (*Bartulica* < *Bartul* + *-ica*). I kod Šimunovića (2006: 75 i 2008: 47) nalazimo objašnjenje kako je *Bartulica* jedno od prezimena koja su nastala od osobnih imena od milja s dočekom *-ica*, a koja su tek kasnije preuzela funkciju prezimena. Prema Šimunoviću, u Dalmaciji i Hercegovini imena s dočekom *-ica* bila osobito česta (*Jurica, Malenica, Radica, Slavica, Vitezica*...).

²²¹ Usp. bilješku br. 220. Naime, u pregledu nesloženih imena pod nastavkom *-ica* Maretić navodi i profilaktično ime *Grujica*.

II.7.2. prezime = nadimak + -ac

*Aranza*²²², *Ergovac*, *Žegarac*

II.7.3. prezime = naziv zanimanja + -ac

Banovac

III. prezimena nejasne tvorbeno-motivacijske strukture:

Bezelj, *Čičmir*²²³, *Kumbat*, *Oruč*, *Peraga*, *Plepel*, *Sunara*

5.4.1. Analiza tvorbenog aspekta prezimena

Na temelju provedene tvorbene raščlambe prikupljenog kaštelanskog prezimenskog korpusa za 19. stoljeće možemo zaključiti da sufiksna tvorba prezimena dominira nad asufiksnom u omjeru 216 : 87 te da je prezimena nejasne tvorbeno-motivacijske strukture 8. Kada je riječ o zastupljenosti pojedinih sufikasa, prevladavaju prezimena tvorena dodavanjem sufiksa *-ić* (37,5%)²²⁴, slijede prezimena izvedena sufiksom *-in* (25%), a potom ona izvedena sufiksima *-ov/-ev* (20,2%).

Dvosložni sufiks *-ović/-ević*, koji se jedini smatra pravim patronimičkim sufiksom zastupljen je s 10,6%, a znatno manji postotak prezimena tvoren je sufiksom *-as* (2,9%) te sufiksima *-ica* i *-ac* koji su u našem korpusu zastupljeni sa svega 1,9%.

Kako je već navedeno, prezimena bez (pravog) tvorbenog čina nastala su kao rezultat onimizacije ili transonimizacije. Dok u primorskim krajevima prevladavaju sufiksna prezimena, za sjevernu je Hrvatsku karakteristična dominacija asufikslnih prezimena.²²⁵ Prilikom procesa onimizacije ili konverzije apelativ se u neizmijenjenom obliku poimeničuje

²²² Prema Vajs (1991: 306) prezime *Aranza* izvedeno je iz mlet. *naranja* (tal. *arancia*) 'naranča'.

²²³ Iako smo ovo prezime svrstali u skupinu prezimena značenjski neprozirne motivacije, ne treba isključiti ni mogućnost da je prezime izvedeno od naziva za slanetak, to jest da se u prezimenu krije dijalektalna fitonimijska sastavnica *čič* < tal. *cece* (usp. Vajs 1991: 308).

²²⁴ Sufiks *-ić* prevladava u prezimenskom fondu Dalmacije i Slavonije s više od 50% udjela, dok je u sjeverozapadnoj Hrvatskoj njegov udio manji od 25% (usp. Šimunović 2006:40).

²²⁵ Kod Frančić (2002: 77) nailazimo na podatak o omjeru asufikslnih i sufikslnih prezimena od 802:485 u međimurskom prezimenskom fondu.

postajući prezime pri čemu nastaju homofoni, to jest likovi iste fonološke postave. Transonimizacijom ili transonimizacijskom konverzijom nazivamo proces prijelaza nadimka ili osobnog imena pri čemu nastaju onomastički homonimi (npr. *Šimera*, *Gunjalo*). U prikupljenom korpusu najveći dio asufikslnih prezimena čine ona nadimačkog postanja, a slijede ih prezimena nastala procesom transonimizacije od izvedenih oblika osobnih imena.

Prema B. Finki (1979 u Frančić 2002: 57) sufiksima –ov/-ev tvoreni su „najdrevniji oblici hrvatskih patronimika pridjevskog postanja (u kojima) se očituje zaustavljen proces k pravim patronimicima tipa *Vlahović*“. Naime, prema Šimunoviću (1985: 78-79) dvosložnim sufiksom –ović/-ević koji se sastoji od posvojnog elementa -ov/-ev i oznake za 'malo, mlado' -ić, tvore se prava patronimska prezimena. Nakon provedene analize možemo potvrditi Šimunovićevu konstataciju da se „kaštelanska prezimena odlikuju prvotnom posesivnom tvorbom na -ov, -ev i -in“ (1992: 91). Osim za kaštelansku, ova patronimna prezimena karakteristična su i za zadarsku i šibensku antroponimiju (Šimunović 2006: 377, Frančić 2002: 57). Sufiks -as karakterističan je za područje čitavog dinarskog masiva odakle se migracijama proširio i na kaštelansko područje, dok je sufiks -ica proširen po dalmatinskom kopnu, a čini tek 1% cjelokupnog fonda prezimskih sufiksa koje nalazimo u Hrvatskoj (Šimunović 2006: 377). Upravo posljednja dva navedena sufiksa, uz sufiks -ac u fondu kaštelanskih prezimena zastupljena su s tek oko 2%.

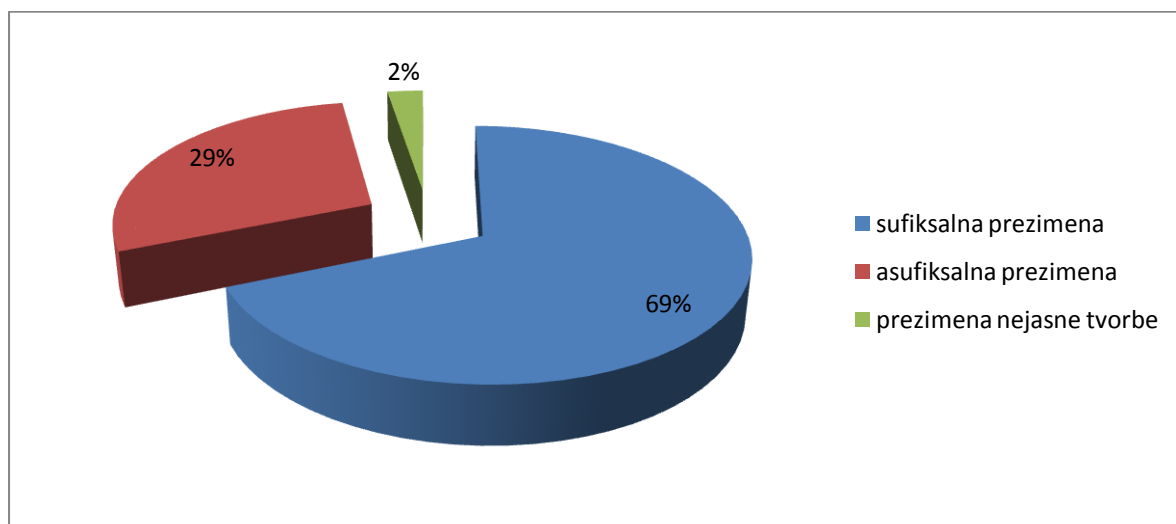
S obzirom na to da sadržavaju samo deminutivno-hipokoristički ili samo posvojni tvorbeni element, prezimena tvorena sufiksima -ić, -ov/-ev, -as i -ica katkada se nazivaju nepravim patronimicima. Valja napomenuti kako i pravi i nepravi patronimski sufiksi prerastaju u prepoznatljive strukturne prezimenske oznake. Naime, s obzirom na to da su navedeni sufiksi postali stalne, nasljedne i nepromjenjive oznake u prezimenima, njihovo posvojno i deminutivno-hipokoristično značenje s vremenom blijedi i konačno se neutralizira (Vodanović 2007: 160).

Kada uspoređujemo skupine prezimena koja smo podijelili na temelju različitih sufikasa s pomoću kojih su tvorena, uočavamo primjere prezimena tvorenih od istih osnova, ali različitim sufiksima: *Antonić* - *Antonov*, *Antić* - *Antičević*, *Babić* - *Babin*, *Bakota* - *Bakotić* - *Bakotin*, *Bonacin* - *Bonačić*, *Božić* - *Božin*, *Delić* - *Delin*, *Ergovac* - *Ergović*, *Jerić* - *Jerin*, *Jurčev* - *Juričin* - *Jurić*, *Kovač* - *Kovačev*, *Lučić* - *Lučin*, *Marinov* - *Marinović*, *Pavišin* - *Paviškov*, *Perišić* - *Perišin*, *Petrić* - *Petrin*, *Radun* - *Radunić*, *Relja* - *Reljić*, *Rode* - *Rodin*,

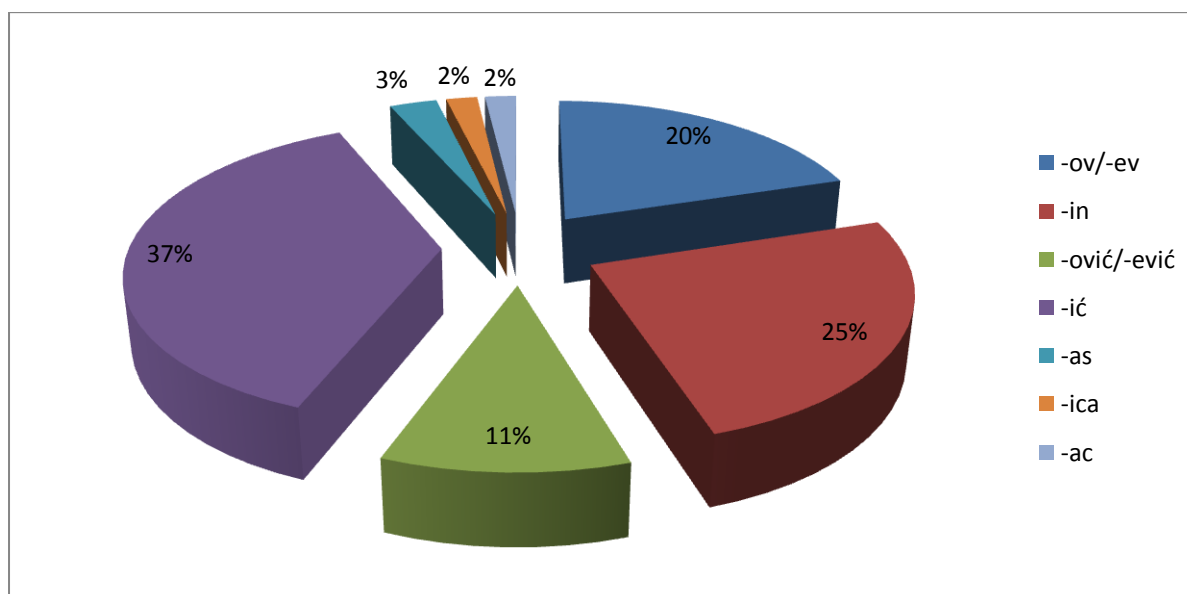
Rudić - Rudeljić, Stude - Studin, Svete - Svetinov, Šimeta - Šimetin. Frančić (2002: 77) ovakve primjere naziva primjerima paralelne tvorbe.²²⁶

Sažet prikaz tvorbenih odlika prikupljenog prezimenskog korpusa donosimo u sljedećim grafikonima:

Slika 9: Prikaz odnosa sufiksalskih i asufiksalskih prezimena

Slika 10: Prikaz zastupljenosti pojedinih prezimenskih sufikasa

²²⁶ Kako smo već naveli, primjere paralelne tvorbe nađemo i u prethodnim stoljećima, kada je broj prezimenskih likova tvorenih od iste osnove, ali različitih sufikasa bio još i brojniji. Stoga možemo zaključiti da su prezimana paralelne tvorbe konstanta kaštelanskog prezimenskog fonda. Za usporedbu vidi popise prezimena za 16. i 17. stoljeće.

5.4.2. Analiza motivacijskog aspekta prezimena

5.4.2.1. Prezimena motivirana osobnim imenom

Dominirajuću skupinu prezimena predstavljaju ona prezimena koja u svojoj osnovi sadrže osobno ime, bilo da je riječ o temeljnom ili skraćenom/izvedenom obliku, s obzirom na to da čine čak 56,4% korpusa prikupljenih prezimena. Nadalje, među prezimenima ovoga tipa prevladavaju sufiksna prezimena (126 prezimena), kao što je to slučaj i u cjelokupnome korpusu, dok je asufikslnih prezimena u ovoj skupini svega 45.

Asufiksna prezimena koja smo svrstali u ovu skupinu nastala su transnimizacijom od temeljnih oblika imena (*Danilo, Milan, Miloš, Radun, Sokol, Svetin...*), od izvedenica (*Budanko, Ivaka, Ivanac, Juras, Šimera, Tomaš, Vujina...*) kao i od pokraćenica (*Grga, Kita, Pera, Pilja, Relja, Rode, Svete...*). Kako je razvidno iz navedenih primjera, prezimena temeljena na pokraćenim imenima dvosložni su oblici s dočetkom na *-e* i *-a*.²²⁷ Među izvedenim oblicima osobnih imena zastupljeni su sufixi *-ac* (*Abramac, Jakovac, Katinac*), *-am* (*Beram*), *-an* (*Beran, Dudan, Mateljan, Peran*), *-eta/ota* (*Mirčeta, Mateta, Šimeta, Mlikota, Markota*), *-at* (*Ivat, Perat*) *-eš* (*Maleš*), *-aš* (*Tomaš*), *-ica* (*Perčica*), *-ina* (*Vujina*), *-ko* (*Budanko*), *-ka* (*Ivaka*).

U osnovi prezimena sufiksne tvorbe također nalazimo temeljna osobna imena (*Antonov, Antunović, Antonić, Damjanov, Dobrić, Dubravčić, Grgurin, Grgurević, Kuzmanić, Marinov, Marinović, Markov, Mihaljević, Pavlov, Radunić, Rokov, Ružić, Petrin, Svetinov...*), njihove izvedene oblike (*Antulov, Barišin, Bratinčević, Donkov, Dražin, Grgantov, Luketin, Ljubenkov, Marušić, Osibov, Pavelin, Stančin, Stipoljev, Stipulin, Šimetin, Viculin, Vuletin, Žarković...*), kao i pokraćene oblike osobnih imena (*Antičević, Antić, Barić, Božin, Duišin, Grgin, Jerčić, Milin, Miolin, Paić, Rilov, Savin, Žanetov...*). Kao što je to bio slučaj kod asufikslnih prezimena, i kod sufikslnih primjećujemo veliku raznolikost imenskih likova od kojih su tvorene njihove osnove. Tako, primjerice, bilježimo imena tvorena sufixima *-ko* (tip *Ljubenkov, Pavković*), *-iša* (tip *Barišin, Paviškov, Perišin, Radišin*), *-as* (tip *Ivasović*), *-ul* (tip *Stipulin, Viculin*) ili *-ica* (tip *Braičin, Juričin*).

S obzirom na to da su pokraćena osobna imena nastala od složenih narodnih imena monosilabnim ili bisilabnim kraćenjem, uglavnom na početni ili završni slog, često nailazimo na homonimne postavbe koje nam ne dopuštaju da ustvrdimo o kojem ishodišnom imenu je

²²⁷ Dvosložna asufiksna prezimena na *-e* nastala su konverzijom hipokorističnih bika osobnih imena u prezimena. Hipokoristični oblici takve vrste karakteristični su za južni dio Hrvatske, a označavali su prvotno potomke, dobivši naknadno ulogu patronima (Šimunović 2008: 48).

riječ. Tako, na primjer, ne možemo sa sigurnošću tvrditi je li prezime tipa *Stančin* (< *Stanko*) nastalo kraćenjem temeljnog imena *Stanislav*, *Stanimir* i sl. (usp. Frančić 2002: 79).

Osobna imena koja iščitavamo iz odimenskih prezimena u našem korpusu idioglotskog su i aloglotskog postanja. Iako među kaštelanskim imenima nije sačuvan ni približan broj narodnih imena koja su se nadijevala u davnoj prošlosti (v. Šimunović 1992: 91), možemo zaključiti kako neka od tih imena danas žive u kaštelanskim prezimenima poput *Pribudić*, *Radunić*, *Vukas*, *Ljubenkov*, *Milin* ili *Rodin*.²²⁸ Napominjemo kako izvedene i skraćene oblike imena koje nalazimo u osnovi ovih i drugih sufikslnih prezimena karakterizira potpuno odsustvo afektivnosti koja je inače svojstvena hipokorističnim oblicima.²²⁹

Pod „aloglotskim prezimenima“ u našem radu podrazumijevamo pohrvaćena kršćanska imena i to latinskog ishodišta ili posredništva²³⁰ (Frančić 2002: 80) koja su udomaćena i prepoznatljiva u svojoj imenskoj funkciji, a ujedno su i najučestalija. Njihovu učestalost možemo tumačiti kao posljedicu ranog prihvaćanja kršćanstva i provođenje odluke Tridentskog koncila da se djeci pri krštenju nadijevaju imena svetaca zaštitnika, to jest isključivo kršćanska imena.²³¹ Zbog provedbe ove odluke Tridentskog koncila dolazi, međutim, do izrazitog sužavanja imenskoga fonda osobito stoga što mnoga kalendarska imena uopće nisu bila u uporabi, a sve to rezultiralo je obličnom raznolikošću kršćanskih imena, odnosno velikim brojem raznolikih hipokorističnih likova. Tako se neka od najučestalijih hagonimskih imena javljaju u čitavom nizu obličnih varijanti. U našem korpusu, tako, varijante imena *Juraj*, *Ivan*, *Antun* i *Petar* nalazimo u 32 prezimena. Različite oblike imena *Juraj* nalazimo u prezimenima *Jureško*, *Jureškin*, *Jurašin*, *Juričin*, *Jurić*, *Jurin*, *Jurlić*, *Jurčev*, *Juras*, *Jukić*. Od različitih oblika imena *Ivan* nastala su prezimena *Ivaka*, *Ivanac*, *Ivat*, *Ivatov*, *Ivasović*, a od varijanti imena *Petar* i *Antun* nastala su prezimena *Peran*, *Perat*, *Perić*, *Petrin*, *Petrić*, *Perišić*, *Perišin*, *Perčica*, *Peškov* i *Antonov*, *Antonić*, *Antić*, *Antičević*, *Antunović*, *Antulov*, *Tonković*.

²²⁸ I kod Frančić (2002: 80) nailazimo na podatak da brojna osobna imena koja su se nekad nadijevala u Međimurju danas samo žive u prezimskim formama (npr. *Pongrac*, *Gašpar*, *Kocijan* i dr.).

²²⁹ A. Frančić (2002: 79,80) navodi: „Od trenutka zamjene (osobno)imenske prezimskom u izvedenica i pokraćenica dolazi do petrifikacije tvorbene strukture (prezime je nepromjenjivo) i postupna praznjenja, neutralizacije afektivne obojenosti - u imena aloglotskog ishodišta sadržane uglavnom u sufiksima, a u osobnih imena idioglotskog ishodišta i u semantički transparentnoj imenskoj osnovi.“

²³⁰ Unutar skupine aloglotskih imena u općem hrvatskom osobnoimenskom korpusu osim pohrvaćenih kršćanskih imena razanjaju se još neki podslojevi (vidi bilješku br. 71).

²³¹ Prezimena motivirana kršćanskim osobnim imenima upućuju na raširenost kultova pojedinih svetaca.

Iz navedenih primjera prezimena odimenskog postanja razvidno je da je broj izvedenih prezimena veći što je raznolikiji repertoar izvedenih i pokraćenih oblika osobnoga imena. Osobno ime *Ivan* u hrvatskom antroponimijskom fondu zabilježeno je već 1065. godine²³², a u povijesnim su izvorima također vrlo rano potvrđene i neke inačice ovoga imena.²³³ S obzirom na iznimnu učestalost imena *Ivan* te posljedičnu imensku entropiju javila se potreba za preciznijom identifikacijom pojedinca zbog čega se u neslužbenoj uporabi javio čitav niz izvedenih i hipokorističnih inačica ovog osobnog imena.²³⁴ U korpusu prezimena naišli smo također i na prezimena *Žanić* i *Žaneta*. Osnove ovih prezimena izvedene su od mletačke inačice imena *Ivan* (*Zuane*)²³⁵. Svetačko ime *Juraj* u svom je temeljnom obliku u hrvatskoj antroponimiji potvrđeno 1086. godine²³⁶ pa stoga ne iznenađuje što smo i u našem korpusu zabilježili veliki broj patronimičkih prezimena deriviranih ili izvedenih iz hipokorističnih oblika²³⁷ ovoga imena.

Zaključke koje smo izveli o pojavnosti ovih dvaju imena u kaštelanskom prezimenskom korpusu vrijede jednako i za imena *Petar*²³⁸ i *Antun*. S druge pak strane možemo primijetiti kako su prezimenski likovi izvedeni od nekih drugih svetačkih imena rijetki bez obzira na popularnost tih svetaca ili postojanje crkava koje su im posvećene.²³⁹

²³² Ove podatke donosi Vidović (2009b: 351) na temelju Akademijinog rječnika.

²³³ 1070. godine zabilježena je inačica *Ivača*, u 12. stoljeću *Ivoslav* i *Ivoš*, 1230. *Ivanol*, 1269. *Ivanuš*, 1285. *Ivanec*, 1332. *Ivahan*, 1414. *Ivaniš*, 1470. *Ivko*, 1487. *Ivanko*, 1535. *Ivša*, 1569. *Iveta* itd. (*ibid.*). Odras visoke frekventnosti ovog kršćanskog imena u hrvatskom antroponimijskom fondu vrlo je rano zabilježen i u hrvatskoj toponimiji. Najstariji odrazi imena *Ivan* u toponimiji tvoreni su od dalmatskog pridjeva *san(c)tu(s)*, primjerice *Sativanac*, *Stivan*, *Sutivan*, *Stivanje polje*, *Stivanjska* (v. Šimunović 2005: 123, 124).

²³⁴ Navest ćemo samo neke od inačica ovog imena prema Hrvatskom enciklopedijskom leksikonu (2002: 420, 499-501, 535): *Ićan*, *Ikan*, *Iko*, *Ivac*, *Ivančin*, *Ivančina*, *Ivanica*, *Ivanić*, *Ivajlo*, *Ivak*, *Ivaniš*, *Ivanko*, *Ivas*, *Ivat*, *Ivčina*, *Ivelja*, *Iveta*, *Iveško*, *Ivica*, *Ivić*, *Iviša*, *Ivko*, *Ivo*, *Ivoš*, *Ivoša*, *Ivša*, *Ivul*, *Ivur*, *Ivuša*, *Ivuško*...

²³⁵ Usp. Boerio (1867: 822) i Šimunović (2006: 48) Valja napomenuti kako kod Pere (1997: 43) pored oblikaprezimena *Žanić* nalazimo zabilježeno i *Žvanić* što dodatno upućuje na činjenicu da se u osnovi prezimena nalazi osobno ime *Zuane* tj. *Žvane*. Potvrdu postojanja mletačke inačice imena *Ivan* u kaštelanskom povijesnom antroponimikonu nalazimo i u toponimiji, to jest u kaštelanskom mikrotoponimu *Žuvanča*.

²³⁶ Sveti Juraj mučenik bio je jedan od eksponenata bizantske državnopravne vlasti od 6. stoljeća zbog čega je bio izuzetno čest crkveni patron u bizantskoj Hrvatskoj (Šimunović 2008: 21). Detaljnije o različitim odrazima imena *Juraj* vidi u Vidović (2007). O štovanju kulta Sv. Jurja na području Kaštela svjedoče i tri predromaničke crkve posvećene ovom svecu: crkva Sv. Jurja na Putalju, crkva Sv. Jurja u Radunu i crkva Sv. Jurja od Žestinja (usp. Marasović-Alujević 2003: 23 i Regan Nadilo 2008: 155-169).

²³⁷ Kada je riječ o prezimenima motiviranim izvedenim i pokraćenim oblicima osobnih imena, možemo navesti istovjetan zaključak koji iznosi Caffarelli (2008: 25) za talijanska patronimička prezimena utvrđujući da su i na nacionalnoj i na regionalnoj bazi u prezimenskom fondu znatno učestaliji izvedeni i pokraćeni nego temeljni oblici osobnih imena.

²³⁸ Prema Šimunoviću (2008: 21) postoji preko 650 različitih imenskih i prezimenskih oblika izvedenih od imena *Petar*.

²³⁹ Bilježimo, na primjer, rijetku pojavnost imena *Mihovil*, *Roko* i *Damjan*, kao i potpuno izostajanje imena *Fabijan* u prezimenskom fondu Kaštela. Slično tome, Frančić (2002: 81) primjećuje rijetku pojavnost imena *Marija* te potpuno izostajanje imena *Josip* u prezimenskom fondu Međimurja, a kao razlog navodi rijetko nadijevanje tih osobnih imena sve do razdoblja protureformacije.

Pored imena kršćanskoga podrijetla, u prezimskim se osnovama uočavaju i narodna imena kao što možemo vidjeti na sljedećim primjerima: *Bokanjac, Božić, Braica, Braičin, Bratinčević, Dražin, Milan, Milin, Radišin, Radunić, Relja, Rodin, Stančin, Svetinov, Vukas, Vuletin, Žarković*. Nakon odluka Tridentskog koncila narodna su se imena nadijevala iznimno rijetko pa možemo reći da prezimena izvedena od ovih imena čuvaju spomen na nekadašnji golemi fond slavenskih imena od kojih su mnoga iščezla iz upotrebe (usp. Šimunović 1992: 91).

U svim gore navedenim primjerima, osnove prezimena tvorene su od muških osobnih imena, bilo daje riječ o kršćanskim ili narodnim imenima. Ipak, zabilježili smo i nekoliko primjera metronimičkih prezimena, to jest onih prezimena kojima je u osnovi žensko osobno ime. To su, na primjer, *Anić, Barić, Cvitić, Dobrić, Jelinić, Katinac, Katalinić, Klarić, Kuzmanić, Marušić, Rosandić, Ružić* i *Šimetin*. Metronimi su u hrvatskim prezimenima mlađi i rjeđi, a rjeđa pojavnost metronima u prezimskom fondu općenito pripisuje se dugotrajnom podređenom položaju žene u društvu. Prema Šimunoviću (2008:18), žena se morala odlikovati nečim osobitim da bi njezino ime postalo osnova za tvorbu metronima, ali najčešće metronimička prezimena reflektiraju veću ulogu majke u slučajevima rane smrti rodonačelnika kao i u slučajevima vanbračnog potomstva. Ženska osobna imena mnogo su kasnije počela služiti kao osnova za tvorbu prezimena²⁴⁰, a žene su, kako smo već naveli, razmjerno kasno dobile prezime. Naime, kada je postojala potreba za preciznijom identifikacijom uz ženino ime dodavalo se ime (ili prezime) oca, brata, muža ili sina ovisno o tome koji je srodnik u određenom trenutku bio ugledniji.²⁴¹

I kod ovih je prezimena, kao što je to bio slučaj i s patronimičkim prezimenima, razvidna dominacija kršćanskih imena u njihovim osnovama.²⁴²

²⁴⁰ Tek po odlukama Tridentskog koncila žene dobivaju prezimena. Međutim, i ta prva ženska prezimena bila su gramatički obilježena budući da su zapisivana u posvojnim oblicima (Šimunović 2006: 178). U ovom kontekstu, ipak, valja spomenuti kako ponekad nije moguće utvrditi je li u osnovi prezimena muško ili žensko ime. Kao primjer možemo navesti prezimena *Šimetin* i *Kuzmanić* koje možemo dovoditi u vezu i sa ženskim i sa muškim oblikom imena. U ovakvim slučajevima rodoslovni podaci koje možemo pronaći u matičnim knjigama mogu biti od velike važnosti.

²⁴¹ Kod Šimunovića (2006: 41) nalazimo sljedeće primjere: *Dobrosila*, filia (kći) *Andreae* prioris (god 918.); *Slaua* uxor (žena) *Prodani de Gudizo* (1183); *Tollia* mater (majka) *Theodori* (1193) i *Stana* soror (sestra) *Gaudii* (1170).

²⁴² Valja istaknuti kako su ženska kršćanska imena znatno manje brojna u odnosu na muška što je, s jedne strane, uvjetovano malim brojem štovanih svetica i mučenica, a druge strane preporukama katoličke Crkve nakon Tridentskog koncila koja nije bila sklona tvorbi ženskih osobnih imena od muških hagionima. Usp. Caffarelli (1996: 152, 163).

5.4.2.2. Prezimana motivirana nadimkom

Prezimana s nadimkom kao osnovom ukupno je 28,38% što ih čini drugima po brojnosti. Od ukupno 86 prezimana nadimačkog podrijetla 32 prezimana su asufiksalna dok među 54 primjera sufiksálnih prezimana prevladava tvorba sufiksom *-ić* (25 prezimana), potom sufiksom *-in* (12 prezimana), slijede sufiksi *-ov/-ev* s 8 i *-ović/-ević* s 5 primjera, dok su svega tri prezimana tvorena sufiksom *-ac*, a jedno sufiksom *-ica*.

U svih europskih naroda s dugom prezimenskom tradicijom, pa tako i u Hrvata, najstarija su prezimana upravo ona nastala od nadimaka. Pri tome svakako valja napomenuti da su i prezimana nastala od zanimanja, statusa, službe, pa čak i prezimana motivirana etnikom ili etnonimom najčešće nadimačkog postanja. Naime, unutar pojedinih zajednica nadimci su se radi razlikovnosti nadijevali prema poslu kojim se pojedinac bavio, prema njegovu podrijetlu i sl. Ti su nadimci u određenom trenutku postali prezimana izgubivši na taj način izravnu motivacijsku vezu s prvosateljem (usp. Brozović Rončević 2003: 69).

Skupina nadimaka neograničena je kategorija antroponima, s obzirom na to da je procesom onimizacije nadimkom mogao postati bilo koji apelativ. Čak i kada se temelje na prepoznatljivim leksemima za nadimke je teško sa sigurnošću tvrditi koji je bio poticaj pri njihovom nastanku. Jedan od razloga tome krije se i u činjenici da je nadimački sustav najotvoreniji aloglotskim utjecajima. Prema njihovoj motivaciji, prezimana nadimačkog postanja možemo podijeliti u nekoliko skupina: prezimana motivirana tjelesnim osobinama i nazivima za životinje, skupine prezimana motiviranih nazivima za rodbinske odnose te različite predmete iz svakodnevne uporabe, prezimana motivirana nazivima za ljudske ili životinjske dijelove tijela, prezimana od oznaka osobina naravi ili umnih sposobnosti, prezimana od naziva za biljke i za životinje. Prezimana iz našega korpusa možemo također podijeliti prema navedenim motivacijskim skupinama:

- a) prezimana od oznaka tjelesnih osobina: *Biliškov, Biluš, Biočić, Burmaz, Gutunić*²⁴³, *Klaić, Klepo, Krivić*²⁴⁴, *Lebedina, Livak, Omašić, Topić, Slipčević, Žigantov...*
- b) prezimana od oznaka osobina naravi ili umnih sposobnosti: *Bedalov, Botušić, Buotić, Delić, Delin, Gizdić, Kesić*²⁴⁵, *Veselković, Ždere...*

²⁴³ Prezime je vjerojatno motivirano dijalektalnim apelativom < *guta* u značenju 'izraslina na tijelu, otekline' (< mlet. *góta* 'oteknuće skočnih zglobova, giht' usp. Boerio (1867: 312 .)

²⁴⁴ Osim značenja 'naginjati se' za kojeg pretpostavljamo da se nalazi u osnovi ovog prezimana, ne treba isključiti ni tumačenje da je prezime izvedeno od značenja 'glasno plakati' kojeg i danas u kaštelanskom govoru ima glagol *krivit se* (usp. Baldić-Đugum 2006: 143). U tom bismo slučaju prezime *Krivić* svrstali u skupinu prezimana nadimačkog postanja od oznaka osobina naravi ili umnih sposobnosti.

- c) prezimena od naziva za životinje: *Bakota, Bakotić, Bakotin, Ćurlin, Lisičić*²⁴⁶, *Pagar, Popić*,²⁴⁷ *Supin, Treursić*...
- d) prezimena od naziva za ljudske ili životinjske dijelove tijela²⁴⁸: *Butir, Nožina, Šupuk*...
- e) prezimena od naziva za različite predmete: *Argović, Batina, Bragadin, Britvić, Ćikara, Ergović, Gančević, Krokari*²⁴⁹, *Metličić, Pirija, Škarica*...
- f) prezimena od naziva za rodbinske odnose: *Babić, Babin*²⁵⁰, *Braica, Papić*

Iz navedene podjele možemo primijetiti da je među osnovama prezimena nadimačkog podrijetla najviše onih nadimaka koji upućuju na tjelesne osobine nositelja te onih nastalih od naziva za različite predmete. Među primjerima iz prve podskupine prezimena nadimačkog postanja uočavamo ponavljanje dijalektalnog leksema *bil* koji je uglavnom bio motiviran svijetlom puti nositelja. S obzirom na to da je točna identifikacija osnovni poticaj za nastanak prezimena, logično je da su prezimena nadimačkog postanja, kako smo to već naveli, najstarija prezimena. Naime, imenovatelji su nastojali pronaći osobinu po kojoj se pojedinac izdvaja u svom okruženju i na temelju koje ga je lako prepoznati i identificirati. Nadimak se, dakle, dobivao po osobini koja nije svojstvena većini. Stoga za prezimena *Biliškov, Biluš* i *Biočić* možemo reći da su imala distinktivnu funkciju s obzirom na mediteransko podneblje u kojem svijetla boja puti nije svojstvena većini stanovništva.²⁵¹

Već smo naveli da su prva osobna imena u Slavena i u Hrvata bila motivirana upravo nazivima životinja (*Vuk, Rak, Sokol, Kraguj*...), a njihova je funkcija bila profilaktička

²⁴⁵ Poput gore navedenog prezimena *Krivić* i prezime *Kesić* (< kesiti se) je glagolnoga postanja što je rijedak način tvorbe u antroponimiji, a uglavnom ga nahodimo u nadimačkim skupinama imena (usp. Šimunović 2009: 145).

²⁴⁶ Ostojić (1987: 19) pretpostavlja da je lisica motivirala nastanak prilično velikog broja hrvatskih i romanskih oblika imena u našoj antroponimiji zbog toga što utjelovljuje osobine poput lukavstva, podmuklosti i drskosti.

²⁴⁷ U kaštelanskom govoru imenica *popić* znači 'zrikavac'. Ne treba, međutim isključiti mogućnost da se u osnovi ovog prezimena nalazi *pòpić* sa značenjem 'sjemeništarać' (Baldić-Đugum 2006: 268).

²⁴⁸ Raspravljajući o prezimenima koja pripadaju semantičkom polju određenom anatomijom ljudskog tijela Šimunović (2006: 228) napominje kako imena i prezimena, kao i metafore nastale na anatomiji ljudskog tijela, ne valja mjeriti današnjim predodžbama koje označuju pojedine dijelove tijela. Naime, te predodžbe danas nisu jednake onima iz prošlosti kao što ni poimanje lika i funkcije nije isto u svih naroda.

²⁴⁹ Osnovu ovog prezimena tumačimo kao dijalektalni leksem *kròk* sa značenjem 'ribarski pojas koji se stavlja za vučenje mreže'. Ne treba, međutim, isključiti ni mogućnost da se radi o zoonimskoj sastavnici, to jest o nazivu za pticu *krokar* (< *corvus corax*). Vidi Skok (1972 II: 214).

²⁵⁰ Za drugačije tumačenje osnove prezimena *Babin* usp. bilješku br. 191.

²⁵¹ Mnoga hrvatska prezimena nadimačkog podrijetla motivirana su bojom kose ili puti prvotnog nositelja. Kao primjer možemo navesti prezimena poput *Crjenko, Vereš, Žutić, Morović, Crnić, Črnko, Crnčević, Pocrnja, Crnobrnja* i sl. Učestalost ovakvih prezimena tipična je i za prezimena u Italiji među kojima su, osim najučestalijeg prezimena *Rossi*, koje je nadimačkog podrijetla i najčešće motivirano crvenkastom bojom kose nositelja, vrlo dominantna i prezimena od osnova *bianco* 'bijelo' i *nero* 'crno' (usp. Caffarelli 2008: 23).

(Šimunović 2006: 211)²⁵². Neki nadimci pogrdnog i stigmatizirajućeg sadržaja nastali su upravo od tih profilaktičkih imena, a pojedinci su ih dobivali prema nekim svojim obilježjima koja se tipično pripisuju određenim životinjama. Najčešće je bila riječ o životinjama karakterističnim za dotično podneblje pa tako u našem korpusu među zoonimskim osnovama nalazimo nazive za domaće životinje poput *Bakota*, *Bakotić*, *Bakotin*, ptice (*Ćurlin*, *Supin*), ribe (*Pagar*) i divlje životinje (*Lisičić*, *Treursić*).

Preostale dvije skupine nadimačkih prezimena motivirane su rodbinskim odnosima te različitim predmetima. Prezimena motivirana rodbinskim odnosima u našem je korpusu svega nekoliko, a ona predstavljaju odraz nekadašnjeg života u velikim patrijarhalnim zajednicama u kojima je živjelo po nekoliko generacija. U takvoj je okolini izdiferenciranost naziva rodbinskih odnosa bila nužna, a u njima, uz idioglotske, nailazimo također i na neke aloglotske lekseme kao, primjerice, u prezimenima *Babić*, *Babin* (< tur. *babo* 'otac') ili *Papić* (< tal. *papà* 'tata'). Prezimenima u čijim osnovama iščitavamo lekseme koji označuju različite predmete katkada su zapravo motivirana zanimanjem nositelja o čemu će biti više riječi u sljedećem potpoglavlju. Valja napomenuti da i u ovoj skupini prezimena nadimačkog postanja uz idioglotske nailazimo i na aloglotske lekseme koji su zapravo biljeg lokalnog govora, s obzirom na to da je riječ o dijalektalnim obilježjima. Kao primjer navodimo prezimena *Bragadin* (< *bràga* < mlet. *braga*, *bragagna*), *Čikara* (< *čikara* < mlet. *chicara*), *Gančević* (< *gànač* < tal. *gancio*), *Krokar* (*kròk* < tal. *crocco*) i *Pirija* (*pîrija* < mlet. *piria*).

5.4.2.3. Prezimena motivirana nazivom za zanimanja

Ova skupina prezimena čini tek 6,27% korpusa. Riječ je o 19 prezimena od kojih je 5 asufiksalne tvorbe, dok su ostala prezimena tvorena sufiksima –ov/-ev, -in, -ović/-ević i –ić i to u podjednakom omjeru.

U ovu smo kategoriju osim prezimena poput *Kovač*, *Mornar*, *Vrtlar*, *Acalija* ili *Tangar*, koja su nastala od zanimanja u najužem smislu, svrstali i nazive koje dovodimo u vezu s oznakom državne ili crkvene hijerarhije poput *Abatov*, *Kapov*, *Kapitanović*, *Ađutantov*, *Fantić* ili *Remetin*. Valja, međutim, napomenuti kako prezimena kao što su *Carev*, *Ban* i *Kraljević* nisu označavala dotične vladare ili njihove potomke, već je eventualno bila riječ o

²⁵² Profilaktičkaim imenima nazivaju se odapelativna imena nastala kao apotropeji, to jest ona imena koja su se nadijevala djeci u svrhu zaštite od zlih sila, kao na primjer *Zlurad*, *Grđan*, *Nimac*, *Grbić* i sl. Usp. Šimunović (2009: 143).

osobama koje su radile u službi ovih vladara. Najčešće se ipak radilo o podrugljivim nadimcima koji su bili motivirani nazivom za vladara.

Prezime *Kovač* koje nalazimo u prikupljenom korpusu vrlo je rasprostranjeno i učestalo na nacionalnoj razini. Navedena frekventnost ovog prezimena posljedica je iznimne važnosti koju je, u vrijeme formiranja prezimskih oznaka, imao ovaj zanat. Upravo zahvaljujući toj činjenici prezimske oznake, koje je motivirao ovaj zanat, ustalile su se i postale nasljednima.²⁵³ Možemo također reći da se na sličan način u lokalnom prezimskom fondu reflektira važnost određenih zanimanja određenog područja. Kako smo naveli u prethodnom potpoglavlju, nerijetko se, uslijed procesa metonimizacije, u prezimenima koja u osnovi sadržavaju razne predmete i oruđa u stvari kriju zanimanja. Kao primjer navodimo prezimena poput *Ergović* (< *hrg* 'vrč, vjetro', *Acalija* (< *acalin* 'brus') i *Gančević* (< *ganač* 'kuka') koja smo prema značenju temeljnog leksema svrstali u skupinu prezimena nadimačkog postanja.²⁵⁴

Usporedimo li udio ove skupine prezimena u prikupljenom korpusu s raspoloživim podacima za područje sjeverne Hrvatske, primjerice za Međimurje, možemo primijetiti razliku u njihovoj učestalosti. Prezimena motivirana zanimanjima u Međimurju su izrazito brojna²⁵⁵, dok je u primorju, kao što je razvidno i iz podataka koje smo do sada ovdje iznijeli, broj prezimena motiviranih zanimanjem znatno manji. Razlog tome jest činjenica da su ovakva prezimena nastajala tek u doba feudalizma, u kasnom srednjem vijeku. Naime, u malobrojnim naseobinama u srednjem vijeku nazivi zanimanja služili su kao sredstvo identifikacije pojedinca.²⁵⁶ Kako je u priobalju ranije došlo do ustaljivanja prezimena, nazivi zanimanja talijanskog podrijetla kao što su *buter* 'bačvar', *kalafat* 'brodograditelj', *marangun* 'drvodjelac' i slični ostavili su više traga u nadimcima nego u prezimenima.²⁵⁷

²⁵³ Kovačko zanimanje najčešće je prezime zastupljeno u ovoj kategoriji u prezimskim fondovima mnogih europskih zemalja: *Smith* (Engleska); *O'Gobhann* (Irska); *Schmidt* (Njemačka); *Lefevre* i *LeGoffe* (Francuska); *Fereira* (Portugal); *De Smets*, *Smet*, *Smith* (Belgija i Nizozemska); *Smed* (Danska i Norveška); *Seppänen* (Finska); *Sepp* (Estonija); *Kalweit* (Litva); *Kowalski* (Poljska); *Kovar*, *Šmid* (Češka); *Kovaček* (Slovenija); *Kovacev* (Bugarska); *Kovács* (Mađarska); *Koval* (Slovačka), *Kuznecov* (Bjelorusija); *Kovalenko* (Ukrajina); *Siderakes* (Grčka); *Covaci*, *Fieraru* (Rumunjska) itd. U Italiji postoji čitav niz dijalektalnih inačica prezimena izvedenih iz ove osnove: *Ferrari*, *Ferrario*, *Ferrero*, *Ferraris*, *Ferreri*, *Ferrelli*, *Ferre*, *Fabbri*, *Favero*, *Frau*, *Forgione*. Usp. Caffarelli (2008: 23). U Hrvatskoj prezime *Kovačević* drugo je prezime po frekventnosti (Šimunović 2008: 22).

²⁵⁴ I u talijanskom prezimskom fondu bilježimo slične primjere: *Martelli* (< *martello* 'čekič'), *Farina* (< *farina* 'brašno') (vidi Caffarelli 2008: 20).

²⁵⁵ Više o tome vidi u Frančić (1993).

²⁵⁶ Obrti su se nasljeđivali, a s njima i nadimci koji su se rano ustalili i postali nasljednima odnosno postali prezimena (Šimunović 2008: 54).

²⁵⁷ Valja također napomenuti kako postoje slučajevi kada su prezimena motivirana nekim zanimanjima znatno češća upravo tamo gdje ta zanimanja nisu bila uvriježena i rasprostranjena. Kao primjer navodimo prezime

5.4.2.4. Prezimena motivirana etnikom

Skupina prezimena od etnika broji ukupno 13 primjera (4,29% ukupnoga korpusa) od čega je 5 asufikslnih prezimena dok su ostala prezimena tvorena sufiksima *-ov/-ev*, *-in*, *-ić* i *-as* u podjednakom omjeru.

U osnovi prezimena etničkoga postanja, iz kojih iščitavamo mjesto življenja njihovih prvih nositelja, uglavnom se krije ime naselja (tip *Segećanac*) ili kraja (tip *Erceg*). Nastala su u trenutku doseljavanja nositelja u novu sredinu kada je najlakši način identifikacije bio upravo prema kraju u kojem je prije živio. Ponekad su i ovakva prezimena zapravo nadimci koji su označavali osobu koja je emigrirala u neko drugo mjesto te se nakon dužeg boravka vratila u svoj rodni kraj i stekla takav nadimak koji je potom prerastao u prezime. U našem korpusu kao primjer možemo navesti nadimak *Braškin* koji se ustaljuje kao prezime za koje smo kod Bege (1991: 761) našli podatak da je riječ o osobi koja je u Kaštel Gomilicu doselila s otoka Brača, dok Carev (2003: 361) za prezimena *Braškin* i *Šoltanov* navodi da je riječ o didičkim obiteljima koje su pobjegle na Brač, odnosno Šoltu.²⁵⁸

Osim primjera poput *Braškin*, *Brešan*, *Cetinčić*, *Erceg*, *Kaštelan*, *Klišmanić*, *Puljas*, *Segećanac*, *Šoltanov*, *Vlahov*, koje tumačimo kao prezimena nastala od etnika, u ovu smo skupinu svrstali i prezimena koja se temelje na etnoidima²⁵⁹ kao što su *Strmin*, *Vrdoljak*. Dok kod prezimena *Vrdoljak* možemo reći kako nas upućuje na činjenicu da je njegov nositelj živio u 'vrhu dola', postoje primjeri kod kojih ne možemo sa sigurnošću utvrditi je li u osnovi prezimena etnik ili etnoid (Frančić 2002: 92).

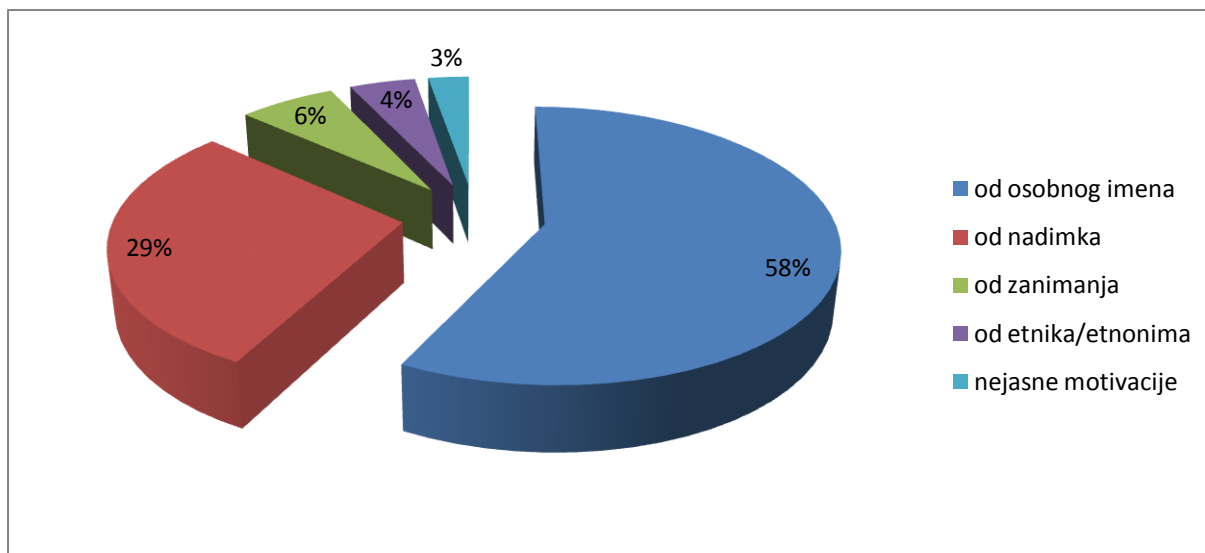
U grafikonu koji slijedi prikazana je zastupljenost pojedinih motivacijskih osnova u prikupljenom korpusu:

Slika 11: Prikaz zastupljenosti pojedinih motivacijskih osnova

Opančar koje je znatno rasprostranjenije u sjevernoj Hrvatskoj dok u dinarskoj Hrvatskoj, u kojoj je gotovo svatko znao skrojiti i izraditi opanke, opančar ne postoji ni kao zanimanje ni kao prezime (Šimunović 2008: 54).

²⁵⁸ Usporedi također Caffarelli (2008: 24-25) kao i primjer za Split kod Bjelanović, Marasović-Alujević (2008: 29) koji navode kako prezime *Puizina* potencijalno otkriva da je riječ o došljaku iz talijanske regije Puglia s kojom je Split u svojoj prošlosti imao neposredne trgovinske odnose, ali nam ne daje odgovor na pitanje je li riječ o Talijanu ili o Splićaninu, povratniku iz Puglie

²⁵⁹ Prema Babiću (1986: 203) etnoidi su izvedenice od apelativa, kao, primjerice 'brđanin' < brdo.

5.5. Aloglotski elementi u kaštelanskom prezimskom fondu

Općenito govoreći aloglotski leksički elementi u hrvatskom jeziku oslikavaju jezična, ali i društvena nadslojavanja te migracije i povijesne mijene koje predstavljaju rezultat višestoljetnih etnojezičnih prožimanja. U Dalmaciji hrvatski je jezik od samog početka hrvatskog naseljavanja bio u dodiru s različitim romanskim jezicima, a ti su jezični dodiri ostavili traga i u antroponimiji (Sočanac 2004: 61).

Prezimenske likove unutar pojedinih prezimenskih korpusa prepoznajemo kao aloglotske na osnovu motivirajućeg leksema, tvorbenog sufiksa ili pak oba elementa. Pri tome valja imati na umu da sva prezimena koja definiramo kao aloglotska ne svjedoče o stranom podrijetlu njihovih nositelja.²⁶⁰

Izuzmemo li prezimena motivirana kršćanskim osobnim imenom, unutar opisane prezimenske građe u Kaštelima u 19. stoljeću od prikupljenih 354 prezimena 51 prezime aloglotskog je podrijetla što čini 14,40% od ukupnog korpusa. Najveći broj aloglotskih prezimena romanskoga je podrijetla od čega 16 prezimenskih likova kao motivirajući leksem ima riječ talijanskoga podrijetla (*Ajutantov, Alabanda, Alfirević, Amat, Bedalov, Brešan, Cerezato, Citadin, Fantić, Kapov, Kaštelan, Krokar, Papić, Puljas, Treursić, Žigantov*), 11 mletačkoga (*Acalija, Aranza, Bragadin, Čikara, Gančević, Gutunić, Pirija, Pisturić, Sarajčev, Zaneta, Žanić*), 2 prezimena u svojoj osnovi imaju riječ latinskoga podrijetla (*Abatov, Remetin*), a zabilježili smo i jedno prezime s osnovom dalmato-romanskoga podrijetla

²⁶⁰ Usp. Brozović Rončević (2003-2004: 67).

(*Tangar*). Među preostalim aloglotskim prezimenima zabilježili smo 9 prezimena turskoga podrijetla (*Abaza, Arambašić, Babić, Bašić, Delić, Delin, Rabadan, Serdar, Topić*), 2 njemačkoga (*Kamber, Meštrović*) i po jedno prezime albanskoga (*Burmaz*) i mađarskoga (*Katalinić*) podrijetla. Sva navedena aloglotska prezimena prepoznavamo i definiramo kao takva upravo po njihovim osnovama to jest motivirajućem leksemu. Preostalih osam primjera prezimena su malobrojnih plemićkih obitelji koje su živjele u Kaštelima.

Naime, opisujući korpus prezimena naveli smo kako su se, prema podacima o socijalnom statusu, to jest zanimanju zabilježenom u arhivskoj građi kojom smo se služili za prikupljanje korpusa, kaštelanske obitelji uglavnom bavile poljoprivredom. U Kaštelima je tijekom 19. stoljeća živio i određeni broj obrtnika, a najmanji broj stanovnika bili su zemljoposjednici od kojih su neki pripadali splitskom i trogirskom plemstvu. Upravo su te plemićke obitelji, kako smo opisali u uvodu rada, sagradili utvrde oko kojih su se kasnije razvila kaštelanska naselja.

Rodu Michieli-Vitturi pripadao je trogirski i brački plemić iz Kaštel Lukšića; potomak bračkog plemića dr. Jerolima Michielija i trogirke plemkinje Katarine Vitturi (Andreis 2011: 303). Prezime Michieli motivirano je osobnim imenom *Michele* (< lat. *Michael*).

Rod Cippiko pripadao je starom trogirskom plemstvu i nalazimo ga zabilježenog, između ostalog, i u prvom sačuvanom popisu članova trogirske velike vijeće iz 1284. godine (Andreis 2006: 14). Šimunović (2006: 329) pretpostavlja kako je prezime Čipiko nastalo od hrvatskog hipokoristika *Čipa* (< *Šćipan* < **Stěpan*).

Rod Alberti pripada dalmatinskom praplemstvu, a spominje se u Splitu od 13. stoljeća. Prezime roda motivirano je imenom splitskog plemića Alberta (Andreis (2011: 409).

Obitelj Grisogono pripadala je trogirskom plemstvu (usp. Benyovsky 2006: 142). Prema Šimunoviću (2006: 95) to bi prezime moglo potjecati od imena *Grzogon* (< grč. *Hrisógonos* 'u zlatu rođeni') koje je potvrđeno već u 8. stoljeću u pohrvaćenom obliku *Krsogon*.

Iako nismo naveli sve plemićke obitelji koje su od osnutka kaštelanskih naselja živjele na ovom području²⁶¹, već iz ovdje navedenih podataka razvidno je kako nisu sve obitelji nosile

²⁶¹ Naime, nismo našli podatke o svim obiteljima u izvorima kojima smo se služili, a za naše istraživanje nismo smatrali relevantnim nabrojati sve plemićke obitelji u Kaštelima.

prezimina aloglotskoga podrijetla²⁶². Ipak, neka od prezimina možemo definirati kao aloglotska po njihovom dočetu (*Alberti, Cambi, Michieli, Milesi, Vitturi*). Naime, kod talijanskih prezimina najočitiji je dočetak *-i* (*Ambrosini, Boni, Pascali, Vannini*) koji je ponekad ostatak flektivnog sufiksa latinskoga genitiva iz patronimskih filijacija tipa *Petrus filius Martini*, dok je u ostalim slučajevima riječ o nastavku za plural. Stoga bismo i navedene primjere ubrojili među prezimina aloglotskoga to jest talijanskoga podrijetla.

²⁶² Osim toga, kako navodi Andreis (2008: 13), slavenska i romanska imena koja se nerijetko generacijski smjenjuju nisu pokazatelj etničke pripadnosti pojedinaca, već su najčešće posljedica nasljeđivanja osobnih imena gradskog i doseljenog stanovništva različitoga podrijetla.

6. NADIMCI

Kako smo već ranije istaknuli u imenima se vjerno zrcali kultura pojedinih naroda, a analiza (osobno)imenskog korpusa određenog područja istovremeno pruža uvid u način organizacije društva kojem pripada. Osnovna svrha službenih imena jest identifikacija, imenovanjem osobe stječu prava i obveze koje društvo priznaje svojim članovima bilo da se radi o pojedincu ili organiziranim grupama. Naime, stabilan sistem službenih imena siguran je znak dobro organiziranog društva (Putzu 2000: 11).

Osim službene antroponimijske formule koja se sastoji od imena i prezimena postoji, međutim, i treća antroponimijska kategorija, a to je kategorija nadimaka, koja je ujedno i najdinamičnija. Za razliku od osobnog imena i prezimena koji su, dakle, neutralne antroponimijske kategorije, nadimak sadrži obavijesti kako o nositelju, tako i o nadjevatelju nadimka (Menac-Mihalić 1993: 57). Prema mišljenju P. Šimunovića (2009: 191) nadimci su jedna od najafektivnijih antroponimijskih kategorija s obzirom na to da, za razliku od drugih antroponima, uz onomastičko čuvaju i leksičko značenje kojim su motivirani.

Nadimak se rabi uglavnom u govornom jeziku, u neslužbenoj komunikaciji, pa se stoga smatra dijelom neslužbene imenske formule (Čilaš Šimpraga 2006: 39). Za razliku od kategorije imena i prezimena koje su, naizgled, neutralne s obzirom na službenu ulogu identifikacije koju vrše, nadimcima je svojstvena transparentnost značenja iz kojeg iščitavamo podatke o tjelesnim i moralnim oznakama nositelja, njegovoj prošlosti kao i društvenom statusu. Motivacije i značenja koja se kriju u osnovi nadimaka raznoliki su, pa s obzirom na njihovu etiologiju nadimke možemo podijeliti na one nastale na temelju zanimanja, nadimke nastale od toponima, etnika ili etnonima, nadimke nastale na temelju tjelesnih, moralnih ili duševnih osobina i mnoge druge.

Unutar ove antroponimijske kategorije možemo razlučiti dvije potkategorije, a to su osobni i obiteljski nadimci. Veza između osobnih i obiteljskih nadimaka temelji se na činjenici da su se neki obiteljski nadimci razvili iz osobnog nadimka dok postoje slučajevi kada je iz naslijeđenog obiteljskog nadimka nastao osobni nadimak. S druge strane, upravo je navedena relativna nasljednost obiteljskog nadimka ono što ga razlikuje od osobnog nadimka.²⁶³

²⁶³ Valja napomenuti kako je nasljednost svojstvena svim antroponimijskim kategorijama, ali uz određene razlike. Naime, u prezimena je nasljednost apsolutna dok je u osobnih imena, osobnih i obiteljskih nadimaka ona relativna. Ipak, od svih antroponimijskih kategorija kojima je svojstvena relativna nasljednost, ona je najčestotnija upravo u obiteljskih nadimaka (usp. Frančić 1994: 43).

Prelazak obiteljskog nadimka u kategoriju prezimena, zamjena postojećeg nadimka ili njegov nestanak uvjetovani su izvenjezičnim elementima. Ogleda se to i u činjenici da su obiteljski nadimci, kao veoma produktivna antroponimijska kategorija (Šimunović 2003: 424) obilježje prvenstveno malih, ruralnih sredina gdje postoji potreba za ovom trećom antroponimijskom kategorijom radi preciznije identifikacije pojedinca. Naime, pored malenog broja prezimena u ovakvim je sredinama, zbog prisutnosti tradicionalnih načela nasljeđivanja imena s predaka na potomke, vrlo često i broj osobnih imena relativno malen. U gradskim sredinama, s druge strane, u pravilu ne postoji potreba za dodatnim sredstvom pri identifikaciji, s obzirom na činjenicu da je u urbanim sredinama broj osobnih imena kudikamo veći, a slučaj da u susjedstvu živi više obitelji s istim prezimenom izuzetno je rijedak.²⁶⁴

6.1. O postanku nadimaka

Uz osobna imena, nadimci predstavljaju i najstariju antroponimijsku kategoriju. U Hrvatskoj prve zabilježene potvrde nadimaka datiraju iz 10. stoljeća kada su zapisani u dalmatinskim gradovima i njihovoj okolini. Tako su na primjer u Splitu u 11. stoljeću zabilježeni nadimci poput *Butadeo* ('svrzi Boga'), *Cacaunti* ('onečišćen izmetom') i *Platuhleb* (od 'platiti' + 'hljeb').²⁶⁵ U Dubrovniku od X. do XV. stoljeća nalazimo zapisane nadimke poput *Gratapaia* ('čisti slamu'), *Caccia in pino* ('lovi po trnju') ili *Mangia fava* ('jedi bob') (Šimunović 2009: 193).

Kada je riječ o obiteljskim nadimcima njihov postanak kao antroponimijske kategorije smješta se u pretprezimensko razdoblje (Frančić 1994: 35). U tome se razdoblju obiteljski nadimak pridruživao osobnom imenu kao dopunsko sredstvo identifikacije. Nakon uvođenja, to jest ozakonjenja dvoimenske formule neki su se nadimci transonimizirali postajući prezimena. Ipak, brojni su obiteljski nadimci i nakon nastanka prezimena nastavili živjeti, a nastajali su i novi nadimci kao vrlo produktivna antroponimijska kategorija.²⁶⁶ Štoviše, u

²⁶⁴ Iznimku predstavljaju male i relativno zatvorene sredine poput Paga (usp. Čilaš Šimpraga 2006: 40 i za podatke o obiteljskim nadimcima na Pagu Kustić 1993).

²⁶⁵ Prateći dijakronijski splitske nadimke u srednjem vijeku Marasović-Alujević (2012: 57) primijećuje da su u ranom srednjem vijeku nadimci zapravo imena druge determinacije, a u visokom i kasnom srednjem vijeku postaju dodatna, treća imenska oznaka, odnosno *cognomen*. Latinska imenska formula iz koje se razvila naša dvočlana imenska formula sastojala se od tri elementa: *praenomen*, *nomen* i *cognomen* (usp. i Marcato 2009: 89).

²⁶⁶ Prema mišljenju Ž. Bjelanovića (2007: 84-85) temeljem dosadašnjih istraživanja o životu obiteljskih zadruga može se reći da su obiteljska imena kao druga determinacija prethodila obiteljskom nadimku kao dopunskoj identifikaciji grupe ljudi. Kada je riječ o sjevernoj Dalmaciji, nastavlja Bjelanović, glavnina obiteljskih nadimaka nastala je u vremenu raspadanja patrijarhalnih zadruga, to jest sredinom 19. stoljeća.

malim i zatvorenim sredinama obiteljski su nadimci često potiskivali prezimena (Šimunović 2009: 194). Obiteljske nadimke karakterizira primarna uporaba u pluralnom obliku (npr. *Grlini, Kuškarevi, Štacijunovi*), s obzirom na to da se njima prvenstveno identificira obitelj kojoj određeni pojedinac pripada, pa ih iz tog razloga svrstavamo u skupinu grupnih antroponima.

6.2. Odnos nadimaka i drugih antroponimijskih kategorija

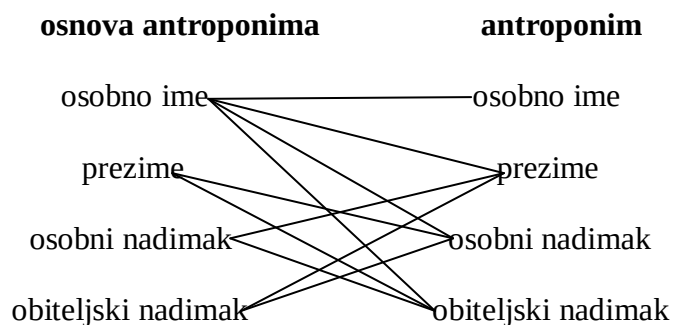
U uvodnom dijelu ovoga rada bilo je riječi o razlici između apelativa koji imaju konotativnu funkciju i onima koji se izravno vezuju na objekt imenovanja, pa su stoga denotativne prirode. Istaknuli smo, nadalje, kako slabljenjem semantičke transparentnosti onima jača njegova onomastička funkcija, dok eventualna prisutnost apelativnog značenja kod onima ne predstavlja razlikovno, već dopunsko obilježje.

Ipak, za razliku od ostalih antroponimijskih kategorija, nadimci bolje čuvaju leksičko značenje. Naime, budući da svaki apelativ procesom onimizacije potencijalno može postati nadimkom, oni predstavljaju otvorenu kategoriju kojoj je svojstvena je kreativnost.²⁶⁷

Nadalje, kada je riječ o vezi među pojedinim antroponimijskim kategorijama, već smo istaknuli kako iz osobnih nadimaka mogu nastati obiteljski nadimci kao i obratno te da su se iz obiteljskih nadimaka razvila neka prezimena. Također, prezime može poslužiti u tvorbi osobnog i obiteljskog nadimka kao što i osobni nadimak može biti motivacijom nastanka prezimena. Na osobnom se, pak, imenu mogu temeljiti sve antroponimijske kategorije, uključujući i samo osobno ime (Frančić 1994: 43). Na primjerima iz kaštelanskog antroponimikona prikazat ćemo mogućnosti međusobnih veza i motiviranosti pojedinih antroponimijskih kategorija:²⁶⁸

²⁶⁷ Talijanski autor I. Putzu (2000: 16) ističe kako se nadimci razlikuju od ostalih antroponimijskih kategorija po tome što je leksičko značenje nadimaka ne samo sačuvano nego i pojačano u odnosu na apelative iz kojih su nastali.

²⁶⁸ Način prikazivanja međusobne motiviranosti antroponimijskih kategorija preuzeli smo od A. Frančić dok smo potvrdu primjera koje donosimo našli u izvorima kojima smo se služili pri prikupljanju korpusa, a koji su detaljno opisani na početku rada.

Primjeri međusobne motiviranosti nadimaka:

osobno ime → osobno ime (Stanislav → Stanko, Josip → Osib, Lukrecija → Lukre)
 → prezime (Stipe → Stipulin, Kuzmana → Kuzmanić, Danilo → Danilo)
 → osobni nadimak (Luka → Luketa)
 → obiteljski nadimak (Marica → Maričini, Paško → Paškini)

prezime → osobni nadimak
 → obiteljski nadimak (Kršćanin → Kršćanin, Sarajčev → Sarajčev)

osobni nadimak → prezime (Luketa → Luketin, Ganjac → Gančević, Bakota → Bakotin)
 → obiteljski nadimak (Ždere → Žderini, Sarajevac → Sarajčevi)

obiteljski nadimak → prezime (Britvić → Britvić)
 → osobni nadimak

Prikupljajući korpus uvjerali smo se u isprepletenost prezimena i obiteljskih nadimaka. Naime, u nekim smo maticama naišli na paralelno zapisivanje prezimena i obiteljskog nadimka,²⁶⁹ a neki od tada zapisanih nadimaka, koji su se rabili istovremeno s prezimenima kao treća determinacija, kasnije su postali prezimena, što govori u prilog već iznesenju činjenici o formiranju i ustaljivanju nekih kaštelanskih prezimena tek u 19. stoljeću.

Iako su neki od nadimaka koje smo pronašli zapisane u izvorima kojima smo se služili i danas živi u komunikaciji, naše je istraživanje povijesnoga karaktera te se nismo bavili istraživanjem na terenu i ne možemo donositi zaključke o njihovoj današnjoj uporabi ili nestanku. Gotovo svi nadimci koje smo našli zapisane u izvorima obiteljski su nadimci, naišli

²⁶⁹ U tim je slučajevima pored prezimena bilo zapisano *detto*, odnosno *rečeni*. Tako u Matičnoj knjizi vjenčanih Kaštel Sućurca za godinu 1863. nalazimo zapisane sljedeće primjere: *Paolo Socol detto Beram*, *Mare Covaz detta Stipanov*, *Orsola Bratincevich detta Serventin*, *Nicolo Reich detto Cragnaz*, *Maddalena Alfrevich detta Xdere* i *Catteina Bratincevich detta Sesserin*.

smo tek na pokoji primjer zapisanog osobnog nadimka. Stoga će tvorbeno-motivacijskom analizi koju donosimo biti obuhvaćeni samo obiteljski nadimci.

6.3. Definicija kaštelanskih obiteljskih nadimaka

Iako je sedam kaštelanskih naselja u administrativnom smislu danas objedinjeno u grad Kaštela, u prošlosti kaštelansko je područje bilo ruralnog karaktera. Prema podacima koje nalazimo u matičnim knjigama i upisniku zemljišnih čestica iz 19. stoljeća zaključuje se da su u to vrijeme većinu stanovništva sačinjavali težaci, dok je obrtnika i pripadnika plemstva bio tek neznatan broj.²⁷⁰ Osim toga, valja napomenuti kako svako kaštelansko naselje predstavlja zasebnu cjelinu te bi se skupni antroponimijski korpusi koje nalazimo u drugim radovima, kao i korpus koji donosimo u našem radu, mogli podijeliti po pojedinim naseljima.²⁷¹ Naime, nastanak obiteljskih nadimaka uvjetovan je imenskom entropijom unutar pojedinih naselja, koja se javlja kao rezultat činjenice da je više obitelji nosilo isto prezime, ali i zbog razmjerno ograničenoga osobnoimenskog fonda kao i tradicije nasljednog načela nadijevanja osobnog imena. Iz navedenog su razloga brojni obiteljski nadimci, iako spadaju u dio neslužbene imenske formule, zabilježeni u matičnim knjigama.²⁷²

U hrvatskoj su se onomastičkoj literaturi, prije nego što je prihvaćen termin „obiteljski nadimak“ mogli naći različiti nazivi za ovu antroponimijsku kategoriju poput „nadimak“, „ime po kući“, „neslužbeno prezime“, „porodično prezime“ ili „sekundarno ili drugo prezime“ (usp. Čilaš-Šimpraga 2006: 42). A. Frančić (1994: 34) smatra kako je od svih navedenih naziva upravo naziv „obiteljski nadimak“ najprikladniji za ovu antroponimijsku kategoriju,²⁷³ dijeleći potom obiteljske nadimke na „prave“ i „neprave“. Pri tome „nepravim obiteljskim nadimcima“ naziva nadimke izvedene iz prezimena obitelji, dok „pravim obiteljskim nadimcima“ smatra one nadimke koji imaju različitu fonološku postavu osnove od fonološke postave prezimena obitelji koja se nadimkom imenuje. Ž. Bjelanović (1975: 75), s

²⁷⁰ Slične podatke nalazimo i za 18. stoljeće kod Andreisa (1999: 101) koji na temelju popisa kaštelanskih obitelji koji se odnosi na godine 1742. i 1743. iznosi podatak da se kaštelansko stanovništvo pretežito bavilo poljoprivredom, dok je udio plemstva bio manji od 1%, a uz samo 31 osobu nalazi se zapisana oznaka zanimanja ili staleža

²⁷¹ Popis kaštelanskih prezimena u 18. stoljeću po pojedinim naseljima nalazimo u već navedenom Andreisovom radu (1999). Također u Omašićevoj monografiji (2001) nailazimo na popise stanovništva po naseljima.

²⁷² Na bilježenje obiteljskih nadimaka nailazimo i u drugim službenim dokumentima poput anagrafa ili upisnika zemljišnih čestica.

²⁷³ Osobito neprikladnima smatra nazive koji kao jednu od sastavnica imaju leksem „prezime“ budući da su prezimena nasljedna, nepromjenjiva i stalna te predstavljaju službenu identifikacijsku oznaku dok obiteljski nadimak nema službeno-pravni status.

druge strane, nadimke izvedene iz prezimena smatra tek varijantama prezimena, dok obiteljskim nadimcima kao dopunskim sredstvom identifikacije smatra one nadimke čija se fonološka postava u potpunosti razlikuje od fonološke postave prezimena.

S obzirom na već navedenu činjenicu da je u pojedinim kaštelanskim mjestima živjelo više obitelji s istim prezimenom,²⁷⁴ izvođenje obiteljskih nadimaka iz prezimena obitelji bilo je nefunkcionalno te možemo zaključiti kako u našem korpusu kategorije koju A. Frančić naziva „nepravim obiteljskim nadimcima“ nema.²⁷⁵ U skladu s time obiteljske nadimke koji se donose u našem radu možemo definirati kao imena kojima su se u neslužbenoj komunikaciji identificirale i diferencirale obitelji, a čija je fonološka postava različita od postave prezimena obitelji koja se određenim nadimkom imenuje.

S obzirom na to da su nadimci koje analiziramo prikupljeni dijelom iz arhivskih izvora, a dijelom iz objavljene građe,²⁷⁶ njihov popis nije iscrpan. Ipak, korpus obiteljskih nadimaka smatramo reprezentativnim budući da se u primjerima koje donosimo reflektira kako mentalitet sredine u kojoj su nastali, tako i obilježja lokalnoga narječja.

6.4. Klasifikacija obiteljskih nadimaka

Svjesni smo činjenice da je, zbog povijesnog karaktera našega istraživanja, te nedostatka preciznih podataka o nastanku prikupljenih nadimaka kao i detalja o njihovoj uporabi u određenom društvenom i vremenskom kontekstu,²⁷⁷ za mnoge nadimke teško odrediti strogo definirane kategorije. Ipak, u okviru leksičke analize obiteljskih nadimaka moguće je opisati njihovu strukturu te pokušati odgonetnuti značenje nadimačkih osnova. Prema mišljenju Ž. Bjelanovića (2007: 82) moguće je objektivnije opisati informaciju neonomastičkog tipa onim nadimcima koji su tvorbeno raščlanjivi.

Valja pri tome svakako napomenuti da, kada je riječ o njihovoj motivaciji, nadimci predstavljaju izuzetno složen fenomen i da je često teško, a nekada i nemoguće odgonetnuti

²⁷⁴ Bez obiteljskog su nadimka tako u pravilu obitelji koje nose prezimena koja u mjestu nosi još samo jedna ili dvije obitelji, kao i obitelji doseljene iz nekog drugog kraja (usp. Kovačev 2003: 378).

²⁷⁵ Zabilježili smo kategoriju nadimaka motiviranih prezimenom, ali se prezime nositelja tih nadimaka razlikuje od nadimka, to jest navedeni primjeri nisu izvedeni od prezimena dotične obitelji.

²⁷⁶ S obzirom na već iznesenu činjenicu da se nadimci, kao dio neslužbene imenske formule, nisu uvijek bilježili u matičnim knjigama i ostalim službenim spisima, za upotpunu nadimačkog korpusa poslužila su nam i objavljena djela V. Omašića (2001), D. Kečkemeta (1978), F. Bege (1991) i Z. Kovačeva (2003).

²⁷⁷ Naime, nadimke definiramo kao antroponimijsku kategoriju koja je izrazito uvjetovana društveno-kulturnim, ali i vremensko-prostornim okvirom. Izvan ovih okvira nadimci gube svoju temeljnu funkciju. Stoga bi, pri istraživanju i analizi nadimaka sve komponente trebale biti uzete u obzir (Usporedi Putzu 2000: 310), što u slučaju povijesne antroponimije nije uvijek moguće.

semantiku nadimka. Prvenstveno je to slučaj u istraživanjima koja se bave povijesnom antroponimijom, kao što smo istaknuli u više navrata, a jednako tako treba naglasiti kako je u nekim slučajevima moguće ponuditi i više različitih tumačenja.

Većina prikupljenih obiteljskih nadimaka (83,79%) ima množinski oblik, iako smo zabilježili i manji postotak obiteljskih nadimaka koji su zapisani u jednini. Pretpostavljamo da je riječ o individualiziranom obiteljskom nadimku koji se, radi preciznije identifikacije pojedinca nalazi zapisan u matici uz njegovo osobno ime i prezime.²⁷⁸ Prema mišljenju Bjelanovića (2007: 76), logično je da se obiteljski nadimak kao antroponim pretežito množinskog oblika singularizirati kada bude imenovao samo jednu osobu iz kolektiva kojem označena osoba pripada.²⁷⁹ Nadalje, zabilježili smo svega pet primjera dvojnih nadimaka (*Špiretovi-Bubalovi*, *Gudalovi-Makakićini*, *Šimini-Ženilovi*, *Škrkovi-Rapetini* i *Benjaminovi-Krompalovi*). Riječ je, vjerojatno, o dodavanju novog obiteljskog nadimka u slučajevima kada je više sinova zasnovalo vlastite obitelji nakon ženidbe.²⁸⁰

S obzirom na njihovu strukturu obiteljske nadimke možemo podijeliti na neizvedene, izvedene i složene. U neizvedene nadimke ubrajamo gore navedene individualizirane obiteljske nadimke zapisane u jednini (poput *Babajeca*, *Bubak*, *Dagela*, *Gradelaja*, *Gonjo*, *Perajac*, *Trludija*, *Tantarić* i dr.), te primjere kod kojih ne nalazimo segmente sufiksalne tvorbe, već je moguće izdvojiti samo gramatičku oznaku množine²⁸¹ (*Rakojevići*, *Čerinići*, *Felicijani*). U složene smo obiteljske nadimke svrstali one nadimke koji su nastali slaganjem dvaju leksema. U ovoj skupini zabilježili smo svega dva primjera nadimaka: *Bontempovi* i *Paronšpirovi*. Osnovu prvoga nadimka čine pridjev i imenica, dok je drugi primjer nastao slaganjem imenice i osobnog imena.²⁸² Oba su navedena primjera nastala složeno-sufiksalmom tvorbom uz pomoć sufiksa -ovi.

Izvedenim obiteljskim nadimcima nazivamo one nadimke u kojima je moguće izdvojiti tvorbene formante. Ova je skupina ujedno i najbrojnija kada je riječ o podjeli nadimaka prema njihovim tvorbenim osobitostima. Prema podacima koje iznosi Ž. Bjelanović

²⁷⁸ Za ilustraciju možemo navesti primjere iz Matične knjige vjenčanih Kaštel Sućurca iz 1858. *Damiano Cattalinich detto Pagar* te iz 1861. *Luca Sarajcev detto Mijatov*, kao i primjere koje nalazimo kod Bege (1991: 596) *Popov Mate detto Segetizza* i *Bedalov Detto Sandrak*.

²⁷⁹ Bjelanović također smatra da je singularizacija češća što je obiteljski nadimak češće u uporabi, posebno u sintagmatskoj vezi s imenom i prezimenom nositelja kao što je slučaj, primjerice, u administrativnoj prepisci.

²⁸⁰ Usp. Kovačev (2003: 382).

²⁸¹ Usp. Čilaš-Šimpraga (2006: 489) i Bjelanović (2007: 78).

²⁸² *Bontempovi* < tal. *buono* 'dobar' + tal. *tempo* 'vrijeme', *Paronšpirovi* < mlet. *paron* 'gazda, glava obitelji' + *Špiro*

(2007: 79) izvedeni obiteljski nadimci najznačajnija su grupa antroponima ove vrste u sjevernoj Dalmaciji.

6.4.1. Motivacijsko-tvorbena analiza obiteljskih nadimaka

Motivacijsko-tvorbenu analizu kaštelanskih obiteljskih nadimaka započeli smo u najbrojnijoj skupini, a to je, kako smo vidjeli, skupina izvedenih nadimaka. Nakon provedene tvorbene analize ustanovili smo da su izvedeni nadimci mahom pridjevske strukture tvoreni sufiksima *-ini*, *-ovi/-evi*. Svojim izrazom svi ti nadimci upućuju na sadržaj koji označava „pripadnost osobi s imenom, prezimenom ili nadimkom iz osnove“ (Bjelanović 2007: 82). U osnovi nadimaka ove skupine nalazimo osobno ime, nadimak, etnik i etnonim, prezime te zanimanje, dok smo naišli i na osnove koje ne možemo objasniti te ih definiramo kao „osnove nepoznata značenja“.²⁸³ Značenje ove skupine nadimaka određeno je dakle prvenstveno sufiksanim segmentom, ali valja reći kako i leksički morfem snabdijeva obiteljski nadimak dopunskim značenjskim sadržajem.

Prvu podskupinu u okviru ove analize čine nadimci izvedeni dodavanjem tvorbenog sufiksa *-ini* na osnovu te na temelju različitih tipova osnove možemo ustanoviti sljedeće kategorije nadimaka:

1. nadimci s osobnim imenom kao osnovom:

Ančini, Antišini, Antulini, Arneštinini, Barini, Batistini, Berini, Ćirini, Franinini, Franjkini, Grgičini, Ikičini, Ivičinkini, Jerini, Jovini, Jozelini, Kačićini, Katinkini, Koncetini, Kuzmičini, Mandinini, Margini, Maričini, Martini, Matušini, Mičini, Mišini, Norini, Paškini, Paviničini, Perišini, Petrini, Rokičini, Veronikini, Zorini

2. nadimci motivirani prezimenom:

Bevandini, Ćekini, Jankovičini, Lovričini, Manduličini, Matetini, Pundini, Veseličini, Zankini, Žeravičini

3. nadimci motivirani osobnim nadimkom i/ili s različitim apelativima kao osnovom:²⁸⁴

Agulinkini, Alvini, Bajini²⁸⁵, Bakalarini²⁸⁶, Bambini, Baščini, Bekini²⁸⁷, Belini²⁸⁸, Bukvičini, Brbini, Bulini²⁸⁹, Burini, Cerini, Ciguličini²⁹⁰, Cikini, Cirini,

²⁸³ Razloge neprozirnosti određenih nadimačkih osnova Bjelanović (2007: 79) objašnjava na sljedeći način: „U osnovnom dijelu ovih struktura nalazi se (...) ili forma koju je zbog starosti nadimka, fonemskih promjena i izvanredno raznolikog načina izvođenja osobnih imena i osobnih nadimaka nije moguće točnije odrediti.“

²⁸⁴ Pretpostavljamo kako su obiteljski nadimci iz ove skupine nastali procesom transonimizacije, to jest izvođenjem od osobnog nadimka. Pojedini su osobni nadimci prethodno nastali procesom onimizacije različitih apelativa te za takve primjere donosimo objašnjenja motivacije u bilješkama.

*Coletini*²⁹¹, *Gluvinini*, *Grčini*, *Grlini*, *Grižini*²⁹², *Kačunićini*, *Klepini*, *Kletini*, *Kolegini*, *Križijini*, *Lalini*, *Lilini*, *Lisini*, *Lupini*, *Mačini*, *Makarini*, *Makićini*, *Mošini*, *Mrzlini*, *Murićini*, *Murtini*, *Musini*²⁹³, *Nanićini*, *Prasićini*, *Purini*²⁹⁴, *Raškini*²⁹⁵, *Ristini*, *Spremini*, *Sušini*, *Šušćini*²⁹⁶, *Tokini*²⁹⁷, *Vukini*²⁹⁸, *Zanzini*, *Žderini*²⁹⁹

4. nadimci motivirani nazivom zanimanja ili položajem u društvu:

Pulicijini, *Serventini*³⁰⁰,

5. nadimci motivirani etnicima:

Praškini, *Stobreškini*, *Šoltankini*, *Trogirićini*

6. nadimci nejasne motivacije:

Čičilini, *Čičindrini*, *Činkelini*, *Kakainkini*, *Kalabini*, *Karabini*, *Pinkini*, *Šašvarini*, *Šešerini*

Iz navedenih primjera iščitavamo da u osnovi obiteljskih nadimaka izvedenih tvorbenim sufiksom *-ini* dolaze osobna imena, prezimena, osobni nadimci, etnici, leksemi koji označavaju zanimanje ili položaj u društvu te leksemi nepoznata značenja. Najbrojnija je skupina obiteljskih nadimaka izvedenih iz osobnog nadimka. Kako smo već napomenuli u ovu smo skupinu svrstali i primjere za koje smatramo da su nastali procesom transonimizacije osobnog nadimka u obiteljski, kojem je, međutim, prethodio proces onimizacije apelativa kojim se označavala kakva fizička, moralna ili psihička karakteristika nositelja (*Bakalarini*, *Coletini*, *Musini*, *Žderini*). Nije nam moguće, međutim, otkriti sve pojedinosti koje bi potvrdile ovakvo definiranje značenja primjera iz ove skupine samo prema njihovoj postavi. Da bismo odredili jesu li osobine na koje nadimci upućuju osobine njihovih nositelja, ili su pak motivirani nekom osobinom dalekog pretka, trebale bi nam potpunije obavijesti i

²⁸⁵ *Bajini* < *bāja* 'drvena posuda napravljena od drvene bačve' (Baldić-Đugum 2006: 22) + *-ini*

²⁸⁶ *Bakalarini* < *bakalar* + *-ini*; s obzirom na postojanje poredbenog frazema *suh kao bakalar* u značenju 'vrlo mršav', mogli bismo pretpostaviti da je ovaj obiteljski nadimak izveden iz osobnog nadimka *Bakalar* nositelj kojeg je bila vrlo mršava osoba.

²⁸⁷ < *běkina* 'janjeća kožica; pren. dobro zdravlje' (*ibid.*, 26)

²⁸⁸ < *běla* (< tal. *bella*) 'ljepotica, karta koja nosi trećinu boda u trešeti' (*ibid.*, 26)

²⁸⁹ < *bŭla* 'žena koja malo izlazi iz kuće' (Baldić-Đugum 2006: 36)

²⁹⁰ < *cĭgulica* 'vrsta smokve' (*ibid.*, 40)

²⁹¹ < *colat* 'šepati' (< mlet. *zotto* 'šepav')

²⁹² < *grīža* 'kamena litica u polju' (*ibid.*, 86)

²⁹³ < *musit se* 'mrgoditi se, ljutiti se' (< mlet. *muson* 'lice obješeno u znak nezadovoljstva')

²⁹⁴ < *pura* 'palenta, kukuruzno brašno'

²⁹⁵ < *raškanje* 'struganje rđe' (*ibid.*, 310)

²⁹⁶ < *šūšta* 'opruga, madrac s oprugama' (*ibid.*, 382)

²⁹⁷ < *tòk* 'veliki komad' fig. 'ljudina' < mlet. *toco* 'komad' (Vinja 2004: 264)

²⁹⁸ < *vŭk* 'okidač u starih pušaka kokotača'

²⁹⁹ < *žderati*

³⁰⁰ < tal. *servo* 'sluga'

provođenje istraživanja koje bi omogućilo uvid u način oblikovanja nadimka kao jezičnoga znaka u trenutku njegova nastanka.³⁰¹

Po brojnosti slijedi skupina nadimaka izvedenih od osobnog imena. Iako među primjerima kao osnovu nalazimo neka temeljna imena (*Batistini, Veronikini*), prevladavaju izvedena imena (*Antišini* < *Antiša*, *Jozelini* < *Jozela*, *Mandinini* < *Mandina*, *Maričini* < *Marica*, *Perišini* < *Periša*) te osnove s hipokorističkom strukturom (*Berini* < *Bero*, *Ćirini* < *Ćiro*, *Margini* < *Marga* < *Margita*, *Mišini* < *Mišo*, *Zorini* < *Zora*).

Skupina nadimaka izvedenih od prezimena nije brojna, a valja napomenuti kako su uglavnom svi primjeri izvedeni iz prezimena koja nisu zastupljena u kaštelanskom prezimenskom fondu. Pretpostavljamo, stoga, kako je riječ o prezimenima doseljenih obitelji koja su poslužila za tvorbu nadimaka čime je obavijesnost, to jest onomastička funkcija tih nadimaka veća u odnosu na nadimke izvedene od prezimena zastupljenih s velikim brojem nositelja na nekom području.

Među nadimcima nejasne motivacije nalazimo nekoliko primjera onomatopejskih nadimaka poput *Čičilini*, *Čičindrini*, *Kakainkini* i *Šešerini*. Iako ovakve nadimke nismo mogli svrstati u neku od značenjskih kategorija, mogli bismo reći da im značenje proizlazi upravo iz njihovih fonetskih osobitosti na temelju kojih se stvara predodžba o nositeljima takvih nadimaka te često mimetizira način govora ili neka govorna mana.³⁰²

Druga podskupina izvedenih obiteljskih nadimaka tvorena je dodavanjem sufiksa -*ovi/-evi* na osnovu. S obzirom na motivaciju koja se krije u osnovama nadimke možemo podijeliti, kao što je to bio slučaj i s prethodnom skupinom, na sljedeće kategorije:

1. nadimci s osobnim imenom kao osnovom:

*Ambrozovi, Antočevi, Antonjevi, Arnirovi, Bažilijovi, Bejaminovi, Dujmovi, Išovi*³⁰³, *Jobovi, Karletovi, Krešovi, Markovi, Miškovčevi, Miškovi, Mujamedovi, Pavetovi, Pilatovi, Rajkovi, Šantovi, Šimunovi, Tonculovi, Tončićevi, Ževerijovi*

2. nadimci motivirani prezimenom:

Domjančićevi, Ivaniševi, Jeričevi, Jurinovi, Lukasovi, Matičevi, Mimičevi, Pajičevi, Tomasovi, Trunbičevi, Tudorovi, Sarajčevi, Šimičevi

3. nadimci motivirani osobnim nadimkom i/ili s različitim apelativima kao osnovom:

³⁰¹ To podrazumijeva svakako i izlaženje iz okvira povijesne antroponimije, istraživanje na terenu i opis postonomastičkih značenjskih elemenata, kao i promjena koje doživljava nadimak kao jezični znak slijedom onomastičke uporabe (usp. Bjelanović 2007: 82).

³⁰² Usp. Putzu (2000: 126) i Čilaš Šimpraga (2006: 55).

³⁰³ *Išovi* < *Išo* < *Ivan* (usp. Šimundić 2006: 151 i Čilaš Šimpraga 2006: 57)

*Bakanovi*³⁰⁴, *Balanovi*³⁰⁵, *Baškotinovi*³⁰⁶, *Belovi*³⁰⁷, *Benbenovi*³⁰⁸, *Blesanovi*, *Božurovi*, *Cunfovi*³⁰⁹, *Ćikanovi*³¹⁰, *Ćukovi*, *Gančirovi*³¹¹, *Govčićevi*³¹², *Jajčevi*, *Kačalovi*³¹³, *Kagatovi*, *Koromačijovi*³¹⁴, *Kusilovi*³¹⁵, *Kušcarevi*³¹⁶, *Lončićevi*, *Lucinovi*, *Miškarčevi*, *Momčićevi*, *Mulčevi*³¹⁷, *Muskavčevi*³¹⁸, *Pafundekovi*³¹⁹, *Pagarovi*³²⁰, *Pečenkovi*³²¹, *Pivalovi*, *Prosutkovi*³²², *Puvalovi*³²³, *Rusulovi*, *Zijalovi*³²⁴, *Zekanovi*, *Zoretovi*

4. nadimci motivirani nazivom zanimanja ili položajem u društvu:

Konsulovi, *Klačićevi*³²⁵, *Lajkovi*³²⁶, *Likarevi*³²⁷, *Macelovi*³²⁸, *Popovi*, *Poteštati*³²⁹, *Sučevi*, *Svirčevi*, *Štacijunovi*³³⁰

5. nadimci motivirani etnikom ili etnonimom:

Pojićančevi, *Rusovi*, *Štajerčevi*, *Turkovi*

6. nadimci nejasne motivacije:

Daganelovi, *Detelovi*, *Domankovi*, *Đegerovi*, *Frnadovi*, *Grcuzovi*

U osnovi izvedenih obiteljskih nadimaka tvorenim sufiksom *ovi/-evi*, kako je razvidno iz navedenih primjera, nalazimo osobna imena, prezimena, osobne nadimke, etnike, odnosno

³⁰⁴ < *bāk* 'bik'

³⁰⁵ < *bāla* 'slina' (Baldić-Đugum 2006: 22)

³⁰⁶ < *baškotin* 'dvopek' (< tal. *biscotto*)

³⁰⁷ < tal. *bello* 'lijep'

³⁰⁸ < tal. *bene* 'dobro'

³⁰⁹ < *cūnfast* 'koji nema jednu ruku' *cūnfavost* 'nespretnost' (*ibid.*, 43)

³¹⁰ < *čīkān* 'čekan' (*ibid.*, 46)

³¹¹ < *gānač* 'kuka' (*ibid.*, 78) (< mlet. *ganzo*)

³¹² Pretpostavljamo da je nadimak prvotno bio motiviran osobnim nadimkom čiji je leksički morfem označavao tjelesnu oznaku nositelja, to jest da se radilo o grbavoj osobi nazvanoj *Gobo* (< tal. *gobbo* 'grbav').

³¹³ Kod Baldić-Đugum (*ibid.*, 122) nalazimo imenicu *kāčānje* te glagol *kāčat se* u značenju 'potopiti (se) glavom ispod površine; izranjati' što bismo doveli u vezu s natuknicom *kāčat* 'izlaziti na površinu (o ribi)' koju nalazimo kod Vinje (2003: 43). Riječ je, prema Vinji i Skoku (1972 II:10) romanskoga podrijetla, a više o etimologiji vidi kod navedenih autora. Slijedom navedenog možemo pretpostaviti da je osobni nadimak u osnovi ovog obiteljskog nadimka bio prvotno bio motiviran nekim karakterističnim ponašanjem nositelja.

³¹⁴ < *koromāč* 'aromatična biljka, komorač' (*ibid.*, 140)

³¹⁵ < *kūsāt* 'jesti s velikim tekom' (*ibid.*, 149)

³¹⁶ < *kūška* 'kučka'

³¹⁷ < *mūlac* 'vanbračni sin; derište; obješenjak' (*ibid.*, 179) (< mlet. *mulo*, *mulaccio*)

³¹⁸ < *mūskavac* 'vrsta morskoga glavonošca' (*ibid.*, 180)

³¹⁹ < *pāfundek* 'ter-papir za izolaciju' (*ibid.*, 239)

³²⁰ < *pāgār* 'vrsta bijele morske ribe'

³²¹ < *pēcēnje* 'krivljenje usta komu za porugu; iskrivljavanje nečega' (*ibid.*, 245)

³²² < *prosūtak* 'držak na vjedru' (*ibid.*, 297)

³²³ < *puvat se* 'praviti se važan, hvalisati se'

³²⁴ < *zijat* 'zijeovati; nepotrebno i nepromišljeno govoriti'

³²⁵ < *klāčina* 'vapno' (*ibid.*, 132)

³²⁶ < *lāiko* 'svjetovnjak u samostanu' (*ibid.*, 151)

³²⁷ < *likār* 'liječnik'

³²⁸ < *mācēl* 'klaonica' (Vinja *ibid.*: 71)

³²⁹ < *potēštāt* i *podēštāt* 'gradonačelnik' < mlet. *poder* 'moć' (usp. Baldić-Đugum 2006:259 i Vinja 2004: 56)

³³⁰ < *štācija* 'postaja (najčešće željeznička)' (Baldić-Đugum 2006: 373)

etnonime, lekseme kojima se označava zanimanje ili položaj u društvu, ali i lekseme nepoznata značenja. Najbrojniju skupinu predstavljaju obiteljski nadimci motivirani osobnim nadimkom, to jest, kao i u slučaju nadimaka tvorenih sufiksom *-ini*, leksemom koji označava neku osobinu karakterističnu za nositelja osobnog nadimka (*Blesanovi, Cunfovi, Govčićevi, Kagatovi*³³¹, *Momčićevi, Mulčevi, Pafundekovi, Puvalovi, Zijalovi*). Možemo primjetiti da su neki od navedenih primjera prvotno nastali od glagola, ali su potom, kao motivirajući leksem obiteljskog nadimka, poimeničeni. Obiteljski nadimci nastali od glagola, ali i pridjeva brzo se poimeničuju (Bjelanović 2007: 75).³³² Nadalje, u ovoj skupini nalazimo i nekoliko primjera nadimaka motiviranih leksemima iz biljnog i životinjskog svijeta poput *Ćukovi, Kačalovi, Koromačijovi, Kuškarevi, Muskavčevi* ili *Pagarovi*.³³³

Među primjerima nadimaka izvedenih od osobnog imena, koji slijede po brojnosti, za razliku od iste podskupine nadimaka tvorenih sufiksom *-ini*, u kojoj su prevladavala izvedena imena i hipokorističke strukture³³⁴, u ovoj skupini prevladavaju temeljna imena (*Dujmovi < Dujam, Markovi < Marko, Šimunovi < Šimun*). Većina osobnih imena koja nalazimo u osnovi ovih nadimaka nisu među frekventnim imenima kaštelanskoga osobnoimenskog fonda, a to objašnjava odabir takve osnove za tvorbu nadimka zbog njegove veće obavijesnosti i razlikovnosti te boljeg obavljanja onomastičke funkcije.³³⁵ Zabilježili smo i dva primjera biblijskih imena koja su poslužila kao osnova u tvorbi obiteljskih nadimaka (*Jobovi < Job* i *Pilatovi < Pilat*). U kategoriji izvedenih obiteljskih nadimaka motiviranih nazivom za zanimanje (*Klačićevi, Likarevi, Macelovi*) ili određenim društvenim položajem zabilježili smo veći broj primjera nego što je to bio slučaj kod nadimaka tvorenih sufiksom *-ini*.

Općenito govoreći nositelji nadimaka motiviranih društvenim položajem, odnosno nazivima vezanim za crkvenu ili državnu hijerarhiju, najčešće su osobe karakterističnog ponašanja, a ne osobe koje su zaista obnašale neku određenu dužnost.³³⁶ Stoga treba naglasiti

³³¹ Nadimak dovodimo u vezu s talijanskim dijalektalnim glagolom *cagar* (Boerio 1867: 115) < tal. *cacare* 'obavljati veliku nuždu'.

³³² Imenički i pridjevski karakter antroponima općenito valja dovoditi u vezu s činjenicom što imenice i pridjevi imaju razvijenu semantičku strukturu te što je njihovim značenjskim sadržajem identifikacija i diferencijacija potpunija (Bjelanović 2007: 75).

³³³ U onomastičkoj literaturi zabilježeno je da se nadimci motivirani nazivima za životinje nadijevaju razmjerno često s obzirom na to da se još od antičkih vremena tjelesna obilježja, ali i tipovi karaktera ljudi povezuju s određenim životinjama (usp. Putzu 2000: 129).

³³⁴ Nekoliko takvih primjera zabilježili smo i u ovoj skupini (*Krešovi < Krešo, Išovi < Išo < Ivan, Tonculovi < Tonculo, Tončićevi < Tončić*).

³³⁵ Riječ je o osobnim imenima u osnovama sljedećih nadimaka *Ambrozovi, Arnirovi, Bažilijevi, Bejaminovi, Šantovi, Ževerijovi*.

³³⁶ Usp. primjere *Popovi, Konsulovi, Poteštatovi, Sučevi*.

kako je pri klasifikaciji nadimaka od izuzetne važnosti razlučiti etiologiju, to jest uzrok nastanka pojedinog nadimka od njegove etimologije.³³⁷

Iznesene osobitosti korpusa obiteljskih nadimaka, odnosno zastupljenost pojedinih sufikasa i motivirajućih leksema obiteljskih nadimaka donosimo i u tabličnom prikazu:

Tablica: Prikaz frekventnosti sufikasa s obzirom na leksem u osnovi

OSNOVA	sufiks <i>-ini</i>	sufiks <i>-ovi/-evi</i>	UKUPNO
osobno ime	35	24	59
prezime	10	14	24
nadimak	50	34	84
zanimanje	2	10	12
etnik/etnonim	4	4	8
nejasno	9	6	15
UKUPNO	110	92	202

Iz tabličnog je prikaza razvidno da u podskupini obiteljskih nadimaka izvedenih pomoću tvorbenog sufiksa *-ini* prevladava osobni nadimak s 45,45%, slijedi osobno ime s 31,81%. Nadimaka motiviranih prezimenom zabilježeno je 9,09%, dok su najmanje zastupljene osnove one motivirane zanimanjem (1,81%) i etnikom ili etnonimom (3,63%). Primjeri nadimaka neprozirne osnove zastupljeni su s 8,18%. Nadalje, u podskupini obiteljskih nadimaka izvedenih pomoću tvorbenog sufiksa *-ovi/-evi* kao motivirajući leksem također prevladava osobni nadimak zastupljen s 36,95%, a slijedi osobno ime s 26,08%. Obiteljskih nadimaka motiviranih prezimenom u ovoj je skupini 15,21%, a nadimci motivirani zanimanjem brojniji su u odnosu na prethodnu skupinu (10,86%). Nadimci motivirani etnikom ili etnonimom najmanje su zastupljeni (4,34%). U ovoj skupini primjeri obiteljskih nadimaka s osnovom nepoznata značenja zastupljeni su s 6,52%.

³³⁷ Uzrok nastanka s vremenom pada u zaborav, a u povijesnoj je antroponimiji etiologiju gotovo nemoguće odrediti. Oslanjanjem isključivo na etimologiju, s druge strane, tumačenje istoga nadimka može biti potpuno drugačije.

6.4.2. Dijalektalni i aloglotski elementi u korpusu nadimaka

Već smo istaknuli kako fond nadimaka kao najdinamičnija antroponimijska kategorija vrlo slikovito reflektira mnoga obilježja lokalnih govora. Razlog je tome činjenica da svaki apelativ procesom onimizacije može postati ime, što kategoriju nadimaka čini najbližom općem leksiku u odnosu na druge antroponimijske kategorije.

U uvodnom dijelu ovoga rada iznijeli smo osnovne značajke kaštelanskih govora koji pripadaju južnočakavskome dijalektu ikavskoga tipa i naveli primjere antroponima u kojima su vidljive određene značajke toga dijalekta. Kao jednu od karakteristika leksika kaštelanskog govora naveli smo i razmjerno veliki broj romanizama, to jest talijanizama i mletacizama, koji su ostavili traga i u antroponimijskom korpusu.

Definirajući kaštelanske nadimke i raspravljajući o njihovoj klasifikaciji naveli smo da većinu prikupljenog korpusa sačinjavaju množinski oblici nadimaka, te nadimke zabilježene u jednini nismo uzeli u obzir pri tvorbenoj klasifikaciji. Ovdje ćemo se osvrnuti i na te nadimke s obzirom na činjenicu da se u 29,8% primjera iz navedene skupine nahode dijalektalni i aloglotski elementi. Riječ je o sljedećim primjerima: *Coto*³³⁸, *Ćoro*³³⁹, *Garbunjer*³⁴⁰, *Kalun*³⁴¹, *Kaparanić*³⁴², *Kunkica*³⁴³, *Pejarac*³⁴⁴, *Peškarija*³⁴⁵, *Ševac*³⁴⁶, *Škopac*³⁴⁷, *Tantarić*³⁴⁸, *Terinac*³⁴⁹, *Tovarija*³⁵⁰, *Vapor*³⁵¹.

Pribrojimo li navedenim primjerima nadimke čiju smo etimologiju objasnili u okviru tvorbeno motivacijske analize, a u kojima primjećujemo dijalektalne i aloglotske elemente (*Bajini*, *Baškotinovi*, *Bekini*, *Belini*, *Belovi*, *Benbenovi*, *Bulini*, *Cigulićini*, *Coletini*, *Cunfovi*, *Čikanovi*, *Gančirovi*, *Govčićevi*, *Grižini*, *Kačalovi*, *Kagatovi*, *Kusilovi*, *Kušcarevi*, *Mulčevi*, *Musini*, *Muskavčevi*, *Pafundekovi*, *Pagarovi*, *Pivalovi*, *Prosutkovi*, *Puvalovi*, *Rusulovi*, *Zijalovi*, *Konsulovi*, *Klačićevi*, *Lajkovi*, *Likarevi*, *Macelovi*, *Poteštatovi*, *Pulicijini*, *Serventini*,

³³⁸ < *cōto* < *cōtavac* 'šepavac' (Baldić-Đugum 2006: 42)

³³⁹ < *ćôro* 'slabovidan ili slijep' (*ibid.*, 48)

³⁴⁰ < *garbūn* 'ugljen' (*ibid.*, 78)

³⁴¹ < *kalūn* 'top; dodatak za pletaću iglu koji se zadjene za pojas' (*ibid.*, 124)

³⁴² < *kaparān* 'vrsta težačkog muškog kaputa' (*ibid.*, 127)

³⁴³ < *kūnka* 'vrsta morske školjke' (*ibid.*, 147), usp. također natuknicu kunka kod Vinje (2003: 107)

³⁴⁴ < *pejárac* (dem.) < *pejār* 'drveni tanjur' (Baldić-Đugum *ibid.*, 246)

³⁴⁵ < *peškarija* 'ribarnica'

³⁴⁶ < *ševac* 'šepavac' (*ibid.*, 360)

³⁴⁷ < *škòpac* 'uškopljena životinja; pren. osiona osoba' (*ibid.*, 366)

³⁴⁸ < *tantat* 'uznemiravat, izazivat' (*ibid.*, 389)

³⁴⁹ < *tèrin* 'vjetar koji puše s kopna; između bure i tramontane' (*ibid.*, 389)

³⁵⁰ < *tovàrija* 'omanja bačvica za vino koja se nosila u polje' (*ibid.*, 393)

³⁵¹ < *vapòr* 'parobrod' (*ibid.*, 417)

Svirčevi, Štacijunovi, Šušćini, Tokini) te nadimke u osnovi kojih razaznajemo aloglotsko ime ili dijalektalni oblik osobnoga imena (*Arnešćinini, Arnirovi, Batistini, Bažilijovi, Bejaminovi, Konćetini, Mujamedovi, Šantovi, Ževerijovi*), a koji čine 24,5% ukupnog korpusa obiteljskih nadimaka u množinskom obliku, možemo zaključiti da je prisutnost dijalektalnih i aloglotskih elemenata značajna u kategoriji kašćelanskih nadimaka.

Naposlijetku možemo reći da bez obzira na morfološke i tvorbene sličnosti koje smo zabilježili između kategorije prezimena i kategorije obiteljskih nadimaka, a koje su posljedica znaćenjskih sličnosti, ono što ih razlikuje jest upravo činjenica da su u prezimenskom fondu zabilježeni rijetki primjeri prezimena u kojima su vidljiva obilježja lokalnoga govora u vidu talijanskih i mletaćkih elemenata te dijalektalnih fonoloških osobitosti, dok u korpusu nadimaka aloglotski i dijalektalni elementi predstavljaju jednu od važnih karakteristika.

7. ZAKLJUČAK

Cilj ovoga istraživanja bio je prikupiti i zabilježiti te s onomastičkog stajališta opisati i analizirati povijesnu antroponimijsku građu kaštelanskoga područja. Sustavnom obradbom prikupljenog korpusa željeli smo potvrditi pretpostavku da antroponimi odražavaju obilježja jezika ili preciznije lokalnoga narječja, ali i društveno-povijesnoga konteksta u kojem su nastali, postajući tako jezičnim spomenicima u kojima se odražava materijalna i duhovna kultura kaštelanskoga kraja.

Pristupajući imenu kao sociolingvističkom znaku, rad smo započeli iznošenjem povijesno-geografskih značajki kaštelanskoga područja, posebno se osvrnuvši na osnutak sedam kaštelanskih naselja i njihovo imenovanje te smo prikazali i osnovne karakteristike lokalnoga govora. U tom je kontekstu značajnu ulogu imao utjecaj talijanske kulture odnosno talijanskog jezika koji je bio osobito intenzivan za vrijeme mletačke uprave u Dalmaciji, ali i u doba francuske i austrijske uprave, ostavivši traga u leksiku kaštelanskih govora i samim time u kaštelanskim antroponima kao sastavnom dijelu toga leksika.

Nakon opisa i analize kaštelanskog povijesnog osobnoimenskoga fonda zaključili smo da je njegova osnovna karakteristika prevlast imena kršćanskoga podrijetla koja se javlja kao posljedica preporuka Tridentskog koncila da se djeci nadijevaju kršćanska imena. Po ovim se karakteristikama kaštelanski fond osobnih imena uklapa u širi hrvatski osobnoimenski kontekst. Nadalje, osim navedene tradicije nadijevanja imena kršćanskog podrijetla, zabilježeno je i poštivanje drugih tradicionalnih načela nadijevanja imena i to prvenstveno onog nasljednog.

Kada je riječ o učestalosti pojavljivanja osobnih imena u prikupljenom korpusu u 19. stoljeću, koje je u komparativne svrhe podijeljeno na tri presjeka, primjećujemo da se od ženskih imena u prva dva vremenska odsječka kontinuirano javljaju *Maria*, *Giovanna*, *Catterina* i *Antonia*. Uz ova imena u prvom vremenskom odsječku po frekventnosti možemo izdvojiti i ime *Vincenza* s učestalošću od 10,22%, dok se u zadnjih trideset godina 19. stoljeća po frekventnosti izdvajaju ženska osobna imena *Ane*, *Ivka* i *Ivanica*. Kao najzastupljenija muška osobna imena u prikupljenom korpusu javljaju se *Antonio/Anton* i *Giovanni/Ivan* tijekom sva tri vremenska odsječka, a po frekventnosti slijede *Marino/Marin*, *Matteo/Mate*, *Pietro/Petar*, *Michele/Mijo*, *Giuseppe/Josip/Jozo*, *Marino/Marin*, *Stefano/Stipan* i *Vincenzo*.

Promjene u repertoaru osobnih imena počinju se bilježiti u fondu manje frekventnih imena u skladu s pretpostavkom da je upravo taj sloj imena kanal preko kojeg ulaze nova

imena u određeni osobnoimenski fond. Tako se u Kaštelima u zadnja tri desetljeća 19. stoljeća slijedom društveno-političkih promjena koje donosi narodni preporod, nakon višestoljetne prevlasti kršćanskih imena, ponovno počinju nadijevati narodna imena. S obzirom na njihovu tvorbenu strukturu među kršćanskim imenima zabilježeni su primjeri imena u njihovom temeljnom, izvedenom i pokraćenom obliku, dok među narodnim imenima prevladavaju složeni oblici imena.

Na temelju komparativne analize osobnoimenskoga fonda Splita, Dubrovnika i Kaštela zabilježene su podudarnosti koje potvrđuju tezu o imenu kao sociolingvističkom znaku, te o uvjetovanosti promjena u fondu osobnih imena promjenama u društvenom i kulturnom okruženju, ali i psihološkim i religijskim čimbenicima.

U okviru analize imena druge determinacije temeljem usporedbe prezimenskih likova potvrđenih u arhivskim izvorima od 16. do 18. stoljeća i detaljne tvorbeno-motivacijske analize kaštelanskog prezimenskog fonda 19. stoljeća ustanovljen je korpus *kaštelanskih prezimena*, to jest prezimena zapis kojih seže najmanje 150 godina u prošlost, a koja su i danas zabilježena u kaštelanskom prezimenskom fondu.

Provedena tvorbeno-raščlamba prikupljenog prezimenskog korpusa pokazala je da sufiksna tvorba prezimena dominira nad asufiksnom te da prevladavaju prezimena tvorena dodavanjem sufiksa *-ić* (37,5%). Slijede prezimena izvedena sufiksom *-in* (25%), a potom ona izvedena sufiksima *-ov/-ev* (20,2%), dvosložni sufiks *-ović/-ević* zastupljen je s 10,6%, a znatno manji postotak prezimena tvoren je sufiksom *-as* (2,9%) te sufiksima *-ica* i *-ac* koji su zastupljeni sa svega 1,9%. Možemo, dakle, potvrditi tezu da kaštelanska antroponimija, uz zadarsko i šibensko područje, unutar hrvatske antroponimije predstavlja osobitosti u svome prezimenskom fondu kojeg odlikuje prvotna posesivna tvorba na *-ov/-ev* i *-in*.

Kada je riječ o rezultatima motivacijske raščlambe prezimenskog korpusa, zaključujemo da prezimena koja u svojoj osnovi sadrže osobno ime predstavljaju dominirajuću skupinu čineći 56,4% korpusa prikupljenih prezimena. Slijede prezimena s nadimkom kao osnovom kojih je ukupno 28,38% te imena motivirana zanimanjem, etnikom kojih je svega 6, odnosno 4 %, dok imena nejasne motivacije čine 3% cjelokupnog korpusa. Nadalje, primjećujemo da se kao temeljni leksem u prezimenima pored kršćanskih javljaju i narodna imena, od kojih su neka iščezla iz uporabe, bilo da je riječ o sufiksanim (*Bratinčević*, *Radišin*, *Radunić*, *Vukas*, *Žarković*) ili asufiksanim (*Danilo*, *Milan*, *Miloš*, *Novak*, *Radun*, *Sokol*, *Pribud*, *Svetin*,) prezimenima, što potvrđuje rane začetke pojave i razvoja prezimena u Kaštelima.

Dok su u prezimskom fondu zabilježeni rijetki primjeri prezimena u kojima su vidljiva obilježja lokalnog govora u vidu talijanskih i mletačkih elemenata te dijalektalne fonološke osobitosti, u korpusu nadimaka aloglotski i dijalektalni elementi predstavljaju jednu od osnovnih karakteristika. Takav je rezultat bio i očekivan s obzirom na činjenicu da je ova antroponimijska kategorija, zbog velikog broja nadimaka nastalih procesom onimizacije apelativa, najbliža općem leksiku.

Kada je riječ o tvorbeno-motivacijskim značajkama nadimačkoga korpusa ustanovljeno je da najbrojniju skupinu sačinjavaju izvedeni nadimci mahom pridjevske strukture tvoreni sufiksima *-ini* te *-ovi/-evi* koji su podjednako zastupljeni. Od motivirajućih leksema u podskupini obiteljskih nadimaka izvedenih pomoću tvorbenog sufiksa *-ini* prevladava osobni nadimak s 45,45%, slijedi osobno ime s 31,81%, obiteljskih nadimaka motiviranih prezimenom zabilježeno je 9,09%, dok su najmanje zastupljene osnove one motivirane zanimanjem (1,81%) i etnikom ili etnonimom (3,63%). Također su zabilježeni i primjeri nadimaka neprozirne osnove kojih je u ovoj skupini 8,18%.

U podskupini obiteljskih nadimaka izvedenih pomoću tvorbenog sufiksa *-ovi/-evi* kao motivirajući leksem također prevladava osobni nadimak zastupljen s 36,95%, slijedi osobno ime s 26,08%, obiteljskih nadimaka motiviranih prezimenom u ovoj skupini zabilježeno je 15,21%, nadimci motivirani zanimanjem brojniji su u odnosu na prethodnu skupinu (10,86%), dok su nadimci motivirani etnikom ili etnonimom najmanje zastupljeni (4,34%). I u ovoj skupini zabilježen je određeni broj (6,25%) obiteljskih nadimaka s osnovom nepoznata značenja.

8. POPIS LITERATURE

- Andreis, M. (2011): Stanovništvo otoka Šolte do godine 1900. Općina Šolta, 902 str., Šolta.
- Andreis, M. (1999): Stanovništvo Kaštela u prvoj polovici 18. stoljeća. Građa i prilozi za povijest Dalmacije, 15, 93-124, Split.
- Andreis, M. (2008): Metodološki pristup analizi dalmatinskoga gradskog plemstva: primjer analize gradskog plemstva od 13. stoljeća do kraja prve austrijske uprave (1805.). Acta Histriae, 16, 1-36, Koper.
- Babić, I. (1991): Prostor između Trogira i Splita. Zavičajni muzej Kaštela, 261 str., Kaštel Novi.
- Babić, S. (1986): Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku. Nacrt za gramatiku. JAZU, 551 str., Zagreb.
- Baldić-Đugum, R. (2006): Beside kaštelanske. „Bijaći“ Društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela i Muzej grada Kaštela, 464 str., Kaštela.
- Barac-Grum, V. (1990): Mogućnosti preobrazbe vlastitoga imena. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, sv. 16, 15-20, Zagreb.
- Barac-Grum, V. (1991): Odnos između onomastičkih kategorija u regiji. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, sv. 17, 21-26, Zagreb.
- Bego, F. (1991): Kaštel Kambelovac. „Bijaći“ Društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela, 852 str., Kaštel Kambelovac.
- Benyovsky, I. (2006): Popravak trogirskih ulica 1795./1796. godine. Povijesni prilozi 30, 141-168, Zagreb.
- Bjelanović, Ž. (1979): Obiteljski nadimci u sjevernoj Dalmaciji. Onomastica Jugoslavica, 8, 75-92, Zagreb.
- Bjelanović, Ž. (1998): Jedan tip prezimena s protezom. Rasprave IHJJ, sv. 23-24, 57-63, Zagreb.
- Bjelanović, Ž. (2007): Onomastičke teme. Hrvatska sveučilišna naklada, 502 str., Zagreb.
- Bjelanović, Ž. Marasović-Alujević, M. (2008): Splitska prezimena etnonimskog podrijetla s talijansko-hrvatskim jezičnim odlikama. Folia Onomastica Croatica, 17, 19-35, Zagreb.
- Bjelanović, Ž. (2012): Antroponimija Bukovice. SKD Prosvjeta, 515 str., Zagreb.

- Boerio, Giuseppe (1867): Dizionario del dialetto veneziano. Terza edizione aumentata e corretta. Reale tipografia di Giovanni cecchini editore, 824 str., Venezia.
- Bongioanni, A. (1928): Nomi e cognomi. Saggio di ricerche etimologiche e storiche. F.lli Bocca, 268 str., Torino.
- Brozović, D. (1998): Čakavsko narječje. Hrvatski jezik (ur. Lončarić, M.), 217-231, Uniwersytet Opolski - Instytut Filologii Polskiej: Opole.
- Brozović Rončević, D. (2003): Turski jezični sloj u hrvatskim prezimenima. Od indoeuropeistike do kroatistike: Zbornik u čast Daliboru Brozoviću. (ur. Brozović Rončević, D. Matasović, R.). 67-77, HAZU: Zagreb.
- Brozović Rončević, D. Žic Fuchs, M. (2003-2004): Metafora i metonimija kao poticaj u procesu imenovanja. Folia Onomastica Croatica, 12-13, 91-104, Zagreb.
- Brozović Rončević, D. Čilaš Šimpraga, A. (2006): Tipovi vezanosti imena blizanaca. Folia Onomastica Croatica, 15, 15-37, Zagreb.
- Burić, T. (1998): Srednjovjekovna naselja u Kaštelima. Kaštela kolijevka Hrvatske. Zbornik (ur. Hodžić, M.), 30-33, Matica Hrvatska: Kaštela.
- Caffarelli, E. (1996): L'onomastica personale nella città di Roma dalla fine del secolo XIX ad oggi. Per una nuova prospettiva di cronografia e sociografia antroponimica. Max Niemeyer Verlag, 539 str., Tübingen
- Caffarelli, E. (2014): Dimmi come ti chiami e ti dirò perché. Editori Laterza, 180 str., Bari.
- Carev, D. (2003): Starosjedilačke obitelji u Kaštel Gomilici. Kaštelanski zbornik, br. 7, 253-269, Kaštela.
- Čilaš Šimpraga, A. (2006): Obiteljski nadimci u Promini. Folia onomastica Croatica, 15, 39-69, Zagreb.
- Čilaš Šimpraga, A. (2011): Muška osobna imena u Promini. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 37/2, 333-364, Zagreb.
- Čilaš Šimpraga, A. Kurtović Budja, I. (2007): Suglasničke značajke štokavskih i čakavskih govora između Krke i Neretve. Čakavska rič XXXV br. 1, 105-120, Split.
- Čučić, V. (2005): Dubrovačke matične knjige – dragocjen izvor za povijesna istraživanja. Arhivski vjesnik, 48, 45-54, Zagreb.

- Čulić, G. (1996): Antroponimija Boke Kotorske (Od prvih pisanih spomenika do kraja XIX vijeka). Univerzitet Crne Gore/Fakultet za pomorstvo, 219 str., Podgorica/Kotor.
- Čulić, G. (2009): Ime – znak života. Pomorski muzej Crne Gore, 293 str., Kotor.
- De Felice, E. (1986): Dizionario dei nomi italiani. Oscar Mondadori, 410 str., Milano.
- Domazet, M. (1993): Prilog proučavanju kaštelanskih bratovština od 16. do početka 19. stoljeća. Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, vol. 26, 275-280, Zagreb.
- Domazet, M. Vuletin, M. (2002): Donjokaštelanska svakodnevnica: 1900. – 1939. Difo, 288 str., Zagreb.
- Domazet, M. Lasić, J. (2011): Mikrohistorija - kaštelanska naselja u vrtlogu promjena i suprostavljanja francuskoj upravi. Dalmacija za francuske uprave (1806.-1813.). (ur. Trogrlić, M. Vrandečić, J.), 395-408, Književni krug - Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, Split.
- Fortis, A. (2002): Put po Dalmaciji. Marjan tisak, 299 str. Split.
- Frančić, A. (1993): Međimurska prezimena motivirana zanimanjem. Folia Onomastica Croatica, 2, 67-78, Zagreb.
- Frančić, A. (1994): Međimurski obiteljski nadimci. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 20,1, 31-66, Zagreb.
- Frančić, A. (1996): Pregled mijena imenske formule i osobnog imena u njoj (na primjerima iz međimurske antroponimije). Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 22, 17-36, Zagreb.
- Frančić, A. (2002): Međimurska prezimena. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 559 str., Zagreb.
- Frančić, A. (2005): Značenje imena. Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike. (ur. jagoda Granić), 235-241, HDPL, Split-Zagreb.
- Gačić, J. (1979): Romanski elementi u splitskom čakavskom govoru. Čakavska rič, IX (1): 3-54 i (2): 107-155, Split.
- Hraste, M. (1958): Strani elementi u hrvatskom ili srpskom narodnom i književnom jeziku. Radovi Slavenskog instituta, 43-59, Zagreb.
- Hussar, A. (2009): Changes in Naming Patterns in 19th Century Estonia. Discarding the Names of Parents and Godparents. Names in Contact: Names in a Multi-Lingual, Multi-

Cultural, Multi-Ethnic World. Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences. 519-526. Toronto: York University.

Ivasović, F. (1991): Kaštel Stari. Crtice iz njegove povijesti i života. Zavičajni muzej Kaštela. 116 str., Kaštel Stari.

Jakić-Cestarić, V. (1974): Ženska osobna imena i hrvatski udio u etnosimbiotskim procesima u Zadru do kraja XII. stoljeća. Radovi centra JAZU u Zadru, sv.21, 291-336, Zadar.

Jurišić, H.G. (1998): Srednjovjekovna naselja u Kaštelima. Kaštela kolijevka Hrvatske. Zbornik (ur. Hodžić, M.), 69-79, Matica Hrvatska: Kaštela.

Kečkemet, D. (1978): Kaštel Sućurac. Mjesna zajednica Kaštel Sućurac, 387 str., Split.

Kovačev, Z. (2003): Nadimci Kaštelana između dvaju svjetskih ratova. Kaštelanski zbornik, br. 7, 371-387, Kaštela.

Kurtović, I. Šimunović, P. (2001): Fonološki sustav govora Kaštel Kambelovca. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 26, 83-98, Zagreb.

Kurtović, I. (2002): Neka prozodijska obilježja kopnenih čakavskih govora splitskoga područja. Čakavska rič XXX (1-2), 349-360, Split.

Kurtović Budja, I. (2010): Kopneni čakavski govori u okolici Splita, Šibenika i Zadra. U: Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji. Celinić, A., Kurtović Budja, I., Čilaš Šimpraga, A., Jozić, Ž., 77-157, Split – Zagreb.

Kustić, N. (1993): O semantičkom sadržaju i tvorbi obiteljskih nadimaka u gradu Pagu. Folia onomastica Croatica, 2, 79-98, Zagreb.

Lisac, J. (2009a): Južnočakavski dijalekt i njegov leksik. Croatia et Slavica Iadertina, V, 79-85, Zadar.

Lisac, J. (2009b): Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje. Golden marketing - Tehnička knjiga, 190 str., Zagreb.

Lončar, I. (2013): Osobitosti španjolske antroponimije: marijanska imena. Folia onomastica Croatica, 22, 121-145, Zagreb.

Ljubičić, M. (1991): Parole ibride croato-venete nel „Vocabolario del dialetto veneto-dalmata“ di L. Miotto. Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia, 36/47, 121-129, Zagreb.

Ljubičić, M. (2009): Sui metaplasmi delle parole croate nel dialetto veneto. Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia, 54, 83-110, Zagreb.

- Malinar, S. (2003): Italiano e croato sulla costa orientale dell'Adriatico. Dai primi secoli all'Ottocento (I). *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia*, 47/48, 283-310, Zagreb.
- Marasović, K. (2009): Nastanak i razvitak kaštelanskih utvrđenih naselja. *Glasnik Hrvatskog plemićkog zbora*, 12, 25-44, Zagreb.
- Marasović, T. (2008): Dalmatia praeromanica. Ranosrednjovjekovno graditeljstvo u Dalmaciji I. Književni krug– Muzej hrvatskih arheoloških spomenika – Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 498 str., Split-Zagreb.
- Marasović, T. (2009): Dalmatia praeromanica. Ranosrednjovjekovno graditeljstvo u Dalmaciji II. Književni krug – Muzej hrvatskih arheoloških spomenika – Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 594 str., Split-Zagreb.
- Marasović-Alujević, M. (1985): Hagionimi srednjovjekovnog Splita. *Starohrvatska prosvjeta*, III/15, 269-304, Split.
- Marasović-Alujević, M. (2003): Hagioforna imena u srednjovjekovnom Splitu i okolici. *Književni krug*, 173 str., Split.
- Marasović-Alujević, M. Kodrić, A. (2008). Toponimi romanskoga porijekla na splitskom poluotoku. *Školski vjesnik* 57, 1-2, 91-126, Split.
- Marasović-Alujević, M. (2009): Romanizzazione dei cognomi slavi nella Spalato rinascimentale. U: *Atti del Congresso A.I.P.I., vol. I: Linguistica e didattica*, 197-204, Ascoli Piceno.
- Marasović-Alujević, M. (2012): Imena Splićana od postanka grada do kraja XVIII. stoljeća. *Filozofski fakultet*, 310 str., Split.
- Maretić, T. (1885): O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba. *Radovi JAZU* 81, 81-146, Zagreb.
- Maretić, T. (1886): O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba. *Radovi JAZU* 82, 69-154, Zagreb.
- Menac-Mihalić, M. (1993): Elementi drugogsustava u nadimku. *Folia onomastica Croatica*, 2, 57-66, Zagreb.
- Moguš, M. (1977): Čakavsko narječje. *Školska knjiga*, 103 str., Zagreb.
- Muljačić, Ž. (1963): Osobna imena u Dubrovniku (1800-1900). *Filologija*, 4, 111-128, Zagreb.

- Muljačić, Ž. (1972): *Opća fonologija i fonologija suvremenog talijanskog jezika*. Školska knjiga, 320 str., Zagreb.
- Nigoević, M. (2007): *Romanizmi u Berekinu*. Hrvatsko kulturno društvo Napredak, 301 str., Split.
- Omašić, V. (1967): *Prilozi poznavanju društveno-ekonomskih prilika u trogirskom distriktu u XVII i XVIII stoljeću*. Izdanje historijskog arhiva u Splitu, sv.6, 69-123, Split.
- Omašić, V. (1978): *Topografija Kaštelanskog polja*. Čakavski sabor, 209 str., Split.
- Omašić, V. (1986): *Povijest Kaštela. Od početka do kraja XVII stoljeća*. Logos, 416 str., Split.
- Omašić, V. (2001): *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*. Muzej grada Kaštela, 1017 str., Kaštela.
- Oršolić, T. (2003): *Teritorijalne snage za francuske uprave u Dalmaciji (1806.-1809.)*. Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv. 45, 271-289, Zadar.
- Ostojić, I. (1987): *Imena životinja u dalmatinskim srednjovjekovnim antroponimima*. Čakavska rič, 2, 3-81, Split.
- Pera, J. (1997): *Povijest Kaštel Štafilića*. Matica hrvatska - Ogranak Kaštela, 207 str., Kaštela.
- Perišić, E. (1974): *Marijanski kult u Hrvatskoj do XI. stoljeća (prema pisanim dokumentima)*. Bogoslovna smotra, 44/2-3, 249-274, Zagreb.
- Petrić, P. (1989): *Sakralna topografija u staroj gradskoj jezgri Splita*. Kulturna baština, 19, 272-287, Split.
- Pianigiani, O. (1998): *Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana. I Dioscuri*, 1559 str., Genova.
- Putanec, V. (1958): *Prezimena s dočekom -eo u hrvatskoj antroponimiji*. Radovi JAZU. Knjiga 315. Zagreb.
- Putanec, V. (1976): *Esej o jezičnom znaku i onomastici te o antroponimiji u Hrvatskoj, predgovor Leksiku prezimena SR Hrvatske*. Nakladni zavod Matice hrvatske, str. V-XIV, Zagreb.
- Putzu, I. (2000): *Il soprannome. Per uno studio multidisciplinare della nominazione*. CUEC, 322 str., Cagliari.

- Radić, D. (2007): Grbovi splitskih obitelji u *Armi di Trav – Gioco de Armi* Jerolima Buffalisa i na trogirskim zdanjima, 34, 47-82, Split.
- Regan, K. Nadilo, B. (2008): Predromaničke crkve na području Kaštela. *Građevinar* vol. 60, br. 2, 155-169, Zagreb.
- Rogić, P. (1955): Lična i porodična imena u jeziku. Prinos proučavanju naše antroponimije. *Rad JAZU*, 303, 211-231, Zagreb.
- Rogošić, A. (2014): Antroponimija Splita u 19. stoljeću. Doktorska disertacija u rukopisu. 234 str., Zagreb.
- Skok, P. (1933): Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu. Hrvatska štamparija Gradske štedionice, 184 str., Split.
- Skok, P. (1971-1974): Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika. JAZU, Zagreb.
- Skračić, V. (2003-2004): Nazivi vjetrova i strana svijeta u jadranskoj toponimiji. *Folia onomastica Croatica*, 12-13, 433-448, Zagreb.
- Sočanac, L. (2002): Talijanizmi u hrvatskome jeziku. *Suvremena lingvistika*, 53-54, 127-142, Zagreb.
- Sočanac, L. (2004): Hrvatsko-talijanski jezični dodiri. Nakladni zavod Globus, 404 str., Zagreb.
- Strgačić, A. (1959): Inventar fonda matičnih knjiga Državnog arhiva u Zadru. *Arhivski vjesnik*, 2, 485-539, Zagreb.
- Šimundić, M. (2006): Rječnik osobnih imena. Matica hrvatska, 575 str., Zagreb.
- Šimunković, Lj. (2009): Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Dalmaciji. Hrvatsko-talijanska kulturna udruga Dante Alighieri, 123 str., Split.
- Šimunović, P. (1982): Razvitak imenske formule u Hrvata. *Onomastica Jugoslavica*, 9, 283–293, Zagreb.
- Šimunović, P. (1992): Uvod u kaštelansku toponimiju. Kaštel Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća. Zbornik, str.79-94, Split.
- Šimunović, P. (2003): Nadici u Hrvata. *Govor*, XX, 1-2, 421-429, Zagreb.
- Šimunović, P. (2006): Hrvatska prezimena. *Golden marketing – Tehnička knjiga*, 639 str., Zagreb.

- Šimunović, P. (2008): Hrvatski prezimenik. Pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća. Golden marketing – Tehnička knjiga, 1. sv.- 742 str., 2. sv. – 718 str., 3. sv. – 638 str., Zagreb
- Šimunović, P. (2009): Uvod u hrvatsko imenoslovlje. Golden marketing – Tehnička knjiga, 382 str., Zagreb.
- Šupuk, A. (1972): Antroponimni hibridi. Čakavska rič, I (2), 51-57, Split.
- Šupuk, A. (1975): Šibenski liber baptizorum (1581-1590), njegova antroponimna građa i osobitosti te antroponimije, Radovi 7, 81-186, Zadar.
- Tagliavini, C. (1982): Origine e storia dei nomi di persona. Patron Editore, vol. I 465 str., vol. II 443 str., Bologna.
- Tomelić, M. (2000): Splitska čakavština u tekstovima Ivana Kovačića. Čakavska rič XXVIII (1-2), 71-127, Split.
- Tomelić - Ćurlin M. (2009): Proučavanje jezika hrvatske dijalekatske poezije (kaštelanska čakavica). Čakavska rič XXXVII (1-2), 77-86, Split.
- Vajs, N. (1991): Fitonimijska sastavnica u hrvatskim prezimenima. Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 17/1, 293-323, Zagreb.
- Varga, A. (1987): Ženska osobna imena u Mariji na Muri. Rasprave Zavoda za jezik, 13, 175-189, Zagreb.
- Vekarić, N. (2003-2004): Genealogija u službi onomastike. Folia onomastica Croatica, 12-13, 549-552, Zagreb.
- Vidović, D. (2006): Dobranjska prezimena i nadimci. Folia onomastica Croatica, 15, 191–216, Zagreb.
- Vidović, D. (2007): Prilog proučavanju odraza svetačkog imena Juraj u hrvatskoj antroponimiji. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 33, 431-447, Zagreb.
- Vidović, D. (2009a): Gradačka toponimija. Folia onomastica Croatica, 18, 171–221, Zagreb.
- Vidović, D. (2009b): Prilog proučavanju odraza svetačkog imena Ivan u hrvatskoj antroponimiji. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 35, 347-364, Zagreb.
- Vidović, D. (2010): Obiteljski nadimci u Pučišćima na otoku Braču. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje knj. 36/2, 345-367, Zagreb.

Vidović, R. (1978): Čakavske studije. Čakavski sabor, 196 str., Split.

Vinja, V. Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku, HAZU - Školska knjiga, knjiga I (1998) 243 str., knjiga II (2003) 303 str., knjiga III (2004) 486 str., Zagreb.

Vodanović, B. (2005). Osobna imena na Pašmanu. *Folia onomastica Croatica*, 14, 201-216, Zagreb.

Vodanović, B. (2006). Imenovanje. *Folia onomastica Croatica*, 15, 217-240, Zagreb.

Vodanović, B. (2007). Prezimena na otoku Pašmanu danas. *Hieronymus*, I, 157-176, Zadar.

Vodanović, B. (2014). Denominacija identiteta (na primjeru francuskoga antroponimijskog sustava). *Fluminensia*, 26, 133-145, Rijeka.

9. SAŽETAK

Područje današnjeg grada Kaštela predstavlja kolijevku hrvatske povijesti izraslu na antičkoj i ranokršćanskoj baštini, a potvrdu te činjenice nalazimo u kaštelanskoj povijesnoj onomastici. U ovome se radu na temelju arhivskoga istraživanja opisuje i analizira povijesna antroponimija Kaštela, pa je tako korpus na kojem je istraživanje temeljeno prikupljen iz arhivskih izvora i to prvenstveno iz matičnih knjiga, ali i iz nekih objavljenih radova. Uvodni dio sadrži povijesno-geografske značajke kaštelanskoga područja te kratak opis karakteristika kaštelanskih govora nakon čega slijedi i opis izvora iz kojih je građa ekscerpirana te analiza grafijskih uzusa u arhivskim izvorima pisanim na talijanskom jeziku. U poglavljima koja slijede analiziraju se imena prve, druge i treće determinacije.

Antroponimijska građa, to jest imena svih triju determinacija, klasificiraju se na tvorbenoj i semantičkoj razini, a pri opisu korpusa u obzir su uzeti i aloglotski i dijalektalni elementi kao rezultat višestoljetnih hrvatsko-romanskih etnojezičnih prožimanja na ovim prostorima. Aloglotski i dijalektalni elementi posebice su izraženi u korpusu nadimaka, što je i bilo očekivano s obzirom na činjenicu da je ova antroponimijska kategorija, zbog velikog broja nadimaka nastalih procesom onimizacije apelativa, najbliža općem leksiku. Ime se definira kao sociolingvistički znak, pretpostavljajući da antroponimi osim što odražavaju obilježja jezika, a posebice lokalnog narječja, odražavaju i obilježja društveno-povijesnog konteksta. Stoga su pri obradi antroponima u obzir uzeti i izvanjezični čimbenici koji su utjecali na njihov izbor, distribuciju i frekventnost u pojedinom vremenskom razdoblju, a koji između ostalog omogućuju analizu funkcije imena u jeziku.

Nadalje, temeljem usporedbe prezimenskih likova potvrđenih u arhivskim izvorima od 16. do 18. stoljeća i detaljne tvorbeno-motivacijske analize kaštelanskog prezimenskog fonda 19. stoljeća ustanovljen je korpus *kaštelanskih prezimena*, to jest prezimena zapis kojih seže najmanje 150 godina u prošlost, a koja su i danas zabilježena u kaštelanskom prezimenskom fondu. Na taj su način postavljeni temelji budućim istraživanjima kaštelanskog antroponimikona sa svrhom utvrđivanja razlika nastalih uslijed migracija i intenzivnog naseljavanja kaštelanskog područja u posljednjih nekoliko desetljeća.

Naposlijetku, potvrđeno je da kaštelanska antroponimija unutar hrvatske antroponimije predstavlja osobitosti i to u svome prezimenskom fondu kojeg odlikuje prvotna posesivna tvorba na *-ov/-ev* i *-in*.

ključne riječi: Kaštela, povijesna antroponimija, kaštelanska prezimena

ABSTRACT

This thesis deals with the description and analysis of the historical anthroponymy of the city of Kaštela on the basis of the corpus excerpted from archival resources (birth registers, anagraphs, land registers), but also from several published sources.

In the introductory part, along with the geographical and historical details about seven Kaštela, which today form the city of Kaštela, socio-historical and linguistic context is provided as well. The collected corpus is analysed and classified on all linguistic levels. Also, due to the fact that all archival sources are written in Italian, one chapter of this thesis is devoted to the description and explanation of all the encountered graphemic adaptations of Croatian anthroponyms to the Italian graphemic and phonemic system.

Since name is defined as sociolinguistic sign, extralinguistic factors which can potentially influence the choice and frequency of a certain name in different periods are also considered. This research aims to describe linguistic particularities of the anthroponymy of Kaštela and to describe relations between the population structure, socio-historical context and the composition and number of the names in the community.

key words: Kaštela, historical anthroponymy, surnames of Kaštela

10. DODATAK: KORPUS ANTROPONIMA

U ovom dijelu donosimo popis korpusa osobnih imena i prezimena prikupljenih u okviru istraživanja. U popisu osobnih imena antroponimi se navode po mjestima, odnosno župama u kojima su se vodile matične knjige kojima smo se služili, te po godinama kada su zapisani i to abecednim redom. Prezimena se također navode abecednim redom. Na početku donosimo popis arhivskih izvora kojima smo se služili:

- za Kaštel Sućurac (*Castel San Giorgio*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Sućurac* (1818. - 1827.), (1847. - 1863.), (1886. - 1895.), (1895. - 1901.); *Matična knjiga vjenčanih Kaštel Sućurac* (1858. - 1902.);
- za Kaštel Gomilicu (*Castel Abbadessa*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Gomilica* (1825. - 1864.), (1865. - 1894.);
- za Kaštel Kambelovac (*Castel Cambio*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Kambelovac* (1825. - 1855.), (1856. - 1873.)
- za Kaštel Lukšić (*Castel Vitturi*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Lukšić* (1815. - 1826.), (1858. - 1873.), (1873. - 1889.);
- za Kaštel Stari (*Castel Vecchio*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Stari* (1825. - 1834.), (1853. - 1871.), (1871. - 1904.);
- za Kaštel Novi (*Castel Nuovo*): *Matična knjiga rođenih Kaštel Novi* (1820. - 1846.), (1877. - 1892.)
- za Kaštel Štafilić (*Castel Stafileo*): *Matična knjiga rođenih, umrlih i vjenčanih Kaštel Štafilić* (1666. - 1861.), *Matična knjiga rođenih* (1831. - 1861.)

Osim navedenih matičnih knjiga za ekscerpiranje prezimenske građe poslužili su nam i popisi zgrada i vlasnika iz 1846. godine, a koji su, uz zapisnike čestica iz 1832. i 1832. godine, napravljeni za sva kaštelanska naselja te predstavljaju sastavni dio zemljišnika koji je izradila austrijska vlast. Kako smo već naveli u uvodu, svi izvori kojima smo se služili čuvaju se u Državnom arhivu u Splitu.

Dodatak I: Korpus osobnih imena

Napomena: Godina navedena u zagradama uz ime mjesta naznaka je matične knjige u kojoj je pojedino ime zapisano, dok broj u zagradama uz svako pojedino ime označava broj nositelja navedenog imena u tim godinama.

- **Kaštel Sućurac (1825.)**

Ženska imena:

Antonina (1), Cattarina (2), Clara (1), Elena (1), Francesca (1), Mandalena (1), Margaritta (1), Simona (1)

Muška imena:

Antonio (1), Francesco (1), Giacomo (1), Giorgio (1), Giosepe (1), Giovanni (1), Matteo Giovanni (1), Michel (2), Pietro (1), Spiridon (1), Svetin (1), Vincenzo (1)

- **Kaštel Sućurac (1848. -1850.)**

Ženska imena:

Antonia (7), Catterina (6), Domenica (3), Elena (3), Giovanna (7), Girolama (3), Maddalena (1), Margarita (6), Margherita (1), Mattea (1), Simeona (1)

Muška imena:

Andrea (1), Antonio (4), Dojmo (1), Francesco (1), Giacomo (3), Giorgio (1), Giovanni (4), Giuseppe (1), Gregorio (2), Lorenzo (1), Luca (1), Marinno (1), Marino (1), Matte (1), Matteo (2), Mattio (2), Michel (1), Natale (1), Paolo (1), Pietro (2), Silvestro (1), Stefano (3)

- **Kaštel Sućurac (1887. -1889.)**

Ženska imena:

Ana (1), Ane (11), Anka (1), Antica (4), Bibiana (3), Cecilia (1), Dome (1), Dragutina Bonaventura(1), Filomena (1), Frane (1), Franina (1), Ivanica (4), Ivanka (1), Ivka (9), Jele (4), Jelislava (1), Jerka (2), Kate (4), Klara (1), Mande (3), Mare (4), Marija (16), Matija (5), Nediljka (1), Nikolina (1), Pavica (1), Perina (1), Šime (1), Tomasina (1), Ursa (1)

Muška imena:

Andrija (1), Anšelmo (1), Anton (6), Bartul (1), Blaž (1), Bože (1), Ciril (1), Ćiril Metoda (1)
Domjan (2), Emilio (1), Frane (5), Ivan (13), Jakov (2), Jerko (1), Jerolim (2), Josip (3), Jozo (1), Jure (2), Lovro (1), Luka (2), Ljubimir (1), Marin (16), Mate (2), Mijo (3), Nikola (1),
Pave (2), Petar (6), Silvestar (2), Sokol (1), Stanislav (1), Špiro (1), Toma (3), Vice (1)

• **Kaštel Sućurac (1899.-1900.)**

Ženska imena:

Ana (1), Ane (4), Antica (3), Antula (1), Augustina (1), Danica (1), Darinka (1), Dome (5),
Filomena (1), Frane (2), Ivanica (1), Ivka (6), Jele (7), Jelena (1), Jerka (2), Karmela (1),
Kate (6), Kristina (1), Mande (2), Mandica (1), Mara (1), Mare (4), Marica (1), Marija (11),
Matija (2), Milka (1), Nediljka (10), Ursa (1)

Muška imena:

Andrija (1), Anton (8), Bartul (1), Bože (5), Duje (1), Frane (1), Grgo (1), Ivan (15), Jakov (1),
Jerko (1), Josip (1), Jozo (5), Lovre (1), Marin (6), Marko (1), Mate (4), Mijo (3), Milivoj (1),
Miljenko (1), Nikola (1), Pere (1), Petar (4), Stipan (2), Stipe (2), Stjepan (1), Svetin (1),
Šimun (2), Vice (1)

• **Kaštel Gomilica (1827. – 1830.)**

Ženska imena:

Anna (1), Barbara (1), Catterina (1), Clara (1), Doima (1), Dojma (1), Domenica (1), Elena (1),
Francesca (2), Gioanna (1), Ivanica (1), Jaccobina (1), Jerolima (1), Maddalena (1),
Margarita (2), Maria (1), Mattea (1), Matti (1), Patricia (1), Pavica (1), Simeona (1),
Vincenza (4)

Muška imena:

Andrea (1), Antonio (1), Cosmo (1), Damiano (1), Francesco (1), Gioanni (4), Giorgio (1),
Gregorio (1), Luca (1), Matteo (3), Michele (2), Pietro (2), Simon (1), Steffano (2)

• **Kaštel Gomilica (1850. – 1853.)**

Ženska imena:

Andriana (1), Anna (3), Antonia (1), Cattarina (1), Domenica (1), Ellena (1), Francesca (1), Gerolima (1), Gierolima (1), Giovanna (3), Lucia (4), Madalena (3), Mandalena (1), Mare (1), Margarita (1), Maria (1), Marja (4), Orsola (1), Perina (1), Vincenza (1)

Muška imena:

Andrea (1), Antonio (6), Bartolo (1), Francesco (1), Giovanni (9), Giuseppe (2), Krixan (1), Luca (2), Marino (1), Matteo (1), Michele (1), Paolo (2), Pavissia (1), Pietro (4), Santo (1), Spiridione (1), Spiro (1), Steffano (3)

• **Kaštel Gomilica (1888.-1891.)**

Ženska imena:

Alberta (1), Ane (3), Bare (1), Bernardina (1), Božica (1), Frane (3), Irene (2), Ivanica (2), Ivka (3), Jako (3), Jerka (1), Kate (4), Klara (2), Kuzme (1), Lukre (1), Maria – Ana (1), Marija (11), Matija (1), Mihovilka (2), Pasqua (1), Stefania (1), Svetinka (1), Tone (1), Vice (1)

Muška imena:

Anton (8), Bonifacijo (1), Ciril (1), Damian (2), Duje (1), Fabian (1), Filicijo (1), Frane (3), Grgo (2), Ivan (7), Josip (2), Jozo (3), Klimenat (1), Kuzma (4), Luigi (1), Marin (1), Marko (2), Mate (1), Mihovil (3), Petar (7), Stipan (1), Svetin (1), Šimun (2), Visko (1)

• **Kaštel Kambelovac (1840. - 1845.)**

Ženska imena :

Andriana (1), Anna (1), Antonia (3), Catterina (3), Dojma (1), Domenica (2), Ellena (2), Francesca (2), Giacobba (1), Giovanna (4), Maddalena (1), Margherita (1), Maria (10), Orsola (1), Palmina (1) Perina (1), Vincenza (1)

Muška imena:

Andrea (2), Antonio (7), Cirilo (1), Doimo (1), Dojmo (2), Francisco (2), Giorgio (1), Giovanni (2), Giuseppe (2), Gregorio (3), Lorenzo (3), Luca (2), Marco (1), Marino (4), Matteo (4),

Michele (5), Michiele (1), Natale (1), Nicolao (1), Paolo (2), Pietro (2), Simeone (2), Spiridione (2), Steffano (3), Svetin (1), Tommaso (1), Vincenzo (3)

- **Kaštel Kambelovac (1856. - 1858.)**

Ženska imena :

Anna (4), Catterina (3), Cosma (1), Dome (3), Domenica (1), Ellena (1), Filomena (1), Giovanna (4), Girolama (4), Jerka (1), Lukrezia (1), Maddalena (4), Mande Anka (1), Margarita (1), Maria (10), Mattea (2), Mattia (1), Stane (2), Tadea (1), Teresa (1), Vincenza (3)

Muška imena:

Antonio (12), Cozma Damiano (2), Damiano (1), Doimo (1), Felice (1), Felice Carlo (1), Giorgio (1), Giovanni (7), Girolamo (1), Giuseppe (9), Luca Stefano (1), Marino (3), Martino (1), Matteo (3), Michele (3), Nicolò (2), Paolo (1), Pietro (3), Pietro Paolo (1), Santo (1), Stefano (1), Tomma (1), Vincenzo (1)

- **Kaštel Lukšić (1825. – 1826.)**

Ženska imena:

Andriana (1), Antonia (4), Catterina (2), Dojma (1), Elena (1), Francesca (1), Giovanna (4), Lucia (1), Margarita (2), Mattia (2), Niccoletta (2), Vincenza (1)

Muška imena :

Antonio (6), Dojmo (2), Felice (1), Francesco (1), Giacomo (3), Giorgio (1), Giovanni (1), Lorenzo (1), Marino (3), Mattio (2), Michele (1), Pietro (2), Stefano (3), Vincenzo (1)

- **Kaštel Lukšić (1861. – 1863.)**

Ženska imena:

Andriana (1), Anna (2), Antonia (5), Cosmana (1), Elena (2), Filomena (1), Giacomina(1), Giovanna (8), Girolama (1), Lucia (1), Maddalena (3), Margherita (4), Maria (13), Matia(1), Mattia (1), Michelina (1), Natalina (2), Orsola (1), Simeona (1), Simona (1), Vincenza (3)

Muška imena :

Andrea (1), Antonio (8), Fabiano (1), Francesco (1), Giacomo (1), Giovanni (15), Giuseppe (3), Luca (2), Luigi (1), Marco (1), Marino (7), Matteo (6), Natale (1), Nicolò (1), Paolo (1), Pietro (3), Santo (1), Spiridione (2), Stefano (3), Vincenzo (3)

- **Kaštel Lukšić (1874. – 1878.)**

Ženska imena: *Ana (6), Anta (1), Antica (5), Božica (2), Doma (1), Domina (1), Ivanica (11), Jela (1), Filomena (1), Frana (6), Kata (2), Luca (1), Mara (7), Mare (3), Maria (12), Matia (2), Nediljka (1), Pera (1), Sima (2), Vica (3), Vice (4)*

Muška imena: *Agustin (1), Aloiš (1), Anton (10), Duje (2), Drušimir (1), Frane (4), Ivan (22), Jakov (2), Josip (4), Jure (1), Lovre (3), Luka (1), Marin (7), Mate (5), Miho (2), Nikula (1), Paval (1), Petar (2), Stipan (4), Toma (3)*

- **Kaštel Stari (1855. - 1856.)**

Ženska imena:

Anna (2), Antonia (3), Domenica (1), Ellena (1), Felicita (2), Giovanna (8), Girolama (1), Lucia (1), Maddalena (3), Margherita (1), Maria (4), Niccoletta (1), Orsola (1), Petronilla (1)

Muška imena:

Andrea (1), Daniele (1), Fabiano (1), Felice (1), Francesco (1), Giorgio (2), Giovanni (6), Girolamo (1), Giuseppe (5), Luca (1), Martino (1), Matteo (3), Michele (3), Natale (1), Pietro (1), Vincenzo (2)

- **Kaštel Stari (1825. - 1829.)**

Ženska imena:

Ana (1), Andreana (1), Antonia (3), Cattarina (4), Domenica (2), Ellena (1), Felicia (1), Francesca (2), Giovanna (14), Maddalena (4), Maria (9), Margarita (1), Mattia (1), Mattea (1), Palmira (1), Ursula (1), Vincenza (6)

Muška imena:

Antonio (4), Augustino (1), Baldassare (2), Elia (2), Filippo (1), Francesco (2), Gaetano (2), Gioachino (1), Giovanni (11), Giuseppe (2), Gregorio (1), Ignazio (1), Lorenzo (1), Marino

(2), *Matteo* (6), *Michele* (5), *Nicolò* (3), *Pasquale* (1), *Pietro* (1), *Simeone* (1), *Spiridione* (1), *Tomaso* (2), *Vincenzo* (1)

Kaštel Stari (1868. - 1869.)

Ženska imena:

Anna (5), *Catterina* (2), *Chiara* (1), *Ellena* (1), *Filomena* (2), *Francesca* (1), *Giovanna* (3), *Girolama* (1), *Maddalena* (2), *Maria* (12), *Nicoletta* (1), *Vincenza* (5)

Muška imena:

Antonio (6), *Felice* (3), *Filippo* (1), *Giorgio* (1), *Giovanni* (6), *Giuseppe* (2), *Gregorio* (1), *Ignazio* (1), *Luca* (1), *Marino* (3), *Matteo* (2), *Michele* (3), *Paolo* (1), *Pasqualo* (1), *Rocco* (1), *Spiridione* (1), *Stefano* (1), *Vincenzo* (1)

Kaštel Stari (1882. - 1883.)

Ženska imena:

Ana (2), *Antica* (1), *Frane* (1), *Ivanica* (2), *Jako* (2), *Jele* (2), *Jerka* (1), *Kate* (6), *Klara* (1), *Luce* (1), *Lucija* (2), *Ljubica* (1), *Marija* (6), *Matija* (1), *Nediljka* (1), *Perina* (1), *Radoslava* (1), *Srećka* (2), *Vice* (1),

Muška imena:

Anton (4), *Branimir* (1), *Ćiril* (1), *Enzo* (1), *Filip* (2), *Frane* (2), *Ivan* (6), *Jakov* (2), *Jerolim* (1), *Josip* (3), *Ljubimir* (1), *Krunoslav* (1), *Mate* (1), *Marin* (1), *Martin* (1), *Milan* (2), *Paval* (1), *Petar* (2), *Roko* (2), *Slavomil* (1), *Srećko* (4), *Stipan* (2),

• Kaštel Novi (1829.)

Ženska imena:

Andreana (1), *Cattarina* (1), *Ellena* (1), *Felicia* (1), *Francesca* (1), *Giovanna* (1), *Maddalena* (1), *Margarita* (1), *Mattea* (1), *Palmina* (1)

Muška imena :

Antonio (1), *Francesco* (1), *Gioachino* (1), *Giovanni* (3), *Marino* (1), *Matteo* (3), *Michele* (2), *Spiridione* (1), *Tommaso* (1)

- **Kaštel Novi (1878. – 1879.)**

Ženska imena:

Ana (1), Antica (1), Bogumila (1), Gorislava (1), Ivanica (4), Jozica (1), Kata (1), Kate (1), Luce (1), Lucia (2), Maria (7), Mladica (1), Nediljka (1), Perina (1), Ruža (1), Slavka (1), Vice (3)

Muška imena:

Anton (6), Bariša (1), Danko (1), Domljan (1), Dušan (1), Injacio (1), Ivan (4), Jozip (1), Marin (2), Marko (2), Mate (1), Nikola (1), Petar (2), Radoslav (1), Slavimir (1), Stipan (1), Špiro (1), Toma (1), Visko (2)

- **Kaštel Novi (1889.)**

Ženska imena:

Ana (1), Antica (1), Danica (1), Dome (2), Filomena (1), Ivanica (2), Jele (1), Kata (1), Kate (1), Klara (1), Lucia (1), Manda (1), Maria (1), Mladica (1), Perina (1), Ruža (1), Štefanina (1), Vice (1)

Muška imena:

Anton (2), Bare (1), Dušan (1), Ivan (1), Jakov (1), Jozip (1), Marin (2), Mate (3), Osib (1), Petar (1), Roko (1), Toma (1)

- **Kaštel Štafilić (1666. – 1678.)**

Ženska imena:

Ana (4), Anastasia (3), Andriana (1), Catarina (5), Caterina (2), Clara (7), Dominica (3), Dujicha (1), Elena (1), Francisca (2), Helena (6), Ieronima (1), Ioanna (13), Lucia (2), Magdalena (9), Margarita (12), Mathea (1), Nicolota (3), Simeona (2)

Muška imena:

Antonius (6), Blasius (1), Domnius (1), Franciscus (3), Giergiogius (1), Gregorius (2), Ioannes (11), Laurentius (1), Lucas (5), Marcus (2), Matheus (5), Michael (1), Natalis (1),

Nicolaus (2), Paulus (3), Petrus (5), Simeon (4), Stephanus (13), Thomas (1), Vicentius (1), Vitus (1)

- **Kaštel Štafilić (1685. – 1703.)**

Ženska imena:

Anastasia (1), Antonia (2), Catarina (7), Clara (5), Dominica (8), Helena (10), Hieronima (1), Iacobina (1), Ieronima (1), Ioanna (17), Iustina (1), Luchina (1), Lucia (4), Magdalena (10), Margarita (8), Maria (1), Mathea (11), Nicolota (4), Paula (1), Tomasina (1), Ursula (3), Vincentia (3)

Muška imena:

Andreas (2), Antonius (15), Bartolomeus (3), Blasius (1), Carolus (1), Damianus (1), Domnijus (1), Franciscus (1), Gieorgius (6), Ioannes (19), Ioannes Gregorius (1), Iohannes Antonius (1), Joseph (1), Lucas (1), Marcus (5), Martinus (2), Matheus, Micael (2), (9), Natale (1), Natalis (3), Nicolaus (1), Paulus (2), Petrus (6), Simeon (3), Stephanus (2), Vincentius (1), Virgilius (1)

- **Kaštel Štafilić (1730. – 1732.)**

Ženska imena:

Anna (1), Antonia (2), Clara (1), Domenica (4), Elena (2), Filippa (1), Francesca (1), Ivaniza (7), Lucia (1), Mandalena (2), Margarita (1), Mattia (2), Pava (2)

Muška imena:

Agostino (2), Antonio (1), Blaxio (1), Filippo (1), Francesco (1), Joseppo (1), Luca (2), Marco (4), Mattio (2), Paolo (2), Simon (3), Steffano (2), Vincenzo (2), Zorzi (1), Zuanne (13)

- **Kaštel Štafilić (1832. – 1836.)**

Ženska imena:

Anna (3), Antonia (3), Cattarina (5), Clara (1), Domenica (1), Dominica (1), Felicia (1), Francesca (1), Giacoma (1), Giovanna (5), Girolama (2), Maddalena (2), Mare (1), Maria (16), Mattia (1), Orsola (1), Teodora (1), Tomasina (1), Vincenza (7)

Muška imena:

Andrea (1), Antonio (9), Carlo (1), Domiano (1), Fabiano (1), Filippo (4), Francesco (1), Giorgio (1), Giovanni (8), Giuseppe (1), Gregorio (1), Lorenzo (1), Luca (2), Martino (1), Matteo (3), Natale (1), Paolo (1), Pietro (3), Rocco (1), Spiridione (2), Steffano (2), Tommaso (1), Vincenzo (5)

• **Kaštel Štafilić (1864. – 1868.)**

Ženska imena:

Andreana (1), Anna (6), Antonia (4), Catterina (11), Chiara (2), Ellena (3), Francesca (1), Giacoma (1), Giorgia (1), Giovanna (11), Girolama (1), Maddalena (3), Maria (5), Marta (1), Matea (1), Nicoletta (2), Stanislava (1), Vicenza (9)

Muška imena:

Antonio (6), Dojmo (1), Fabbiano (1), Filippo (2), Francesco (2), Giacomo (1), Giovanni (11), Girolamo (1), Giuseppe (2), Gliubomiro (1), Ignazio (1), Luca (2), Mariano (1), Marino (3), Matteo (3), Michele (2), Nicolò (1), Paolo (3), Pietro (3), Spiridione (2), Stefano (2), Vincenzo (5)

Dodatak II: Korpus prezimena

Napomena: Popis prezimena donosimo abecednim redom te navodimo prezimenske likove potvrđene u pojedinim izvorima, a uz njih godinu kada su potvrđeni prema podacima koji se donose u izvorima. U uglatim se zagradama navode tumačenja motivacijsko-tvorbene strukture prezimena. Kod prezimena neprozirne osnove ne navode se nikakve napomene.

ABATOV

Abatov 1742. Abatov 1832.

[< *abat* (<lat *abbate* 'opat') + -ov]

ABAZA

Abaza 1832. Abaza 2001.

[< *aba*, *abahija* 'grubo sukno' (< tur. *abā*)]

ACALIJA

Acalin 1742. Acalia 1832. Acalija 2001.

[< *acalin* 'brus' (< mlet. *azzalin*)]

AJUTANTOV

Ajutantov 1742. Ajutantov i Ađutantov 2001.

[< *ađutant* (< tal. *aiutante* 'prvi pomoćnik') + -ov]

ALABANDA

Alabanda 1742. Alabanda 1832. Alabanda 2001.

[< tal. *alabanda* 'postrance' / < mlet. *alabarda* 'vrsta oružja, sablje']

ALAPEZ

Alapez 1730. Alapez 1800.

ALBERTI

Alberti 1795. Alberti 1832.

[< ger. *Albert*]

ALFIREVIĆ

Alfirević 1742. Alfirević 1832. Alfirević 2001.

[< *alfir* (<tal. *alfiere* 'zastavnik') + -ević]

AMAT

Amat 1742. Amat 1832. Amat 1948.

[< tal. *Amat* < *Amato* < lat. *Amatus*]

AMBROZOV

Ambrozov 1742. Ambrosini 1829.

[< *Ambroz* (< lat. *Ambrozije*) + -ov]

ANDREIS

Andrijin 1742. Andreis 1816.

[< tal. *Andre(a)-* (< lat. *Andreas*) + -is]

ANDROMAK

Andromak 1832. Andromak 2001.

[< Andro- (*Andrija* < lat. *Andreas*) + -ak]

ANIĆ

Anić 1742. Anić 1832. Anić 2001.

[< *An(a)-* (< heb. *Hanna*) + -ić]

ANTIČEVIĆ

Antičević 1832. Antičević 2001.

[< *Antić* (< *Anton* < lat. *Antonius* + -ević)]

ANTIĆ

Antićev 1742. Antić 1832. Antić 2001.

[< *Antić* (< *Anton* < lat. *Antonius*)]

ANTONIĆ

Antonić 2001.

[< *Anton* < lat. *Antonius*) + -ić]

ANTONOV

Antonov 1678. Antonjev 1742. Antonov 2001.

[< *Anton* (< lat. *Antonius*) + -ov]

ANTULOV

Antulov 2001.

[*Antul(a)* (< *Antun* < lat. *Antonius*) + -ov]

ANTUNOVIĆ

Antunović 1832. Antunović 2001.

[< *Antun* (< lat. *Antonius*) + -ić]

ARAMBAŠIĆ

Harambašin 1742. Arambasin 1832. Arambašić 2001.

[< tur. *harami başı* 'vođa hajduka' + -ić]

ARANZA

Aranza 1742. Aranza 1832. Aranza 2001.

[< mlet. *naranza* 'naranča']

ARBANAS

Arbanas 1742.

ARGOVIĆ

Argović 1832.

[< *hrg* 'posuda, vrč' + -ović]

BABIĆ

Babić 1832. Babić 2001.

[< *băba* ('baka') + -ić; < *bába* (< tur. *baba* 'otac', 'djed') + -ić]

BABIN

Babin 1742. Babin 1832. Babin 2001.

[< *băba* ('baka') + -in; < *bába* (< tur. *baba* 'otac', 'djed') + -in]

BAKOTA

Bakota 1832. Bakota 2001.

[< *bakot-* (< *bak* 'bik' + *-a*)]

BAKOTIĆ

Bakotić 1732. Bakotić 1842. Bakotić 2001.

[< *bakot-* (< *bak* 'bik') + *-ić*]

BAKOTIN

Bakotin 1742. Bakotin 1832. Bakotin 2001.

[< *bakot-* (< *bak* 'bik') + *-in*]

BAN

[< *ban*]

Ban 1832. Ban 2001.

BANOVAC

Banov 1742. Banovac 1832. Banovac 2001.

[< *ban* + *-ovac*]

BARAS

Baras 1832. Baras 2001.

[< *Bar(o)-* (< *Bartolomej* < lat. *Bartholomaeus*) + *-as*]

BARIĆ

Barin/Barić/Barićev 1742. Barić 1832. Barić 2001.

[< *Bar(a)-* (< *Barbara* < grč. *Barbára*) + *-ić*]

BARIŠIN

Barišin 1832. Barišin 2001.

[< *Bariš(a)-* (< *Baro* < *Bartolomej* < lat. *Bartholomaeus*) + *-in*]

BARTULICA

Bartuličin 1742. Bartulica 1832. Bartulica 2001.

[< *Bartul* (< lat. *Bartholomaeus*) + -ica]

BAŠIĆ

Bašić 1832. Bašić 2001.

[< *baš* (< tur. *baş* 'prvi, glava') + -ić]

BATINA

Batina 1742. Batina 1832. Batina 2001.

[< *batina*]

BEDALOV

Bedalov 1742. Bedalov 1832. Bedalov 2001.

[< *bedaliti* 'ludo govoriti' (< tal. *bedano* 'lud, budalast') + -ov]

BENUTIĆ

Benutić 1742. Benutić 1832. Benutić 2001.

[< *Bene-* (< *Benedikt* < lat. *Benedictus* < *benedictus* 'blagoslovljen') + -ić]

BERAM

Beram 1742. Beram 1832. Beram 2001.

[< *Ber(e)-* (< *Berislav* i sl.) + -am]

BERETIN

Beretinov 1742. Beretin 1832. Beretin 2001.

[*Bere* (< *Berislav* i sl.) + -in, -inov]

BERKET

Berket 1742. Berket 1832. Berket 2001.

Berket [< *Berk(o)-* (< *Berislav* i sl.) + -et]

BEZELJ

Bezelj 1742. Bezelj 1832.

BILIŠKOV

Biliškov 1832. Biliškov 2001.

[< *bilišk(o)*- < *bili* 'bijeli' + - *ov*]

BILUŠ

Biluš 1742. Biluš 1832. Biluš 2001.

[< *bil-* (*bijel*) + -*uš*]

BIOČIĆ

Biočić 1742. Biočić 1832. Biočić 2001.

BODE

Bode 1832.

[< *Bode* (< *Bogdan* i sl.)]

BOKANJAC

[< *Bokan* (< *Bogdan* i sl.) + - *ac*]

Bokanjac 1832.

BONACIN

Bonačin 1742. Bonacin/Bonačin 1832. Bonacin 2001.

[< *Bonac* (< lat. *Bonaventura*) + -*in*]

BONAČIĆ

Bonačić 1832. Bonačić 2001.

[< *Bonac* (< lat. *Bonaventura*) + -*ić*]

BOTUŠIĆ

Botušić 1742. Botušić 1832. Botušić 2001.

[< *botit* (< *botiti se* 'naduti se') + -*ić*]

BOŽIĆ

Božić 1832. Božić 2001.

[< *Bož(o)*- (< *Božidar*) + -*ić*]

BOŽIN

Božin 1742. Božin 1832. Božin 2001.

[< *Bož(o)*- (< *Božidar*) + -in]

BRAGADIN

Bragadin oko 1760. Bragadin 1832. Bragadin 1948.

[< *bräga* 'uređaj koji se upotrebljava za prekrcaj' (< mlet. *braga*, *bragagna*) + -in]

BRAICA

Braica 1832. Braica 2001.

[< *Brajica* < *Branimir* i sl.]

BRAIČIN

Braičin 1742. Braičin 1832.

[< *Brajic(a)*- (< *Branimir* i sl.) + - in]

BRAIN

Brain 1742. Brain 1832.

[< *Braj(o)*- (< *Branimir* i sl.) + - in]

BRAŠKIN

Braškin 1742. Braškin 1832. Braškin 2001.

[< *brašk(i)*- (< *Brač*) + -in]

BRATINČEVIĆ

Bratinčević 1742. Bratinčević 1832. Bratinčević 2001.

[< *Bratic(a)* (< *Bratimir* i sl. < *brat*) + -ević]

BREŠAN

Brešan 1742. Brešan 1832.

[< tal. *bresciano* 'stanovnik Brescie']

BRITVIĆ

Britvić oko 1700. Britvić 1832. Britvić 2001.

[< *britv(a)* + - ić]

BUDANKO

Budanko 1742. Budanko 1832. Budanko 2001.

[< *Budanko* (< *Budimir* i sl.)]

BUDIŠIN

Budišin 1742. Budišin 1832. Budišin 2001.

[< *Budiš(a)* (< *Budimir* i sl.)]

BUJAS

Bujas 1832. Bujas 2001.

[< *Buj(o)*- (< *Budimir*) + -as]

BUOTIĆ

Buotić 1742. Buotić 1832. Buotić 2001.

BURIĆ

Burić 1742. Burić 1832. Burić 2001.

[< *bur(a)* + -ić]

BURMAZ

Burmaz 1832. Burmaz 2001.

[< alb. *burr* i *madh* 'velik čovjek']

BUTIR

Butirev 1742. Butir 1832. Butir 2001.

[< *but*]

CAMBI

Cambi 1742. Cambio 1832. Camby i Kambi 1948. Kambio 2001.

[< tal. *Boncambio*]

CAREV

Carev 1742. Carev 1832. Carev 2001.

[< *car* + -ev]

CEGA

Ciga 1742. Cega 1832. Cega 1948.

CEREZATO

Cerezato 1832. Ceresati 1948.

[< tal. *ceraso* 'trešnja' (< lat. *ceresus*)]

CETINČIĆ

Cetinčić 1832. Cetinčić 2001.

[< *Cetina* + -ić]

CITADIN

Citadin 1832.

[< tal. *cittadino* 'građanin']

CVIJAVIĆ

Cviavić 1832. Cvijavić 1948.

[< *Cvijan* (< *Cvitimir*, *Cvitoslav* i sl.) + -ić]

ČERŠKOV

Čerškov 1832. Čerškov 2001.

ČEVANIĆ

Čevanić 1832. Čevanić 2001.

[*Šćipan* (< *Stjepan*) + -ić]

ČIČMIR

Čičmir 1832. Čičmir 2001.

ČIKARA

Čikara 1832.

[< *čikara* 'šalica' (< mlet. *chicara*)]

ČIPČIĆ

Čipčić 1832. Cipci, Cipčić, Čipčić 1948.

[< *Čipa* (< *Šćipan* < *Stjepan*)]

ČURIĆ

Čurić 1832. Čurić 2001.

ĆIPIKO

Cippico 1742. Ćipiko 1832. Čipiko, Ćipiko 1948.

[< *Ćipa* (< *Šćipan* < *Stjepan*)]

ĆIPIN

Ćipin 1832. Čipin 1948.

[< *Ćipa* (< *Šćipan* < *Stjepan*) + -in]

ĆURAK

Ćurak 1832. Ćurak 2001.

ĆURLIN

Ćurlin 1832. Ćurlin 2001.

[< *ćurlīn* 'vrsta morske ptice']

ĆURKOV

Ćurkov 1742. Ćurkov 1832. Ćurkov 2001.

[< *Ćuro* (< *Ćiril*) + -ov]

DAMJANOV

Damianov 1832. Damjanov 1948. Damjanov 2001.

[< *Damian* (< lat. *Damianus*) + -ov]

DANIELOV

Danielov 1832. Danielov 2001.

[< *Daniel* (< heb. *Dānīēl*) + -ov]

DANILO

Danilov 1742. Danilo 1832. Danilo 2001.

[< *Danilo*]

DEANKOVIĆ

Deanković 1742. Deanković 1832. Deanković 2001.

[< *Dejan* + *-ović*]

DELIĆ

Delić 1742. Delić 1832. Delić 2001.

[< tur. *deli* 'jak, silovit' + *-ić*]

DELIN

Delin 1832. Delin 2001.

[< tur. *deli* 'jak, silovit' + *-in*]

DEMAN

Deman1742. Deman1832. Deman 1948.

[< *dēmānij* 'zemlja u državnome vlasništvu']

DOBRIĆ

Dobrić 1742. Dobrić 1832. Dobrić 2001.

[< *Dobr(e)*- (< *Dobriša* + *-ić*)]

DODIG

Dodig 1832. Dodig 2001.

[< *dodig* 'doseljenik']

DONKOV

Donko 1732. Donkov 1832. Donkov 2001.

[< *Donk(o)*- (< *Dominik*) + *-ov*]

DRAŽIN

Dražin 1732. Dražin 1832. Dražin 2001.

[< *Draž(o)*- (< *Dragan*, *Dragoslav* i sl.) + *-in*]

DUBRAVČIĆ

Dubravčić 1832. Dubravčić 2001.

[< *Dubravk(o)* + *-ić*]

DUDAN

Dudan 1742. Dudan 1832. Dudan 2001.

[< *Dud* + *-an*]

DUIŠIN

Duišin 1742. Duišin 1832. Duišin 2001.

[< *Dujiš(a)*- (< *Dujam* < lat. *Domnius*) + *-in*]

DUJMOV

Dujmov 1742. Dujmov 1832. Dujmov 2001.

[< *Dujam* (< lat. *Domnius*) + *-ov*]

ERCEG

Erceg 1742. Erceg 1832. Erceg 2001.

[< *Herceg* 'doseljenik iz Hercegovine', etnik]

ERGOVAC

Ergovac 1832. Ergovac 2001.

[< *erg-* (< *hrg* 'vrč, vjedro') + *-ovac*]

ERGOVIĆ

Ergović 1832. Ergović 2001.

[< *erg-* (< *hrg* 'vrč, vjedro') + *-ović*]

FANFOGNA

Fanfogna 1832. Fanfonja 1948. Fanfonja 2001.

FANTIĆ

Fantić 1832. Fantić 2001.

[< tal. *fant(e)* 'vojnici, pješaci' + *-ić*]

FRANIĆ

Franić, Franićev 1742. Franić 1832. Franić 2001.

[< *Fran(e)*- (< lat. *Franciscus*) + *-ić*]

FRLETA

Frleta 1742. Frleta 1832. Frleta 2001.

GANČEVIĆ

Gančev 1742. Gančević 1832. Gančević 2001.

[< *ganač*, *gančin* 'kuka, kukica' (< mlet. *ganzo*)]

GIZDIĆ

Gizdić 1742. Gizdić 1832. Gizdić 2001.

[< *gizdati se*]

GLUMAC

Glumac 1742. Glumac 1832. Glumac 2001.

[< *glumac*]

GRGANTOV

Grgantov 1832. Grgantov 2001.

[< *Grgant-* (< *Grgo* < *Grgur* < lat. *Gregorius*) + -ov]

GRGIN

Grgin 1742. Grgin 1832. Grgin 2001.

[< *Grg(o)-* (< *Grgur* < lat. *Gregorius*) + -in]

GRGUREVIĆ

Grgurević 1832. Grgurević 2001.

[< *Grgur* (< lat. *Gregorius*) + -evič]

GRISOGONO

Grisogono 1832. Grisogono 2001.

GRUBIŠIĆ

Grubišić 1832. Grubišić 2001.

[< *Grubiš(a)-* + -ić]

GRUICA

Gruičin 1742. Gruica 1832. Gruica 2001.

[< *Grujica*]

GUNJALO

Gunjalov 1742. Gunjalo 1832.

[< *gunj* 'grubi pokrivač od vune']

GUTUNIĆ

Gutunić 1832.

[< *guta* 'izraslina na tijelu, oteklina' (< mlet. *góta* 'otečenost zglobova, giht')]

ILIN

Ilijin 1742. Ilin 1832.

[< *Ilija* (< grč. *Elías*) + *-in*]

IVAKA

Ivaka 1742. Ivaka 1832.

[< *Ivaka* < *Ivan* (< lat. *Johannes*)]

IVANAC

Ivanac 1832. Ivanac 1948.

[< *Ivan-* (< lat. *Johannes*) + *-ac*]

IVASOVIĆ

Ivasov 1742. Ivasović 1832. Ivasović 1948. Ivasović 2001.

[< *Ivas* < *Ivan-* (< lat. *Johannes*) + *-ović*]

IVAT

Ivat 1832.

[< *Ivat* < *Ivan-* (< lat. *Johannes*)]

IVATOV

Ivatov 1742. Ivatov 1832.

[< *Ivat* < *Ivan*- (< lat. *Johannes*) + -ov]

JAKOVAC

Jakovac 1832. Jakovac 2001.

[< *Jakov* (< lat. *Iacobus*) + -ac]

JANKOV

Jankov 1832. Jankov 2001.

[< *Janko* (< *Jan* < *Ivan* < lat. *Iohannes*) + -ov]

JELINIĆ

Jelinić 17. st. Jelinić 1832. Jelinić 2001.

[< *Jelin*- (< *Jela* < *Jelena* < grč. *Helén*) + -ić]

JERČIĆ

Jerčić 1742. Jerčić 1832. Jerčić 2001.

[< *Jerk(o)*- (< *Jeronim* < lat. *Hieronimus*) + -ić]

JERIĆ

Jerićev 1742. Jerić 1832. Jerić 2001.

[< *Jer(e)*- (< *Jeronim* < lat. *Hieronimus*) + -ić]

JERIN

Jerin 1832. Jerin 2001.

[< *Jer(e)*- (< *Jeronim* < lat. *Hieronimus*) + -in]

JERKUNICA

Jerkunica 1832. Jerkunica 2001.

[< *Jerkan*- (< *Jeronim* < lat. *Hieronimus*) + -ica]

JUKIĆ

Jukić 1832. Jukić 2001.

[< *Juk(o)*- (< *Juraj* < lat. *Georgius*) + -ić]

JURAS

Juras 1742. Juras 1832. Juras 2001.

[< *Jur(e)*- (< *Juraj* < lat. *Georgius*) + -as]

JURAŠIN

Jurašin 1742. Jurašin 1832. Jurašin 2001.

[< *Juraš* (< *Juraj* < lat. *Georgius*) + -in]

JURČEV

Jurčev 1742. Jurčev 1832. Jurčev 2001.

[< *Jurk(o)* (< *Juraj* < lat. *Georgius*) + -ev]

JURIČIN

Juričin 1742. Giorgiceo 1760. Juričin 1832.

[< *Juric(a)* (< *Juraj* < lat. *Georgius*) + -in]

JURIĆ

Jurić 1832. Jurić 2001.

[< *Jur(e)*- (< *Juraj* < lat. *Georgius*) + -ić]

JURLIĆ

Jurlić 1742. Jurlić 1832. Jurlić 2001.

KAMBER

Kamber 1832. Kamber 2001.

[< njem. *kamber* 'češljár']

KAMENJARIN

Kamenjarin 1742. Kamenjarin 1832. Kamenjarin 2001.

[< *kamenjar* + -in]

KAPITANOVIĆ

Kapitanović 1832. Kapitanović 2001.

[< *kapitan* 'kapetan, zapovjednik' + -ović]

KAPOV

Kapov 1742. Kapov 1832. Kapov 2001.

[*kapo* < tal. *capo* 'šef, nadređeni, upravitelj' + -ov]

KAŠTELAN

Kaštelan 1832. Kaštelan 2001.

[*kaštelan* 'zapovjednik gradske straže' < tal. *castello* 'utvrda']

KATALINIĆ

Katalinić 1742. Katalinić 1832. Katalinić 2001.

[< mađ. *Katalin* + -ić]

KATINAC

Katinac 1832. Katinac 2001.

[< *Katin(a)*- (< *Katarina* < grč. *Aikaterínē*) + -ac]

KESIĆ

Kesić 1832. Kesić 2001.

[< *kes(e)*- (< *kesiti se*) + -ić]

KITA

Kitin 1742. Kita 1832. Kita 2001.

[< *Kita* < *kita*]

KLAIĆ

Klaić 1832. Klaić 2001.

[< *klaj(o)*- (< *kljast*) + -ić]

KLARIĆ

Klarić 1742. Klarić 1832. Klarić 2001.

[< *Klar(a)*- (< lat. *Clara*) + -ić]

KLEPO

Klepo 1832. Klepo 2001.

[< *klepat* 'oštriti kosu za košnju' (< *klepati*)]

KLIŠMANIĆ

Klišmanić 1832. Klišmanić 2001.

KOVAČ

Kovač 1742. Kovač 1832. Kovač 2001.

[< *kovač*]

KOVAČEV

Kovačev 1742. Kovačev 1832. Kovačev 2001.

[< *kovač* + -ev]

KRALJEVIĆ

Kraljević 1742. Kraljević 1832. Kraljević 2001.

[< *kralj* + -ević]

KRIVIĆ

Krvin 1742. Krivić 1832. Krivić 2001.

[< *krívit se* 'naginjati se' ali i 'glasno plakati']

KROKAR

Krokar 1742. Krokar 1832. Krokar 2001.

[< *kròk* (< tal. *crocco*) 'ribarski pojas za vučenje mreže']

KRŠĆANIN

Kršćanin 1742. Kršćanin 1832.

[< *kršćanin*]

KUMBAT

Kumbat, Kumbatov 17. st. Kumbat 1742. Kumbat 1832.

KUZMANIĆ

Kuzmanin 18. st. Kuzmanić 1832. Kuzmanić 2001.

[< *Kuzman(a)*- (< *Kuzma* < grč. *Kósmās*) + -ić]

LEBEDINA

Lebedina 1832. Lebedina 2001.

[< *lebediti* 'teturati']

LISIČIĆ

Lisičić 1832. Lisičić 2001.

[< *lisic(a)*- + -ić]

LIVAK

Livak, Livakov 1742. Livak 1832. Livak 2001.

[< *livak* (< *ljevak*)]

LOVRIĆ

Lovrić 1832. Lovrić 2001.

[< *Lovr(e)* (< lat. *Laurentius*) + -ić]

LUČIĆ

Lučić 1742. Lučić 1832. Lučić 2001.

[< *Luk(a)*- (< lat. *Lucas*) + -ić],

LUČIN

Lučin 1832. Lučin 2001.

[< *Luk(a)*- (< lat. *Lucas*) + -in]

LUKAS

Lukas 1832. Lukas 2001.

[< *Luk(a)*- (< lat. *Lucas*) + -as]

LUKETIN

Luketin 1832. Luketin 2001.

[< *Luket(a)*- (< *Luka* < lat. *Lucas*) + -in]

LJUBENKOV

Ljubenković 1742. Ljubenkov 1832. Ljubenkov 2001.

[< *Ljubenk(o)*- (< *Ljuben*) + -ov]

MALEŠ

Maleš 1832. Maleš 2001.

[< *males* (< *mali*)]

MANJAKA

Manjaka 1832. Manjaka 2001.

MARIJANOVIĆ

Marijanović 1832. Marijanović 2001.

[< *Marijan* (< lat. *Marianus*) + -ović]

MARINOV

Marinov 1832. Marinov 2001.

[< *Marin* (< lat. *Marinus*) + -ov]

MARINOVIĆ

Marinović 1832. Marinović 2001.

[< *Marin* (< lat. *Marinus*) + -ović]

MARKOTA

Markota 1832. Markota 2001.

[*Markota* (< *Marko* < lat. *Marcus*)]

MARKOV

Markov 1742. Markov 1832. Markov 2001.

[< *Marko* (< lat. *Marcus*) + -ov]

MARUŠIĆ

Marušić 1742. Marušić 1832. Marušić 1948.

[< *Maruš(a)*- (< *Marija* < lat. *Maria*) + -ić]

MATELOV

Matelov 1832.

[< *Matel-* (< *Mate* < *Matej* < lat. *Matthaeus*) + -ov]

MATELJAN

Mateljjan 1742. Mateljjan 1832.

[< *Mateljan* (< *Matej* < lat. *Matthaeus*)]

MATETA

Mateta 1742. Mateta 1832. Mateta 2001.

[< *Mateta* (< *Matej* < lat. *Matthaeus*)]

MATIJACA

Matijačin 1742. Matijaca 1832. Matijaca 2001.

[< *Matija* (< lat. *Matthaeus*)]

MEDIĆ

Mede 1742. Medić 1832. Medić 2001.

[< *Med(e)* (< *Medvjed* < *medvjed*) + -ić]

MELADA

Melada 1742. Melada 1832. Melada 2001.

MEŠTROV

Meštrov 1742. Meštrov 1832. Meštrov 2001.

[< *mešt(a)r* (< njem. *Meister* 'majstor') + -ov],

METLIČIĆ

Metličin 1742. Metličić 1832. Metličić 2001.

[< *mesti*]

MICHIELI VITTURI

[< tal. *Michele* (< lat. *Michael*)]

MIHALJEVIĆ

Mihaljev 1742. Mihaljević 1832. Mihaljević 2001.

[< *Mihalj-* (< *Mihael* < lat. *Michael*) + -ević]

MILAN

Milan 1832. Milan 2001.

[< *Milan* (< *mio*)]

MILESI

Milesi 1832.

[< tal. *Mileto* (grad u Kalabriji)]

MILIN

Milin 1742. Milin 1832. Milin 2001.

[< *Mil(e)*- (< *Milivoj* i sl.) + *-in*]

MILOŠ

Milošev 1742. Miloš 1832. Miloš 2001.

[< *Miloš* (< *mio*)]

MIOLIN

Miolin 1742. Miolin 1832. Miolin 2001.

[< *Mijo* (< *Mihovil*, *Mihael* i sl. < lat. *Michael*) + *-in*]

MIRČETA

Mirčeta 1832. Mirčeta 2001.

[< *Mirčeta* (< *mir*)]

MIRIĆ

Mirić 1742. Mirić 1832. Mirić 2001.

[< *Mir(o)* (< *Miroslav* i sl.) + *-ić*]

MIRKOV

Mirkov 1742. Mirkov 1832.

[< *Mirk(o)* (< *mir*) + *-ov*]

MIŠIČIN

Mišičin 1742. Mišičin 1832. Mišičin 2001.

[< *Mišic(a)* (< *Miroslav* i sl.) + -in]

MIŠKOV

Miškov 1832.

[< *Mišk(o)* (< *Miroslav* i sl.) + -ov]

MLIKOTA

Mlikota, Mlikotin 1832. Mlikota 2001.

[< *Milko* (< *Miloš*)]

MORNAR

Mornar 1742. Mornar 1832. Mornar 2001.

[< *mornar*]

MRATINOVIĆ

Mratinović 17. st. Mratinović 1832. Mratinović 2001.

[< *Martin* (< lat. *Martinus*)]

NOVAK

Novakov 1742. Novak 1832. Novak 2001.

[< *Novak* (< *nov*)]

NOŽINA

Nožina 1832. Nožina 2001.

[< *noga*]

OMAŠIĆ

Omašić 1742. Omašić 1832. Omašić 2001.

[< *omaš(a)*- (< *omašan*) + -ić],

ORUČ

Oruč 1742. Oruč 1832. Oruč 2001.

OSIBOV

Osibov 1832. Osibov 2001.

[< *Osib* (< *Josip*) + -ov]

PAIĆ

Paić 1832. Paić 2001.

[< *Paj(o)*- (< *Pavle* < lat. *Paulus*) + -ić]

PAPIĆ

Papić 1832. Papić 2001.

[< *pap(e)*- (< tal. *papà* 'otac') + -ić],

PARAVIJA

Paravia 1742. Paravija 1832. Paravija 2001.

PAVELIN

Pavelin 1742. Pavelin 1832. Pavelin 2001.

[< *Pavela* (< *Pavao* < lat. *Paulus*) + -in]

PAVIŠIN

Pavišin 1832. (Pavišić 2001.)

[< *Paviš(a)*- (< *Pavao* < lat. *Paulus*) + -in]

PAVIŠKOV

Paviškov 1832. Paviškov 2001.

[< *Paviš(a)*- (< *Pavao* < lat. *Paulus*) + -ov]

PAVKOVIĆ

Pavković 1742. Pavković 1832. Pavković 2001.

[< *Pavk(o)*- (< *Pavao* < lat. *Paulus*) + -ović]

PAVLOV

Pavlov 1832. Pavlov 2001.

[< *Paval* (< *Pavao* < lat. *Paulus*) + -ov]

PENSA

Pensa 1742. Pensa 1832. Pensa 2001.

PERA

Pera 1742. Pera 1832. Pera 2001.

[< *Pera* (< *Petar* < lat. *Petrus*)]

PERAGA

Peraga, Peragin 1832. Peraga 2001.

PERAN

Peran 1742. Peran 1832. Peran 2001.

[< *Peran* (< *Petar* < lat. *Petrus*)]

PERAT

Perat 1832.

[< *Perat* (< *Petar* < lat. *Petrus*)]

PERIĆ

Perić 1832. Perić 2001.

[< *Per(o)*- (< *Petar* < lat. *Petrus*) + -ić]

PERIŠIĆ

Perišić 1832. Perišić 2001.

[< *Periš(a)*- (< *Pero* < *Petar* < lat. *Petrus*) + -ić]

PERIŠIN

Perišin 1742. Perišin 1832. Perišin 2001.

[< *Periš(a)*- (< *Pero* < *Petar* < lat. *Petrus*) + -in]

PEŠKOV

Peškov 1742. Peškov 1832.

[< *Pešk(o)*- (< *Petar* < lat. *Petrus*) + -ov]

PETRIĆ

Petrić 1742. Petrić 1832. Petrić 2001.

[< *Pet(a)r* (< lat. *Petrus*) + -ić]

PETRIN

Petrin 1742. Petrin 1832.

[< *Pet(a)r* (< lat. *Petrus*) + *-in*]

PILIĆ

Pilić 1742. Pilić 1832. Pilić 2001.

[< *Pil(e)-* (< *Filip* < grč. *Philipp*) + *-ić*]

PIRIJA

Pirija 1832. Pirija 2001.

[< *pîrja* 'lijevak' (< mlet. *piria*)]

PISTURIĆ

Pisturić 1742. Pisturić 1832. Pisturić 1907. 1933.

[< mlet. *pistor* 'pekar' + *-ić*]

PLAZIBAT

Plazibat 1832. Plazibat 2001.

[< *plazi* + *bat*]

PLEPEL

Plepel 1742. Plepel 1832. Plepel 2001.

POLJIŠKIN

Poljiškin 1825.

[< *Poljišk(a)* 'stanovnica Poljica']

POPARIĆ

Poparić 1742. Poparić 1832. Poparić 2001.

[< *popariti*]

POPIĆ

Popić 1832. Popić 2001.

[< *pop* + *-ić*]

PRDIĆ

Prdić 1832. Prdić2001.

[< *prdecat* (se) 'izrasti u klas; nestašno se ponašati']

PRIBUD

Pribud 1832. Pribudić 2001.

[< *Pribud* + -ić]

PRKUT

Prkut 1742. Prkut 1832. Prkut 2001.

PULJAS

Puljas 1742. Puljas 1832. Puljas 1918.

[< tal. *pugliese* ('stanovnik Puglie') + -as]

PURIĆ

Purić 1832. Purić 2001.

[< *pura* 'palenta, kukuruzno brašno' + -ić]

RABADAN

Rabadan 1742. Rabadan 1832. Rabadan 2001.

[< *Ramadan* (< tur. *ramazan*)]

RADIĆ

Radić 1742. Radić 1832. Radić 2001.

[< *Rad(e)*- (< *Radoslav*) + -ić]

RADIŠIN

Radišin 1742. Radišin 1832. Radišić 2001.

[< *Radiš(a)*- (< *Radoslav*) + -in/-ić]

RADMILOV

Radmilo, Radmilov 17. st. Radmilov 1742. Radmilov 1800.

[< *Radmilo* + -ov]

RADUN

Radunov, Radunović 17. st. Radunov 1742. Radun 1832. Radun 2001.

[< *Radun*]

RADUNIĆ

Radunić 1742. Radunić 1832. Radunić 2001.

[< *Radun* + -ić]

RAJČIĆ

Rajčić 1832. Rajčić 2001.

[< *Rajk(o)* + -ić]

RELJA

Hrelja 17. st. Hrelja 1742. Relja 1832. Relja 2001.

[< (*H*)*relja*]

RELJIĆ

Reljić Reljić

[< *Relj(a)*- (< *Hrelja*) + -ić]

REMETIN

Remeta, Remetić 17. st. Remetin 1832. Remetin 2001.

[< *remeta* 'zvonar' (< lat. *eremita* 'pustinjski')]

RILOV

Rilov 1742. Rilov 1832. Rilov 2001.

[< *Ril(e)*- (< *Ćiril* + -ov)]

RODE

Rode 17. st. Rode 1832.

[< *Rode*- (< *Rodoljub* i sl.)]

RODIN

Rodin 1742. Rodin 1832. Rodin 2001.

[< *Rod(o)*- (< *Rodoljub* i sl.) + *-in*]

ROKOV

Rokov 1742. Rokov 1832. Rokov 2001.

[< *Rok(o)*- (< tal. *Rocco*) + *-ov*]

ROSANDIĆ

Rosandić 1832. Rosandić 1948.

[< *Rosand(a)*- (< lat. *Roxanna*) + *-ić*]

ROTONDO

Rotondo 17. st. Rotondo 1742. Rotondo 1832. Rotondo 1948. (Kofron Rotondo 2001.)

[< tal. *rotondo* 'okrugao']

RUDELJIĆ

Rudelić 1742. Rudeljić 1832.

[< *rud* 'kovrčav']

RUDIĆ

Rudić 1742. Rudić 1832. Rudić 2001.

[< *rud* 'kovrčav' + *-ić*]

RUPANOVIĆ

Rupanović 1832.

[< *rupa*]

RUŽIĆ

Ružić 1832. Ružić 2001.

[< *Ruž(a)*- + *-ić*]

SARAJČEV

(Sarajevac) Sarajčev 1832. Sarajčev 2001.

[< *saraja* 'tor za ovce' (< mlet. *seragio*)]

SAVERIO

Saverio 1832. Saverio 1948.

[< *Saverio* (< lat. *Xaverius*)]

SAVIN

Savin 1742. Savin 1832. Savin 2001.

[< *Sav(o)*- (< lat. *Sabbas*) + *-in*]

SEGEĆANAC

Segećanac 1832.

[< *Seget*]

SERDAR

Serdar 1832. Serdar 2001.

[< *serdar* 'zapovjednik' (< tur. *serdar*)]

SKELIN

Skelin 1832. Skelin 2001.

SLADE

Slade 1832. Sladoljev 2001.

[< *Slade* (< *Sladoje*)]

SLIPČEVIĆ

Slipčević 1832. Slipčević 2001.

[< *slip* 'slijep']

SOBIN

Sobin 1742. Sobin 1832. Sobin 2001.

SOKOL

Sokol 1832. Sokol 2001.

[< *Sokol* < sokol]

STANČIN

Stančin 1742. Stančin 1832. Stančin 2001.

[< *Stank(o)*- (< *Stanislav*, *Stanimir* i sl.) + -in]

STIPANOVIĆ

Stipanović 1742. Stipanović 2001.

[< *Stipan*- (< lat. *Stephanus*) + -ović]

STIPOJEV

Stipojev 1742. Stipojev 1832. Stipoljev 1948. Stipoljev 2001.

[< *Stipe* (< *Stipan* < lat. *Stephanus*)]

STIPULIN

Stipulinov 1742. Stipulin 1832. Stipulin 2001.

[< *Stipurin* (< *Stipan* < lat. *Stephanus*)]

STRMIĆ

Strmić 1742. Strmin 1832. Strmić 1948. Strmić 2001.

[< *strm* + -ić]

STUDE

Stude 1742. Stude 1832. Stude 2001.

[< *Stude* (< *Studenko* < *studen*)]

STUDIN

Studin 1742. Studin 1832. Studin 2001.

[< *Stud(e)*- (< *Studenko* < *studen*) + -in]

SUNARA

Sunara 1742. Sunara 1832. Sunara 2001.

SUPIN

Supin 17. st. Supin 1832. Supin 2001.

[< *sup* + -in]

SVETE

Svete 1832.

[< *Svete* (< *Svetin* < svet)]

SVETINOV

Svetinov 1742. Svetinov 1832. Svetinov 2001.

[< *Svetin-* + -ov]

ŠANTIĆ

Šantin, Šantić 1742. Šantić 1832. Šantić 2001.

[*Šant(o)-* (< tal. *Santo* + -ić)]

ŠEGVIĆ

Šegvić 1832. Šegvić 2001.

ŠIMERA

Šimerin 1742. Šimera 2001.

[< *Šimera* (< *Šimun* < lat. *Simon*)]

ŠIMETIN

Šimetin 1742. Šimeta, Šimetin 1832. Šimetin 2001.

[< *Šimeta-* (< *Šimun* < lat. *Simon*) + in]

ŠIMIĆ

Šimin 1742. Šimić 1832. Šimić 2001.

[< *Šim(e)-* (< *Šimun* < lat. *Simon*) + -ić],

ŠIŠKOV

Šiškovi 1832. Šiškovi 2001.

[< *Šišk(o)-* + -ov]

ŠITIN

Šitin 1832. Šitin 2001.

[< *Šit(o)-* (< *Šimun* < lat. *Simon*) + -in]

ŠKARICA

Škarica 1832. Škarica 2001.

[< *škaric(a)*- (< *škare*) + -ić]

ŠOLTANOV

Šoltanov 1742. Šoltanov 1832.

[< *Šoltan(in)*- + -ov]

ŠUPUK

Šupuk 1832.

[< *šupak* (< *šupalj*)]

TADIN

Tadin 1742. Tadin 1832. Tadin 2001.

[< *Tad(o)*- (< *Tadija* < lat. *Thadaeus*) + -in]

TALENTOV

Talentov 1832.

TANGAR

Tangar 1742. Tangar 1832. Tangar 2001.

[< *tangār* 'bojadisar platna ili vune']

TARABENE

Tarabene 1832. Tarabene 2001.

TARAŠ

Taraš 1832. Taraš 2001.

[< *Taras* (< grč. *Tarasios*)]

TOLIĆ

Tolić 1742. Tolić 1832. Tolić 2001.

[< *Tol(e)*- (< *Tolimir* i sl.) + -ić]

TOMAŠ

Tomašev 1742. Tomaš 1832. Tomaš 2001.

[< *Tom(a)*- (< lat. *Thomas*) + -*aš*]

TOMIĆ

Tomić 1832. Tomić 2001.

[< *Tom(a)*- (< lat. *Thomas*) + -*ić*]

TONKOVIĆ

Tonković 1742. Tonković 1832. Tonković 1948.

[< *Tonk(o)*- (< *Antun* < lat. *Antonius*) + -*ović*]

TOPIĆ

Topić 1832. Topić 2001.

[< *top(o)*- (< tur. *topal* 'hromac') + -*ić*]

TRANFIĆ

Tranfin, Tranfić 17. st. Tranfić 1832. Tranfić 2001.

TREURSIĆ

Treursin 1742. Treursić 1832. Treursić 2001.

[< tal. *tre* 'tri' + *orso* 'medvjed' + -*ić*]

VESELKOVIĆ

Veselković 1832.

[< *Veselk(o)*- (< *veseo*) + -*ović*]

VICETIN

Vicetin 1832. Vicetin 2001.

[< *Vice* (< *Vicenco* < tal. *Vicenzo* < lat. *Vicentius*)]

VICULIN

Viculinov 1742. Viculin 1832. Viculin 2001.

[< *Viculin* (< *Vicenco* < tal. *Vicenzo* < lat. *Vicentius*)]

VITTURI

Vitturi 1832. Vitturi 1948.

VLAHOV

Vlahov 1742. Vlahov 1832. Vlahov 1948. (*Vlaić, Vlajić* 2001.)

[< *Vlah* + -ov]

VRDOLJAK

Vrdoljak 1832. Vrdoljak 2001.

[< *vrh dola*, etnik]

VRTLAR

Vrtlar 17. st. Vrtlar 1832. Vrtlar 2001.

[< *vrtlar*]

VUJINA

Vujina 1832. Vujina, Vuina 2001.

[< *Vujina* (< *Vuk*)]

VUKAS

Vukasov 1742. Vukas 1832. Vukas 2001.

[< *Vuk* + -as]

VULETIN

Vuletin 1742. Vuletin 1832. Vuletin 2001.

[< *Vulet(a)*- (< *Vule* < *Vuk*) + -in]

ZAVOREO

Zavoreo 1742. Zavoreo 1832. Zavoreo 1948.

[< *Zavor* (< *Zaharija* < heb. *Zekharyah*) + -eo]

ŽANETA/ZANETA

Žanetov 1742. Žaneta/Zaneta 1832. Zaneta 1948.

[< *Zane* (< mlet. *Zuane* < lat. *Iohannes*)]

ŽANIĆ

Žanićev 1742. Žanić 1832. Žanić 2001.

[< *Zan(e)*- (< mlet. *Zuane* < lat. *Iohannes*) + *-ić*]

ŽARKOVIĆ

Žarkov 1742. Žarković 1832. Žarković 2001.

[< *Žark(o)*- + *-ović*]

ŽBURIN

Žburin 1742. Žburin 1832. Žburin 2001.

[< *zbur(e)*- 'iz pravca NE' + *-in*]

ŽDERE

Ždere 1832.

[< *žderati*]

ŽEGARAC

Žegarčev 1742. Žegarac 1832. Žegarac 2001.

ŽIGANTOV

Žiganti 1742. Žigantov 1832.

[< *žigant(e)*- 'stasiti čovjek, div' (< tal. *gigante*) + *-ov*]

11. ŽIVOTOPIS

Antonia Luketin Alfirević rođena je 1973. godine u Splitu, gdje je završila i srednjoškolsko obrazovanje. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1993. godine upisuje studij talijanskog i španjolskog jezika i književnosti, a 2005. godine pri istom fakultetu Poslijediplomski znanstveni studij lingvistike. Temeljem položenih ispita i izvršenih obveza na poslijediplomskom studiju, 2013. godine upisuje 5. semestar Doktorskog studija humanističkih znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.

Po završetku dodiplomskog studija, 2000. godine, počinje predavati talijanski i španjolski jezik u Drugoj gimnaziji u Splitu, a od 2005. godine španjolski jezik u Gimnazijskom kolegiju Kraljice Jelene u Splitu. U istom periodu članica je županijskog povjerenstva za natjecanje iz španjolskog i talijanskog jezika te mentorica učenicima - natjecateljima na školskoj, županijskoj i državnoj razini natjecanja iz talijanskog i španjolskog jezika.

U rujnu 2008. godine zapošljava se kao znanstveni novak-asistent na Odsjeku za talijanski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Splitu, u okviru projekta *Romanizmi u onomastici grada Splita* voditeljice prof.dr.sc. Marine Marasović-Alujević. Na Filozofskom fakultetu u Splitu sudjeluje u izvođenju nastave iz kolegija *Uvod u talijanski jezik i lingvistiku*, *Fonologija i morfologija talijanskog jezika*, *Talijanski leksik kroz stoljeća*, *Semantika* i *Uvod u talijansku onomastiku* pri Odsjeku za talijanski jezik i književnost.

Sudjelovala je na više međunarodnih skupova u zemlji i inozemstvu te objavila sljedeće radove:

Luketin Alfirević, Antonia (2014). Creare il mondo con le parole: le scelte linguistiche di Stefano Benni nel romanzo *Margherita Dolcevita*. U: *La parola e la sua rappresentazione*. Martelli, S; Grillo, R.M. (ur.). Firenze: Franco Cesati Editore, 43-51.

Luketin Alfirević, Antonia; Filippi, Maura (2014). Život i smrt kao sastavnice frazema na primjeru talijansko-hrvatske frazeologije. *Zbornik Međunarodnoga znanstvenog skupa u spomen na prof. dr. Žarka Muljačića*. Peša Matracki, I; Ljubičić, M; Županović Filipin, N; Kovačić, V. (ur.). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu - FF-press, 417-424.

Luketin Alfirević, Antonia; Rogošić, Andrea (2012). Aloglotski elementi u krematonimiji šireg splitskog područja. U: *Aktualna istraživanja u primijenjenoj lingvistici. Zbornik radova s 25. međunarodnog skupa HDPL-a / L. Pon, V. Karabalić, S. Cimer (ur.)*, 157-170.

Luketin Alfirević, Antonia; Rogošić, Andrea (2011). O imenima jedrenjaka u Dalmaciji u 19. stoljeću, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, IV, 95-109.

Luketin Alfirević, Antonia; Rogošić, Andrea (2010). Elementi di origine italiana nei crematonimi della città di Spalato. *Adriatico/Jadran. Rivista di cultura tra le due sponde. Atti del V Congresso Internazionale della Cultura Adriatica* / Giammarco, M ; Šimunković, Lj. (ur.). Pescara : Fondazione Ernesto Giammarco, 322-331.

Marasović-Alujević, Marina; Luketin Alfirević, Antonia (2010). Toponimi di Torcola, isola dei ricoveri nell'Adriatico. *Adriatico/Jadran. Rivista di cultura tra le due sponde* 1-2. Pescara: Fondazione Ernesto Giammarco, 41-56.